



Το Μουσείο Μπενάκη, καρπός εμπνευσμένης ιδιωτικής πρωτοβουλίας ανήκει στην κατηγορία των ιδρυμάτων με μέγιστη συμβολή στα πολιτιστικά μας δρώμενα.

Πολλοί από εμάς διατηρούμε ζωντανές τις μνήμες των παιδικών μας χρόνων από το Μουσείο Μπενάκη, οι Θησαυροί των οποίων αποτελούν ένα καλειδοσκόπιο της ιστορίας της Ελλάδας και του πολιτισμού. Γι' αυτό και πιστεύουμε στην μεγάλη σημασία της παρουσίας και της δράσης ενός τέτοιου σύγχρονου πια Μουσείου για το ιστορικό παρελθόν της Ελλάδας το παρόν αλλά και το μέλλον της.

Το Μουσείο επιτελεί χρόνια τώρα τον κοινωνικό του προορισμό, συγκεντρώνοντας και προστατεύοντος και του παρόντος. Όχι μόνο γιατί ως ζωντανός οργανισμός προάγει την επιστημονική έρευνα ενθαρρύνοντας τις νέες κριτικές προσεγγίσεις αλλά και γιατί, επιπρόσθετα αποτελεί ένα θετικό σημείο αναφοράς για το τι μπορεί να επιτύχει η γόνιμη συνεργασία ανάμεσα στον πολίτη και την πολιτεία, όταν αυτή προσεγγίσει τον υψηλό στόχο της προσφοράς προς το έθνος ενός εύρυθμα λειτουργόντος

Η ολοκλήρωση των εργασιών του κτιρίου, που είχε ως αποτέλεσμα το διπλασιασμό των ωφέλιμων χώρων και την αισθητική αναβαθμισή τους, κρίθηκε σκόπιμο να συνοδευθεί από μία έκδοση αντάξια του όλου εγχειρήματος, στην οποία να περιλαμβάνεται σημαντικό τμήμα του αποθησαυρισμένου υλικού του Μουσείου που ξεπερνά σήμερα τα 45.000 αντικείμενα.

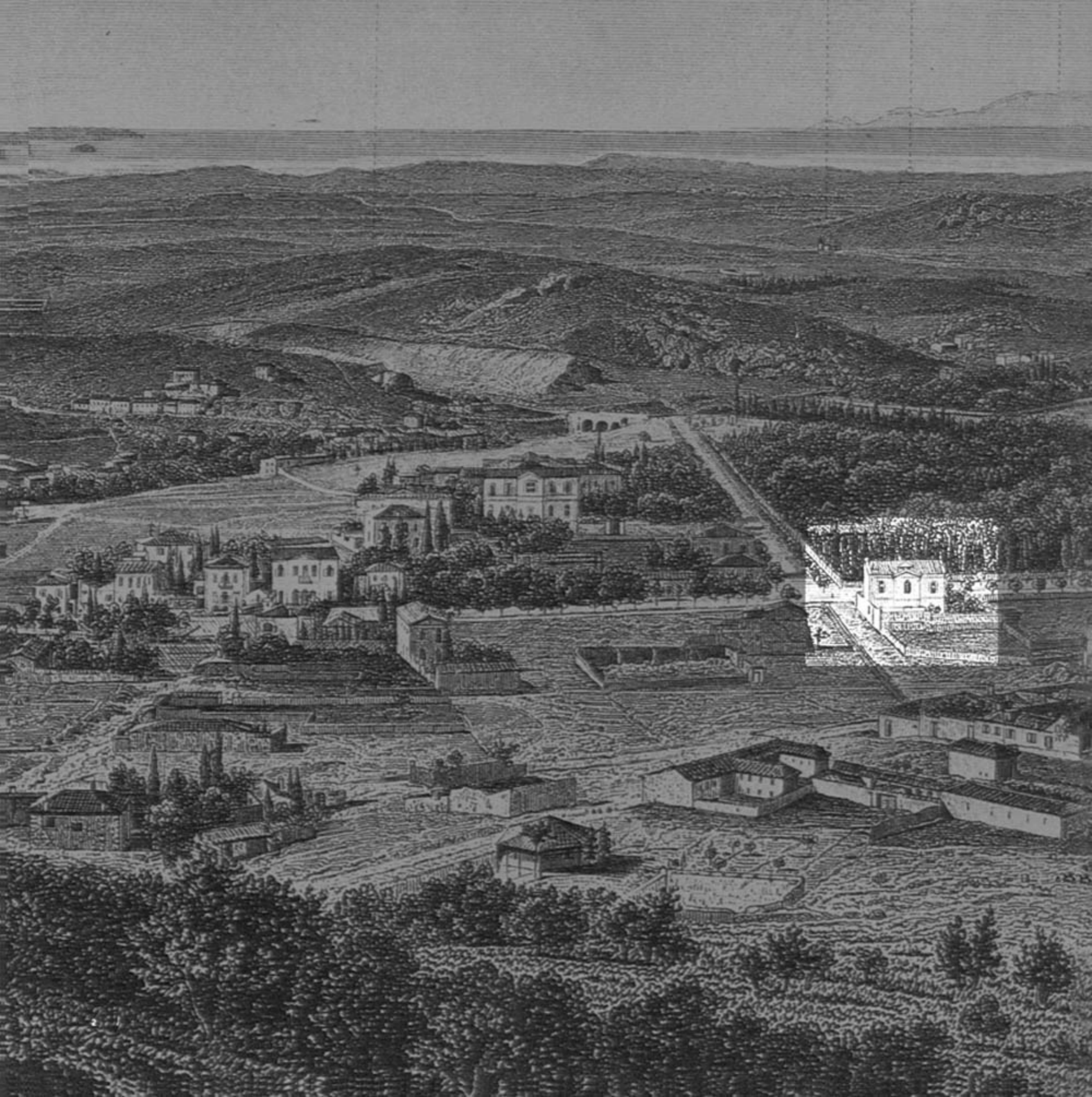
Αυτό το έργο ανέλαβε να στήσει με γνώση, επιστημονική επάρκεια και φαντασία ο ακάματος διευθυντής και ψυχή του Μουσείου, Άγγελος Δεληβορριάς, και να ολοκληρώσει με πρωτοτυπία και ευφυΐα ο Διονύσης Φωτόπουλος.

Το ίδιο έργο στήριξε εντάσσοντας τα στο πολιτιστικό του πρόγραμμα ο Όμιλος Λάτση και η Eurobank, με την εδραιωμένη πεποίθηση ότι συνεισφέρουν κατά το μέγιστο τους ουσιαστικά στην αναδειξη του πολιτισμού μας.

Κλείνοντας το σύντομο αυτό σημείωμα, αισθάνομαι την ανάγκη, τόσο προσωπικά όσο και εκ μέρους του Ομίλου και της Τραπέζης, να ευχαριστήσω όλους τους συντελεστές αυτής της έκδοσης και ιδιαίτερα τον Άγγελο Δεληβορριά, τους συνεργάτες του στο Μουσείο, και τον Διονύση Φωτόπουλο που έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους στην πραγματοποίησή της.

Μαριάννα Λάτση







Το βιβλίο *Η Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη*
εκδόθηκε με την ευγενική χορηγία της
Eurobank και του Ομίλου Λάτση

Η ΕΛΛΑΔΑ
ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΜΠΕΝΑΚΗ









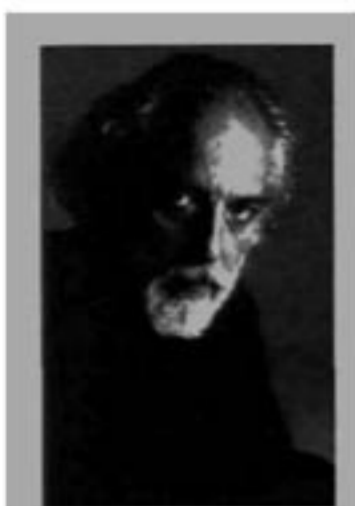
ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Η ΕΛΛΑΔΑ
ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΜΠΕΝΑΚΗ



ΑΘΗΝΑ 1997





Ο φίλος μου Άγγελος Δεληβορριάς μου πρότεινε να κάνω ένα βιβλίο - ένα ταξίδι με εικόνες στην Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη. Έτσι, τους τελευταίους μήνες, ξεχνώντας τις θεατρικές μου ενασχολήσεις, περπατάω για ώρες μέσα στις άδειες ανακαινισμένες αίθουσες με τους εγκλωβισμένους σε νάυλον πολυελαίους.

Η άσπρη πάχνη παντού από το τρίψιμο των μαρμάρων. Ανοίγω κιβώτια, ψαχουλεύω στις αποθήκες, τα υπόγεια και τα ντουλάπια, και με τη βοήθεια του μοναδικού στο είδος του θηλυκού επιστημονικού σμήνους του Μουσείου ανακαλύπτω ξανά παλαιά αγαπημένα αντικείμενα ή εκπλήσσομαι με άγνωστα σ' εμένα αποκτήματα των τελευταίων ετών. Τώρα που πλησιάζω πάλι τους τόσο γνώριμους θησαυρούς συνειδητοποιώ γιατί πολλές φορές μιλώντας για το Μουσείο Μπενάκη λέω με ευκολία: το Μουσείο μου.

Σ' αυτό, τα πρώτα χρόνια της εφηβείας μου, η ματιά μου πρωτοσυνάντησε το βλέμμα των Φαγιούμ. Εδώ ο Τσαρούχης μου μίλησε για τις διαφορετικές υφάνσεις, τις τοπικές λαλιές των κεντημάτων και τις βαφές στα νήματα των κοπτικών υφαντών. Εδώ άνοιγαν τα παράθυρα σε ιστορίες του παρελθόντος και τα παραμύθια των παππούδων ξαναζωντάνευαν. Εδώ έβρισκα την Ελλάδα της Αιγύπτου, της Μικράς Ασίας, της Ιταλίας. Εδώ ανακάλυπτα το φως ν' απλώνεται στον πηλό, στο ξύλο και το ασήμι, καθένα λέγοντας τα δικά του τραγούδια. Στις βιβλιοθήκες του έψαξα και βρήκα πληροφορίες για τις μελέτες μου, ακόμη και τα τελευταία χρόνια κατέφυγα στο φωτογραφικό του αρχείο ζητώντας βοήθεια για το λεύκωμα της φωτογράφου Nelly's. Αλλά και ολόκληροι χώροι όπου έχω περάσει ώρες και ώρες της ζωής μου, όπως

έχουν παραχωρηθεί και ανήκουν σήμερα σ' αυτό.

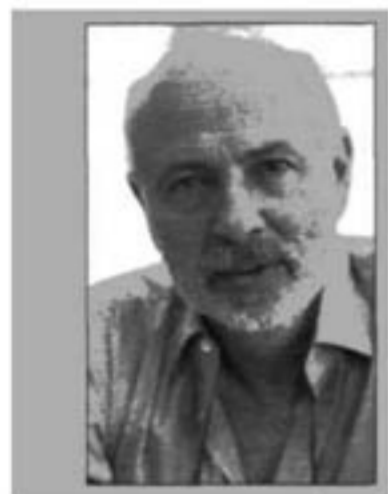
Παρ' όλα αυτά δεν θα τολμούσα να κάνω αυτό το βιβλίο, αν δεν συμπληρωνόταν από τα κείμενα του Άγγελου, που η στέρεη επιστημονική του σκέψη συνδυασμένη με την ποιητική του ιδιοσυγκρασία με καθοδήγησαν και με ελευθέρωσαν ανοίγοντας καινούργιες διόδους καρδιάς στις αφηγήσεις μου. αφηγήσεις ενός θεατράνθρωπου — παραμυθά, ενός εραστή των αντικειμένων, που πάνω σ' αυτά μαθαίνει, ονειρεύεται και εκπλήσσεται, ενός σκηνογράφου που μορφώνεται από τα θραύσματα, που συντηρεί τη μνήμη του μέσα από τους ήχους της ελληνικής γραφής, ποίησης και ζωγραφικής, που γοητεύεται από τα μικρά καθημερινά αντικείμενα της «αληθινής ζωής», που μεγαθύνει παράλογα τις λεπτομέρειες που τον ενδιαφέρουν και που διατρέχει τους αιώνες οδηγούμενος από τις φτερωτές φιγούρες των αρχαίων Ερώτων, βυζαντινών αγγέλων και λαϊκών εξαπτέρυγων. διαβάζοντας μαζί τους παραμύθια χαμένων πατρίδων, παραμύθια που μας ξυπνούν, τονώνουν τη μνήμη και μας δίνουν κουράγιο, παραμύθια για μια χώρα μοναδική, που συνέδεσε Ανατολή και Δύση, που δημιούργησε τη φιλοσοφία, την ποίηση, το θέατρο, τη δημοκρατία, το μέτρο, την αξιοπρέπεια, και τα προσέφερε με απλοχεριά στους «βαρβάρους»...

*σύ ό μικρός
νά τά βάλεις με τά φυσικά φαινόμενα
μεγεθυμένος μόνο από τη σκέψη
Οδυσσέας Ελύτης*

Αυτά προς υπενθύμισιν για όσους θέλουν να ξεχνάνε.

Διονύσης Φωτόπουλος



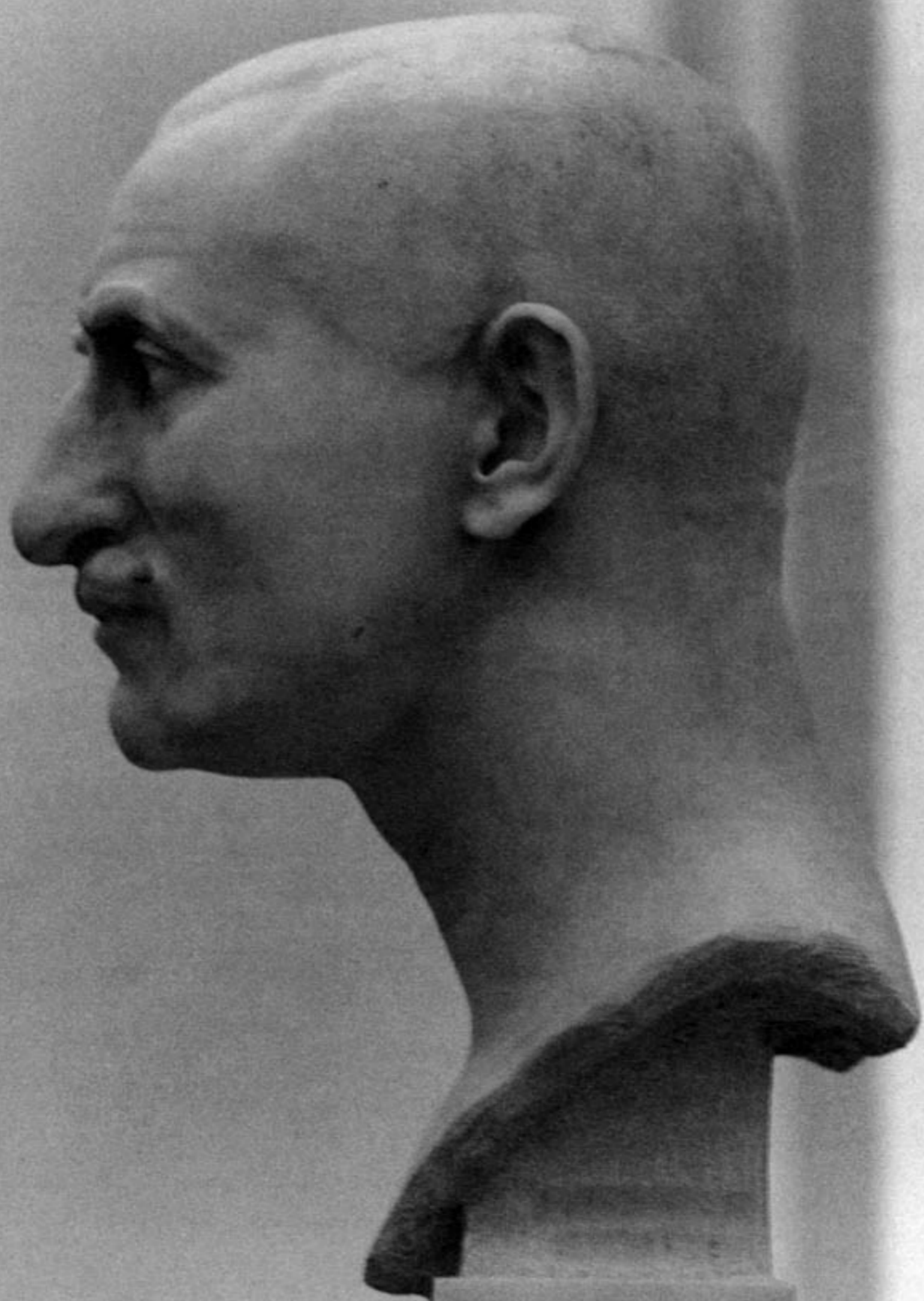


ΣΤΟ Μουσείο Μπενάκη εργάζομαι από το 1973, έχοντας από τότε αφιερώσει όλες μου τις δυνάμεις στην καθόλου εύκολη προσπάθεια να αναδείξω, μαζί με την ουσία του περιεχομένου του, και το πνεύμα της αποστολής του. Δεν υπάρχει βέβαια καμιά απολύτως αμφιβολία ότι η προσπάθειά μου αυτή θα παρέμενε ατελέσφορη, χωρίς την αμέριστη συμπαράσταση της Διοικητικής Επιτροπής του Ιδρύματος και την ομόθυμη στήριξη των συνεργατών του, χωρίς τη σταθερή συνδρομή του Υπουργείου Πολιτισμού και της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας του. κυρίως όμως χωρίς την προωθητική δύναμη ή μάλλον την ενθαρρυντική τόνωση που μόνο η γενική αποδοχή της κοινής γνώμης μπορεί να εξασφαλίσει. Έτσι, κατόρθωσα να παρακάμψω εντέλει τόσο τα αυτονόητα κατά κανόνα αδιέξοδα όσο και τις ακατανόητες συχνότερα δυσκολίες, να εκπληρώσω δηλαδή - έστω και με την καθυστέρηση μιας εικοσιπενταετίας - ό,τι εξαρχής είχα θεωρήσει ως πρώτιστο χρέος: την ανάπλαση της εσωτερικής αλλά και της εξωτερικής εικόνας του μουσειακού οργανισμού με μια σειρά

από σοβαρές παρεμβάσεις στον πυρήνα της οργανωτικής του υποδομής, για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των αναπότρεπτων προκλήσεων του μέλλοντος.

Η μορφοποιημένη πλέον οντότητα του νέου Μουσείου Μπενάκη προβάλλει, αρκετά ευδιάκριτα νομίζω, μέσα από τις σελίδες του παρόντος τόμου. Πρόκειται για μια έκδοση που θα παρέμενε στα αποθέματα των ανεκπλήρωτων ευχών, αν δεν υπήρχαν κάποιοι αφοσιωμένοι φίλοι με εκρηκτική ιδιοσυγκρασία να την κινητοποιήσουν. Θέλω δηλαδή να πω ότι η πραγματοποίηση της οφείλει πολλά - αν όχι τα πάντα - στην αισθητική ιδιοφυΐα, τη συναισθηματική προσήλωση και την πιεστική εμμονή του Διονύση Φωτόπουλου. Εξίσου πολλά οφείλει στην αυθόρμητη προθυμία, τη θερμή ανταπόκριση, την απεριόριστη γενναιοδωρία της Μαριάννας και του Σπύρου Λάτση, οι οποίοι ενέταξαν τη χρηματοδότησή της στα πολιτιστικά προγράμματα της Eurobank και του Ομίλου Λάτση. Η ευγνωμοσύνη μου και η ευγνωμοσύνη του Ιδρύματος προσφέρεται ως μικρό αντίδωρο στη δωρεά τους.

Άγγελος Δεληβορριάς



Μουσείο Μπενάκη

Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του.

Το Μουσείο Μπενάκη συγκαταλέγεται στις μεγάλες εκείνες δωρεές οι οποίες αύξησαν τα περιουσιακά στοιχεία του κράτους, ενώ ταυτόχρονα είναι και ο παλαιότερος μουσειακός οργανισμός που λειτουργεί στην Ελλάδα ως Ίδρυμα Ιδιωτικού Δικαίου. Χάρη στο νομικό αυτό καθεστώς, ο διοικητικός του μηχανισμός και η εξωτερική του πολιτική, η διαχείριση των οικονομικών του και η πολιτιστική του δραστηριότητα δεν εξαρτώνται από τις δεσμεύσεις των αντίστοιχων κρατικών φορέων. Την ιδιαιτερότητα όμως του χαρακτήρα του συνθέτουν και άλλοι παράγοντες, όπως το πολύτιμο υλικό των συλλογών του και η οικειότητα της ατμόσφαιρας που καλλιεργεί, το εύρος της πολιτιστικής του εμβέλειας και η συμβολή του στην παραγωγή επιστημονικού και εκπαιδευτικού έργου, η άνεση της επικοινωνίας του με τα ομόλογα πνευματικά ιδρύματα του εσωτερικού και του εξωτερικού. Με τις εκτεταμένες ενότητες των εκθεμάτων του, οι οποίες καλύπτουν περισσότερους από έναν πολιτισμικούς τομείς, αλλά και με τη γενικότερη λειτουργία του, η οποία εξυπηρετεί περισσότερες από μία κοινωνικές ανάγκες, το Μουσείο Μπενάκη προσφέρει ένα μοναδικό ίσως υπόδειγμα σύνθετης δομής μέσα στο ευρύτερο πλέγμα των μουσειακών ιδρυμάτων της Ελλάδας.







Το Ίδρυμα και ο ιδρυτής του

Το Μουσείο Μπενάκη ιδρύθηκε από τον Αντώνη Μπενάκη με το υπ' αρ. 4599 Νομοθετικό Διάταγμα του 1930 και εγκαινιάστηκε στις 22 Απριλίου 1931, για να προσγραφεί έκτοτε στις βασικές μονάδες του ελληνικού μουσειακού δυναμικού. Η δημιουργία του καθώς και τα πρώτα στάδια της ζωής του εμπίπτουν χρονικά στην εξαιρετικά σημαντική εκείνη περίοδο την οποία οριοθετούν η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος του 1940, αναπροσανατολίζοντας δυναμικά τις κοινωνικές και πνευματικές παραμέτρους της νεοελληνικής πραγματικότητας.

Ο Αντώνης Μπενάκης, γόνος μιας παλαιάς ιστορικής οικογένειας της Ελληνικής Διασποράς, γεννήθηκε το 1873 στην Αλεξάνδρεια και ανατράφηκε με τη ζωντανή ακόμη παράδοση της ευποίας, που, από τα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια της απελευθερωμένης Ελλάδας, εδραιώνεται κυρίως στο χώρο του παροικιακού Ελληνισμού. Στην Αλεξάνδρεια άρχισε να εκδηλώνει τα συλλεκτικά του ενδιαφέροντα, ενώ ταυτόχρονα ωρίμαζε μέσα του η ιδέα της δωρεάς, η οποία αποκρυσταλλώνεται με την οριστική του εγκατάσταση στην Αθήνα το 1926. Από πολύ νωρίτερα, ωστόσο, τον είχαν σημαδέψει οι καυτές εμπειρίες της άμεσης επαφής με τον ελλαδικό κόσμο, η συμμετοχή του στις άτυχες περιπέτειες της ελληνοτουρκικής σύρραξης του 1897, αλλά και στις χαρμόσυνες νίκες των Βαλκανικών πολέμων του 1912-1913.

Αν θελήσει κανείς να εμβαθύνει στο νόημα της ίδρυσης του Μουσείου και στη σημασία της δωρεάς του, είμαι βέβαιος πως θα διακρίνει ως καιρικές αφετηριακές αιτίες δύο ωθήσεις πειστικές: την ενσυνείδητη βίωση της ιστορικής συνοχής και μια επιτακτική ανάγκη προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο. Δεν υπάρχει βέβαια καμιά αμφιβολία ότι ο ψυχικός κόσμος του Αντώνη Μπενάκη διαμορφώθηκε σε μια εποχή κατά την οποία η αποτίναξη των υπολειμμάτων του τουρκικού ζυγού και η αποκατάσταση των εθνικών συνόρων της Ελλάδας πρόβαλλαν ως κοινά οράματα πάνω στα

παράλληλα ιδεώδη του αστικού εκσυγχρονισμού και της εκπαιδευτικής αναγέννησης. Θεωρώ μάλιστα ενδεικτική την ανάλωση της έγνοιας του, την αφιλοκερδή κατασπατάληση του ενδιαφέροντός του, αλλά και την παροιμιώδη γενναιοδωρία του στην ενίσχυση πολλών άλλων πνευματικών ιδρυμάτων και σημαντικών πολιτιστικών εκδηλώσεων. Θα πρέπει πάντως να προσθέσω ότι η προσωπικότητα του Αντώνη Μπενάκη διαμορφώθηκε μέσα σ' ένα οικογενειακό κλίμα ευνοϊκό για τη διάπλαση τέτοιων ιδανικών. Το ίδιο κλίμα γαλούχησε, άλλωστε, και την αδελφή του Πηνελόπη Δέλτα (1874-1941), τη σπάνιας ευαισθησίας μυθιστοριογράφο με τους εσώτατους ιστορικούς προβληματισμούς, που έθρεψαν γενιές ολόκληρες της ελληνικής νεολαίας. Τον ιδρυτή του Μουσείου θα επηρέασε οπωσδήποτε και το παράδειγμα του πατέρα του Εμμανουήλ Μπενάκη (1843-1929), στενού συνεργάτη του μεγάλου πολιτικού Ελευθερίου Βενιζέλου (1864-1936), ο οποίος διέθεσε επίσης την περιουσία του χρηματοδοτώντας πολλά κοινωφελή ιδρύματα και συμβάλλοντας στην αποκατάσταση των προσφυγικών πληθυσμών μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια και μόνο, μπορεί να γίνει κατανοητή η προσφορά του Αντώνη Μπενάκη. Βασικό της χαρακτηριστικό παραμένει η «εν ζωή» ανάθεση του Μουσείου, που δημιούργησε, στο Έθνος. Θα πρέπει ακόμη να εξαρθεί η συνεχής φροντίδα του για την καλύτερη δυνατή οργάνωση, τον πλουτισμό και την εξασφάλιση των οικονομικών του Μουσείου ως την ημέρα του θανάτου του, το 1954. Οι προσπάθειες που κατέβαλε να τεθούν οι βάσεις της επιστημονικής επεξεργασίας των συλλογών παραδειγματίζουν και σήμερα τις μουσειακές επιδιώξεις. Η προφητική θεσμοθέτηση, εξάλλου, της νομικής υπόστασης του Ίδρυματος εξακολουθεί να αποτελεί το πρότυπο για τη σύσταση νέων αντίστοιχων οργανισμών, ακριβώς επειδή κατοχυρώνει στη λειτουργία τους τη μεγαλύτερη δυνατή ευελιξία, έναν υψηλό δείκτη ανταπόκρισης στις προσδοκίες του κοινού, αλλά και την ευχέρεια να αναπροσαρμόζουν τους στόχους τους ανάλογα με τα δεδομένα των καιρών.





4 - 5 - 8
6 - 7

1. (Σελ. 2-3). Φωτογραφικό πανόραμα της Αθήνας στα 1880, από τον ταξιδιωτικό οδηγό του Carl Baedeker, «Greece, Handbook for Travellers», Λειψία 1889, με τον κτιριακό πυρήνα του μετέπειτα Μουσείου Μπενάκη σε φωτεινό τετράγωνο.

2. (Σελ. 16-17). Οικογενειακή συγκέντρωση στο σπίτι του Εμμανουήλ Μπενάκη (1843-1929), στη Αλεξάνδρεια, μετά τους αραβάνες της κόρης του Αλεξάνδρας το 1887 ή 1888 (Ιστορικά Αρχεία).

3. Ο Αντώνης Μπενάκης (1873-1954) στην Αλεξάνδρεια, το 1922 (Ιστορικά Αρχεία).

4. Ο Εμμανουήλ Μπενάκης (1843-1929) σ' ένα ταξίδι του στη Χίο, το 1877 (Ιστορικά Αρχεία).

5. Ο Αντώνης Μπενάκης (1873-1954) με τις αδελφές του Αλεξάνδρα Χωρέμη (1871-1941) και Πηνελόπη Δέλτα (1874-1941) και τον αδελφό του Αλέξανδρο Μπενάκη (1878-1922), στα χρόνια του Α' Βαλκανικού πολέμου, 1912/13 (Ιστορικά Αρχεία).

6. Ο Αντώνης Μπενάκης (1873-1954), ιδρυτής του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων στην Αλεξάνδρεια, διετέλεσε Γενικός Έφορος από το 1913 ως το 1917 (Ιστορικά Αρχεία).

7. Ο Αντώνης Μπενάκης (1873-1954) και η Πηνελόπη Δέλτα (1874-1941) το 1891. Ο στενός δεσμός που είχαν τα δυο αδελφια αναδεικνύεται στο πολυδιαβασμένο βιβλίο της Δέλτα «Τρελαντόνη» που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1932 (Ιστορικά Αρχεία).

8. Ο Αντώνης Μπενάκης (1873-1954) μπροστά στη χρυσή μνημειακή κολίμα από τα Δενδρά της Αργολίδας (βλ. εικ. 74), σε μια φωτογραφία εμβληματικής περίπτωσης σημασίας για το Μουσείο (Ιστορικά Αρχεία).

Η συμβολή των άλλων στη συμπλήρωση του έργου

Το παράδειγμα του Αντώνη Μπενάκη συνάντησε από την πρώτη στιγμή την άμεση αποδοχή της ελληνικής κοινωνίας. Η θετική αντίδραση που προκάλεσε το ηθικό του κάλεσμα εκδηλώθηκε ταχύτατα με τον πολλαπλασιασμό των μουσειακών θησαυρών και την εντυπωσιακή συσσώρευση αντικειμένων μοναδικής αξίας. Η συμβολή των άλλων στο επιτελούμενο έργο στοιχειοθετεί έκτοτε μια σταθερά συνεχιζόμενη παράδοση, αισθητή ακόμη και από το λιγότερο προσεκτικό επισκέπτη σε όλο το ανάπτυγμα της μουσειακής διαδρομής, σε κάθε αίθουσα και σε κάθε προθήκη. Γνωστοί συλλέκτες, αλλά και απλοί υπερασπιστές της μνήμης του χρόνου εξακολουθούν να καταθέτουν στο Ίδρυμα πολύτιμα έργα τέχνης και οικογενειακά κειμήλια, σπάνια βιβλία, χειρόγραφα και ιστορικά αρχεία, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη συμπλήρωση πολλών κενών και την ολοκλήρωση πολλών εκθετικών ενοτήτων.

Ο αριθμός των δωρητών οι οποίοι εμπιστεύτηκαν στο Μουσείο Μπενάκη ό,τι αγάπησαν περισσότερο - κάτι δηλαδή που δύσκολα μπορεί να αποτιμηθεί με τις τρέχουσες αξίες - είναι εξαιρετικά μεγάλος. Γι' αυτό αισθάνομαι δυσάρεστα, καθώς υποχρεώνομαι για λόγους συντακτικούς να επιλέξω λίγα ονόματα, συνδυάζοντας ποσοτικά και ποιοτικά μεγέθη, προκειμένου να εξάρω τις δωρεές συγκροτημένων μόνο συλλογών. Από την οικογένεια του Αντώνη Μπενάκη θα πρέπει να μνημονευθούν για τις σημαντικές τους δωρεές ο πατέρας του και οι αδελφές του Αλεξάνδρα Χωρέμη, Πηνελόπη Δέλτα και Αργίνη Σαλβάγου, και ακόμη οι Γεώργιος Ευμορφόπουλος και Μαρίνα Λάμπρα-Διομήδους, Δαμιανός Κυριαζής και Ελένη Σταθάτου, Χριστιανός Λαμπίνης και Λουκάς Μπενάκης, Βούλα Παπαϊωάννου και Nelly's, Αγγελική Μπουμπάρα και Αγγελική Γλεντή, Ρένα Ανδρεάδη, Σπύρος και Κορίνα Σιαρπαλέζου, Γεώργιος και Αθανασία Παππά, Πέγκυ Ζουμπουλάκη και Ειρήνη Παπαϊωάννου, Δημήτριος και Λέων Μελάς. Οφείλω, ωστόσο, να υπογραμμίσω ότι η μνεία των *ονομάτων αυτών* δεν επισκιάζει καθόλου τη συμβολή πολλών άλλων δωρητών, που εξακολουθούν να πλουτίζουν το Μουσείο με ένα ρυθμό πραγματικά συγκινητικό και σε καθημερινή σχεδόν βάση.

Στην ουσιαστική αύξηση του υλικού συνέβαλαν με ποικίλους τρόπους, με καταθέσεις ή με προσωρινά δάνεια, και ορισμένοι οργανισμοί όπως το Ταμείο Ανταλλαξίμων Περιουσιών και το Ίδρυμα Ελευθερίου Βενιζέλου.

το Αμαλίσιο Ορφανοτροφείο και το Αρχαιολογικό Μουσείο της Λευκωσίας, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών και το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού της Θεσσαλονίκης, τα Κρατικά Μουσεία του Βερολίνου και το J.P. Getty Museum του Malibu. Συνέβαλαν ακόμη, κατά τα τελευταία κυρίως χρόνια, πολλές αγορές χάρη στην οικονομική συνδρομή φυσικών και νομικών προσώπων, έτσι ώστε το σύνολο των μουσειακών αντικειμένων να ξεπερνά σήμερα τις 45.000. Σ' αυτά θα πρέπει οπωσδήποτε να συναριθμηθούν οι 45.000 τόμοι της Βιβλιοθήκης, τα 190.000 αρνητικά και οι αναρίθμητες φωτογραφίες του Φωτογραφικού Αρχείου, οι 570 μεγάλες αρχαιακές μονάδες των Ιστορικών Αρχείων με τα πάνω από 500.000 έγγραφα, καθώς και ό,τι έχει ήδη αποθησαυριστεί σε όσα παραρτήματα ιδρύθηκαν τα πιο πρόσφατα χρόνια.

Όταν ο Αντώνης Μπενάκης επένδυσε και τα τελευταία υπολείμματα της μεγάλης περιουσίας του στο μέλλον του Ίδρυματος, με ειδική νομοθετική ρύθμιση αποφασίστηκε η κάλυψη της μισθοδοσίας και των γενικών εξόδων από τον κρατικό προϋπολογισμό, κάτι που ποτέ, ωστόσο, δεν πραγματοποιήθηκε στο ακέραιο. Θα ήταν, συνεπώς, αδύνατο να αντιμετωπιστεί το οικονομικό βάρος των εντεινόμενων αναπτυξιακών ρυθμών, χωρίς τη σχετική ανακούφιση που παρέχουν πολλά κληροδοτήματα και ειδικές χορηγίες. Στους μεγάλους ευεργέτες του Μουσείου την πρώτη θέση κατέχουν δικαιωματικά ο γιος του ιδρυτή του Κωνσταντίνος Μπενάκης και η Ελένη Ευκλείδη, για την κληροδοσία του συνόλου των περιουσιακών τους στοιχείων. Ο κατάλογος όμως των ευεργετών δεν εξαντλείται με τις δύο αυτές αναγραφές και μόνο. Ως ελάχιστη αναγνώριση μιας μεγάλης οφειλής θα πρέπει να προστεθούν τα ονόματα της Ρεγγίνας Δοανίδου και της Βέρας Κουλούρα, της Ισμήνης Πετροπούλου και της Αλεξάνδρας Δέλτα-Παπαδοπούλου, του Λάμπρου Ευταξία και της Μαρίας Αιγιαλείδου, του Ευμένη Λαμπρίδη και της Φιφής Στυλιανίδη, της Μαγδαληνής και του Κυριαζή Αγγελόπουλου, του Νίκου Κατσηκυριακού-Γκίκα και της Μαρίας Σπέντσα, της Μαίρης Καρόλου και της Πηνελόπης Βλάχκαλη, των Ίδρυμάτων Σταματίου Δεκόζη-Βούρου και Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου.

Στον τομέα της οικονομικής συνδρομής, αλλά και γενικότερα της ενθάρρυνσης του επιτελούμενου έργου από το 1957 και εξής, σημαντική υπήρξε η προσφορά του Συλλόγου «Οι Φίλοι του Μουσείου Μπενάκη».

9. Το γραφείο του Αντώνη Μπενάκη (1873-1954) στο αθηναϊκό του σπίτι, πριν από το 1930, με τους τοίχους φορτωμένους ακόμη από έργα που επρόκειτο να καταλήξουν στο Μουσείο, όπως η εικόνα της αγίας Άννας (βλ. εικ. 464) (Ιστορικά Αρχεία).

10. Η περίφημη ισλαμική αίθουσα υποδοχής με το μαρμαροθετημένο δάπεδο του 17ου αι. από το Κάιρο, όπως ήταν εκτεθειμένη ως την έναρξη των πρόσφατων οικοδομικών έργων (Φωτογραφικό Αρχείο).

11. Μία από τις αίθουσες της λαογραφικής συλλογής στο υπόγειο του Μουσείου, όπου σήμερα αναπτύσσονται τα γραφεία της διοίκησης, των επιστημονικών τμημάτων, των οικονομικών υπηρεσιών και της Βιβλιοθήκης (Φωτογραφικό Αρχείο).

9

10

11



Στον τομέα ειδικά αυτό θα πρέπει πρωτίστως να εξαρθεί η συμβολή της Επιτροπής του Πωλητηρίου, η οποία επωμίζεται συνολικά το βάρος της διοικητικής και λειτουργικής ευθύνης του μουσειακού καταστήματος, εξασφαλίζοντας για την κάλυψη του προϋπολογισμού περισσότερα έσοδα από όσα παρέχει η πενιχρή ετήσια επιχορήγηση του Δημοσίου.

Η ανάπτυξη της δραστηριότητας και η διεύρυνση των προοπτικών

Εξίσου θεαματική με τον εμπλουτισμό των επιμέρους συλλογών υπήρξε η ανάπτυξη της μουσειακής δραστηριότητας σε πολλούς νέους τομείς. Αξίζει να μνημονευθεί η καθιέρωση - για πρώτη φορά στην Ελλάδα - των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, χάρη στα οποία κινητοποιήθηκε ένας μεγάλος αριθμός από σχολεία, δασκάλους και μαθητές, με αμφίδρομες ευεργετικές επιδράσεις στη διάδοση της μουσειακής ιδέας και την ανανέωση των διδακτικών μεθόδων. Το «άνοιγμα» του μουσειακού οργανισμού προς τα έξω, τη διεύρυνση του κοινωνικού του προορισμού, αλλά και την εδραίωση της έξωθεν καλής μαρτυρίας του ενεργοποίησε η συστηματική διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, καθώς και η συχνή παρουσία του σε μεγάλες εκθεσιακές εκδηλώσεις διεθνούς συνεργασίας. Το ίδιο πνεύμα υπηρέτησαν ταυτόχρονα οι εντατικές εκδοτικές προσπάθειες, συνδυάζοντας την αφανή επιστημονική προεργασία που προϋποθέτει η σταδιακή έκδοση αναλυτικών καταλόγων όλων των συλλογών, με το βασικό χρέος της ενημέρωσης του κοινού πάνω σε ειδικότερα θέματα ιστορικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Σύμφωνα με τις νεότερες μουσειολογικές αντιλήψεις, κρίθηκε επιβεβλημένη η δημιουργία ενός Τμήματος για τη συντήρηση και αποκατάσταση των αντικειμένων, καθώς και ενός Τμήματος για την τεκμηρίωση, τον εκσυγχρονισμό και την ευχέρεια της πρόσβασης στα ευρήματα και τις πάσης φύσεως διοικητικές και λειτουργικές ανάγκες, αλλά και τη διαμουσειακή επικοινωνία γενικότερα. Κυρίως όμως για την εσωτερική διασύνδεση όλων των από παλαιότερα συγκροτημένων, αλλά και των νεοσύστατων μονάδων οι οποίες διεύρυναν τη μουσειακή δραστηριότητα, αναπτυγμένες ως εξής:



12. Άποψη της Βιβλιοθήκης του Μουσείου, πριν από τις οικοδομικές εργασίες που πολλαπλασίασαν τους ωφέλιμους χώρους της (Φωτογραφικό Αρχείο).

13. Χειρόγραφος ναυτικός χάρτης (πορτολάνος) σε περιγραφή του Γεωργίου Σιδέρη Καλασιόδα των χρόνων 1580-1610, από τα πιο πολύτιμα ντοκουμέντα της Βιβλιοθήκης του Μουσείου. Στην πρώτη σελίδα εικονίζονται οι βορειοανατολικές ακτές της ηπειρωτικής Ελλάδας, το Αρχιπέλαγος, η Κρήτη και οι ακτές της Μικράς Ασίας. 0.43x0.62 μ. (26733).

12 - 14

13 - 15

16

Βιβλιοθήκη

Η Βιβλιοθήκη συγκεντρώνει πάνω από 45.000 τόμους βιβλίων και περιοδικών, με περιεχόμενο σχετικό προς το υλικό των μουσειακών συλλογών. Το ενδιαφέρον της εντοπίζεται ειδικότερα στο νεότερο Ελληνισμό, την ιστορία και την τέχνη, την καθημερινή ζωή και την οικονομία, τη θρησκεία και την πνευματική ζωή. Πολύτιμη είναι η ενότητα των περιηγητικών κειμένων του 17ου-19ου αιώνα, καθώς και μια μεγάλη συλλογή από αρχέτυπα, παλαιές και σπάνιες εκδόσεις, δυσεύρετα αλλά και μοναδικά αντίτυπα βιβλίων του 15ου-19ου αιώνα, όπως λ.χ. το *Μέγα Ετυμολογικόν* που εκδόθηκε στη Βενετία το 1499. Το περιεχόμενο της Βιβλιοθήκης συμπληρώνουν ένα τμήμα αφιερωμένο στην ιστορία και την τέχνη του Βυζαντίου, μια ομάδα από βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα του 10ου-16ου αιώνα, κώδικες εκκλησιαστικής μουσικής και αραβικά χειρόγραφα, καθώς και εκδόσεις αφιερωμένες στον ισλαμικό πολιτισμό και την ευρωπαϊκή τέχνη.

Τμήμα Ζωγραφικής. Χαρακτικών και Σχεδίων

Το υλικό του Τμήματος συγγενεύει προς τις περιηγητικές εκδόσεις της Βιβλιοθήκης και περιλαμβάνει πάνω από 5.000 έργα κυρίως του 18ου-19ου αιώνα, με θέματα που καταγράφουν τη φυσιογνωμία του ελληνικού χώρου, την ιστορία και τη ζωή των κατοίκων του. Ελαιογραφίες, υδατογραφίες και σχέδια, χαρακτηριστικά και λιθογραφίες με τοπία και απόψεις πόλεων, σκηνές από τον καθημερινό βίο και τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, πορträιτα ιστορικών προσώπων και μια μεγάλη συλλογή από χάρτες. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν τα έργα των γνωστών ξένων ζωγράφων Joseph Cartwright (περ. 1789-1829) και Edward Lear (1812-1888), καθώς και το πεντάτομο λεύκωμα του Thomas Hope (1769-1831).

Τμήμα Ιστορικών Αρχείων

Το Τμήμα των Ιστορικών Αρχείων λειτουργεί από το 1955. Το υλικό του προέρχεται από ιδιωτικούς φορείς και περιλαμβάνει προσωπικά αρχεία πολιτικών, διπλωματών, λογοτεχνών και μουσικών, αλλά και πολλά οικογενειακά αρχεία ιστορικού ενδιαφέροντος, που καλύπτουν την περίοδο από την Επανάσταση του 1821 και τη μετεπαναστατική φάση του ελεύθερου ελληνικού κράτους ως τα μέσα περίπου του 20ού αιώνα: χειρόγραφα λυτά, έγγραφα πρωτότυπα ή αντίγραφα, έντυπα και μικροφίλμ, οπτικοακουστικά και χαρτογραφικά τεκμήρια. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι φωτογραφικές συλλογές που εικονογραφούν γεγονότα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, συμπληρώνοντας αντίστοιχες ή ανάλογες ενότητες του Φωτογραφικού Αρχείου. Στις σημαντικότερες μονάδες



14. Λύσανδρου Καυταντζόγλου (1811-1885): Πρόσοψη του ναού του Αγίου Κωνσταντίνου, που θεμελιώθηκε το 1871 και ολοκληρώθηκε το 1905, από τις μαρτυρίες που άρχισαν να συγκεντρώνονται τελευταία για τη νεοελληνική αρχιτεκτονική. Τμήμα υδατογραφίας, 0,40x0,21 μ. Δωρεά του εγγονού του Λύσανδρου Καυταντζόγλου (24293).

15. Αθανασίου Δεμίρη (1887-1965): Όψη διπλοκατοικίας, λεπτομέρεια από σπουδαστική εργασία του 1919. Σχέδιο με μελάνι επιχρωματισμένο σε χαρτί, 0,55x0,48 μ. Παρακαταθήκη Ε.Λ.Ι.Α. (Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής).

16. Ernst Ziller (1837-1923): Η αναστήλωση του Παναθηναϊκού Σταδίου. 7 Νοεμβρίου 1869. Υδατογραφία. 0,21x0,39 μ. Δωρεά Ευαγγέλου Μπαλτατζή (Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής).

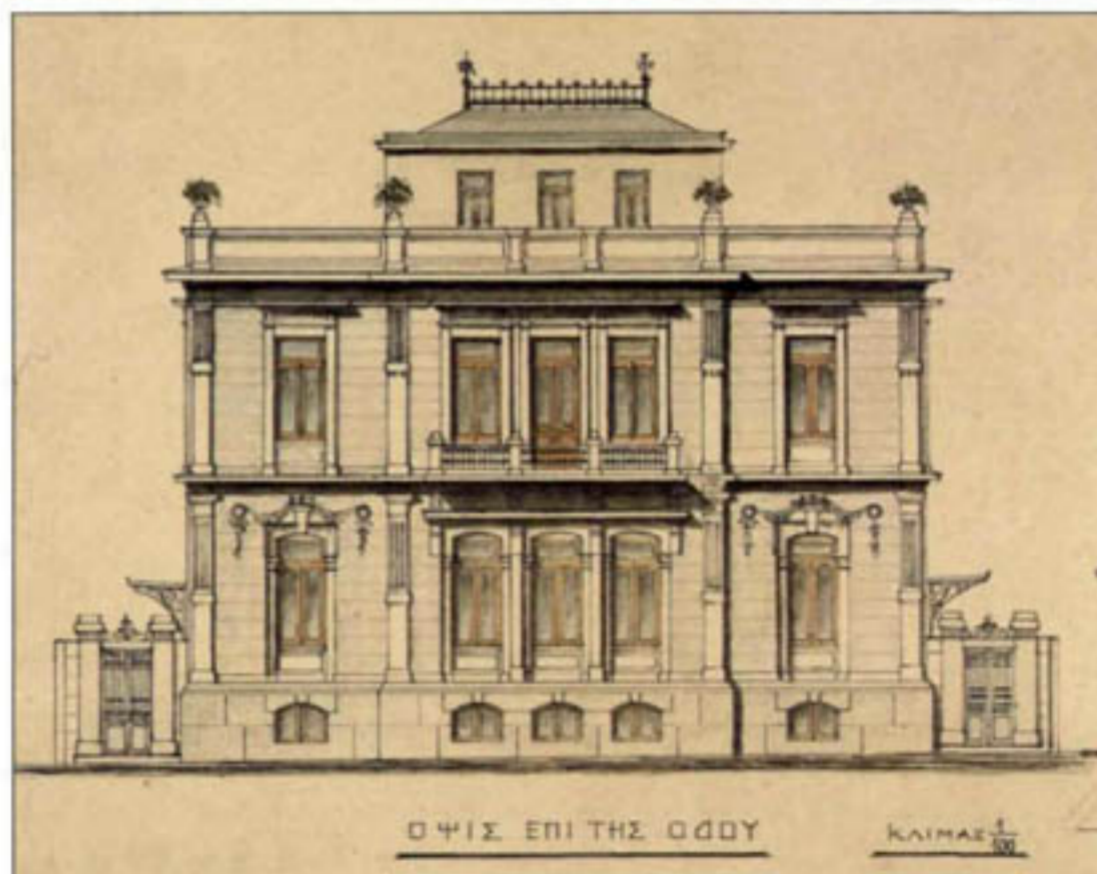
συγκαταλέγονται τα αρχεία του Αγώνα της Ανεξαρτησίας, του Ελευθερίου Βενιζέλου, καθώς και πολλών άλλων πρωταγωνιστών της Ελληνικής Ιστορίας· ένα από τα πιο πολύτιμα κειμήλια είναι η παρτιτούρα του μελοποιημένου από τον Νικόλαο Μάντζαρο (1795-1872) «Ύμνου εις την Ελευθερίαν», που συνέθεσε ο εθνικός ποιητής της Ελλάδας Διονύσιος Σολωμός (1798-1857).

Φωτογραφικό Αρχείο

Το Φωτογραφικό Αρχείο ιδρύθηκε το 1973 με στόχο τη συγκέντρωση, καταγραφή και ταξινόμηση φωτογραφιών από μνημεία και αντικείμενα παλαιохριστιανικής, βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης. Με την πάροδο του χρόνου άρχισε να συγκεντρώνει συστηματικά φωτογραφικές μαρτυρίες και από τη νεότερη ελληνική ζωή ως περίπου την εποχή του Β' Παγκοσμίου πολέμου, αγκαλιάζοντας γρήγορα την πολεμική και μεταπολεμική περίοδο σε όλο το ανάπτυγμα των εκδηλώσεών τους: τις πόλεις και τα σπίτια, την αρχιτεκτονική και την τέχνη, τις ασχολίες και τα επαγγέλματα, τα ήθη και τα έθιμα, όπως επιβίωναν πριν από τις μετέπειτα ραγδαίες οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις. Στις συλλογές συμπεριλαμβάνονται πρωτότυπες φωτογραφίες και φωτογραφικά λευκώματα του 19ου αιώνα, καλλιτεχνικές εκτυπώσεις του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, αναρίθμητα αρνητικά και σημαντικές μονάδες, όπως τα αρχεία Περικλή Παπαχατζηδάκη (περίοδος 1912-1950), Nelly's (περίοδος 1923-1950), Δημήτρη Χαρισιάδη (περίοδος 1935-1980) και Βούλας Παπαϊωάννου (περίοδος 1937-1960).

Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής

Ιδρύθηκε το 1995 με αποστολή την περισυλλογή, διάσωση, αποδελτίωση, ταξινόμηση και αρχειοθέτηση κάθε γραπτής ή προφορικής πληροφορίας γύρω από τη νεοελληνική αρχιτεκτονική, την πολεοδομία και την τοπογραφία. Στους περιορισμένους σήμερα χώρους του έχει ήδη συγκεντρωθεί ένα αξιόλογο υλικό από σχέδια, σημειώσεις, προπλάσματα, χαρακτηριστικά, φωτογραφίες, επιστολικά δελτάρια, βιβλία, ανάτυπα επιστημονικών άρθρων και μελετών. Εκτός από τις συγκροτημένες ενότητες, που απαρτίζουν τα αρχεία γνωστών αρχιτεκτόνων της προπολεμικής και αμέσως μεταπολεμικής περιόδου, στις συλλογές του έχουν κατατεθεί αρκετές μεμονωμένες σημαντικές μαρτυρίες, όπως λ.χ. ένα πρωτότυπο σχέδιο των Κλεάνθη - Schaubert για τη μετατροπή του ενεπικού οχυρού της Αίγινας σε φυλακή (1830). Το Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής βρίσκεται σε στενή επαφή με σχετικούς φορείς και ιδρύματα, είναι προσιτό στους ερευνητές και λειτουργεί υπό την εποπτεία πενταμελούς επιτροπής.





17. Κούκλες και παιχνίδια από τη μεγάλη συλλογή της Μαρίας Αργυριάδη που πρόσφατα δωρήθηκε στο Ίδρυμα και θα εκτεθεί στο υπό ίδρυση Μουσείο Παιχνιδιών και Παιδικής Ηλικίας.

18. Η αίθουσα της βιβλιοθήκης στην κατοικία του μεγάλου συλλέκτη και δωρητή Δαμιανού Κυριαζή (1890-1948), την οποία προσέφερε στο Μουσείο η κόρη του Μαρία Σπέντσα.

17 - 19

18 - 20

Πινακοθήκη Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα

Ο εξοχότερος εκπρόσωπος του ελληνικού μοντερνισμού, Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας (1906-1994), κληροδότησε στο Μουσείο Μπενάκη το ακίνητο επί της οδού Κριεζώτου 3, όπου βρίσκεται η κατοικία και το εργαστήριό του, καθώς και μία μόνιμη έκθεση με τους επιμέρους τομείς της δραστηριότητάς του: ελαιογραφίες, ακουαρέλες, σχέδια, μακέτες σκηνικών και κοστούμιών, γλυπτά και ανάγλυφα, ταπισερί, χειρόγραφα και σύνεργα της δουλειάς του. Η βιβλιοθήκη του με σπάνιες εικονογραφημένες εκδόσεις, παλαιά έπιπλα από το προγονικό του σπίτι στην Υδρα, καθώς και δημιουργίες άλλων πολιτισμών συμπληρώνουν την εικόνα της τέχνης του και της προσωπικότητάς του. Ξεχωριστό ενδιαφέρον για την αισθητική του παρουσιάζει η διευθέτηση της κατοικίας και του εργαστηρίου του, η οποία διατηρείται όπως ακριβώς και επί των ημερών του. Η Πινακοθήκη Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα λειτουργεί ως παράρτημα του Μουσείου από το 1991, υπό την εποπτεία επταμελούς επιτροπής.

Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα καθιερώθηκαν τα Χριστούγεννα του 1978, με αφορμή τον Παγκόσμιο Εορτασμό του Παιδιού και απευθύνονται σε μαθητές ηλικίας 4-17 χρονών. Αξιοποιώντας το υλικό της αρχαίας ελληνικής, βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης, των κειμηλίων του Αγώνα της Ανεξαρτησίας και της Πινακοθήκης Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα, στοχεύουν στην ανάπτυξη της κριτικής παρατηρητικότητας και στη δημιουργική καλλιέργεια του καλλιτεχνικού αισθητηρίου. Το προσωπικό του Τμήματος φροντίζει για την κατάλληλη προετοιμασία μαθητών και εκπαιδευτικών στα σχολεία, με εποπτικό, υλικό από διαφάνειες, επεξηγηματικά κείμενα, βιβλία και μουσειοσκευές. Κατά το σχολικό έτος 1995/96, το Τμήμα ανέλαβε από τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού τη μελέτη, το σχεδιασμό και το συντονισμό του προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ στον τομέα της μουσειακής αγωγής, με στόχο έναν πειραματικό αναπροσανατολισμό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τμήμα Παιχνιδιών και Παιδικής Ηλικίας

Το νέο αυτό Τμήμα, που ιδρύθηκε το 1995 με πυρήνα τη συλλογή της Μαρίας Αργυριάδη, περιλαμβάνει πάνω από 3.000 ευρωπαϊκά παιχνίδια του 18ου, 19ου και πρώιμου 20ού αιώνα, ελληνικά παιχνίδια αγοριών και κοριτσιών από την αρχαιότητα ως τα μέσα του 20ού αιώνα, παιχνίδια χειροποίητα και εμπορικά, λαϊκά και αστικά, επιτραπέζια και εκπαιδευτικά, του σπιτιού και της υπαίθρου. Στις συλλογές του βρίσκονται ακόμη εντεταγμένα βρεφικά και παιδικά αντικείμενα καθημερινής χρήσεως, σχετικά με τα διάφορα στάδια της παιδικής ηλικίας από τη γέννηση ως



19. Ο χώρος εργασίας του ζωγράφου Νίκου Κατζηκαραϊάκου-Γκίκα (1906-1994) στο υπερώο του αιετήτου που κληροδότησε στο Μουσείο μαζί με τα έργα του και τις προσωπινές του συλλογές.

20. Νίκου Κατζηκαραϊάκου-Γκίκα (1906-1994): Στη χάση του φεγγαριού. 1956. Από τις γνωστότερες μετακαβιστικές δημιουργίες του καλλιτέχνη, συνοψίζει έναν κόσμο με κατακερματισμένα βιώματα, ελληνικές αναλαμπές και αντανάκλασεις της μνήμης πάνω στις ξερολιθιές της Ύδρας. Ελαιογραφία σε ξύλο. 0.50x0.50 μ. (Πανακοθήκη Ν. Κατζηκαραϊάκου-Γκίκα).

το γάμο, ρούχα διαφόρων περιοχών του ευρύτερου Ελληνισμού, βιβλία και περιοδικά. Το προσωπικό του Τμήματος διερευνά τις σχέσεις του παιδιού με το παιχνίδι και συγκεντρώνει στοιχεία για τη θέση του παιδιού στην παραδοσιακή κοινωνία συγκροτώντας επιπλέον ένα αρχείο λαογραφικών πληροφοριών.

Τμήμα Συντήρησης Έργων Τέχνης

Οι υπηρεσίες του Τμήματος άρχισαν να συγκροτούνται το 1974, όταν έγιναν πλέον συνείδηση οι λόγοι για τους οποίους κανένας μουσειακός οργανισμός δεν λειτουργεί σήμερα χωρίς να έχει εξασφαλίσει τη συντήρηση του υλικού του. Από τότε αναπτύσσονται σταδιακά με την αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού και τη συμπλήρωση της απαιτούμενης υλικοτεχνικής υποδομής. Η επιστημονική κατάρτιση του προσωπικού εγγυάται την προστασία των έργων, που απαιτεί εξειδικευμένες και χρονοβόρες διαδικασίες, διαφορετικές κατά περίπτωση και κατά υλικό: τη διερεύνηση της κατάστασης στην οποία βρίσκονται, τον καθαρισμό και την απελευθέρωση τους από μεταγενέστερες επεμβάσεις, την αποκατάσταση και τον έλεγχο των περιβαλλοντικών συνθηκών για την έκθεση ή την αποθήκευσή τους, την οργάνωση αρχείου με ακτινογραφίες, χημικές αναλύσεις, φωτογραφίες και παρατηρήσεις κατά τα διάφορα στάδια της επεξεργασίας τους. Το Τμήμα συναρθρώνεται από εργαστήρια πολλών ειδικοτήτων αφιερωμένα στη συντήρηση του ξύλου, των εικόνων και των πινάκων, του χαρτιού, του υφάσματος, της κεραμικής και των μετάλλων. Στα πιο σημαντικά αποτελέσματα της προσφοράς του προσμετράται η αναθεώρηση καθιερωμένων αποδόσεων και χρονολογιών, η οποία προέκυψε από επεξεργασία γνωστών μεταβυζαντινών εικόνων του 15ου-17ου αιώνα.

Τμήμα Τεκμηρίωσης και Συστημάτων

Το Τμήμα Τεκμηρίωσης και Συστημάτων ιδρύθηκε το 1991, με σκοπό να εισαγάγει, να αναπτύξει, να συντονίσει και να υποστηρίξει τη χρήση της πληροφορικής στις διάφορες υπηρεσίες του Μουσείου. Στις δραστηριότητές του περιλαμβάνεται η μηχανογραφική τεκμηρίωση, η διαχείριση και η ανάδειξη των συλλογών με την ανάπτυξη πολυμέσων, CD-ROM, κτλ., η προβολή και η διάδοση των νέων τάσεων της πληροφορικής στο χώρο του πολιτισμού, η συνεργασία με άλλους ελληνικούς και ξένους μουσειακούς οργανισμούς και ερευνητικούς φορείς για τη δημιουργία ενός μεγάλου δικτύου πολιτισμικών πληροφοριών, η υιοθέτηση ενιαίων προτύπων και η προώθηση κοινών δραστηριοτήτων, η οργάνωση σεμιναρίων και η έκδοση του ενημερωτικού δελτίου *Μίτος*.





21 - 23 - 24

22 - 25 - 26

21. Το βόρειο πρόπυλο του Ερεχθείου, φωτογραφημένο στα 1854 από τον James Robertson (1813-1888). Δωρεά Ρένιας Ανδρεάδη (Φωτογραφικό Αρχείο).

22. Η Ουγγαρέζα χορεύτρια Νίκολσκα στην Ακρόπολη, το 1929, στην ιστορική φωτογραφία της Nelly's (Έλλη Σεραϊδάρη, γεν. 1899), η οποία προσέφερε όλο το ανεκτίμητο φωτογραφικό υλικό της στο Μουσείο Μπενάκη. Δωρεά Nelly's (Φωτογραφικό Αρχείο).

23. Εσωτερικό αθηναϊκού καρενείου, στις βουλευτικές εκλογές του 1956 όπως το αποτύπωσε ο Δημήτρης Χαρισιάδης (1911-1993) (Φωτογραφικό Αρχείο).

24. Αλβανικό Μέτωπο 194 Ι. φωτογραφικό στιγμιότυπο του Δημήτρη Χαρισιάδη (1911-1993), ο φακός του οποίου καταγράφει συστηματικά τα γεγονότα των νεότερων χρόνων (Φωτογραφικό Αρχείο).

25. Οι πρώτοι τραυματίες του Αλβανικού Μετώπου στην Αθήνα, 1940-1941, φωτογραφημένοι από τη Βούλα Παπαϊωάννου (1898-1990), με μια ματιά σπαρακτικής ειλικρίνειας και τρυφερότητας. Δωρεά Βούλας Παπαϊωάννου (Φωτογραφικό Αρχείο).

26. Οι γυναίκες της Ηπείρου σαν σύγχρονες Καρυάτιδες κουβαλούν πέτρες. Φωτογραφία του 1947 από τη Βούλα Παπαϊωάννου (1898-1990). Δωρεά Βούλας Παπαϊωάννου (Φωτογραφικό Αρχείο).





Γύρω από την ταυτότητα της μουσειακής φυσιογνωμίας

Το σύνολο του αποθησαυρισμένου στο Μουσείο Μπενάκη υλικού κατανέμεται σε τέσσερις κύριες αυτοτελείς ενότητες με ποικίλο αριθμητικό βάρος. Υπάρχουν βέβαια και αρκετές μικρότερες συλλογές από καθόλου ασήμαντα έργα δυτικής λ.χ. τέχνης ή ρωσικής αγιογραφίας, οι οποίες όμως δεν αλλοιώνουν τη δομή της γενικής κατανομής. Θα τις απαριθμήσω, ακολουθώντας όχι τη σειρά της αξιολογικής σημασίας των αντικειμένων που περιέχουν ούτε τα μεγέθη της ποσοτικής τους υπεροχής, αλλά τη διαδοχή των γεωγραφικών τους παραμέτρων, με πρώτη την ενότητα των έργων της Άπω Ανατολής.

Η συλλογή της Κινέζικης Κεραμικής

Η συλλογή αυτή είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος της δωρεά του Γεωργίου Ευμορφόπουλου, στον οποίο οφείλονται άλλωστε οι αντίστοιχες συλλογές του Βρετανικού Μουσείου και του Victoria and Albert Museum στο Λονδίνο. Ένας μεγάλος αριθμός με πάνω από 1.300 αντιπροσωπευτικά δείγματα εξαιρετικής ποιότητας εικονογραφούν όλο το ανάπτυγμα του πολιτισμού της Κίνας από τη Νεολιθική εποχή ως το 19ο αιώνα, καταγράφοντας με ευκρίνεια το μήνυμα της προσφοράς του στην πολιτιστική ιστορία της ανθρωπότητας. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν τα αριστουργηματικά νεκρικά ειδώλια της δυναστείας Τανγκ (618-907 μ.Χ.), τα οποία συγκαταλέγονται στα λαμπρότερα κεραμικά δημιουργήματα του είδους. Την ενότητα των έργων της Άπω Ανατολής συμπληρώνουν μια συλλογή από έξοχα μικροτεχνήματα σε ημιπολύτιμες πέτρες, καθώς και ορισμένες μικρότερες ομάδες καλλιτεχνημάτων από τη νοτιοανατολική Ασία και την Ιαπωνία.

Οι συλλογές της Ισλαμικής Τέχνης

Η ενότητα των έργων του ισλαμικού πολιτισμού, με όλες τις επιμέρους παραλλαγές που εμφανίζουν οι εκδηλώσεις του από τις Ινδίες και την Περσία, τη Μεσοποταμία και τη Μικρά Ασία, τη Μέση Ανατολή, την Αραβία, την Αίγυπτο και τη Βόρειο Αφρική ως τη Σικελία και την Ισπανία, συγκαταλέγεται στις πιο σημαντικές παγκοσμίως. Πάνω από 8.000 δείγματα κεραμικής, μεταλλοτεχνίας, χρυσοχοΐας, υφαντικής, ξυλόγλυπτης, υαλουργίας, μικρότερες ομάδες από οστέινα αντικείμενα, ενεπίγραφες επιτύμβιες στήλες και όπλα, καθώς και ο εσωτερικός μαρμαροθετημένος διάκοσμος ενός αρχοντικού του 17ου αιώνα από το Κάιρο υπομνηματίζουν με συνέπεια τη συνέχεια του ισλαμικού χρόνου από την πρωτοισλαμική ως την οθωμανική εποχή και την εξέλιξη της ισλαμικής τέχνης ως το 19ο αιώνα. Στα πιο γνωστά έργα της συλλογής συναριθμούνται τα δύο μνημειακά ξυλόγλυπτα θυρόφυλλα της Μεσοποταμίας του 8ου αιώνα, το ορειχάλκινο κιβωτίδιο με την υπογραφή του Ισμαήλ ιμπν αλ-Ουάρντ αλ-Μάουσιλι και τη χρονολογία 1220, ο χάλκινος αστρολάβος του Αχμάντ ιμπν αλ-Σαράτζ με χρονολογία 1328/29 και η περίφημη βελούδινη σέλα της Προύσας του 16ου αιώνα.



Η συλλογή της Κοπτικής Τέχνης

Η ενότητα των έργων της κοπτικής τέχνης περιλαμβάνει γύρω στα 1.000 αντιπροσωπευτικά έργα κεραμεικής, ξυλογλυπτικής, χαλκοτεχνίας, κυρίως όμως μια μεγάλη συλλογή από υφάσματα θαυμαστής πληρότητας και ποιότητας μοναδικής. Το υλικό της, χωρίς σοβαρά κενά, ανασυνθέτει την εικόνα ενός πολιτισμού ο οποίος εδράζεται στο πλούσιο απόθεμα της ελληνορωμαϊκής παράδοσης, όπως το αφομοίωσαν οι ντόπιοι πληθυσμοί της Αιγύπτου, για να το αναπλάσουν εμπλουτισμένο με νέα στοιχεία από το εκφραστικό ιδίωμα της παλαιοχριστιανικής αισθητικής.

Οι ελληνικές συλλογές του Μουσείου

Την ενότητα αυτή συγκροτούν πολλές επιμέρους κατηγορίες με πάνω από 33.000 έργα που καταγράφουν το χαρακτήρα του ελληνικού κόσμου στο θεαματικό πανόραμα της χρονικής του διαδρομής: από την αρχαιότητα και την εποχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας ως τη μεσαιωνική περίοδο του Βυζαντίου, από την πτώση της Κωνσταντινούπολης, την περίοδο της φραγκικής και οθωμανικής κατοχής, ως την έκρηξη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας στα 1821, και από την περίοδο της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους ως το 1922, τη χρονιά εκείνη που σηματοδοτεί η Μικρασιατική Καταστροφή.

Από μια τέτοια θεώρηση, μετά και απ' όσα ειπώθηκαν ήδη για τη συνάρθρωση του περιεχομένου και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων, προκύπτουν κάποιες άμεσες συνέπειες: ότι το Μουσείο Μπενάκη δεν είναι μία απλή ιδιωτική συλλογή ούτε, πολύ περισσότερο, ένα σύνολο από ιδιωτικές συλλογές· ότι δεν είναι ένα Μουσείο Κοσμητικών Τεχνών, δεν είναι, τέλος, ούτε Μουσείο Τέχνης ούτε Μουσείο Ιστορίας, αλλά ένας μουσειακός οργανισμός ο οποίος εξάγει το διαχρονικό ανάπτυγμα του Ελληνισμού. Το Μουσείο έγινε για να αναδείξει το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η ελληνική πολιτιστική πραγματικότητα κυρίως κατά τους μεσαιωνικούς και τους νεότερους χρόνους. Προκειμένου όμως να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, έπρεπε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα μιας συγκριτικής παραβολής με έργα της αρχαιότητας και της Βυζαντινής περιόδου, καθώς και με δείγματα άλλων πολιτισμών που άνθισαν στον περιβάλλοντα γεωγραφικό χώρο. Κάπως έτσι διαγράφεται η εσωτερική συνοχή που χαρακτηρίζει τις φαινομενικά ανεξάρτητες μεταξύ τους μουσειακές συλλογές, ενώ για πρώτη φορά διατυπώνεται, προδρομικά, το αίτημα της προσέγγισης του ισλαμικού κόσμου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, την υπόσταση του Μουσείου αρθρώνουν οι δύο θεμελιακοί αλλά ανεξάρτητοι άξονες του ελληνικού και του ισλαμικού πολιτισμού, με αλληλένδετη την ενότητα των έργων της κοπτικής τέχνης. Έξω από το δυαδικό αυτό σχήμα παραμένει η συλλογή της κινέζικης κεραμεικής, ως υπόδειγμα ενδιαφέροντος για την προαγωγή του καλλιτεχνικού αισθητηρίου και τη γενικότερη πνευματική καλλιέργεια.



27. Πλάτο φατιμδικής τέχνης από την Αίγυπτο, με παράσταση ανδρικής μορφής που οδηγεί καμηλοπάρδαλη μέσα σε κήπο. Τέλη 10ου αι. Διάμ. 0,24 μ. (749).

28. Βελούδινο κάλυμμα σέλας από την Προύσα. Ανήκει στα γνωστότερα έργα των ισλαμικών συλλογών του Μουσείου Μπενάκη που θα αποκτήσουν σύντομα δική τους ανεξάρτητη στέγη. 16ος-17ος αι. 1.86x1.29 μ. (3784).

29. Αγγείο Νεολιθικής εποχής από την Κίνα, εντυπωσιακής ομοιότητας με αντίστοιχα παραδείγματα του ελλαδικού χώρου. Γύρω στο 3000 π.Χ. Υψ. 0.31 μ. Δωρεά Γεωργίου Ευμορφόπουλου (2118).

30. Πήλινο άλογο της δυναστείας Τανγκ (618-907 μ.Χ.), δείγμα μιας πλουσιότερης συλλογής που θα αναδειχθεί σύντομα σε νέους μουσειακούς χώρους. Υψ. 0.53 μ. Δωρεά Γεωργίου Ευμορφόπουλου (2175).

Η Ελλάδα στο Μουσείο Μπενάκη

Η δυναμική του περιεχομένου των μουσειακών συλλογών, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των μουσειακών δραστηριοτήτων αφήνουν να διαφανεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του οργανισμού και να κατανοηθεί η αυτοτέλειά του ως αποτέλεσμα απόλυτης συνέπειας ανάμεσα στη σύλληψη και την πραγμάτωση μιας γενεπικής ιδέας: να αποκαλυφθεί το πρόσωπο του Ελληνισμού ή μάλλον η εσωτερική συνοχή που διέπει τις φαινομενικά αποκλίνουσες εξωτερικές του εκφάνσεις, έτσι ώστε να αποκατασταθεί και η διαδρομή της ιστορικής του πορείας μέσα στο χρόνο.

Η εξασκημένη νόηση της επιστημονικής ευαισθησίας ανιχνεύει τη συνέπεια αυτή στον ευδιάκριτο ειρμό που οδηγεί από βιτρίνα σε βιτρίνα, από τα εκτεθειμένα στα μη εκτεθειμένα αντικείμενα, από τις προεισαγωγικές ενότητες της προϊστορίας και της πρωτόϊστορίας με τα λίγα αλλά εκλεκτά δείγματα της Νεολιθικής περιόδου και της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, στις θαυμαστές δημιουργίες της Μυκηναϊκής περιόδου. Από κει και πέρα ο επισκέπτης οδηγείται αβίαστα στην αφαιρετική εκφραστικότητα της Γεωμετρικής εποχής, στην κατανόηση του ανατολιζόντος 7ου αιώνα π.Χ., στην ευφρόσυνη χάρη της αρχαϊκής τέχνης του 6ου αιώνα π.Χ. Η Κλασική περίοδος του 5ου και 4ου αιώνα π.Χ. δεν εκπροσωπείται με αριστουργήματα, αλλά με πιο ταπεινά έργα που επιτρέπουν, ωστόσο, την ομαλή παρακολούθηση της εξελικτικής διαδικασίας ως τα χρόνια της Ελληνιστικής περιόδου, όταν απλώνεται αλλά και αποδυναμώνεται ο Ελληνισμός, ενώ παράλληλα εδραιώνεται η ρωμαϊκή κυριαρχία. Ο μίτος της συνέχειας περνά από τη διαφύλαξη της ελληνικής παρακαταθήκης κατά τη διάρκεια της Ρωμαιοκρατίας στη διαδοχή των συνταρακτικών της μετουσιώσεων που εξυψώνουν την τέχνη της χιλιετίας του Βυζαντίου. Οι μεταβυζαντινές συλλογές της εκκλησιαστικής και της κοσμικής τέχνης καλύπτουν χρονικά την ιστορική περίοδο από το 15ο ως το 19ο αιώνα, τεκμηριώνοντας τον υψηλό πολιτιστικό δείκτη του νεοελληνικού κόσμου κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας και της οθωμανικής κατοχής. Οι συλλογές, τέλος, των κειμηλίων του Αγώνα της Ανεξαρτησίας, καθώς δένονται αδιάσπαστα με το υπόλοιπο υλικό, επαληθεύουν τη στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο υπόβαθρο και το επι-

στέγασμα των γεγονότων. Το ίδιο ισχύει για τα αντικείμενα της οθωνικής περιόδου, τα αναμνηστικά του Βενιζέλου και της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Οι επιμέρους συλλογές του Μουσείου Μπενάκη, με επίκεντρο τη βυζαντινή, τη μεταβυζαντινή και τη νεότερη φάση του Ελληνισμού, σηματοδοτούν γεωγραφικά τα αυξομειούμενα όρια του ελληνικού χώρου, χρονικά τις ταλαντεύσεις του ιστορικού του αναπτύγματος, σημασιολογικά τη σχέση του με τους γειτονικούς πολιτισμούς. Δεν υπάρχει, συνεπώς, αμφιβολία ότι συγκροτήθηκαν για να αποτελέσουν μια όσο γίνεται πληρέστερη ενότητα. Ο άνθρωπος που οραματίστηκε την ενότητα αυτή δεν θα ήταν βέβαια δυνατό να τη θεωρήσει «τελειωμένη». Όσες μεγάλες δωρεές εντάχθηκαν αργότερα στο μουσειακό κορμό, κυρίως της Ελένης Σταθάτου και του Δαμιανού Κυριαζή, αλλά και όσα αντικείμενα συνέχισε να αγοράζει ο ίδιος ο Αντώνης Μπενάκης ως το θάνατο του, δείχνουν ότι γνώριζε πολύ καλά ποια ήταν τα κενά και τι έπρεπε να προστεθεί ακόμη. Θεωρώ μάλιστα αναμφίβολο πως, αν ζούσε σήμερα, θα φρόντιζε να καλύψει τις ελλείψεις που θα εξακολουθούσαν να υπάρχουν, έως ότου αποκατασταθεί ολόκληρο το τραυματισμένο ψηφιδωτό της ελληνικής φυσιογνωμίας. Από την άποψη αυτή θα ήταν απόλυτα θεμιτό να μιλήσω για την παράδοση μιας παρακαταθήκης και την ευθύνη της συνέχειας. Τούτο, σε τελική ανάλυση, ορίζει και το μέτρο της αξίας του Μουσείου Μπενάκη, καθώς το τοποθετεί αυτόματα μέσα στο δυναμικό χώρο των συνεχών μεταλλαγών και μεταστοιχειώσεων, στον οποίο μόνο οι ζωντανοί οργανισμοί μπορούν να επιβιώσουν.

Ότι η ανάλυση που προηγήθηκε δεν είναι κατασκευάσμα προσωπικών απόψεων φαίνεται από τη συνέντευξη που έδωσε ένα χρόνο πριν πεθάνει ο ίδιος ο Αντώνης Μπενάκης στη Γεωργία Ταρσούλη. Όταν εκείνη του εκφράζει το θαυμασμό της για το έργο του, ένα έργο «που τιμά την πατρίδα μας», της απαντά: «Αυτό δεν πρέπει... να σας ξαφνιάζει. Γιατί είναι μια παράδοση σε μας τους Έλληνες, όποιος έχει τα μέσα να κάνει κάτι για τον τόπο, ... να το κάνει μια μέρα... Ε, ήρθε και η σειρά μου τέλος πάντων... Ελπίζω οπωσδήποτε αυτά τα οποία συνέλεξα όλο μου το βίο να ενδιαφέρουν τον Ελληνισμό, γιατί τα περισσότερα είναι... ελληνικά.

Και, ελπίζω οπωσδήποτε... πριν πεθάνω, να μπορέσω να τα συμπληρώσω λιγάκι ακόμη...».

Το κτίριο του Μουσείου και το ιστορικό του

Το Μουσείο Μπενάκη στεγάζεται σ' ένα από τα ελάχιστα νεοκλασικά μέγαρα της στροφής του 19ου αιώνα που εξακολουθούν να ανθίστανται στην αισθητική αλλοίωση της μεταπολεμικής Αθήνας. Βρίσκεται μάλιστα σε εξαιρετικά προνομιούχο θέση, στο ιστορικό κέντρο της πόλεως, ακριβώς απέναντι από τους πράσινους πνεύμονες του Εθνικού Κήπου και τους κήπους του προεδρικού μεγάρου, κοντά στα παλαιά ανάκτορα με τις υπηρεσίες του Κοινοβουλίου και στο κομψό κτίριο του Petit Palais, όπου είναι εγκατεστημένη η Ιταλική Πρεσβεία, ενώ οι ταράτσες του παρέχουν μια θαυμάσια θέα προς το βράχο της Ακρόπολης και το Παναθηναϊκό Στάδιο. Στα πλεονεκτήματα του πολεοδομικού του στίγματος πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι γειτνιάζει με συναφείς οργανισμούς, όπως το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και το Βυζαντινό Μουσείο.

Διασχίζοντας το μικρό καταπράσινο κήπο, ο επισκέπτης θα προσέξει τις μαρμάρινες διακοσμήσεις που εξαίρουν την πρόσοψη του οικοδομήματος: τα πλατιά σκαλοπάτια και τους περίτεχνους φανοστάτες, το προστώο με τις δωρικές κολόνες, τα κεντρικά ανοίγματα του πρώτου ορόφου με τις ερμαϊκές στήλες – καρνάτιδες, τα λιτά περιθυρώματα με τα ανάγλυφα στο πάνω μέρος, όλα κατάφορτα από αρχιτεκτονικά κοσμήματα που απομιμούνται κλασικά πρότυπα, σύμφωνα με το πνεύμα της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Η ίδια εκλεκτική αισθητική αντίληψη διέπει τις γύψινες διακοσμήσεις των τοίχων και της οροφής στο χολ της εισόδου, τις ραδιές κολόνες που δεσπόζουν στο χώρο με τα σύνθετα περγαμηνά και κορινθιακά κιονόκρανα. Δύσκολα γίνονται, εντούτοις, αντιληπτά τα δυσεπίλυτα λειτουργικά προβλήματα που προκάλεσαν στη δομή του κτιρίου οι κατά καιρούς σοβαρές επεμβάσεις.

Το Μουσείο κτιριολογικά είναι ένα σύνθετο αρχιτεκτονικό συγκρότημα με αρκετά περιπετειώδη προΐστορία: πυρήνας του υπήρξε ένα διακριτικού μεγέθους αρχοντικό των μέσων του 19ου αιώνα, το οποίο - όταν η

οικογένεια του Εμμανουήλ Μπενάκη εγκαθίσταται οριστικά στην Αθήνα στα 1910 - επεκτείνεται με την προσθήκη μιας αίθουσας χορού και με τους απαραίτητους βοηθητικούς χώρους. Τότε εξωραϊζεται εσωτερικά και εξωτερικά από το γνωστό αρχιτέκτονα και αναστηλωτή του Παναθηναϊκού Σταδίου Αναστάσιο Μεταξά (1863-1937). Κατά το 1929/30, για τη μετατροπή της λειτουργίας του κτιρίου και την εξασφάλιση των μουσειακών του προδιαγραφών, προστίθεται μία ακόμη πτέρυγα: επειδή όμως ήταν απαραίτητο να εξοικονομηθούν και επιπλέον εκθεσιακοί χώροι, χρησιμοποιείται κάθε προσφερόμενη δυνατότητα, τα ακατάλληλα δωμάτια του υπογείου και το κεντρικό χολ της εισόδου.

Μετά το θάνατο του Αντώνη Μπενάκη, έγιναν τρεις ακόμη προσθήκες στο αρχιτεκτόνημα: η πρώτη το 1954-1956 για να στεγαστούν στο ισόγειο τα ιστορικά κειμήλια του Ελευθερίου Βενιζέλου και στον πρώτο όροφο η συλλογή του Δαμιανού Κυριαζή, η δεύτερη το 1968 για να εκτεθεί στο υπόγειο η μεγάλη δωρεά της Ελένης Σταθάτου και η τρίτη το 1969-1973 για να προστεθεί με δαπάνη του Ιδρύματος Σταματίου Δεκόζη-Βούρου μια νέα πτέρυγα με μια αίθουσα διαλέξεων στο ισόγειο, μια αίθουσα προσωρινών εκθέσεων στον πρώτο όροφο και ένα κυλικείο στην ταράτσα. Και αυτή όμως η επέκταση δεν επέλυσε ουσιαστικά κανένα από τα προβλήματα που δημιουργούν οι έκτακτες εκδηλώσεις και κυρίως το πρόβλημα του συνωστισμού.

Από το 1973 και μετά - ενώ με ταχείς ρυθμούς πολλαπλασιάζονται τα αντικείμενα, το προσωπικό, οι επισκέπτες και οι δραστηριότητες - η ανακούφιση της εσωτερικής λειτουργίας επιβάλλει το σταδιακό περιορισμό των εκθεσιακών χώρων, την απελευθέρωση του χολ της εισόδου, τη χρησιμοποίηση πολλών αιθουσών για την εγκατάσταση νέων γραφείων, εργαστηρίων και αποθηκών, την οργάνωση απολογισμών, ομιλιών, συνεδρίων, εκθέσεων, δεξιώσεων, κτλ. Τότε προτείνεται και η ριζική αναθεώρηση του μουσειολογικού σκεπτικού, ο επαναπροσδιορισμός δηλαδή της μουσειακής φυσιογνωμίας, με γνώμονα τις επιτακτικές απαιτήσεις της νεότερης πραγματικότητας, αλλά και την εξασφάλιση κάποιων τουλάχιστον προϋποθέσεων για την αντιμετώπιση των μελλοντικών προοπτικών.



31 - 32 - 33
34 - 35

31. Εξωτερική άποψη του Μουσείου Μπενάκη πριν από το 1930, όταν ακόμη χρησιμοποιε ως κατοικία τις οικογένειας Μπενάκη (Φωτογραφικό Αρχείο).

32. Εξωτερική άποψη του Μουσείου Μπενάκη μετά το 1930 και τις κτιριολογικές αλλαγές που επέβαλε η νέα του χρήση (Φωτογραφικό Αρχείο).

33. Η πλάγια είσοδος του Μουσείου επί της οδού Κοιμητήρη 1, με σκαιά άμμου στα παράθυρα για

την προστασία των θησαυρών του από τους βομβαρδισμούς, στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Φωτογραφία του 1940 από τη Βούλα Παπαϊωάννου (1898-1990). Δωρεά Βούλας Παπαϊωάννου (Φωτογραφικό Αρχείο).

34. Η αίθουσα της κεντρικής εισόδου, όπως ήταν διαμορφωμένη σε εκθεσιακό χώρο ως τις πρόσφατες κτιριολογικές αλλαγές (Φωτογραφικό Αρχείο).

35. Το κλιμακοστάσιο της πλάγιας εισόδου, που χρησιμοποιε ως κυρία είσοδος του Μουσείου, με τις μαρμαρινές πλάκες όπου αναγράφεται η δωρεά του κτιρίου και των συλλογών προς το Έθνος (Φωτογραφικό Αρχείο).

36. (Σελ. 38-39). Ελληνορωμαϊκά και άλλα γλυπτά αναμένουν την επανένθεσή τους στις αίθουσες του νέου Μουσείου Μπενάκη.



Η αισθητική της εκθεσιακής αντίληψης

Από καθαρά εκθεσιακή άποψη η κατάσταση ήταν ακόμη πιο περίπλοκη. Το Μουσείο διαθέτει βέβαια αρκετές συλλογές μοναδικής αξίας και πολλά έργα ξεχωριστής ποιότητας. Τα έργα όμως αυτά, καθώς ήταν παρουσιασμένα κατά ειδολογικές ενότητες, δεν άφηναν να αναδειχθούν οι εσωτερικές τους νοηματικές διαπλοκές, οι τεχνοτροπικές, χρονολογικές και γεωγραφικές τους συνιστώσες. Χαμένα μέσα σε υπερκορεσμένες αίθουσες και σ' ένα δάσος από προθήκες, εντυπωσίαζαν τον επισκέπτη με την αφθονία τους, χωρίς, ωστόσο, να του επιτρέπουν την ολοκληρωμένη εκείνη θέαση που είναι συνάρτηση ενός ορθολογικού συσχετισμού και μιας σχετικής απομόνωσης.

Καθώς γράφω αυτές τις γραμμές, στη μνήμη επιστρέφει αυτόματα κάτι που έλεγε χαρακτηριστικά ένας ξένος συνάδελφος: ότι η έκθεση του Μουσείου Μπενάκη «προκαλούσε στην αίσθηση την εκπλήρωση των ονείρων ενός αντικέρ», έτσι ώστε να λειτουργεί περισσότερο ως πεδίο μαγνητισμού ειδικών επιστημονικών ενδιαφερόντων και λιγότερο σύμφωνα με το αποκρυσταλλωμένο πλέον εκπαιδευτικό ιδεώδες των σύγχρονων μουσειολογικών αρχών. Ενδεικτική για το πνεύμα που επικρατούσε ήταν, άλλωστε, και η ουσιαστική ανυπαρξία αποθηκευτικών χώρων, με το σύνολο σχεδόν του μουσειακού υλικού «τακτοποιημένο» μέσα στις αίθουσες και με πιο εύγλωττο το παράδειγμα της συλλογής των υφασμάτων που κάλυπταν τους τοίχους ως τα ταβάνια. Τους περιορισμένους εκθεσιακούς χώρους πλημμύριζαν οι εξαιρετικά ογκώδεις προθήκες, ενώ οι επίσης ογκώδεις κορνίζες με τα βαριά σκαλισμάτα και τις απομιμήσεις βυζαντινών μοτίβων περιόριζαν στο ελάχιστο, μαζί με την ελευθερία της διακίνησης, και κάθε δυνατότητα προσθήκης νέων αποκτημάτων. Στην εκθεσιακή σύλληψη, η οποία ανέδιδε έναν προσωπικό χαρακτήρα και κάτι από την ατμόσφαιρα της ιδιωτικής κατοικίας, βάραινε, εντούτοις, περισσότερο η υπολανθάνουσα ιδέα ενός Μουσείου Κοσμητικών Τεχνών, το κατ' εξοχήν υπόδειγμα του Victoria and Albert Museum και η έντονη σφραγίδα της αισθητικής του μεσοπολέμου.

Η εντυπωσιακή αύξηση του υλικού αφ' ενός και οι σημερινές απαιτήσεις της επιστημονικής συνέπειας αφ' ετέρου επέβαλαν τελικά τη ριζική αναδιάταξη και ανακατανομή του υλικού, την αναθεώρηση της εκθεσιακής αντίληψης, τη λιτότερη, πιο διακριτική και πιο άνετη παρουσίαση των αντικειμένων. Σχετικά με τη σημασία των αλλαγών που συντελούνται, θα πρέπει να σημειωθούν οι σοβαρές ενστάσεις όσων διακηρύσσουν ότι το

εκθεσιακό πνεύμα θα όφειλε να παραμείνει αναλλοίωτο εν ονόματι ενός τυπολατρικού οπωσδήποτε σεβασμού του παρελθόντος. Την εντελώς αντίθετη άποψη θερμαίνει, ωστόσο, η βαθιά ριζωμένη πεποίθηση πως οι αξίες του Μουσείου Μπενάκη έχουν να κάνουν μάλλον με το παρόν κι ακόμη πιο πολύ με το μέλλον. Αυτές ακριβώς οι αξίες πρέπει να καθορίζουν και τη στάση μας απέναντι του.

Το νέο Μουσείο Μπενάκη

Απ' ό,τι αναπτύχθηκε ως τώρα σχετικά με το περιεχόμενο, τις δραστηριότητες, τη λειτουργία και τους στόχους του Μουσείου, φάνηκε καθαρά νομίζω η επιτακτική ανάγκη να αναθεωρηθεί το σκεπτικό της δομής του. Στα εξήντα και πλέον χρόνια που μεσολάβησαν από την ίδρυση του οργανισμού, δεν άλλαξαν μόνο τα μεγέθη στις αρχικές κλίμακες του μουσειακού υλικού, του προσωπικού και των επισκεπτών, ούτε μόνο οι κινητήριες δυνάμεις στις αρχικές τάσεις της συνεχώς διευρυνόμενης κοινωνικής του προσφοράς, αλλά και το θεωρητικό υπόβαθρο που στηρίζει σήμερα την οντότητα άλλων αντίστοιχων φορέων. Λιγότερο εμφανείς, πολύ πιο ουσιαστικοί όμως είναι οι εσωτερικοί λόγοι που επέβαλαν την αναθεώρηση αυτή: ο σεβασμός των παρακαταθηκών του Αντώνη Μπενάκη - του μουσειακού δηλαδή παρελθόντος -, αλλά και ο σεβασμός των μελλοντικών προοπτικών του Ιδρύματος. Έτσι αποφασίστηκε η αποκέντρωση των αυτοτελών πολιτισμικών ενοτήτων που εκπροσωπούνται στις μουσειακές συλλογές, καθώς και η αυτονόμηση ορισμένων τμημάτων με διογκωμένη εν τω μεταξύ την επιστημονική τους δράση.

Σύμφωνα με το πνεύμα αυτό, αποκεντρώθηκε αυτονομημένη ήδη η μεγάλη ενότητα των συλλογών της ισλαμικής τέχνης και, αντί για την ασφυκτική ως τώρα παρουσίαση της στο κεντρικό κτίριο του Μουσείου, επελέγη ως πλέον αρμόζουσα η ανάδειξη της σ' ένα ανεξάρτητο μουσειακό παράρτημα επί των οδών Δίπυλου και Ασωμάτων, στην περιοχή του Κεραμεικού. Πρόκειται για το κτιριακό συγκρότημα που δώρισε στο Ίδρυμα ο Λάμπρος Ευταξίας, από το οποίο θα διατηρηθεί μόνο το εξωτερικό κέλυφος των αρχών του 20ού αιώνα, με ενοποιημένους όλους τους εσωτερικούς χώρους. Η ένταξη του έργου στο πρόγραμμα ανάπτυξης του ιστορικού κέντρου της πρωτεύουσας και η χρηματοδότηση του από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων εγγυώνται, εκτός από την ποιότητα, την ταχύτητα της αποπεράτωσης του. Εδώ οφείλω να προσθέσω ότι η δημιουργία ενός ανεξάρτητου οργανισμού αφιερωμένου στη μελέτη του ισλαμικού πολιτισμού μπορεί, από

κάθε άποψη, να θεωρηθεί πρωτοποριακή ακόμη και για τα διεθνή δεδομένα.

Η ορθότητα που διέπει τη λογική του νέου οργανωτικού πνεύματος, κυρίως όμως οι ελευθερίες που παρέχει στις δυνατότητες μιας περαιτέρω ανάπτυξης φάνηκαν με την ανεκτίμητη δωρεά του Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα: στην πολυκατοικία επί της οδού Κριεζώτου που στεγάζει το σπίτι του, τη βιβλιοθήκη του, τις προσωπικές του συλλογές, το εργαστήριο του κι έναν όροφο αφιερωμένο στην τέχνη του, λειτουργεί ήδη ως αυτοτελές παράρτημα του Μουσείου Μπενάκη η Πινακοθήκη Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα. Εδώ θα εκτεθεί σύντομα η συλλογή της κινέζικης κεραμικής, για να γίνει αισθητή και η ιδιαίτερη πνευματική σχέση του ζωγράφου με τον κόσμο της Άπω Ανατολής, η ορατή σε πολλές δημιουργίες του. Στο ίδιο ακίνητο θα στεγαστούν οι διάφορες υπηρεσίες του Τμήματος Συντήρησης, έτσι ώστε να αναπτυχθούν και να ανασάνουν.

Από το 1994 το Τμήμα των Ιστορικών Αρχείων με το απέραντο υλικό και το προσωπικό του μεταστεγάστηκε στην Κηφισιά στο μέγαρο της Πηνελόπης Δέλτα, δωρεά της κόρης της, Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου. Το ίδιο θα γίνει σύντομα με το Τμήμα του Φωτογραφικού Αρχείου, με το δικό του πολύτιμο υλικό αλλά και μια νέα υπηρεσία για τη συντήρηση της παλαιάς φωτογραφίας, μόλις αποπερατωθούν οι απαραίτητες οικοδομικές εργασίες σ' ένα ακίνητο επί της Πλατείας Κολωνακίου, που πρόσφεραν η Μαίρη Καρόλου και η Πηνελόπη Βλάχκαλη. Το συνεχώς εμπλουτιζόμενο Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής θα μετακινηθεί στους χώρους ενός άλλου ακινήτου επί της οδού Ησιόδου, κληροδότημα του Ευμένη Λαμπρίδη, ενώ η συλλογή των παιδικών παιχνιδιών θα ανασάνει στο παραμυθένιο νεογοτθικό μέγαρο του Παλαιού Φαλήρου, κληροδότημα της Βέρας Κουλούρα. Απ' όλα τα βασικά κύτταρα του μουσειακού οργανισμού μόνο το Τμήμα Τεκμηρίωσης και η Βιβλιοθήκη παραμένουν στο παλαιό κτίριο, μέσα στους ανανεωμένους όμως χώρους που προέκυψαν με τη ριζική αντιμετώπιση του κτιριολογικού προβλήματος.

Το σκεπτικό του οργανογράμματος που προσπαθώ να αναπτύξω, όσο γίνεται πιο συνοπτικά, στηρίζεται στις αρχές των «δορυφορικών συστημάτων». Στο κέντρο του συστήματος αυτού θα εξακολουθεί να βρίσκεται το ιστορικό νεοκλασικό μέγαρο του Μουσείου Μπενάκη, οι κτιριακές εγκαταστάσεις του οποίου έχουν ήδη εκσυγχρονιστεί με την προσθήκη μιας νέας πτέρυγας στο αθέατο από την πρόσοψη, ελεύθερο πίσω μέρος του οικοπέδου. Πρόκειται για ένα αρκετά φιλόδοξο έργο μελετημένο και

σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα Αλέκο Καλλιγά, που ξεκίνησε το 1989 χάρη στην υποστήριξη της Μελίνας Μερκούρη, διεκόπη για μία διετία περίπου με ανυπολόγιστες επιπτώσεις και ολοκληρώθηκε επιτέλους το 1997. Οι ωφέλιμοι χώροι του Μουσείου διπλασιάστηκαν φθάνοντας τα 7.000 μ² και, εκτός από τα δύο υπόγεια των αποθηκών της νέας πτέρυγας, είναι μοιρασμένοι σε πέντε ενιαία εσωτερικά επίπεδα. Στο επίπεδο του ημιυπόγειου παραμένει επεκτεινόμενη η Βιβλιοθήκη, η Διοίκηση, το Τμήμα Τεκμηρίωσης και τα γραφεία των διαφόρων επιστημονικών τμημάτων. Στο επίπεδο του δεύτερου ορόφου και της ταράτσας με το κυλικείο δημιουργήθηκε ένα μικρό auditorium για ηλεκτρονικά πολυμέσα και μια μεγάλη, ανεξάρτητη, ευχάριστη αίθουσα πολλαπλών χρήσεων για ποικίλες εκδηλώσεις. Στο υπόλοιπο κτίριο αναπτύσσονται οι ελληνικές και μόνο συλλογές, έτσι ώστε να προσφέρουν μια συνολική εικόνα της ιστορικής διαδρομής του Ελληνισμού στο χρόνο. Μια γενική δηλαδή αίσθηση της διαχρονικής του συνοχής, όπως αυτή αντανακλάται στην αντοχή της γλώσσας και στους ευφάνταστους αναπροσανατολισμούς του καλλιτεχνικού αισθητηρίου.

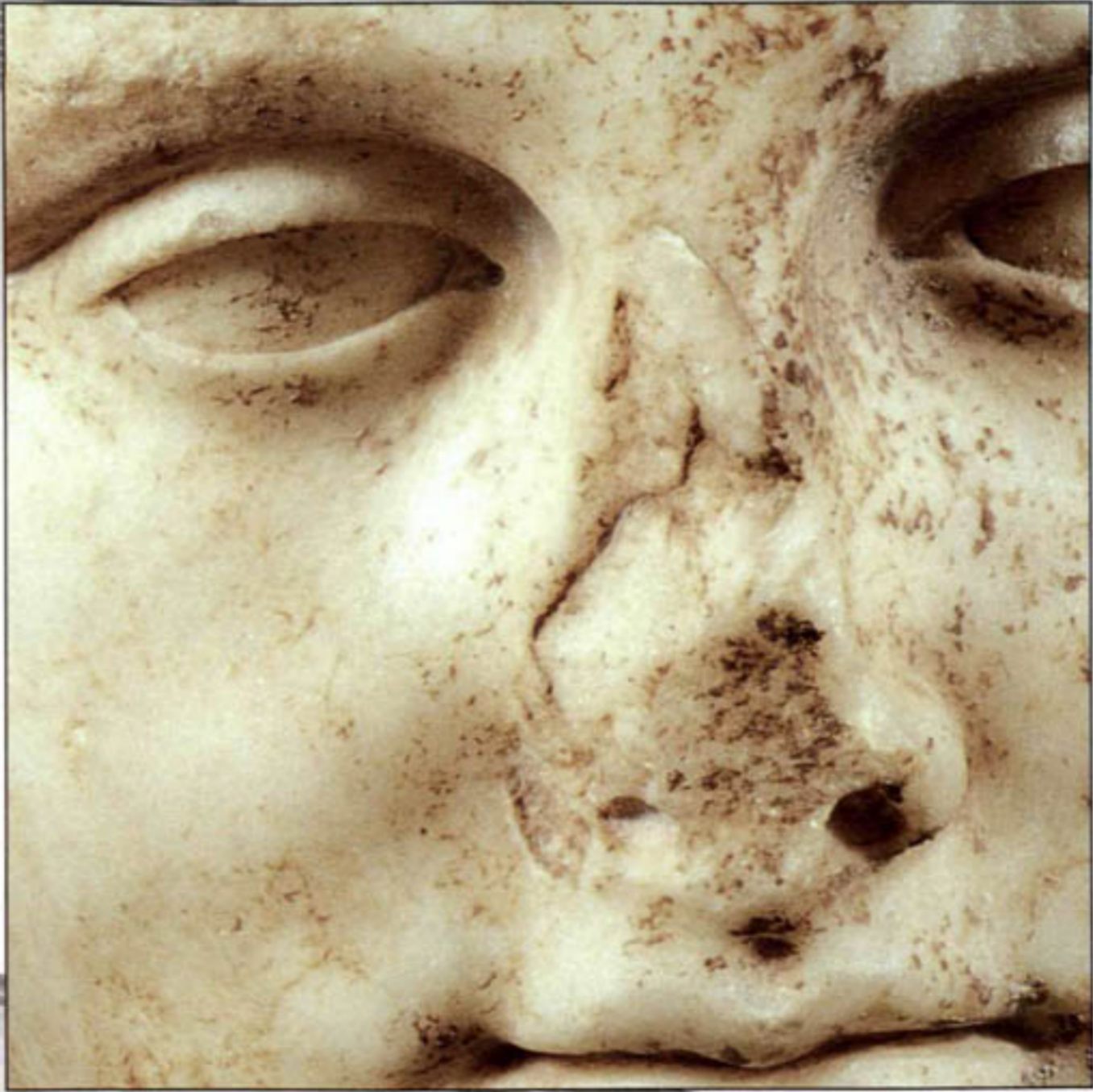
Εδώ πρέπει να τονίσω ότι υπέρ των απόψεων αυτών βαραίνει κατά κύριο λόγο ο σεβασμός του υπάρχοντος υλικού και της ιστορικής μεθόδου. Βαραίνει επίσης το γεγονός ότι σε κανένα άλλο ελληνικό μουσείο δεν προσφέρεται μια έστω και συνοπτική, αλλά σφαιρική εικόνα του ελληνικού ιστορικού χρόνου. Βαραίνει, τέλος, το εντελώς πρόσφατο κλίμα που διαμορφώνεται στο χώρο της Βαλκανικής, με την αθλιότητα των συγκυριών και των σκοπιμοτήτων και την απροκάλυπτα εχθρική στάση όσων λησμονούν το ξεκλήρισμα των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης στα 1954 και την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο στα 1974, όπως ξέχασαν ήδη τις σφαγές της Αρμενίας κι όπως παραμένουν ασυγκίνητοι μπροστά στο Κουρδικό πρόβλημα. Η Ελλάδα δεν είναι όμως μια απλή γεωγραφική έννοια, η οποία μπορεί να συρρικνώνεται κατά το δοκούν των μεγάλων δυνάμεων και να αποτιμάται σύμφωνα με τις επιταγές των εκάστοτε οικονομικών ή άλλων πολιτικών παιχνιδιών. Είναι μια ιδέα, ή μια εμπειρία αν θέλετε, και μάλιστα τόσο σπερη και τόσο υλική όσο και η διάρκεια των ανθρωπιστικών μηνυμάτων που εξακολουθεί να εκπέμπει.

Το νέο Μουσείο Μπενάκη δεν πρόκειται βέβαια να προπαγανδίζει, αλλά να υποβάλλει και μάλιστα με τρόπους υπαινικτικούς τη γοητεία της ελληνικής περιπέτειας, σαν ένα από τα πιο ακριβά διδάγματα της πανανθρώπινης παρακαταθήκης. Να θυμίζει δηλαδή στους Έλληνες και ξένους επισκέπτες του ότι ο χρόνος της μνήμης μας είναι και ο χρόνος της ύπαρξης μας.











I. Αναζητώντας το στίγμα της αρχαιότητας στις συντεταγμένες του χώρου και του χρόνου.

Λέγεται και επαναλαμβάνεται, συχνά όχι χωρίς επικριτική διάθεση, ότι Έλληνες επικαλούνται το παρελθόν ως άλλοθι του παρόντος, περισσότερο μάλιστα απ' όσο θα 'πρεπε και με μια ζέση αντιστρόφως ανάλογη προς το ενδιαφέρον τους για την πολιτιστική κληρονομιά της αρχαιότητας. Θα μπορούσε εντούτοις να αντισταχθεί η ιδιαίτερη βιωματική τους εξάρτηση από την ιστορική παράμετρο της εκάστοτε πραγματικότητας, η συσσωρευτική εγγραφή της οικείωσης του χρόνου πάνω στους κώδικες των συνειδησιακών λειτουργιών και η επίσης ιδιότυπη σχέση τους με το χώρο, το παρελθόν του οποίου εκλαμβάνεται ως παρόν με όλες τις καταστροφικές, ενίοτε εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες. Ανεξάρτητα δηλαδή από την «επίσημη» ιδεολογική χρήση της αρχαιότητας, από την κατάχρηση μ' άλλα λόγια της κατά καιρούς διατεταγμένης αναγωγής του σήμερα στη δόξα του χθες, ο ελληνικός λαός, ακριβώς επειδή ζυμώθηκε μέσα στην ιστορία, ενώ προσλαμβάνει το χρόνο ως απόλυτο μέγεθος, αντιμετωπίζει το χώρο ως μέγεθος σχετικό.

Ας μου συγχωρηθεί η εκκεντρικότητα της συλλογιστικής. Ο ειρμός της δεν προέκυψε, ωστόσο, από κάποια πιεστική ανάγκη πρωτοτυπίας, αλλά από την εξουθενωτική προσπάθεια να εννοήσω τα συμβαίνοντα, να παρακάμψω τις παραπειστικότητες των φαινομένων, να συναρθρώσω εντέλει τις διάχυτες, παραπλανητικές εντυπώσεις σ' ένα συγκροτημένο σκεπτικό. Μέσα στις πιέσεις αυτής της προσπάθειας, προσκρούοντας αφ' ενός στο γεγονός ότι η έννοια του χώρου γίνεται πιο άμεσα αντιληπτή από την έννοια του χρόνου και αφ' ετέρου στην ελληνική ιδιορρυθμία της αντίστροφης πρόσληψης των δύο εννοιών, δύσκολα θα απέφευγα την «ανορθόδοξη» οπωσδήποτε θεώρηση των δεδομένων. Ανορθόδοξο θα θεωρηθεί όμως και το ότι αποφάσισα να μιλήσω για λογαριασμό του ελληνικού λαού σαν να είχα εξασφαλισμένη την εξουσιοδότηση της υπερβατικής του αρχής, διογκώνοντας το αξιολογικό αντίκρισμα των σημασιών και απλοποιώντας την ουσία των συναφών προβλημάτων. Για να υπερασπιστώ πάντως το γραπτό μου, οφείλω να ομολογήσω την αδυναμία μου να θίξω συνοπτικά ένα τόσο ακανθώδες θέμα με τρόπο λιγότερο προσωπικό. Ανήκω εξάλλου σε όσους πιστεύουν πως η σχέση των Ελλήνων με την ιστορία τους δεν είναι μονοδιάστατη και συμβατική, παθητική, ή έστω αδιάφορη, αλλά μια σχέση δυναμική, σφυρηλατημένη με πολύ αγώνα για την επιβίωση, ποτισμένη με πολύ αίμα για την προάσπιση *βοιών τε και εσπών*, φτερωμένη με πολλές ελπίδες για τη σωτηρία της προοπτικής του μέλλοντος. Κάπως έτσι συνυφάνθηκαν από την ιστορική μοίρα οι διαστά-

σεις του ελληνικού χρόνου με τις διαστάσεις του ελληνικού χώρου - παρά τις περιοδικές ταλαντώσεις τους -. κάπως έτσι σχηματίστηκε στην Ελλάδα και ο υπέροχος εκείνος τάπητας πάνω στον οποίο κυκλοφορεί η ανθρώπινη μνήμη με την άνεση του αυτονόητου και την ευκολία του καθημερινού.

Η αυγή του ελληνικού χρόνου ανέτειλε πολύ πριν την καταγράψει το βιβλίο της Ιστορίας, αλλά και πολύ πριν από τον πρόσφατο εντοπισμό της στα βαθύτερα στρώματα των αρχαιολογικών ερευνών. Ο ελληνικός χώρος τότε δεν ήταν ουσιαστικά διάφορος από το σημερινό: περιορισμένος και άγονος, γεμάτος δυσπρόσιτους ορεινούς όγκους και αφιλόξενα βράχια, με λίγες τις εύφορες περιοχές, λίγα τα πόσιμα νερά, αλλά με πολλή θάλασσα τριγύρω του και πολλά νησιά. Αν επιχειρούσε κανείς να μεταγράψει τα χαρακτηριστικά αυτά ως σημεία αναφοράς σ' ένα άλλο πεδίο θεωρητικής προσέγγισης, δεν υπάρχει, νομίζω, αμφιβολία πως θα διέκρινε στις αντιστοιχίες τους τα σταθερά και τα ασταθή μεγέθη που συναρθρώνουν τη δομή μιας σύνθεσης διαλεκτικής: το ριζωμα στη γη με την ασφάλεια και τη δύναμη της ακινησίας, την αντοχή της πατροπαράδοτης συνήθειας και την προστατευτική επιφυλακτικότητα του συντηρητικού πνεύματος από τη μια μεριά, την αέναη κινητική ενέργεια, την ευεργετική περιέργεια, την έλξη του αγνώστου και το μαγνητισμό του νεωτερικού από την άλλη. Την ίδια διαλεκτική άρθρωση είμαι βέβαιος πως θα διέκρινε στην εσωτερική ανταπόκριση της γεωφυσικής μορφολογίας προς τα κοινωνιολογικά φαινόμενα, και κατ' επέκταση της γεωπολιτικής ιδιαιτερότητας προς τις εκάστοτε ιστορικές διεργασίες. Θα διαπίστωνε συνεπώς τη θεαματική συνέπεια με την οποία αλληλοσυμπληρώνονται οι επιμέρους συντελεστές, για να διαμορφώσουν περιοδικά τις τροπές των καταστάσεων από τα βάθη του χρόνου. Εκεί που ανιχνεύονται οι απόστατες στιγμές της ανθρώπινης διάρκειας, όπου ο Κρόνος θα τρώει πάντα τα παιδιά του, ενώ ο Μύθος θα διατρανώνει την απολυταρχία του. Από τότε η Ελλάδα ήταν δεμένη με τη θάλασσα, χάρη στην ευλογία που της παρείχαν τα προνόμια όσων πολιτισμών εξασφάλισαν τη συμμαχία του υδάτινου κόσμου. Από τότε πλάθεται και η ελληνική γλώσσα, η μόνη ανάμεσα στις ομιλούμενες που δεν προδόθηκε με τη διαστολή του χρόνου.

Με το χώρο τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά. Η ανάμνηση των διαφορών φάσεων, οι οποίες καταγράφουν τις περιοδικές του διακυμάνσεις



ως την τωρινή του συρρίκνωση, θα αναδυθεί μέσα και από τις αναφορές των επόμενων κεφαλαίων εδώ αρκεί να τονιστεί ότι οι ιστορικές του περιπέτειες περνούν από γενιά σε γενιά για να γίνουν τραγούδια ή παραμύθια, με συνεκτικό ιστό τον αιμάτινο φόρο που κινητοποιεί τις συγκινησιακές διαδικασίες κρατώντας σε εγρήγορση τον ψυχισμό, που προβληματίζει τη νόηση ερεθίζοντας την ερευνητική αδιακρισία, που θέτει ερωτήματα προς απάντηση και τις εκάστοτε απαντήσεις υπό κρίση. Διαθέτοντας το πλεονέκτημα μιας γεωγραφικής θέσεως στο σταυροδρόμι της Ευρώπης με την Ασία και την Αφρική, ο ελληνικός χώρος γίνεται ο στίβος προς τον οποίο συγκλίνουν δημιουργικά ποικίλες πολιτιστικές παραδόσεις και εντός του οποίου προσεγγίζουν, αντιπαρατίθενται ή συγκρούονται σοβαρά οικονομικά και επεκτατικά συμφέροντα: από την Τρωική εκστρατεία των Μυκηναϊκών χρόνων και τα απανωτά ρεύματα των αποικισμών, τα κοσμοϊστορικά γεγονότα των Περσικών πολέμων και τις κατακτητικές εξορμήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου ως τα πέρατα της υψηλού, από τις εμφύλιες εσωτερικές συρράξεις ως τις καταλυτικές εξωτερικές επεμβάσεις και την τελική επικράτηση της ρωμαϊκής παρουσίας.

Η ιστορική παράμετρος διαγράφει μια θεαματική καμπύλη με κυμαινόμενες τάσεις διαστολής και συστολής. Όσο συστέλλεται όμως ο χώρος, τόσο πιο πολύ πυκνώνει. Γιατί το έμφυχο δυναμικό του, ακόμη κι αν βρίσκεται διασκορπισμένο από τις ακραίες παρυφές της Μαύρης Θάλασσας ως τις ακτές της Μεσογείου, ή -για να το μετατρέψω σε σημερινά μέγεθος - από το Ρεϊθ της Αυστραλίας ως τη Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών, το συνέχει μια ομόλογη εσωτερική πνοή. Πιστεύω μάλιστα πως η πυκνωση αυτή, με βασική συνιστώσα την ανθρώπινη αντοχή στις συντεταγμένες του Μύθου και του Λόγου, απέτρεψε, ως τώρα τουλάχιστον, την κατάποση του χώρου από το χρόνο, η διαστολή του οποίου παρακολουθεί με τους δικούς της βραδύτερους ρυθμούς τις σταδιακές μεταλλαγές των οραματισμών του μέλλοντος. Μόνον έτσι μπορεί να ερμηνευθεί η γέννηση της Ποίησης ως συνειδητοποίηση αυτού που είναι αδύνατο να ειπωθεί αλλιώς, από τον Όμηρο ως τον Αισχύλο και τη μετέπειτα χορεία όσων κατόρθωσαν να εκτονώσουν τους στοχασμούς της ψυχής με τη μουσική των λέξεων. Το ίδιο ισχύει για τη Φιλοσοφία με τη σύλληψη της ιδέας του Πολέμου των αντιθέσεων ως *πατρός των πάντων* από τον Ηράκλειτο, αλλά και της ιδέας του Ανθρώπου ως *μέτρου των πάντων* από τον Πρωταγόρα. Έτσι γεννήθηκε άλλωστε και η Ιστορία από τον Ηρόδοτο, *ως μήτε τα γενόμενα εξ ανθρώπων τω χρόνω εξίτηλα γένηται*. Θα ήταν συνεπώς

αδιανόητο να μη γεννηθεί εδώ και το ανθρωποκεντρικό μήνυμα του *καλού κάκοθού* όπως το ύμνησε κυρίως η καλλιτεχνική δημιουργία, ανακαλύπτοντας μέσα στον πυρήνα του την ταύτιση του θεϊκού και του ανθρώπινου στοιχείου.

Από τα πρώτα της κιάλας βήματα η τέχνη της ελληνικής αρχαιότητας παρακολουθεί τη σχέση του ανθρώπου με το κοινωνικό περιβάλλον και τις ραγδαίες εξελικτικές μεταλλαγές της ιστορικής συγκυρίας, έτσι ώστε, με όριο αιχμής την Κλασική περίοδο του 5ου αιώνα π.Χ., να καταγράφει την πνευματική στάση του ατόμου τόσο απέναντι στον εαυτό του όσο και απέναντι στο σύνολο, ως κατάθεση αυτογνωσίας σε όλα τα στάδια των πολιτειακών μετασχηματισμών: από τη βασιλεία της Μυκηναϊκής εποχής ως την αριστοκρατία των σκοτεινών χρόνων, από την τυραννία της Αρχαϊκής περιόδου ως τη δημοκρατία του Χρυσού Αιώνα, από τη μοναρχία των χρόνων του Μεγάλου Αλεξάνδρου ως την αποδυνάμωση των συμμαχικών αντιστάσεων και την υποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους, από την εδραίωση της ρωμαϊκής κατοχής ως τη σύσταση του βυζαντινού κράτους. Στις διάφορες εναλλαγές των μεταπτώσεων του χρόνου και του χώρου η αίσθηση και η νόηση της έκφρασης διατηρούν αναλλοίωτο το ανθρωπιστικό τους περιεχόμενο. Αναλλοίωτη παραμένει εξ άλλου και η πίστη της ελληνικής τέχνης σε μια βασική αρχή: ότι η υλική αξία της καλλιτεχνικής δημιουργίας δεν προσδιορίζει αναγκαστικά και την αισθητική. Η διαφάνεια του μαρμάρου και η καθαρότητα του πηλού αρκούν για να διατυπωθεί το ξεχωριστό της μήνυμα.

Στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη ο χρόνος της ελληνικής αρχαιότητας εκπροσωπείται με σχετική, θα έλεγα, ευπρέπεια, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις με κάποια δείγματα εξαιρετικής ποιότητας και μοναδικής σημασίας. Το αντίθετο ισχύει για την εκπροσώπηση του αρχαίου ελληνικού χώρου, με εξαίρεση την Κύπρο και την ελληνιστική Αίγυπτο, αλλά με υποβαθμισμένη την, έστω και ενδεικτική, παρουσία άλλων ελληνικών περιοχών της Μικράς Ασίας, της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας, για να μην αναφερθώ στην υπόλοιπη εξακτίωση του Ελληνισμού γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου. Δεν υπάρχει, ωστόσο, καμιά απολύτως αμφιβολία ότι αργά ή γρήγορα τα κενά αυτά θα τα καλύψουν οι αναμενόμενες νέες δωρεές, συμπληρώνοντας την προσφερόμενη εικόνα σύμφωνα με την εδραιωμένη πλέον παράδοση της ενεργού συμμετοχής στην κοινωνική αποστολή του Ιδρύματος.



37
38 - 40
39

37-40. Πέτρινα εργαλεία Νεολιθικής εποχής (6500-3200 π.Χ.), δείγματα μιας πρώιμης πλαστικής ευαισθησίας

37, 39. Πέλεκος και βερύδι από την περιοχή Γούλες του νομού Κοζάνης. Το μήκος τους κυμαίνεται από 0,08 ως 0,15 μ. Δωρεά Λάζαρο Χατζηλαζαρίδη (31341, 31345).

38. Πέλεκος με διαμερήρη σπή για τη στερέωση ξύλινου στελεσού. Μήκ. 0,07 μ. (7826).

40. Αιχμή δόρατος από σφισινό. Μήκ. 0,07 μ. Δωρεά Νίκου Χατζηκυριάκου-Γιάκα (32518).



41 - 43
44
42 - 45

4 1-45. Πηλινα ειδώλια της Αρχαιότερης Νεολιθικής περιόδου (6500-5800 π.Χ.), από τη Θεσσαλία. Το πρώτο προσγράφεται στις σχετικά σπάνιες παραστάσεις ανδρικών μορφών, τα υπόλοιπα εικονίζουν καθιστές γυναικείες μορφές με τονισμένα σωματικά γνωρίσματα, η ερμηνεία των οποίων αποτελεί αντικείμενο σοβαρών αντιπαραθέσεων. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0.03 ως 0.08 μ. (33106. 32602. 33107. 32607. 33102).



46 - 47 - 48

46. Ανάπλαση ειδώλιου γυναικείας μορφής της Αρχαιότερης Νεολιθικής περιόδου (6500-5800 π.Χ.), σύμφωνα με το εκμαστίδιο ενός κορμού από τη Θεσσαλία. Ύψ. 0,19 μ. Δωρεά Αικατερίνης Σταθάτου (31194).

47. Μαρμάρινη σχηματοποιημένη κεφαλή ειδώλιου με γραπτό διάκοσμο του τέλους της Νεολιθικής περιόδου (4500-3200 π.Χ.), από τη Θεσσαλία. Αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός όχι συχνού τύπου με επίσης σχηματοποιημένο σώμα από πηλό. Ύψ. 0,15 μ. (33112).

48. Μαρμάρινο ειδώλιο γυναικείας μορφής του τέλους της Νεολιθικής ή των αρχών της Πρώτης Εποχής του Χαλκού (τέλη 4ης χιλιετίας π.Χ.), από την ηπειρωτική Ελλάδα. Η παρουσία της οπής στο πίσω μέρος υποδηλώνει ότι χρησιμοποιήθηκε ως περίσπαστο με φυλαστική σημασία, ενισχύοντας την άποψη ότι τα γυναικεία νεολιθικά ειδώλια εικόνιζαν τη μεγάλη θεά-μητέρα της προϊστορίας. Ύψ. 0,05 μ. Δωρεά Elizabeth French στη μνήμη του Alan J.B. Wace (31350).





49 - 51 - 52
50 - 53 - 54

49. Πήλινη τριποδική «τράπεζα προσφορών» με εγχάρακτο διάκοσμο της Νεότερης Νεολιθικής περιόδου (5300-4500 π.Χ.), από το Αρκαδικό Δράμας. Ύψ. 0.07 μ. Παραχώρηση Μουσείου Καβάλας.

50. Μελανοστεφής φιάλη της Μέσης Νεολιθικής περιόδου (5800-5300 π.Χ.), από το Αρκαδικό Δράμας. Ύψ. 0.07 μ. Παραχώρηση Μουσείου Καβάλας.

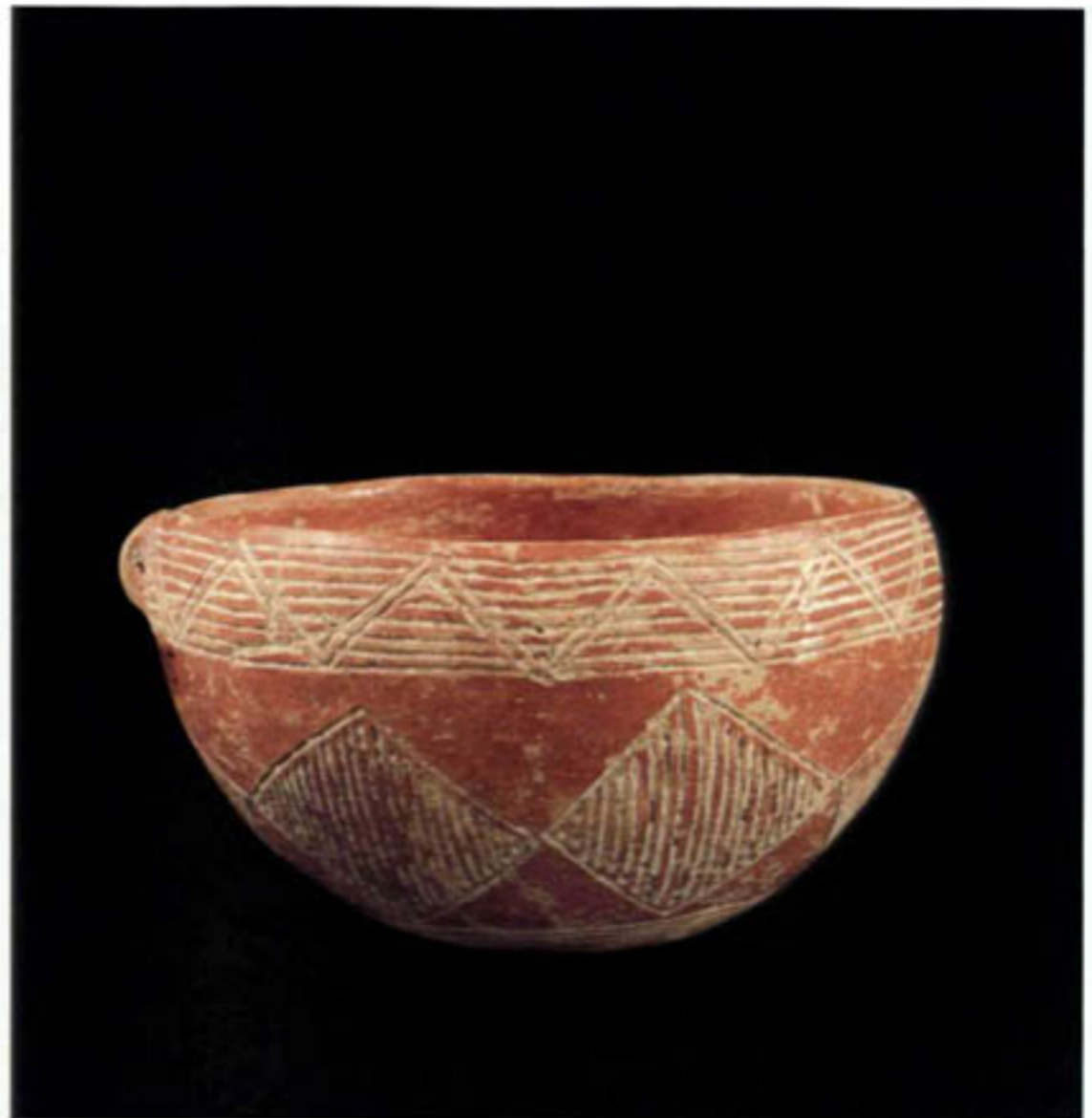
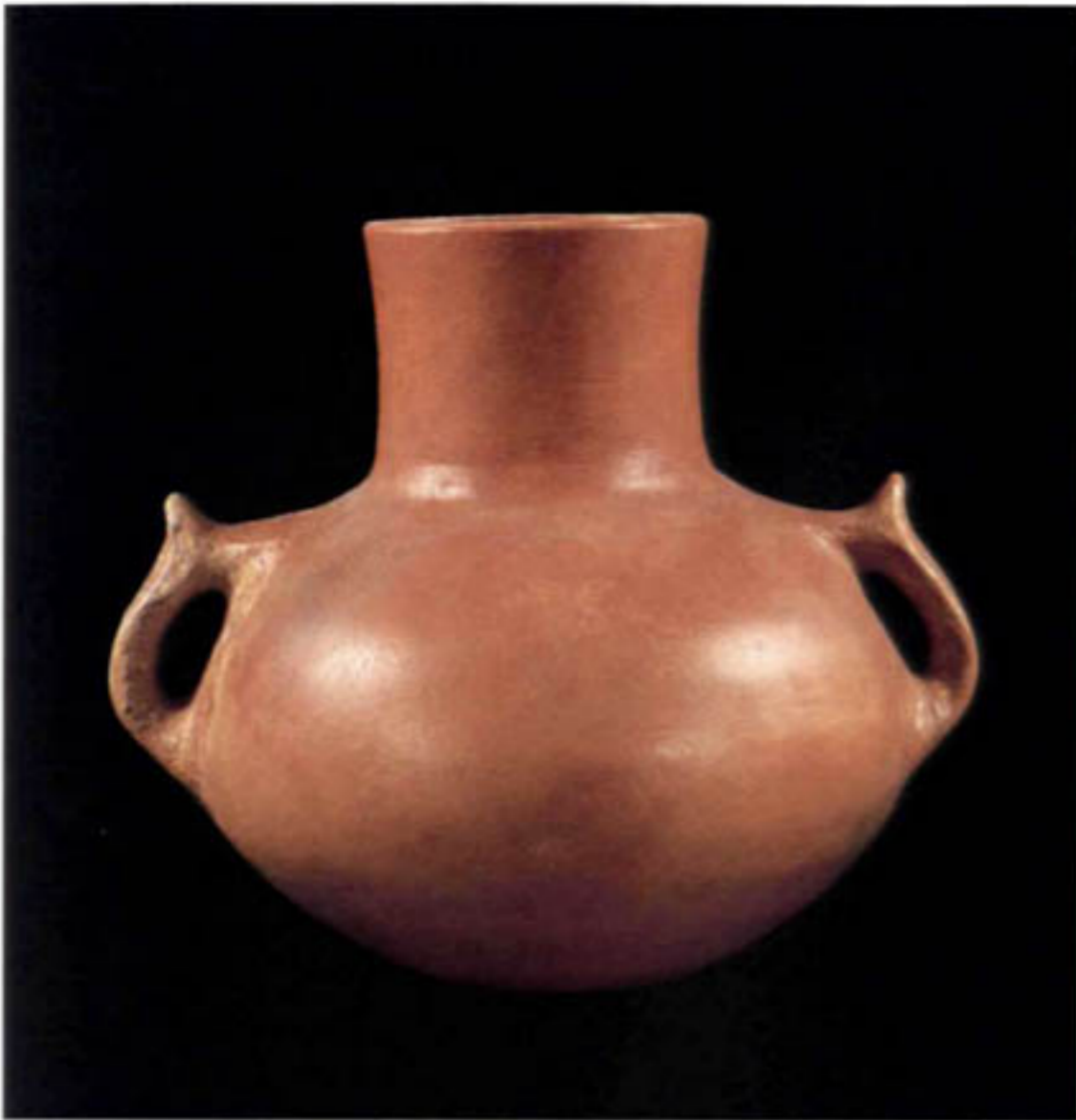
51. Αμφορέας της Νεότερης Νεολιθικής περιόδου (5300-4500 π.Χ.), από τη Θεσσαλία. Ύψ. 0.24 μ. (33679).

52. Κύπελλο με εγχάρακτο διάκοσμο του τέλους της Πρώιμης ή των αρχών της Μέσης Χαλκοκρατίας (2000-1800 π.Χ.), από την Κύπρο. Ύψ. 0.06 μ. Παρακαταθήκη Μουσείου Λευκωσίας.

53. Τρισάμμο αγγείο της Πρωτοακλαδικής περιόδου, με εγχάρακτο διάκοσμο από γεωμετρικά σχήματα και μια μοναδική παράσταση τεσσάρων σχηματοποιημένων ανθρώπινων μορφών. Γύρω στα τέλη της 3ης χιλιετίας π.Χ. Ύψ. 0.13 μ. Δωρεά Πέγκας Ζουμπούλακη (30908).

54. Ραμφόστομη πρόχους με εγχάρακτο διάκοσμο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, από την Κωπαίδα της Βοιωτίας. Ύψ. 0.18 μ. Δωρεά Έλσας Μπουνη (33089).







55. Χρυσό σφυρήλατο κάπελλο με εγχάρακτο γραμμικό διάκοσμο της Πρώτης Εποχής του Χαλκού (περ. 3000-2800 π.Χ.), από τη βόρειο Εύβοια. Μαζί με το επόμενο κάπελλο και ένα ακόμη σαεύος

(εικ. 56, 68) συναποτελούν το λεγόμενο «θησαυρό της Εύβοιας» και συγκαταλέγονται στα πιο πολύτιμα αλλά και πιο γνωστά εκθέματα του Μουσείου. Ύψ. 0,09 μ. (1516).



56. Χρυσό σφυρηλατό κύπελλο με
εγχάρακτο γραμμικό διάκοσμο της
Πρώτης Εποχής του Χαλκού (περ.
3000-2800 π.Χ.), από τη βόρειο
Εύβοια. Όπως και το προηγούμενο

σκεύος από τον ίδιο «θησαυρό»,
ξεχωρίζει για τη «μεταλλική»
καθαρότητα της φόρμας και τη
λιτότητα του διακοσμητικού
πνεύματος. Ύψ. 0,09 μ. (2049).



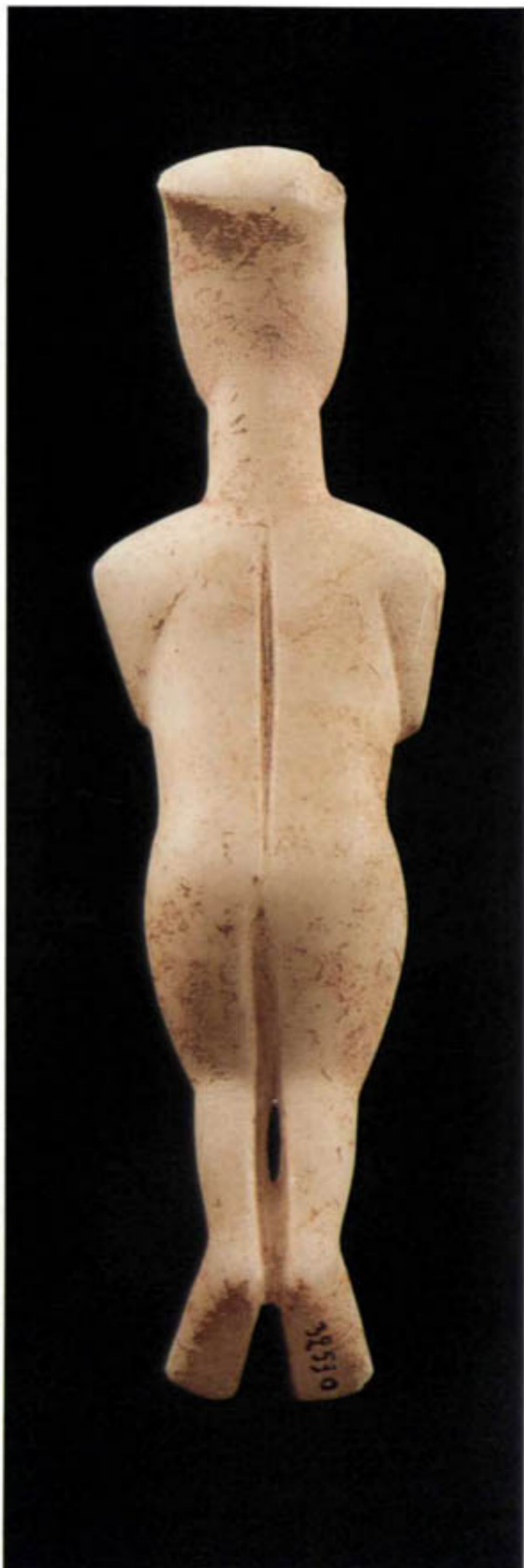
57. Πηλινο τηγανόσχημο σκεύος
διακοσμημένο με εγχάρακτες
τρέχουσες σπείρες, της
Πρωτοκυκλαδικής περιόδου.
γύρω στα 2900-2800 π.Χ.

από την Εύβοια. Τα σωζόμενα
αινεματικά αντικείμενα αυτού του
τύπου είναι λίγα και εντοπίζονται
κυρίως στα νησιά των Κυκλάδων.
Ύψ. 0.26 μ. (7688).



58. Πηλινη πηξίδα με εγχάρακτο γραμμικό διάκοσμο του τέλους της 3ης χιλιετίας π.Χ., από την Κύπρο. Σε σχέση με την ελλαδική κεραμική της Πρώτης Χαλκοκρατίας,

ενδιαφέρον παρουσιάζει η συγγένεια της διακοσμητικής διάθεσης Υψ 0,06 μ. Δωρεά Ροζέ και Τατιάνας Μιλλιέξ (31357).





59-60-61 - 62

59-61. Μαρμάρινο ειδώλιο
γυναίκας μορφής της
Πρωτοκυκλαδικής περιόδου, γύρω
στα μέσα της 3ης χιλιετίας π.Χ.,
από τις Κυκλάδες. Αποδίδεται στο
λεγόμενο τεχνίτη του Fitzwilliam
Museum και αντιπροσωπεύει μια
καλλιτεχνική παράδοση,
η αφαιρετική διάθεση της οποίας
εντυπωσίασε στα νεότερα χρόνια
τους εισηγητές του κυβισμού.

Ύψ. 0,21 μ. Δωρεά Chris Bastis
(32530).

62. Μαρμάρινη κεφαλή ειδωλίου της
Πρωτοκυκλαδικής περιόδου, γύρω
στα 2800-2300 π.Χ. Στα κυκλαδικά
ειδώλια η απώδυνη των
φυσιολογικών χαρακτηριστικών
γινόταν συχνά με επίθετο χρώμα. Ύψ.
0,07 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου
(33646).





63 - 64

65

63. Μαρμάρινο πινάκιο («παλέτα») της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου, με ίχνη μαύρου και κόκκινου χρώματος. Γύρω στα 2800-2300 π.Χ. Μήκ. 0.14 μ. Δωρεά Πέρας Ζουμπουλάκη (30910).

64. Μαρμάρινη τριποδική φιάλη των αρχών της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου (3200-2800 π.Χ.). Μαζί με το τηγανόσχημο σκεύος (εικ. 57) και ορισμένα ακόμη σχετικά αντικείμενα δεν αποκλείεται να βρέθηκε όπου και ο «θησαυρός της Εύβοιας» (εικ. 55-56. 68), αν βέβαια οι υπάρχουσες πληροφορίες είναι σωστές. Υψ. 0.12 μ. (7823).

65. Μαρμάρινη κώδικα της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου, από τις Κυκλάδες. Η κομψότητα των σχημάτων και η λεπτότητα της επεξεργασίας χαρακτηρίζουν και γενικότερα την καλλιτεχνική παραγωγή της Πρώτης Εποχής του Χαλκού. Γύρω στα 2800-2300 π.Χ. Υψ. 0.07 μ. Δωρεά Πέρας Ζουμπουλάκη (30895).





66 - 68
67

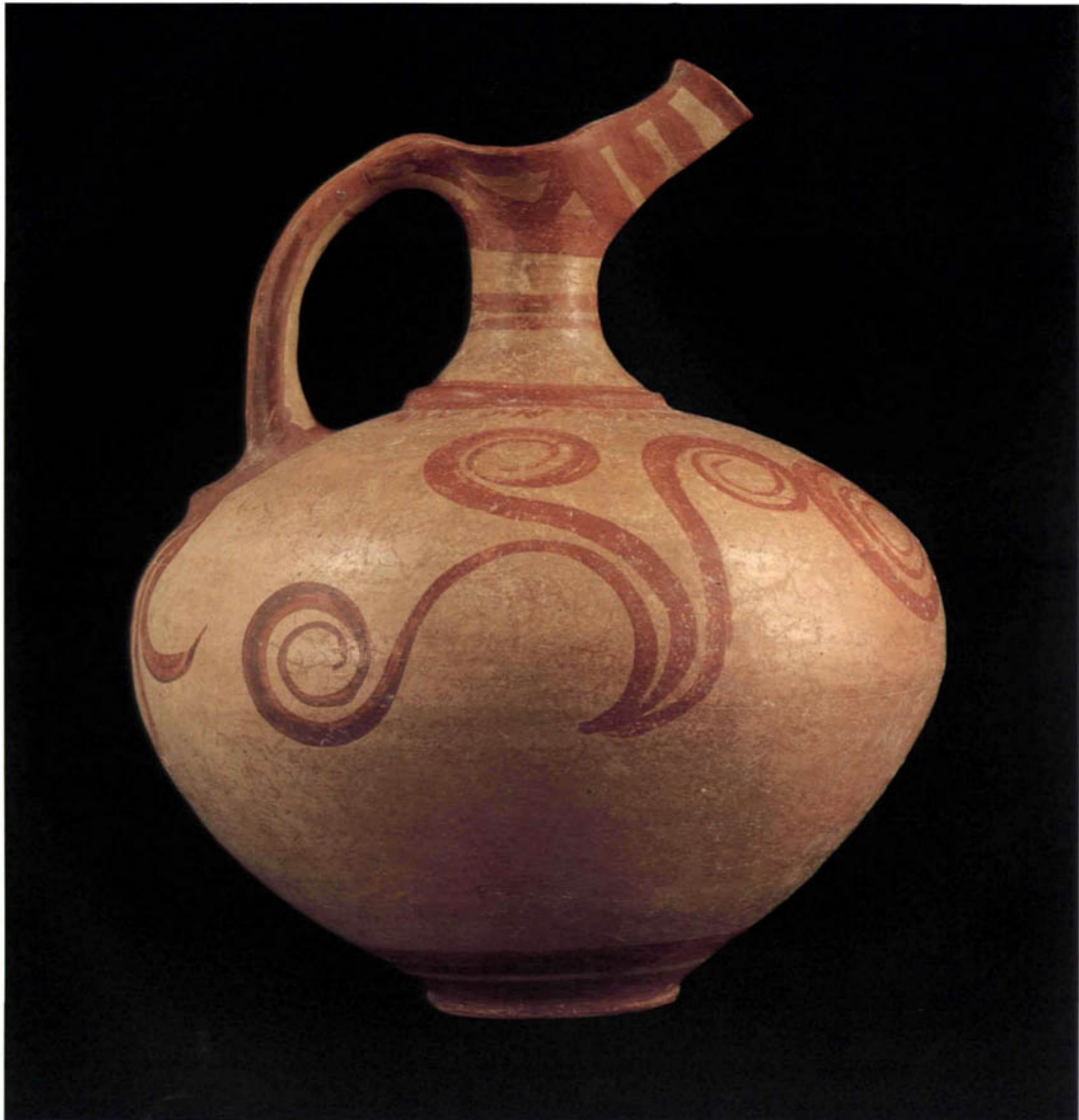
66. Μυκηναϊκό περιδέρασο με ημιπολύτιμους λίθους από κορνάλινη, ορεία κρύσταλλο και οφιθυστο. 15ος-14ος αι. π.Χ. Μήκ. 0.24 μ. (7829).

67. Μυκηναϊκός φασειδής σφραγιδολίθος από κορνάλινη με παράσταση ταύρων. Μαζί με τα χρυσά κοσμήματα των εικ. 72-73 ανήκει στο λεγόμενο «θησαυρό των Θηβών», την πιο σημαντική ενότητα έργων της Μυκηναϊκής περιόδου που φυλάσσεται στο Μουσείο. 15ος-14ος αι. π.Χ. Διάμ. 0.03 μ. (2082).

68. Ασημένια φιάλη της Πρώτης Εποχής του Χαλκού (περ. 3000-2800 π.Χ.), από τη βόρειο Εύβοια. Το τρίτο από τα πολύτιμα σκεύη του «θησαυρού της Εύβοιας» θέτει, όπως άλλωστε και τα δύο πρώτα (εικ. 55-56), όχι τόσο ζητήματα τεχνολογίας σχετικά με την κατεργασία του υλικού, όσο το πρόβλημα της προέλευσης των πολύτιμων μετάλλων. Και ενώ για το ασημι φαίνεται πιθανότερη η ελληνική καταγωγή, για το χρυσάφι υποστηρίχθηκε μια πολύ βορειότερη προέλευση. Υψ. 0.04 μ. (2050).









69 - 70
71

69. Ραμφόστομη πρόχους με γραπτή παράσταση αργοναυτών. Ακαμπρό δείγμα της μυκηναϊκής κεραμικής γύρω στα 1400-1350 π.Χ. Ύψ. 0,23 μ. Κληροδότημα Πηνελόπης Ελάγκαλη (32535).

70. Γυναικεία μυκηναϊκά ειδώλια, από αυτά που βρίσκονται κατά κανόνα σε παιδικούς τάφους ή σε ιερά και ερμηνεύονται ως απεικονίσεις θεοτήτων ή τροφών, αλλά και ως παιδικά παιχνίδια. 14ος-13ος αι. π.Χ. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,11 ως 0,14 μ. Δωρεά Πέτρας Ζουμπουλάδη (30937, 30939, 33680).

71. Μυκηναϊκό ρυτό σε σχήμα ταύρου, από την Κύπρο. Τα ρυτά ήταν αγγεία λατρευτικής χρήσεως, με οπές στο πάνω και στο κάτω μέρος για την τέλεση σπονδών. 14ος-13ος αι. π.Χ. Ύψ. 0,11 μ. Δωρεά Chris Bastis (31456).





72 - 74
73

72. Χρυσό μυκηναϊκό περιδέραιο με κρινόσχημες ψήφους. Ανήκει στο περιεχόμενο του «θησαυρού των Θηβών» και προέρχεται από κάποιο βασιλικό ασφαλώς τάφο. 15ος-14ος αι. π.Χ. Μήκ. 0.44 μ. (2068).

73. Χρυσό σφραγιστικό δαχτυλίδι, από το μυκηναϊκό «θησαυρό των Θηβών», με παράσταση «ιερού γάμου». Βασικής σημασίας τελετουργία στο λατρευτικό τυπικό των γυναικείων προϊστορικών θεοτήτων, ο «ιερός γάμος» σχετίζεται με την περιοδική ανανέωση των δυνάμεων της φύσεως. 15ος-14ος αι. π.Χ. Μέγ. διαμ. σφενδόνης 0.02 μ. (2075).

74. Χρυσή μυκηναϊκή κόλλινα με έκτυπο διάκοσμο που εικονίζει κληγή σαλλών, από τα Δενδρά της Αργολίδας. Παρά την αμφισβητημένη αυθεντικότητά του, το χαρμόσυνο αυτό δείγμα της μυκηναϊκής χρυσοχοΐας έχει καταξιωθεί στην κλασική φωτογραφία του Αντώνη Μπενάση (εικ. 8). 13ος αι. π.Χ. Υψ. 0.10 μ. (2108).







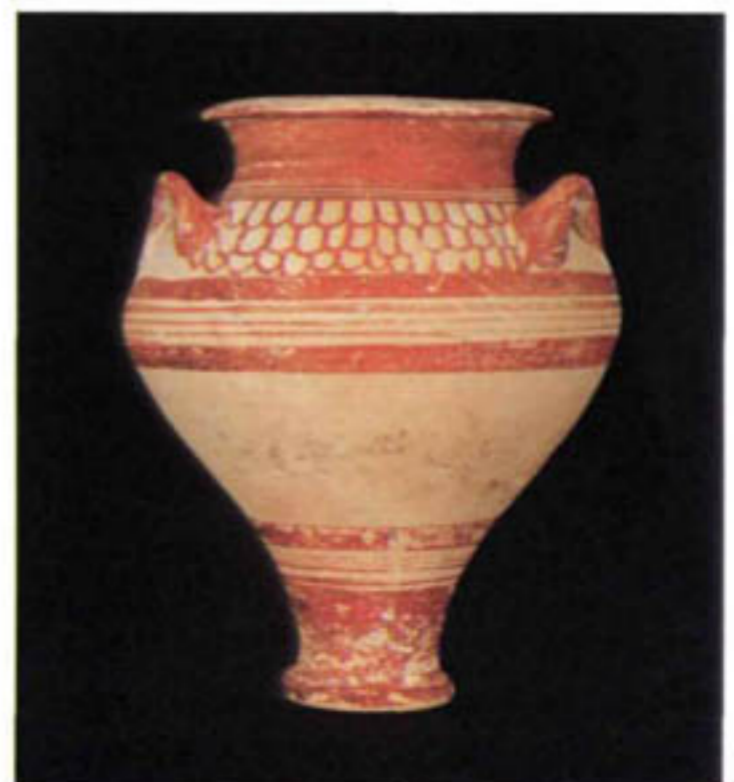
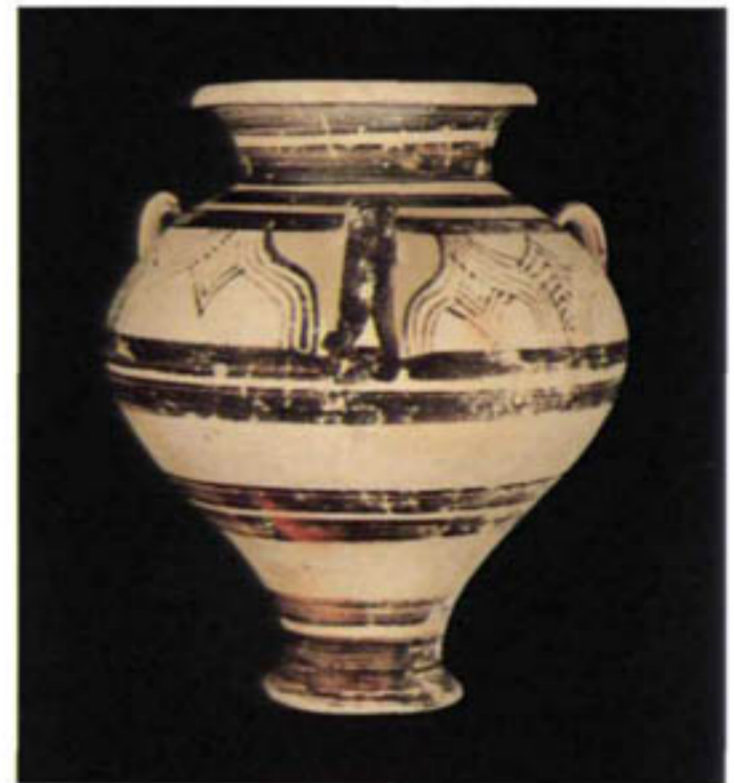
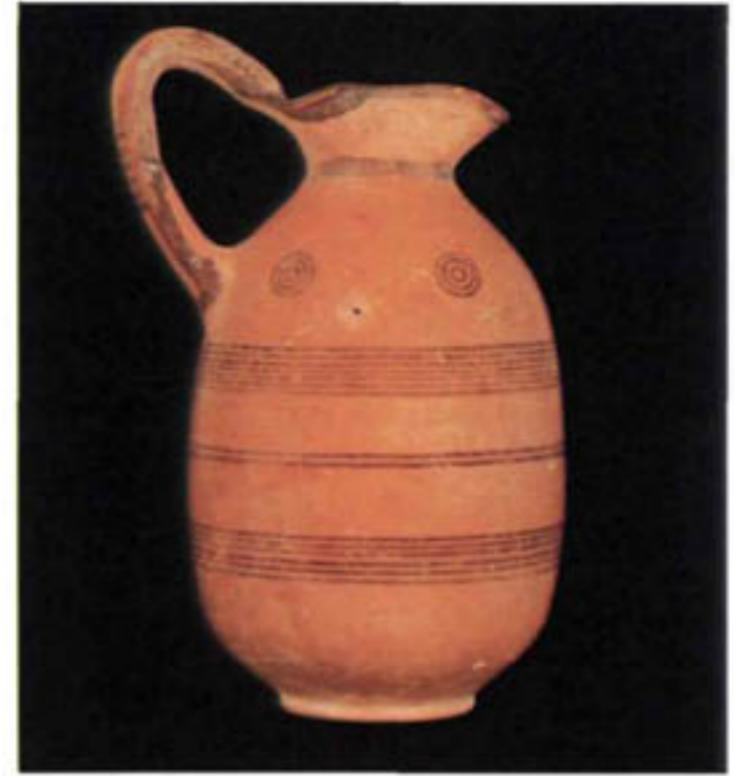
75 - 76

75. Χάλκινο μινωικό ειδώλιο σεβίζοντος νέου, από την Κρήτη. Πρόκειται για ένα από τα ελάχιστα έργα που εκπροσωπούν το μινωικό πολιτισμό στις συλλογές του Μουσείου. Γύρω στα 1500 π.Χ. Ύψ. 0.07 μ. (7839).

76. Λεπτομέρεια από το διάβρομο μιας πήλινης μινωικής πυξίδας με παραστάσεις του «δέντρου της ζωής» και διπλού πελέκειω, από την Κρήτη. 12ος αι. π.Χ. Δωρεά Ρένας Ανδρεάδη (29003).







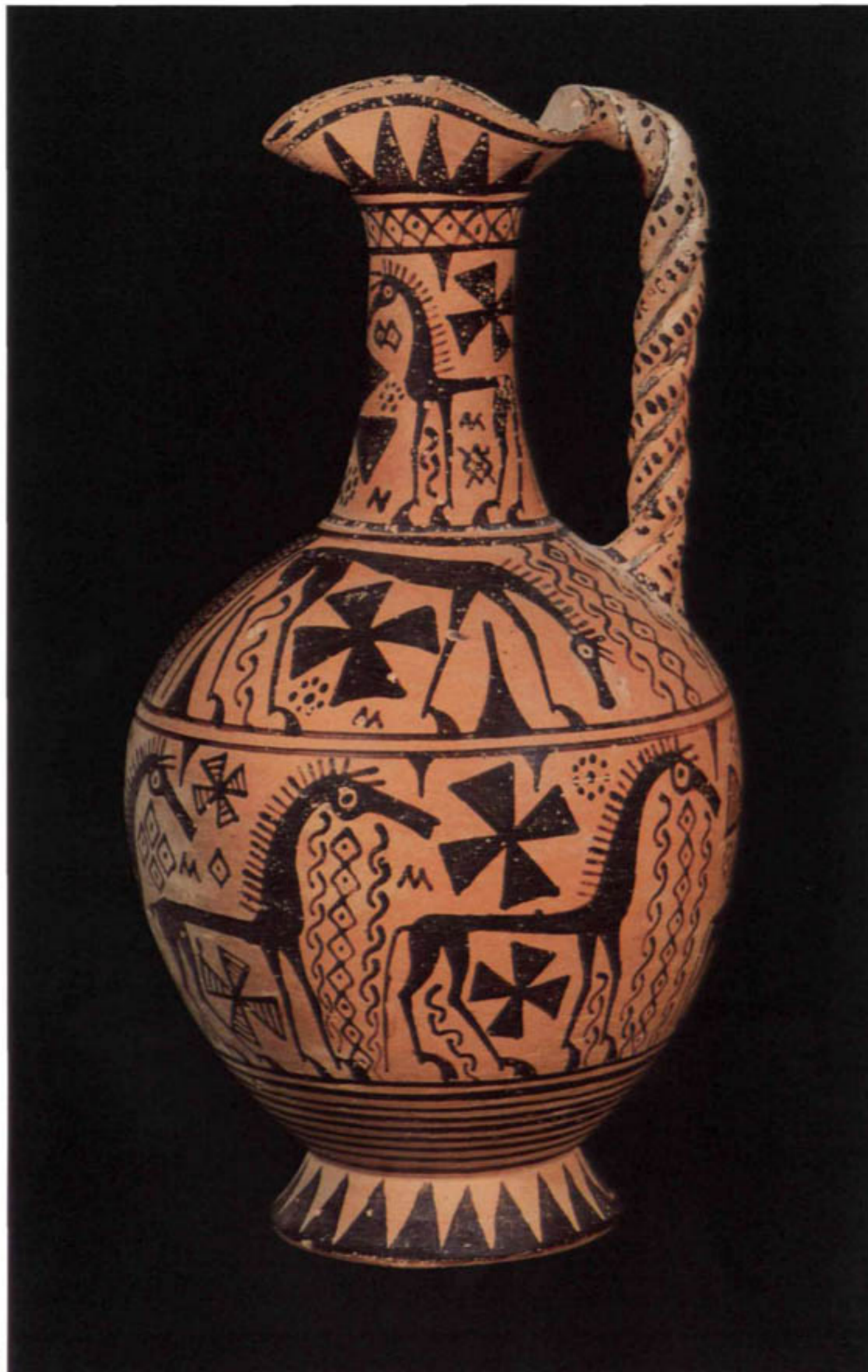
77 - 78 - 79 - 80
81
82

77-79. Λεπτομέρειες από τα αγγεία των εικ.
82,80,81.

80. Τριφυλλόστομη οινοχόη, διακοσμημένη με παράλληλες γραμμές και συγκεντρωτικούς κύκλους, των αρχών της λεγόμενης Κυπροαρχαϊκής περιόδου (750-600 π.Χ.). Αντίστοιχα θέματα απαντούν στην ελλαδική κεραμική της Πρωτογεωμετρικής περιόδου. αρακτούς αιώνες πριν από την εμφάνισή τους στην Κύπρο. Ύψ. 0,13 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (22554).

81. Πιθαμοφόρας με τρεις λαβές, ταινιωτό διάκοσμο και ζώνη με τρικάμπυλα τόξα, από την Κύπρο. Ταπεινό δείγμα του μυκηναϊκού πολιτισμού της Μεγαλονήσου, οι στενές σχέσεις του οποίου με την Ελλάδα είναι εμφανείς σε σημαντικότερα έργα άλλων μουσειακών συλλογών. 14ος αι. π.Χ. Ύψ. 0,23 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (22878).

82. Τρίτοος μυκηναϊκός πιθαμοφόρας με ταινιωτό διάκοσμο και ζώνη φολιδοειδούς κοσμημάτων. Η καταγωγή του από κάποιο ελλαδικό κέντρο ή ένα ταπεινό εργαστήριο της Κύπρου παραμένει αβέβαιη. 14ος αι. π.Χ. Ύψ. 0,18 μ. Παρακαταθήκη Μουσείου Λευκωσίας.



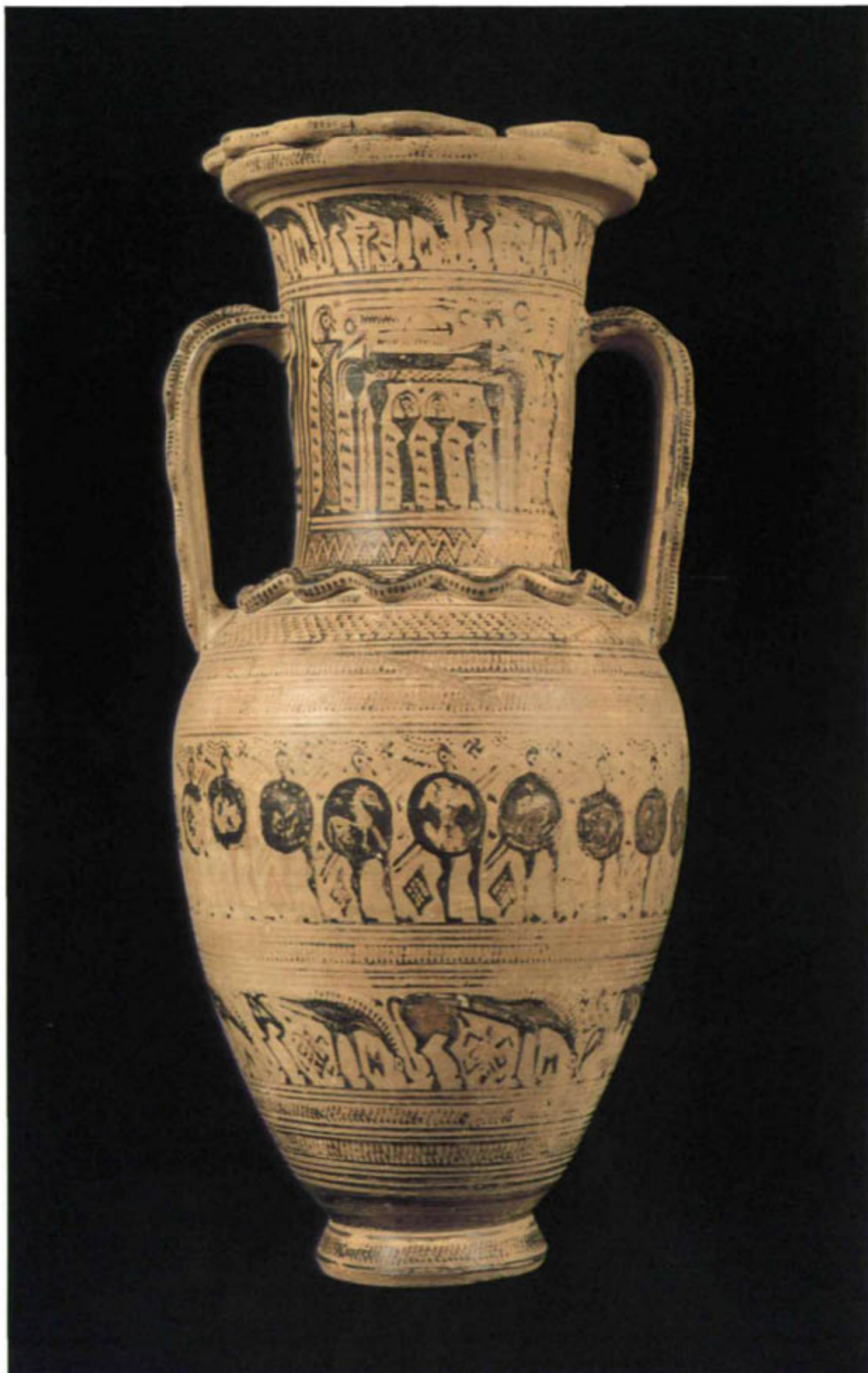
83 - 84
85 - 86 - 87 - 88 - 89

83. Τριφυλλόστομη οινόχνη με παραστάσεις αλόγων και παραπληρωματικά κοσμήματα σε επάλληλες ζώνες, ανατολίζοντος ρυθμού (675-650 π.Χ.), από τη Σκόρο. Έξοχο προϊόν της υστερογεωμετρικής τέχνης ενός εργατηρίου, που είχε αφομοιώσει τις επιδράσεις και άλλων παραδόσεων στην αναζήτηση μιας προσωπικής έκφρασης. Θεματική είναι η ζωντόνια των εικόνων και οι αντισηκτικές ρυθμικές τους εναλλαγές. Υψ. 0,23 μ. Δωρεά Ρένας Ανδρεάδη (28187).

84. Χαλκίνο γεωμετρικό ειδάλιο που εικονίζει μια ιπεύουσα κουροτρόφο θεά με συμπληρωμένα το άλογο και τη βάση. Εξαιρετικά σπάνια παράσταση η οποία ελκει την καταγωγή της από το μυκηναϊκό πάνθεον, υποδηλώνοντας την περιοδική άφιξη και αναχώρηση της μεγάλης θεάς-μητέρας της φύσεως. Σύμφωνα με ορισμένες ενδείξεις, ίσως προέρχεται από το κρό του Διός στη Δωδώνη. Γύρω στα μέσα του 8ου αι. π.Χ. Υψ. 0,07 μ. Δωρεά Μαρίας Χαροβά (31475).

85-89. Χαλκίνα περίσπτα Γεωμετρικών χρόνων (750-600 π.Χ.), από τη Μυσηδονία. Στο κάτω μέρος αποδίδονται σχηματικά καρποί και στην οπή της ανάρτησης κεφαλές πουλιών και ζώων. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,05 ως 0,09 μ. (7871, 7884, 7875, 7872, 7886).





90 - 91

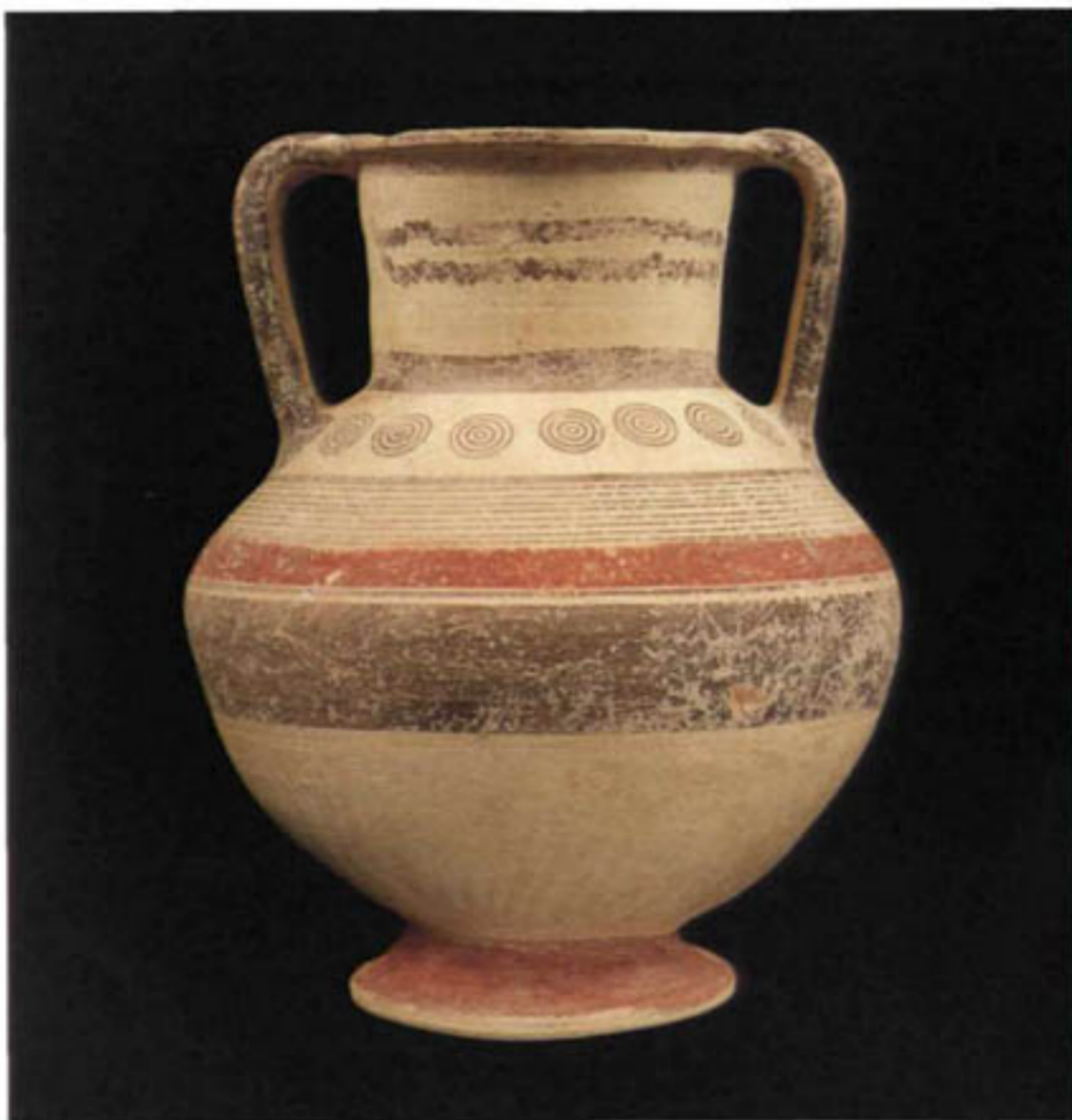
90. Αττικός υστερογεωμετρικός αμφορέας, έργο του λεγόμενου Ζαγρόρου του Μουσείου Μπενάκη. Φέρει παραστάσεις που εικονίζουν την πρόθεση του νεκρού και θρηνώδους στο λοιμό, ζώνες γεωμετρικών θεμάτων, πολεμιστών και ζώων στο κυρίως σώμα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο χθόνιος συμβολισμός των πλαστικά δηλωμένων φιδιών, καθώς και η χρήση επιθέτου λευκού χρώματος για την έξαρση ορισμένων διακοσμητικών λεπτομερειών. Γύρω στα τέλη του 8ου α. π.Χ. Ύψ. 0,59 μ. (7675).

Η Γεωμετρική περίοδος διαδέχεται σε όλη την Ελλάδα τη Μυκηναϊκή, μετά από σοβαρές ιστορικές ανακατατάξεις που επέδρασαν και στην καλλιτεχνική παραγωγή.

91. Λεπτομέρεια του αμφορέα της εικ. 90 (πίσω όψη).





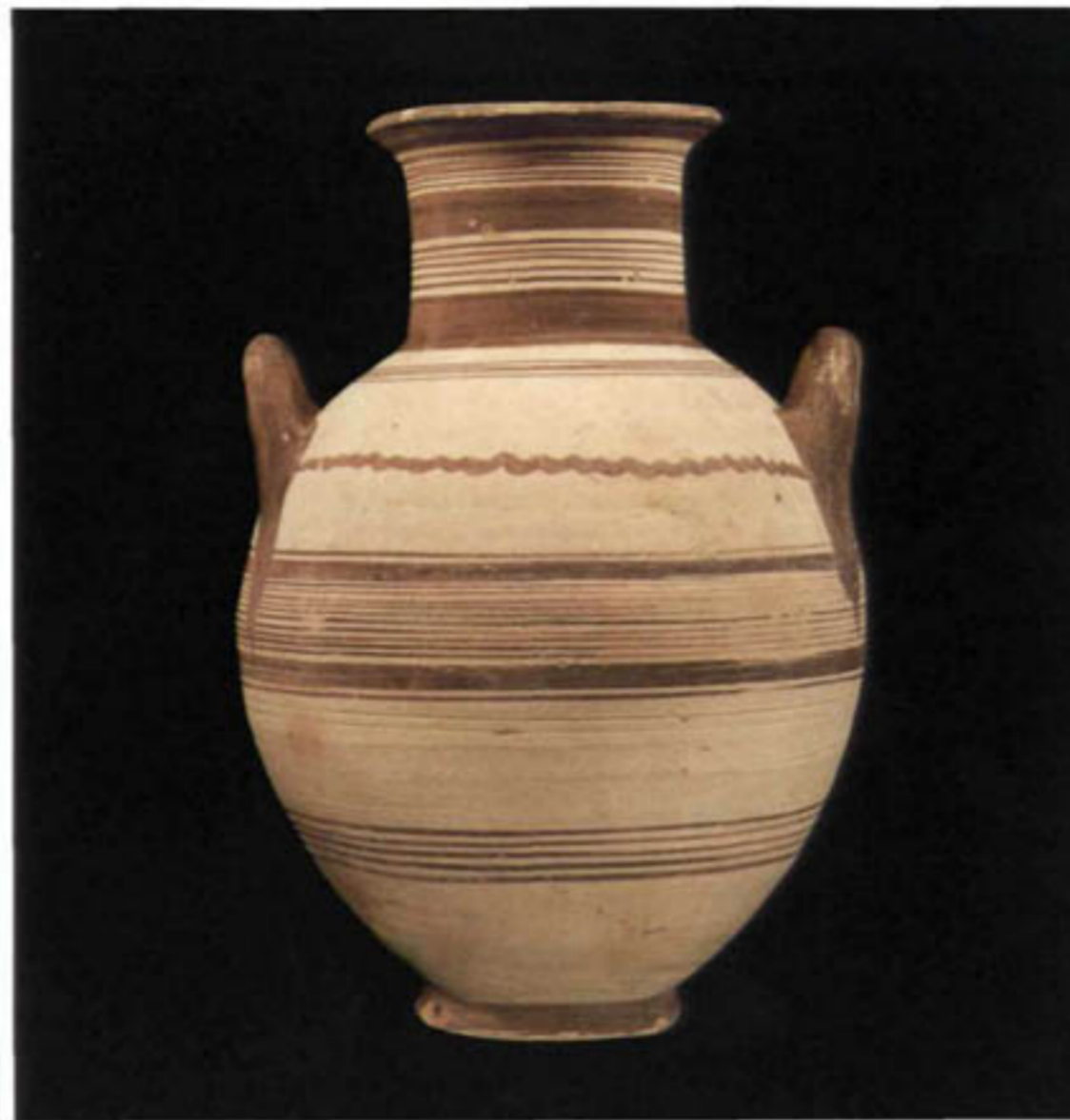


92 - 93 - 94 - 95

92. Μέγας αμφορέας αττικού εργαστηρίου της Μέσης Γεωμετρικής περιόδου, με διάκοσμο σε επάλληλες ζώνες, συνεχόμενο μαϊνάνδρο στη ζωφόρο του λαμού και τροχούς στις μετάρες του κυρίως σώματος. Γύρω στα 800 π.Χ. Ύψ. 0,68 μ. Δωρεά Ρωζάννης Sedgwick (32937). Στην εκλογικευμένη άρθρωση της δομής και την αυστηρότητα του διακοσμητικού πνεύματος της

γεωμετρικής τέχνης - την αντίθετη από τη φυτική δροσιά της μυκηναϊκής - είχε αναζητηθεί άλλοτε η γένεση των θεμελιωδών αρχών της μετέπειτα ελληνικής καλλιτεχνικής δημιουργίας.

93. Υστερογεωμετρικός αμφορέας αττικού εργαστηρίου, με ταινιωτό διάκοσμο στο σώμα και υδρόβια πτηνά στις μετάρες του λαμού. 750-



735 π.Χ. Ύψ. 0,48 μ. Δωρεά Ηρούς Φ. Γκολ (7704).

94. Αμφορέας με γεωμετρικό διάκοσμο, επάλληλες γραμμές, πλατύτερες ταινίες και συγκεντρωτικούς κύκλους, των αρχών της λεγόμενης Κυπροαρχαϊκής περιόδου (750-600 π.Χ.). Ύψ. 0,24 μ. Παρακαταθήκη Μουσείου Λευκωσίας.

Το μεγάλο ανάπτυγμα του χρονικού προσδιορισμού δείχνει την αδυναμία της έρευνας να προσεγγίσει με ακρίβεια τη γεωμετρική τέχνη της Κύπρου.

95. Αμφορέας με λιτό γραμμικό διάκοσμο σε επάλληλες ζώνες, από την Κύπρο. 750-600 π.Χ. Ύψ. 0,41 μ. Παρακαταθήκη Μουσείου Λευκωσίας.



96 - 97 - 99 - 100
98 101
 102

96. Χρυσό έκτυπο γοργόνειο. Οι οπές της παρυφής υποδηλώνουν πιθανώς ότι χρησίμευε ως διακοσμητικό επίρραμμα ενός ενδύματος. Η κεφαλή του μυθικού τέρατος που είχε σκοτώσει ο Περσέας διατήρησε σε όλη τη διαδρομή της αρχαιότητας τον αποτροπαικό της συμβολισμό. Μέσα 6ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,09 μ. Δωρεά Imre Somlyai (27513).

97. 100. Χρυσές σφίγγες του 6ου αι. π.Χ., ίσως από την Ιωνία της μικρασιατικής αετής ή από κάποιο κοντινό νησί του Αρχιπελάγους.

Σύμφωνα με την επεξεργασία των βάσεων φαίνεται ότι διακοσμούσαν ένα μικρό πολύτιμο αντικείμενο μάλλον από ξύλο. Οι σφίγγες, φανταστικά όντα με φτερωτό σώμα λιονταριού και κεφαλή γυναίκας, καταστέλλουν το ελληνικό εικονογραφικό ρεπερτόριο από τον 7ο αι. π.Χ. Ύψ. 0,05 μ. (3757, 3756).

98. Χρυσό δαχτυλίδι με παράσταση γονατιστού τοξότη. Η υψηλή ποιότητα της απόδοσης του θέματος ανακαλεί μνημειακές δημιουργίες της γλυπτικής των όψιμων Αρχαϊκών-πρώιμων Κλασικών χρόνων. Αρχές

5ου αι. π.Χ. Μέγ. διάμ. σφενδόνης 0,02 μ. Δωρεά Imre Somlyai (27514).

99. Χρυσό περίσπαστο σε σχήμα κεφαλής ταύρου με κοκκαλωτές διακοσμητικές λεπτομέρειες και πρόσθετες επικαλύψεις από σμάλτο. Η γονιμοποιός δύναμη του ξάου ερμηνεύει την επιβίωση των συμβολισμών του από την περίοδο του μινωικού πολιτισμού (βλ. εικ. 67, 71), αλλά και τη διατήρηση της φυλακτικής του σημασίας κατά τη διαδρομή των Γεωμετρικών και των Αρχαϊκών χρόνων. Τέλη 6ου-αρχές 5ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,04 μ. (2086).

101. Χρυσά μνηοειδή σκουλαρίκια με επίθετο κοκκαλωτό διάκοσμο. Τέλη 6ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,02 μ. (1532).

102. Χρυσό διάδημα με συρματερό και κοκκαλωτό διάκοσμο, επίθετους ρόδακες και σφίγγες, από την Κω. Συγκρατείται στα γνωστότερα δείγματα της χρυσοχοΐας που άνθισαν μετά το τέλος της Γεωμετρικής περιόδου, με τη γόνιμη εισροή παραμυθικών στοιχείων από την Ανατολή. Μέσα 7ου αι. π.Χ. Μήκ. 0,23 μ. (6242).





105

103. Τμήμα χαλκάνου αγάλματιού ανδρικής μορφής, η οποία εικονίζεται καθιστή με μια λεκάνη ανάμεσα στα γόνατα. Φέρει εγχάρακτη αναθηματική επιγραφή στον Απόλλωνα Τυρτά από το ομώνυμο ιερό της Κυνουρίας. Έργο λακωνικού μάλλον εργαστηρίου, από τα πολλά που υπήρχαν στη Σπάρτη ως την έκρηξη της Αρχαϊκής περιόδου. Τέλη 6ου-αρχές 5ου α. π.Χ. Ύψ. 0.05 μ (8057).

104. Λεκάνιδα κορινθιακού εργαστηρίου με διάκοσμο από υδρόβια πτηνά στο κυρίως σώμα και πλαστικές γυναικείες προτομές στο χείλος. Γύρω στα 550-525 π.Χ. Ύψ. 0.11 μ. Δωρεά Πέγνυς Ζουμπούλαση (31132). Η Κόρινθος, ελέγχοντας κυρίως τους εμπορικούς δρόμους προς τη Δύση, είχε αναπτύξει μια δυναμική οικονομική ζωή και μια αυτόνομη καλλιτεχνική δραστηριότητα

105. Μελανόμορφη κέλικα αττικού

εργαστηρίου, με παράσταση της πύλης του Θησέα και του Μινώταυρου. Γύρω στα 575-550 π.Χ. Ύψ. 0,14 μ. Δωρεά Πέγνυς Ζουμπούλαση (31131). Τα κατορθώματα του μυθικού εκφραστή της αθηναϊκής δημοκρατίας ανήκουν στα πιο αγαπητά θέματα των αγγειογράφων της Αρχαϊκής περιόδου, οι οποίοι παρακολουθούν τις εβελικτικές διεργασίες που θα οδηγήσουν στις πολιτισιακές μεταβολές του 5ου α. π.Χ.







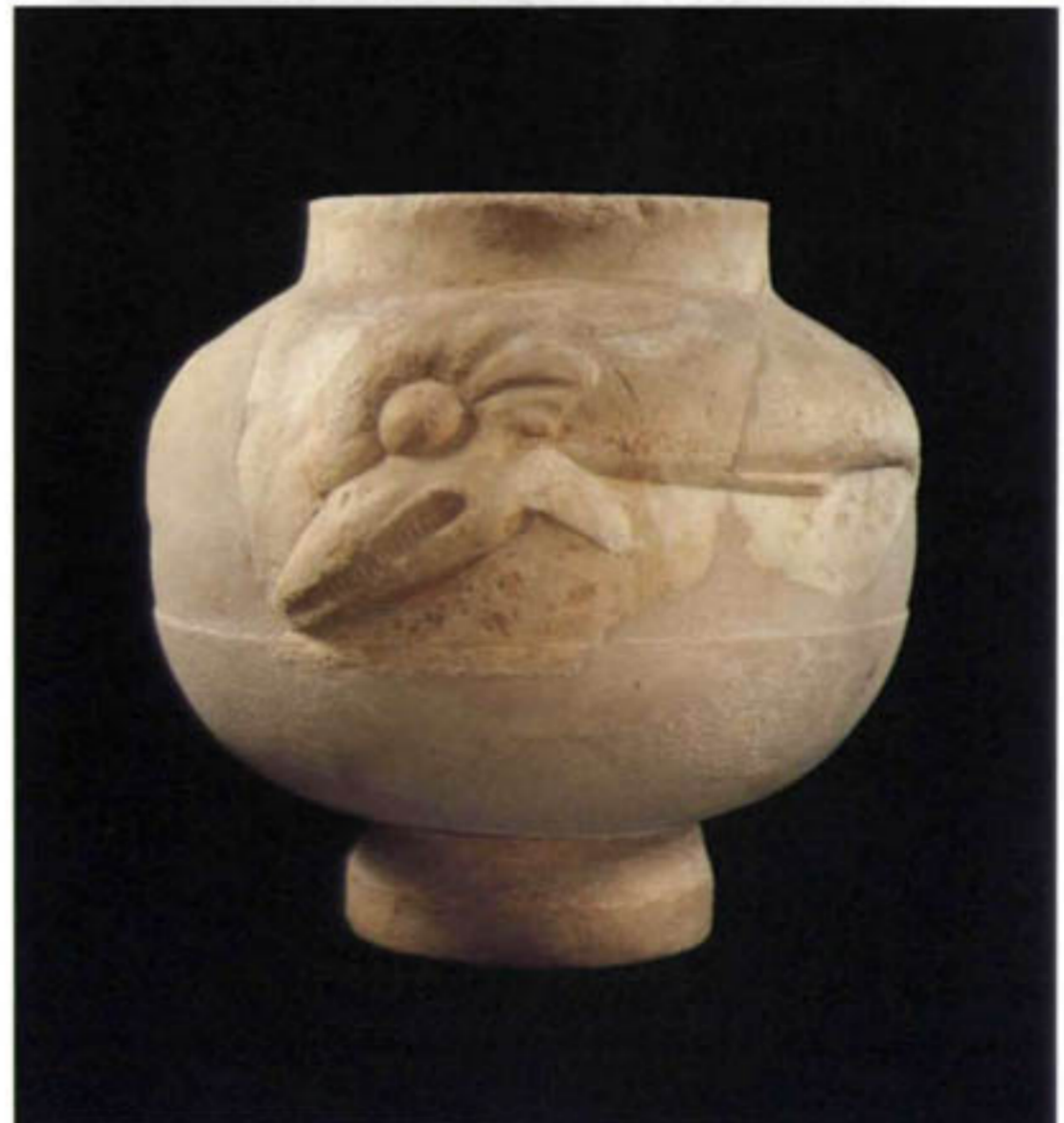
106 - 107 - 108
109

106-107. Χάλκινο περίτμητο ειδώλιο ανδρικής μορφής με αφιερωματική επιγραφή στον Πλατύτοξο Απόλλωνα, ανάθημα σε κάποιο άγνωστο ιερό των αρχών του 5ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,12 μ. (32940).

108. Πλαστικό αγγείο κορινθιακού εργαστηρίου, με τη μορφή ενός καθιστού συμποσιαστή (καμαιστή). Γύρω στα 580 π.Χ. Ύψ. 0,09 μ. Δωρεά Πέγκης Ζουμπούλακη (33681).

Συμποσιαστές έπαιρναν μέρος στις νυχτερινές λαϊκές γιορτές προς τιμή του Διονύσου, τις ιδιαίτερα συχνές στην Κόρινθο, η οποία ήταν γνωστή και για το εξαιρετικό κρασί της.

109. Μαρμάρινη αναθηματική κάλπη με ανάγλυφες παραστάσεις δελφινιών στο κυρίως σώμα και ένα μεγάλο γοργόνειο στο κάλυμμα. Έξοχο δείγμα της ναξιακής πλαστικής του 6ου αιώνα π.Χ. Ύψ. 0,48 μ. Το κάτω μέρος αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Τραπεζής Εργασίας και άλλων δωρητών. Το κάλυμμα παραχωρήθηκε επί παρασκευαστήκη από τα Κρατικά Μουσεία του Βερολίνου (32554).





110 - 111

110. Αρχαίο ειδώλιο πολεμιστή από την Κύπρο. Η κυλινδρική διαμόρφωση του κορμού υποδηλώνει ότι ήταν εντεταγμένο στη σύνθεση ενός πήλινου αρματός 6ος αι. π.Χ. Υψ. 0,11 μ. Δωρεά Σπυρίδωνος και Κορίνας Σμαρπαλέζου (31293).

111. Ασβεστολιθική κεφαλή Ηρακλέους με λεοντή, από την Κύπρο. Η σχέση της με την ελληνική εικονογραφία του ήρωα είναι προφανής, μολονότι στην τυπολογία της ανιχνεύονται στοιχεία και του συγγενούς φοινικικού θεού Μελgart. Τέλη 6ου αι. π.Χ. Υψ. 0,17 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκίσκου Βαλλιάνου (30257).









115 - 116

112. Ασμηένιος στατήρας της Αίγινας με παράσταση χελώνας στη μία όψη και τέσσερα έγκοιλα τρίγωνα στην άλλη. 6ος αι. π.Χ. Διάμ. 0,02 μ. Δωρεά Γεωργίου και Αθωνασίας Πασιπά (33682).

Ως το τέλος της Αρχαϊκής περιόδου και πριν από την υποταγή της στους Αθηναίους, η Αίγινα γνώριζε μια εξαιρετική οικονομική άνθηση, με την οποία σχετίζεται και η κοπή των πρώτων ελληνικών νομισμάτων.

113. Ασμηένιος στατήρας της Κορίνθου με την κεφαλή της Αθηνάς στη μία όψη και τον Πήγασο, το φτερωτό αλογο του μυθικού ήρωα Περσέα στην άλλη. 6ος αι. π.Χ. Διάμ. 0,02 μ. Δωρεά Γεωργίου και Αθωνασίας Πασιπά (33683).

114. Ασμηένιος στατήρας της Θάσου με παράσταση Σατύρου που απάγει νύμφη. Λαμπρή δημιουργία των χρόνων γύρω στα 520 π.Χ. Διάμ. 0,02 μ. Δωρεά Γεωργίου και

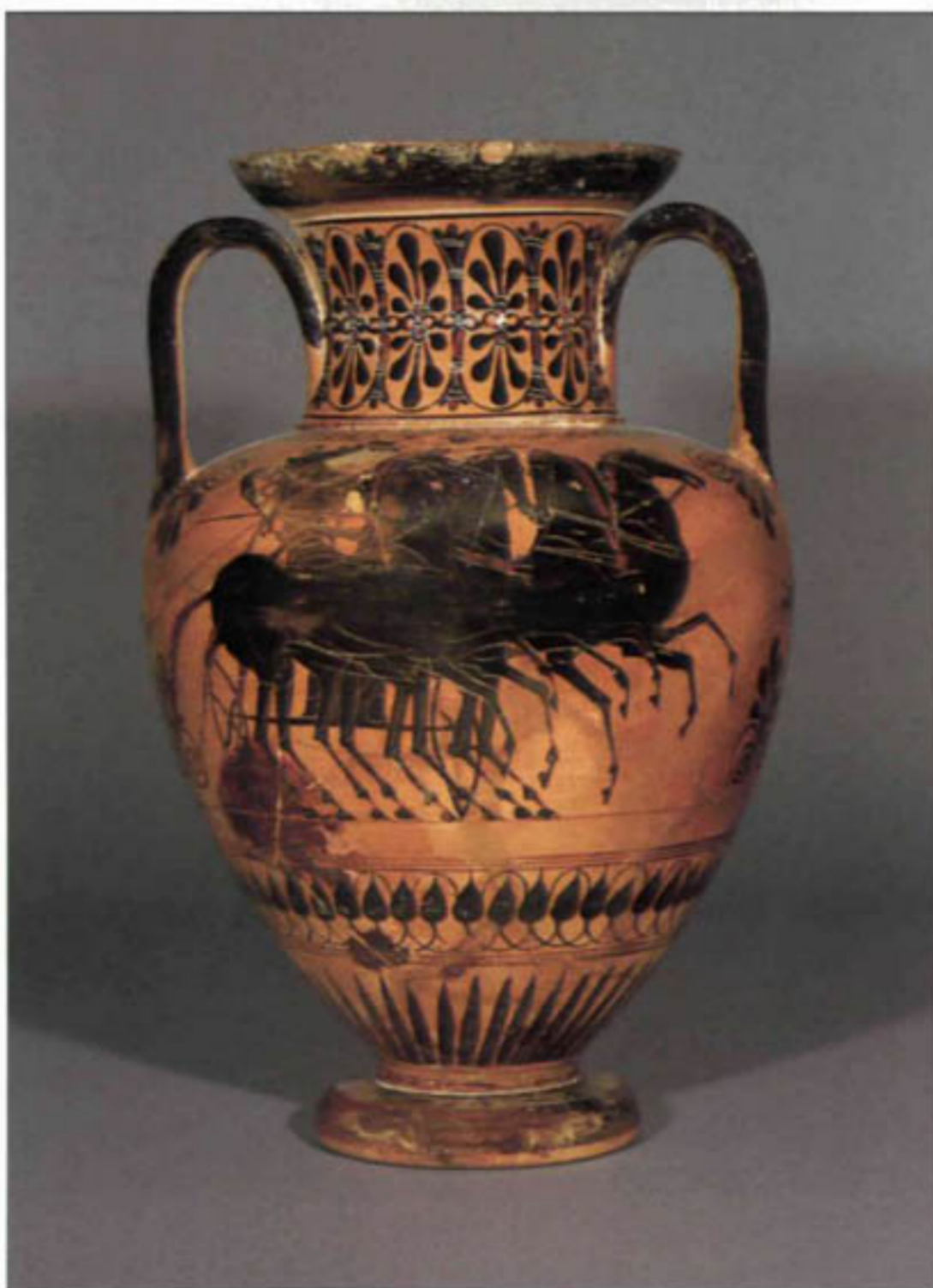


Αθηνάσιος Ποσειδά (33684).
Στις συλλογές του Μουσείου υπάρχουν και
άλλα νομίσματα μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας
από άλλες περιοχές και άλλες περιόδους

115. Χάλκινο ανεπίγραφο αγαλμάτιο του
πανελληνίου ήρωα Ηρακλή, αργεΐτικου
εργαστηρίου, από το βοιωτικό ιερό του Πτώου
Απόλλωνα. Παρά το μικρό του μέγεθος, η
ποιότητα της επεξεργασίας και η μνημειώση

διάσταση της σύλληψης το κατατάσσουν στις
σημαντικές δημιουργίες της προκλασικής
τέχνης, του λεγόμενου Αυστηρού Ρυθμού.
Γύρω στα 480-460 π.Χ. Υψ. 0,09 μ. (8059).

116. Εσωτερική παράσταση (tondo)
ερυθρόμορφης κάλικας με δύο ανδρικές
μορφές σε σκηνή συνομιλία. Αττικού
εργαστηρίου, των μέσων του 5ου α. π.Χ.
Δωρεά Πέγρου Ζουμπούλακη (31116).



117 - 119

118

117. Μελανόμορφος σκύφος με άγνωστη μυθολογική σκηνή, έργο ενός Αθηναίου ζωγράφου που φέρει το συμβατικό όνομα «Επιτηδειμένος». Γύρω στα 540 π.Χ. Υψ. 0.11 μ. Δωρεά Πέγρας Ζουμπούλακη, με σπασήκοντα θραύσματα κατά παραχώρηση της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών και του Μητροπολιτικού Μουσείου της Νέας Υόρκης (33042).

118. Μελανόμορφος αμφορέας αττικού εργαστηρίου, με παράσταση της θεάς Αθηνάς σε τέθριππο, ως υποκινητική αναφορά του αποφασιστικού της ρόλου στη Γιγαντομαχία. Γύρω στα 530-520 π.Χ. Υψ. 0.36 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκίσκου Βαλλιάνου (30248).

119. Λεπτομέρεια του αμφορέα της εικ. 118.





120 - 122 - 124 - 126 - 128
121 - 123 - 125 - 127

120-121. Χαλκίνο κράνος
κορινθιακού τύπου με εγχάρσαστο
διάκοσμο, από την περιοχή της
Ολυμπίας. Την προέλευση του από
το σημαντικότερο κέντρο της
λατρείας του Διός υποστηρίζει το
γεγονός ότι τα εξαρτήματα του
οπλισμού είναι συνήθη αναθήματα
στα μεγάλα πανελλήνια ιερά. 550-
500 π.Χ. Ύψ. 0,24 μ. (8063).

122-123. Χαλκίνο κράνος
ιλλυρικού τύπου, από την περιοχή
της Ολυμπίας. Τέλη 6ου αι. π.Χ.
Ύψ. 0,24 μ. (8062).
Οι Ιλλυριοί κατοικούσαν στη
σημερινή Αλβανία και είχαν
αναπτύξει οικονομικές σχέσεις με
τους Έλληνες των πόλεων της
Αδριατικής, της Ηπείρου και της
Μακεδονίας.

124-127. Χαλκινές αιχμές βελών
του 6ου αι. π.Χ. Το μήκος τους
καμαίνεται από 0,03 ως 0,08 μ.
Κληροδότημα Αναστασίου
Ορλάνδου (32981) και δωρεά
Γεωργίου Θεοτοκά (32833, 32830,
32835).

128. Χαλκινή αιχμή δόρατος του
6ου αι. π.Χ., από τη Μακεδονία.
Μήκ. 0,51 μ. (8054).

Από το μεγάλο αριθμό των
εξαρτημάτων του οπλισμού που
έχουν διασωθεί συνάγεται ότι η
ειρηνική διαβίωση δεν
προσμετράται στα συχνότερα
φαινόμενα της ιστορίας των
ανεξάρτητων ελληνικών πόλεων.





129 - 130

129. Μαρμάρινη κεφαλή θεάς με διάδημα, ρωμαϊκό αντίγραφο μιας σπουδαίας δημιουργίας των μέσων του 5ου αι. π.Χ. Ανήκει στα ελάχιστα έργα του Μουσείου που σηματοδοτούν την Κλασική περίοδο της Αθήνας των χρόνων του Περικλή (495-429 π.Χ.) και τη μεγάλη τέχνη της εποχής του Παρθενώνα (447-437 π.Χ.). Ύψ. 0.13 μ. (33098).

130. Μαρμάρινη κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κρόνος, ρωμαϊκό αντίγραφο ενός θαυμαστού αθηναϊκού λατρευτικού αγάλματος του 421/20-416/15 π.Χ., γνωστού από πολλές μεταγενέστερες αλλά και σύγχρονες επαναλήψεις. Ύψ. 0.30 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Ιωνικής Τραπεζής (32881).



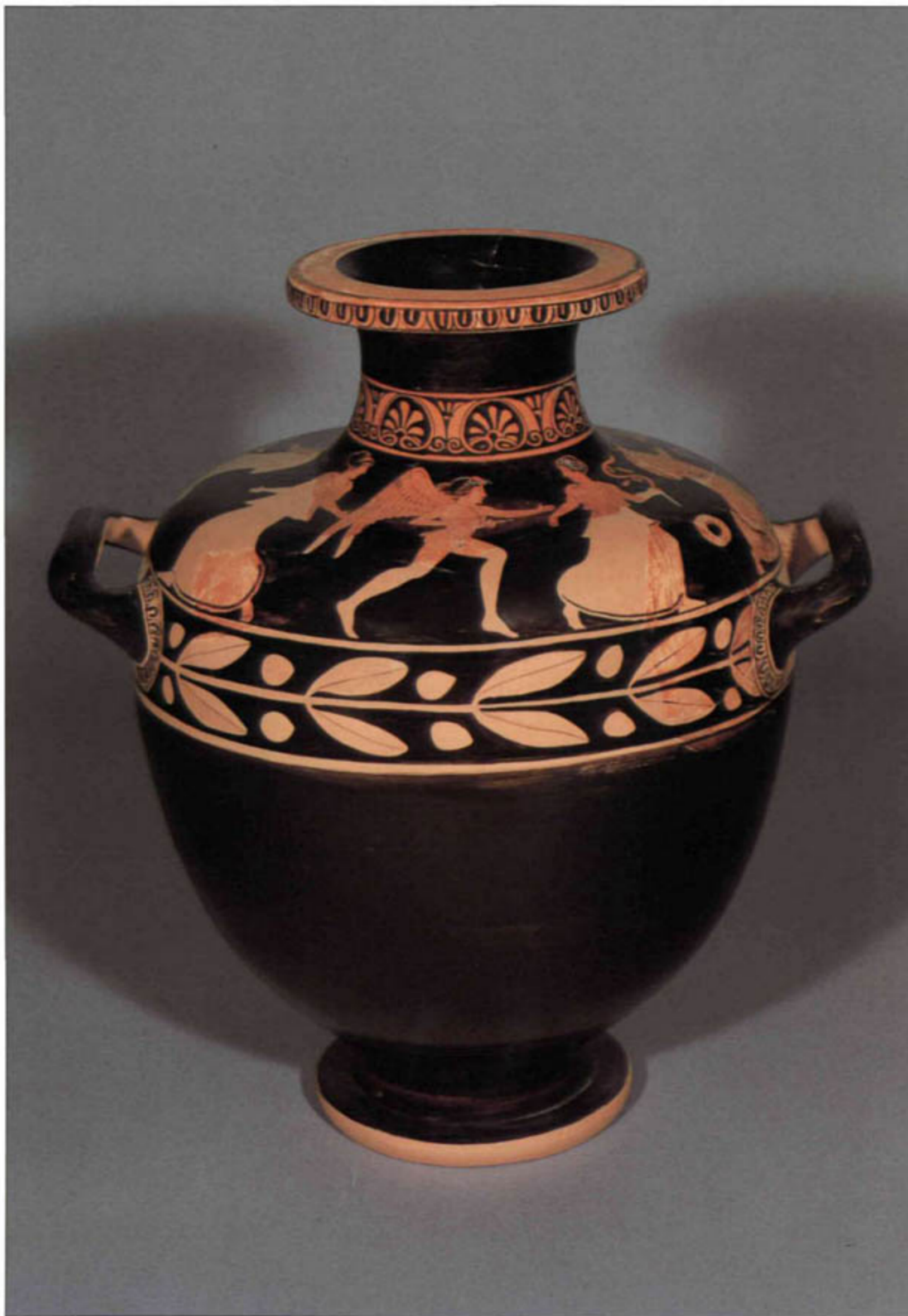


131 - 132

131. Μαρμάρινο Εκατοίδο με ίχνη του αρχικού επιχρωματισμού, από την Αττική, αν όχι από την Αθήνα, της στροφής του 5ου προς τον 4ο αιώνα π.Χ. Εικονίζει την τρίμορφη θεότητα των τριόστρατων και των νυχτερινών διαδρομών. Ύψ. 0,26 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκίσκου Βαλλιάνου (30246).

132. Λεπτομέρεια από την κεφαλή της εικ. 130.





133 - 134 - 135

136 - 137

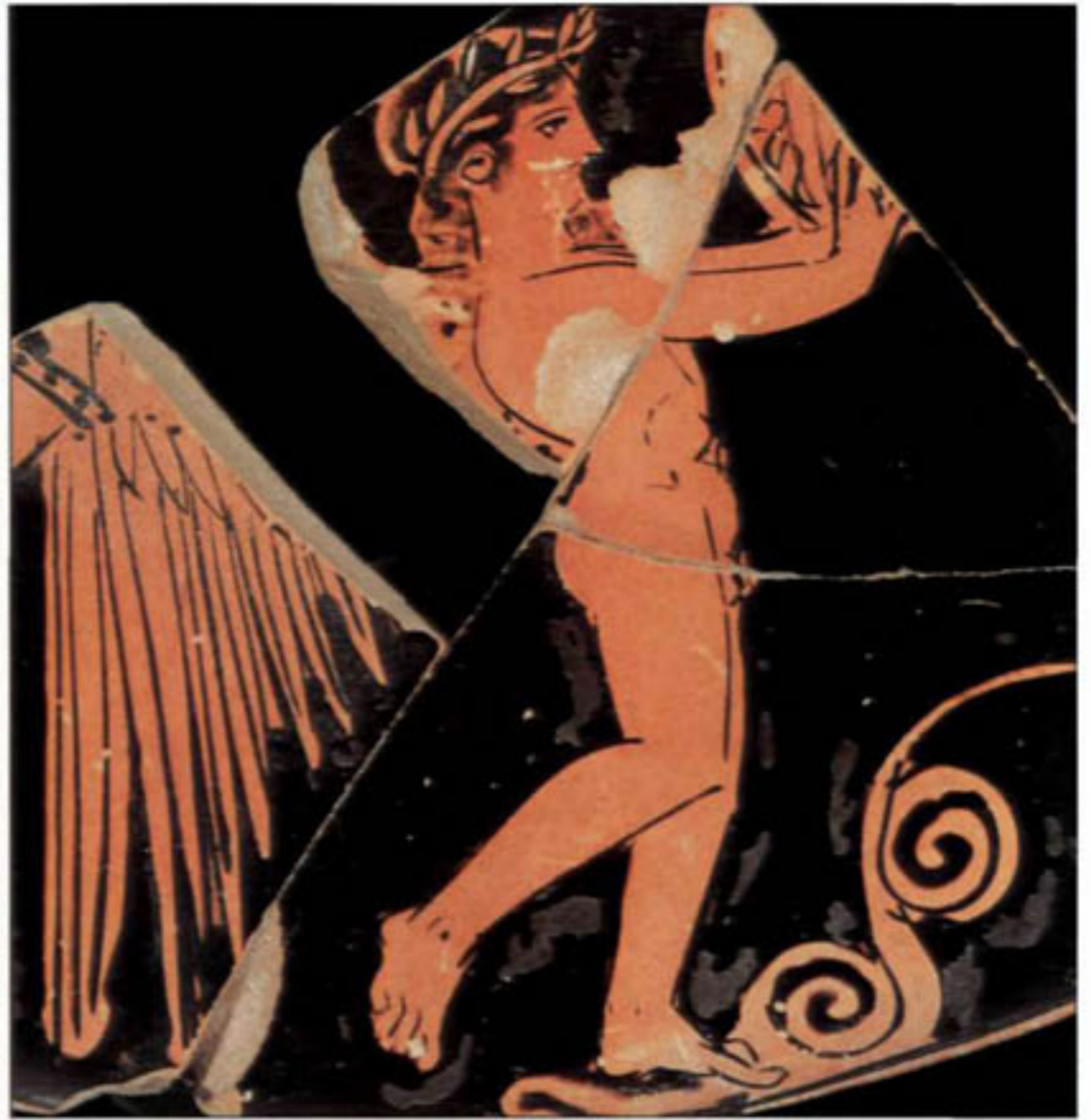
133. Αττική ερυθρόμορφη υδρία που αποδίδεται στο Ζωγράφο του *Christie* ή σε κάποιον τεχνοτροπικά συγγενή από τον κύκλο του Πολυγνώτου. Εικονίζεται ένας φτερωτός νέος στην προσπάθεια του να απογείρει μια κοπέλα. Ίσως ο άνεμος Βορέας, τον οποίο λάτρευαν οι Αθηναίοι, κυρίως μετά τους Περσικούς πολέμους (492-479 π.Χ.) για τη βοήθεια του στην καταναυμαχηση του εχθρικού στόλου, και η Ωρεϊθία Γύρω στα 440-430 π.Χ. Υψ. 0.18 μ. Δωρεά Πέγρας Ζουμπούλακη (31115).

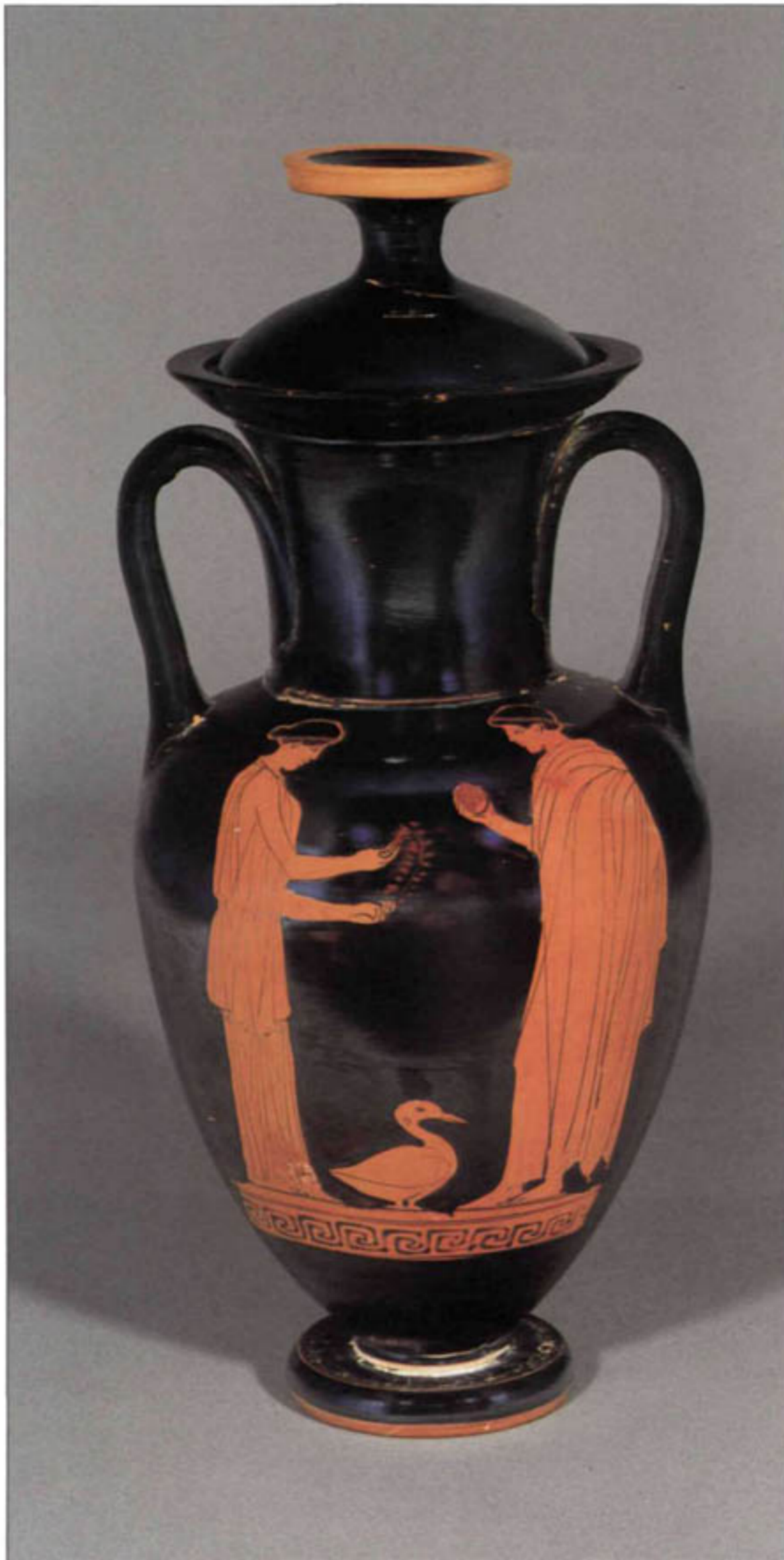
134. Λεπτομέρεια από ερυθρόμορφο κάλυμμα πιξίδας με παράσταση Έρωτα. Οι πιξίδες, ως σκεύη κόλλωσιμου, φέρουν συνήθως σπινές σχετικές με τον κόσμο της γυναικείας Αττικού εργαστηρίου, των αρχών του 4ου αι. π.Χ. Δωρεά Πέγρας Ζουμπούλακη (30897).

135. Λεπτομέρεια από ερυθρόμορφο κάλυμμα αγγείου με παράσταση Έρωτα Αττικού εργαστηρίου, της περιόδου 425-400 π.Χ. Δωρεά Πέγρας Ζουμπούλακη (30909).

136. Λεπτομέρεια ερυθρόμορφης υδρίας του Ζωγράφου του Μειδία, με παράσταση μιας γυναικείας μορφής και του Έρωτα. Αντιπροσωπευτικό δείγμα του λεγόμενου Πλούσιου Ρυθμού που εμφανίζεται στα τέλη του 5ου αι. π.Χ. όταν η Αθήνα, αποδυναμωμένη από τον Πελοποννησιακό πόλεμο (431-404 π.Χ.), αναζητούσε την ψευδαίσθηση της καταφυγής στην οικειότητα πο ανθρώπων χώρων. Γύρω στα 425-400 π.Χ. Δωρεά Πέγρας Ζουμπούλακη (29753).

137. Λεπτομέρεια από το διάκοσμο κατωϊταλιωτικής ερυθρόμορφης υδρίας με παράσταση Έρωτα Μέσα 4ου αι. π.Χ. (33632).





138 - 139

138. Αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας του Ζωγράφου του Λονδίνου E342. Εικονίζεται μια νεανική γυναικεία μορφή με κλαδί μυρτιάς απέναντι σε μια, νεανική επίσης, ανδρική μορφή με μια σφαίρα στα χέρια. Τα ανταλλάσσόμενα δώρα, όπως άλλωστε και η πάπια ανάμεσα στις δύο μορφές, σχετίζονται με τη λατρεία της Αφροδίτης και αφήνουν να διαφανεί το ερωτικό περιεχόμενο του θέματος. Γύρω στα 470-460 π.Χ. Ύψ. 0,25 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη (33631).

139. Θραύσμα από μεγάλο ερυθρόμορφο αγγείο αττικού εργαστηρίου. Στη σωζόμενη κεφαλή της θεάς με το διαδήμα βρίσκεται αποτυπωμένη η ευγένεια που αντανακλά το κλασικό ιδεώδες του κάλλους, όπως το συνέλαβε η τέχνη των χρόνων του Περικλή. Μέσα 5ου α. π.Χ. Ύψ. 0,03 μ. Δωρεά Πέγας Ζουμπούλακη (33685).





140 - 141 - 142 - 143

140. Πηλινο ειδώλιο γυναικείας θεότητας, της Κόρης ίσως ή της Αρτέμιδος, με πέπλο και μεγάλο διάδημα, από τη Βοιωτία. Μέσα 5ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,29 μ. Δωρεά Μαρίας Σπέντζα (32954).

141. Πηλινο βοιωτικό ειδώλιο ενός τύπου που χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 4ου αι. π.Χ. και θεωρείται ότι αποδίδει τη Λήδα με τον κήνο. Επειδή, όμως, δύσκολα γίνεται κατανοητή η παρουσία της Σπαρτιάτισσας ηρωίδας στη Βοιωτία,



ίσως πρόκειται για την Αφροδίτη με το θείο διάδημα, την τυπική χειρονομία της αποκάλυψης του προσώπου και το πιο αγαπητό από τα πουλιά που τη συνοδεύουν. Ύψ. 0,26 μ. Δωρεά Γεωργίου και Αθανασίας Πασιπά (30833).

142. Πλαστικό αγγείο με ένθρονη γυναικεία μορφή. Αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας μεγάλης κατηγορίας από ανάλογα πολυτελή σκεύη, που χρησιμοποιούν ως μυροδοχεία για το γυναικείο καλλωπισμό. Αττικού



εργαστηρίου, των μέσων του 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,17 μ. Δωρεά Πέγκας Ζουμπούλαση (32527).

143. Πηλινη παιδική κούκλα με κινητά άκρα. Ανάλογα κάθε φορά με το παιχνίδι, οι κούκλες της αρχαιότητας μπορούσαν, όπως και οι σημερινές, να αλλάζουν ενδύματα. Αττικού εργαστηρίου, γύρω στα 430-420 π.Χ. Ύψ. 0,15 μ. Δωρεά Γεωργίου και Αθανασίας Πασιπά (30829).





144 - 145

144. Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη από την Κερατεία της Αττικής. Η νεκρή αποδίδεται καθιστή καθώς αποχαιρετά τους οικείους της ενώ μια διάχυτη αλλά συγκρατημένη θλίψη αιωρείται στην ατμόσφαιρα. Τα ονόματα της επιγραφής ΤΙΜΩΝ ΘΡΑΪΤΑ ΕΡΙΠΥΛΛΙΣ σχετίζονται ίσως τους εικονιζόμενους με την περιοχή της Θράκης. Μέσα 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 1.20 μ. Παραχώρηση Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών.

145. Λεπτομέρεια από τη στήλη της εικ. 144.





146 - 148
147

146. Χάλκινο κατόπτρο με ανάγλυφη παράσταση στην οποία αναγνωρίζεται ο Διόνυσος μεταξύ δύο Μαινάδων. Φαίνεται, ωστόσο, πιθανότερο ότι πρόκειται για τον Άδωνι ανάμεσα στην Περσεφόνη και την Αφροδίτη, όπως συνάγεται από το άθιστο στεφάνι της Άνοιξης και το συμβολισμό του 4ος αι. π.Χ. Διάμ. 0,16 μ. (8067).

147. Χάλκινο κατόπτρο με ανάγλυφη παράσταση Πανίσκου ο οποίος σύρει έναν τράγο, μάλλον για να τον θυσιάσει στο βωμό πίσω του. Την ιερότητα του χώρου σημαδεύει και ο κορμός του δέντρου, μια από τις σχετικά σπάνιες περιπτώσεις υπαινικτικής δήλωσης του φυτικού κόσμου στην αρχαία ελληνική τέχνη. 4ος αι. π.Χ. Διάμ. 0,10 μ. (8066).

148. Λεπτομέρεια του κατόπτρου της εικ. 146.





149 - 150

149. Ερυθρόμορφη κατωαττικτική υδρία από την Απουλία με σκηνές γυναικωνίτη. Αποδίδεται στο Ζωγράφο του Varrèse και εκφράζει με ενάργεια τη φυτική διακοσμητική διάθεση των τεχνοτροπικών τάσεων που επικρατούν αυτή την περίοδο στις ανθούσες ασυαίες της Μεγάλης Ελλάδας Μέσα 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,63 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Midland Bank (33632).

150. Μελαμβοφής πιξίδα αττικού εργαστηρίου, διακοσμημένη με πλαστικά δηλωμένα περιδέροια, αρχικά επιχρυσωμένα. Λεύτερο μισό 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,29 μ. Δωρεά Ελένης Μαρτίνου (31459).





151 - 152 - 155
153 - 154





156 - 157

151. Ερυθρόμορφη αρυβαλλοειδής λήραθος αττικού εργαστηρίου, με παράσταση Αφροδίτης και Έρωτα. Το εικονιζόμενο μεταξύ των δύο μορφών θυματήριο συγκαταλέγεται στα απαραίτητα για τη λατρεία της θεάς τελετουργικά σκεύη. Τέλη 5ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,15 μ. (7698).

152. Ερυθρόμορφος κάλυκτος κρατήρας αττικού εργαστηρίου. Η παράσταση της γυναικείας προτομής και του Έρωτα σχετίζεται με έναν ευρύτερο θεματικό κύκλο, που αποδίδει την «επιφάνεια» και την υποδοχή της Αφροδίτης σε μια λαϊκή παραλλαγή του μύθου της γέννησης της από τη Γη. Αρχές 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,17 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάφη (22520).

αττικού εργαστηρίου, με παράσταση αθλητή ανάμεσα σε δύο γυμνούς αθλούμενους νέους. Αποδίδεται μάλλον κάποια φάση των Παναθηναίων της μεγάλης εορτής που ετελείτο κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμή της Αθηνάς Παρθένου. Μέσα 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,22 μ. Δωρεά Πέγκυς Ζουμπούλαση (31120).

154. Ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας αττικού εργαστηρίου, με παράσταση ορχούμενης Μαινάδας ανάμεσα σε Σατύρους. Αρχές 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,30 μ. Δωρεά Πέγκυς Ζουμπούλαση (31119).

155. Λεπτομέρεια από τη λήραθο της εικ. 151.

156. Ονοχθή αττικού εργαστηρίου με ανάγλυφη

παράσταση Διονύσου πάνω σε πάνθηρα. Τέτοιες σαρνές, ήδη από τα παλαιότερα χρόνια (βλ. εικ. 84), σηματοδοτούν τις περιοδικές αφίξεις και αναχωρήσεις των θεοτήτων της βλάστησης και της ανθοφορίας. Μέσα 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,12 μ. Δωρεά Πέγκυς Ζουμπούλαση (28138).

157. Μαρμαρίνη κεφαλή του Σαιροκτόνου Απόλλωνα. Εξαιρετικής ποιότητας ρωμαϊκό αντίγραφο ενός φημισμένου χαλκινού αγάλματος του Πραξίτελη, που χρονολογείται λίγο πριν από τα μέσα του 4ου αι. π.Χ. Βρέθηκε στην Κηφισιά και προέρχεται μάλλον από την εκεί έπαυση του ευεργέτη των Αθηναίων Ηράδη του Αττικού (101-177 μ.Χ.). Ύψ. 0,26 μ. Δωρεά Σπύρου Χαροκόπου (23722).





158 - 159

158. Βοιωτικός ενεπίγραφος επιτύμβιος θριγκός από μαρμάρινο. Τον αρχιτεκτονικό του διάκοσμο ποικίλλουν άνθηνα θέματα με ευκατάγνωστο ταπεινό συμβολισμό και το όνομα της νεκρής ΠΑΡΘΕΝΑ, που επιβιώνει σε πολλές ελληνικές περιοχές ως τις μέρες μας. 3ος αι. π.Χ. Ύψ. 0.50 μ. Δωρεά Ρέννας Ανδρεάδη (27835).

159. Λεπτομέρεια από την κεφαλή της εικ. 157.





160 - 161 - 163
162 - 164

160. Χρυσός διάσας με ανάγλυφη προτομή της Θεάς Αθηνάς, από τη Θεσσαλία. Το δικτυωτό πλέγμα των αλυσίδων τραγύρω υποδηλώνει ότι χρησιμοποιείται για τη συγκράτηση των μαλλιών στον αυχένα. Εξαιρετικό δείγμα της χρυσουργίας των Ελληνιστικών χρόνων, αλλά και του πλούσιου που διασποράσκει στην Ελλάδα με την επέκταση των ορίων της από τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου (356-323 π.Χ.). Χρονολογείται γενικά στον πρώτο 2ο αι. π.Χ., μολονότι τόσο η τεχνολογική απόδοση της Θεάς όσο και η ποιότητα των διακοσμητικών

λεπτομερειών μας παραπέμπουν σε προγενέστερες περιόδους. Διάμ. 0,11 μ. (1536).

161. Χρυσές πόρπες, διακοσμημένες με Πηγάσιους και γοργόνες στις απολήξεις, ίσως από τη βόρεια Ελλάδα. Τέλη 4ου αι. π.Χ. Μήκ. 0,05 και 0,10 μ. (8252, 8251).

162. Χρυσή τοξωτή πόρπη, διακοσμημένη με Πηγάσιους και γοργόνες στις απολήξεις, ίσως από τη βόρεια Ελλάδα. 4ος αι. π.Χ. Μήκ. 0,04 μ. Δομικά

Επιγραφίου και Αθανασίας Παππά (30005).

163. Χρυσά σπινθηροειδή με άνθηνα στοιχεία και μικρογραφικές καθιστές Μουσές στο κεντρικό εξάρτημα, οι οποίες συκοφαντούν να παίζουν τη λύρα τους. Τέλη 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,05 μ. (2101).

164. Χρυσά σπινθηροειδή με αιωρούμενους Έρωτες που κρατούν σπονδυλικές ραβδούς. Τέλη 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,03 μ. (1578).







1157-1160

1158. A gold pendant with a red garnet.

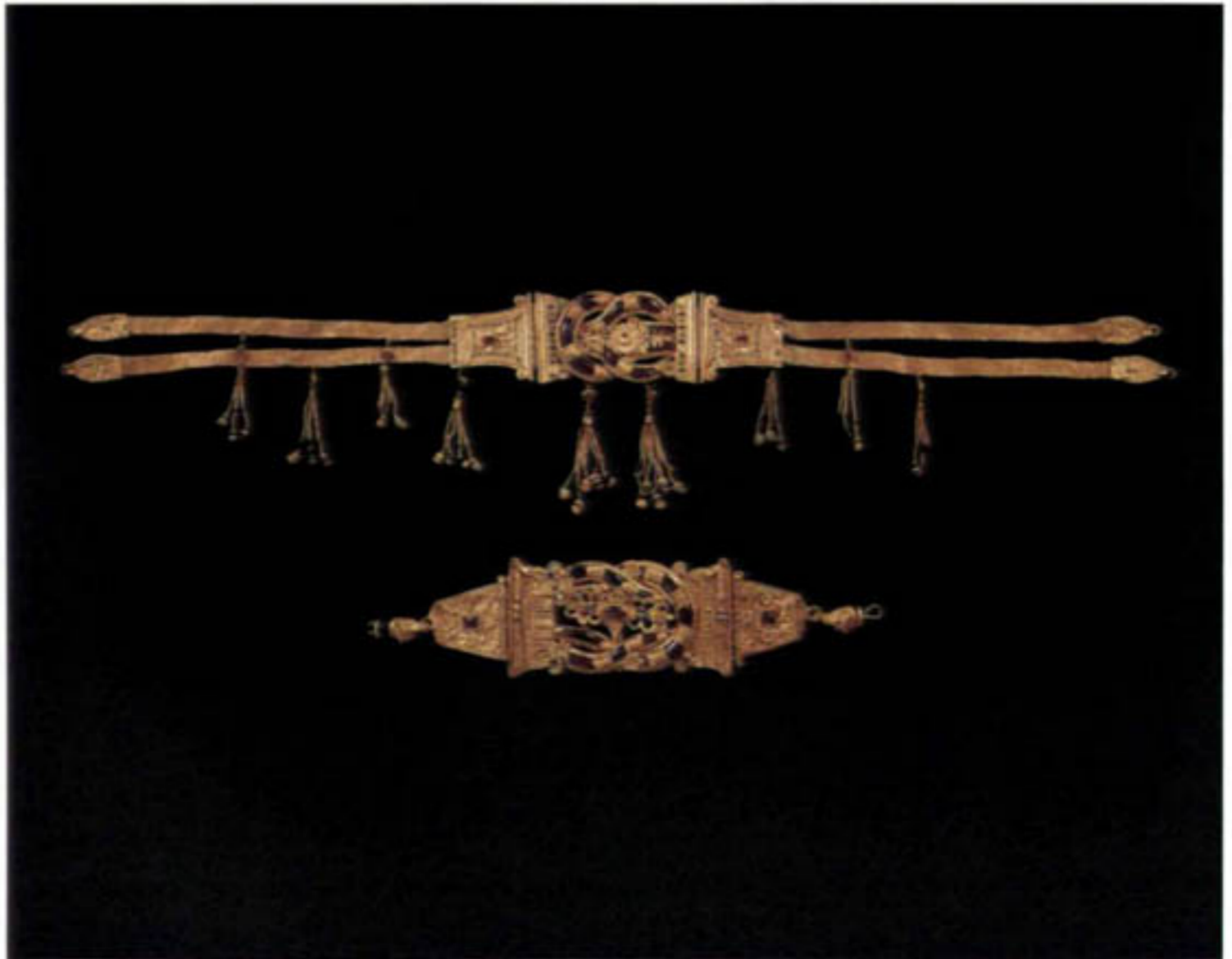
1159. A gold pendant with a red garnet.











177. Λεπτομέρεια από το στεφάνι της εικ. 169.

178. Χρυσή περόνη με κρεμαστές αλυσίδες, γρανάτες και σμαράγδια. Στο κορινθιακό κωνόκρανο που την επιστέφει αναπτύσσεται μια θεαματική μικρογραφική σύνθεση από καθιστούς Έρωτες στις άκρες και τη σπανιότατη μεταγραφή ενός περίφημου ελληνιστικού τύπου της Αφροδίτης λουόμενης στο κέντρο. Αρχές 2ου αι. π.Χ. Μήκ. 0.16 μ. (2062).

179. Χρυσό περιδέραο με κρεμαστά στοιχεία, λογχόσχημα φύλλα, οξυπυθμένους αμφορίσκους και γρανάτες, από τη Θεσσαλία. Μαζί με τα κοσμήματα της εικ. 180. καθώς και αρκετά άλλα που φυλάσσονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, απαρτίζει το «θησαυρό» μιας βασιλικής ασφαλώς ταφής. Γύρω στα 300 π.Χ. Μήκ. 0.35 μ. (1554).

180. Βαρύτιμο χρυσό διάδημα και τμήμα άλλου κοσμηματος, με τα επιμέρους διακοσμητικά στοιχεία από σμάλτο, γρανάτες και γυαλί, και με τον «κόμβο του Ηρακλέους» στο κέντρο. Ανήκουν στο «θησαυρό της Θεσσαλίας» και χρονολογούνται γύρω στα 300 π.Χ. Μήκ. 0.52 και 0.23 μ. (1548, 1549).

181. Μαρμάρινη ανεπίγραφη στήλη με προξενικό ψήφισμα του δήμου Μεγαρέων υπέρ του Αγχιέρου Φλώνος Βοιωτίου και των επιγόνων του, από τα Μέγαρα. 275-250 π.Χ. Ύψ. 0.41 μ. Δωρεά Αικατερίνης Σταθάτου (31185).

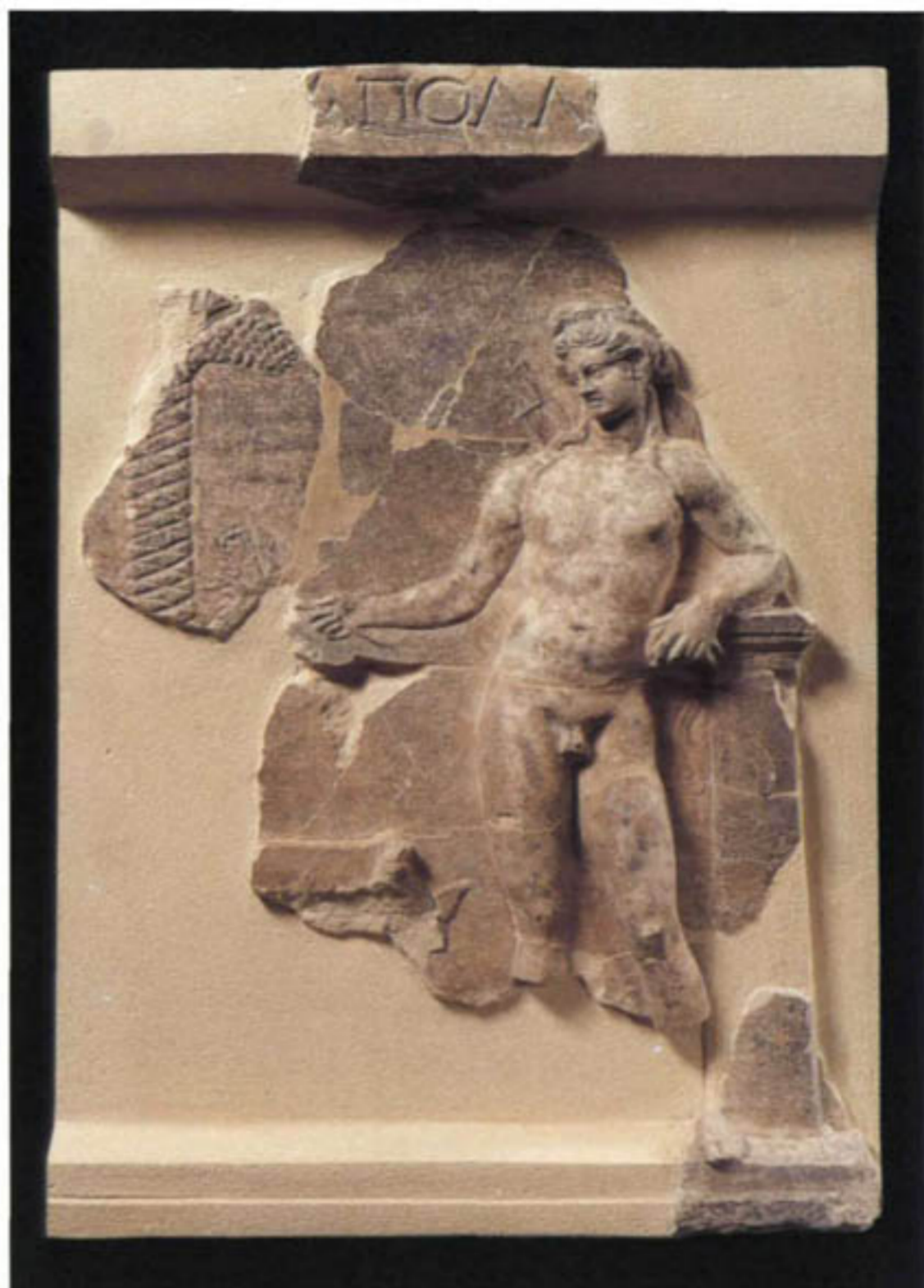
182. Μαρμάρινη γενειοφόρος κεφαλή ερμαικής στήλης. Η ποιότητα της κατεργασίας συνηγορεί μάλλον για την προσγραφή της στα πρωτότυπα έργα της Κλασικής περιόδου και όχι στα αντίγραφα της Ρωμαϊκής εποχής. Ύψ. 0.17 μ. (33097).





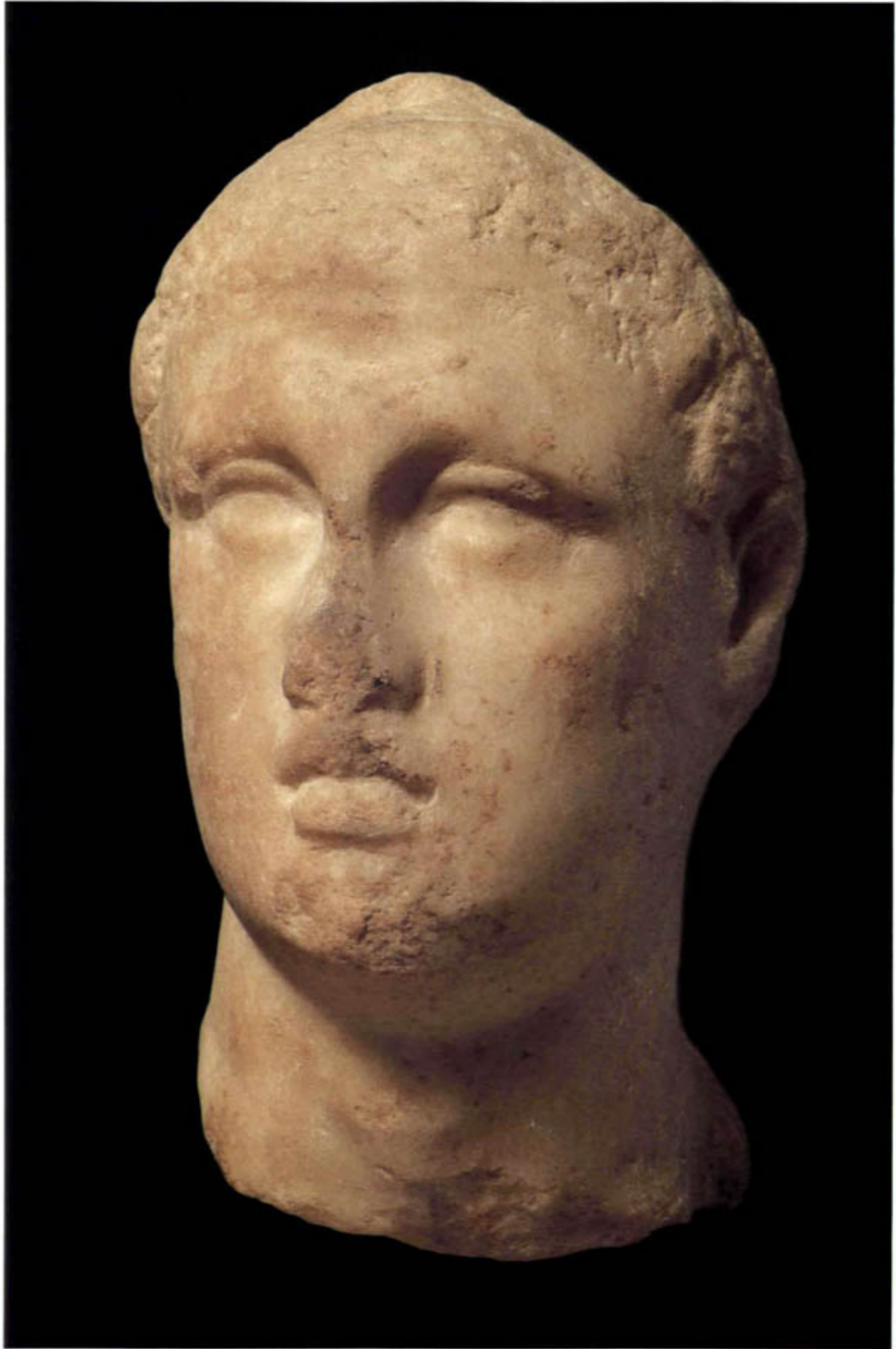
183. Μαρμάρινος κορμός αγαλματίου του Αφείηπου, μεταγραφή ενός φημισμένου τύπου της Ελληνιστικής περιόδου. Ύψ. 0,40 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκάσκου Βαλλιάνου (30245).

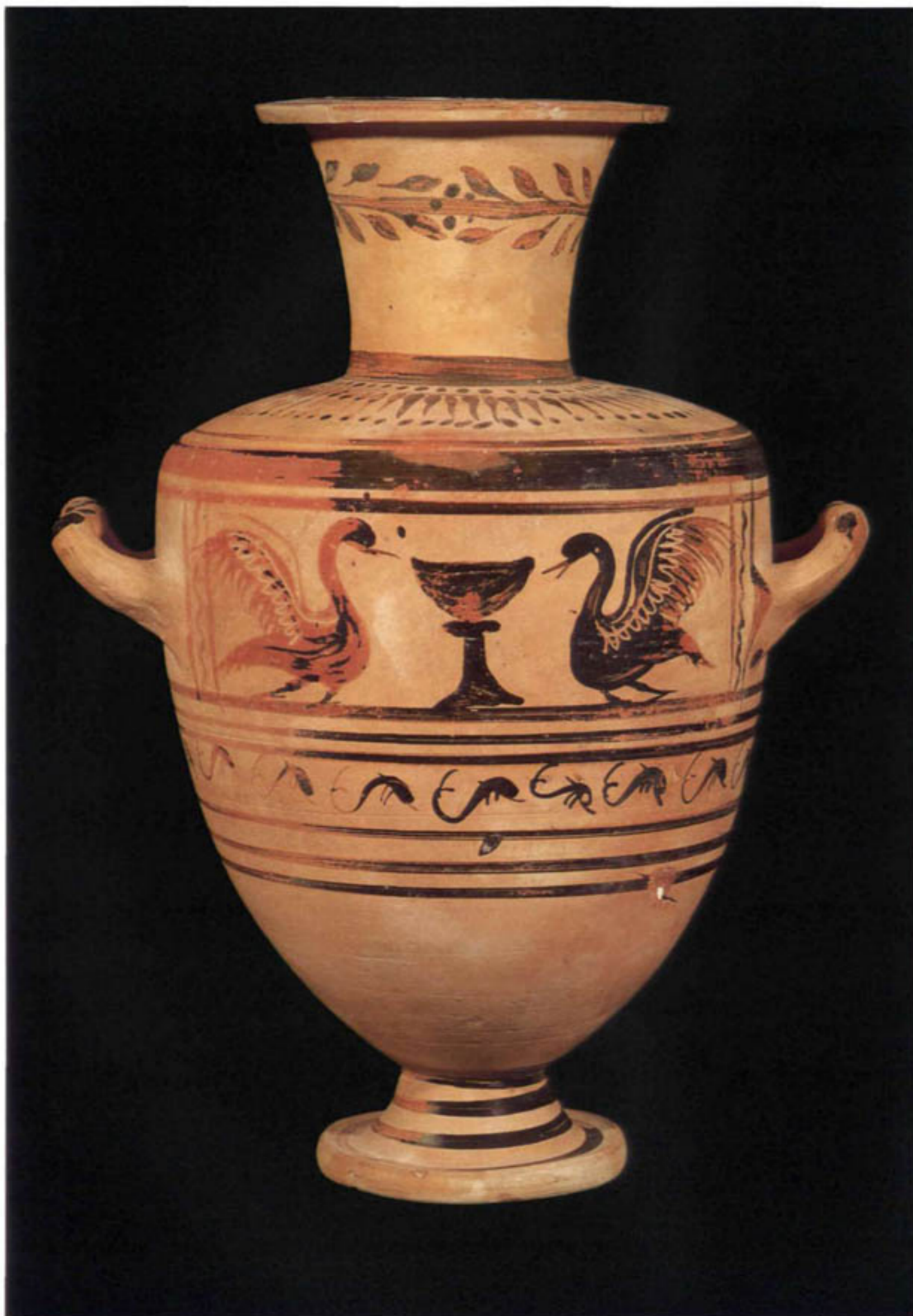
184. Μαρμάρινο ενεπίγραφο αναθηματικό ανάγλυφο, με τον Απόλλωνα στηριγμένο σε έναν πεσσό μπροστά από το βωμό και την ιερή



φοινικιά της Δήλου. Στο πάνω πλαίσιο φέρει την επιγραφή ΑΠΟΛΛΩΝ. Τέλη 2ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,50 μ. Δωρεά Σάντρας Καμπάνη (32583).

185. Μαρμάρινη εικονιστική κεφαλή του Πτολεμαίου Δ' του Φιλοπάτορος (221-204 π. Χ.), από την Αλεξάνδρεια. Τέλη 3ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,18 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (23743).





186 - 187

186. Υδρία τύπου Hydra από την Αίγυπτο. Οι παραστάσεις των κύκνων και του περρραντηρίου, της ξάνης με τα δελφίνια και της γηράντας με τα κλαδιά της μυρτιάς στην πίσω όψη μας παραπέμπουν στη λατρεία της Αφροδίτης, με την οποία σχετίζονται και γενικότερα οι υδρίες για τη μεταφορά νερού στα γαμικά λουτρά. Δεύτερο μισό 3ου αι. π.Χ. Υψ. 0,24 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (23740).

187. Λεπτομέρεια από την υδρία της εικ. 186 (πίσω όψη).



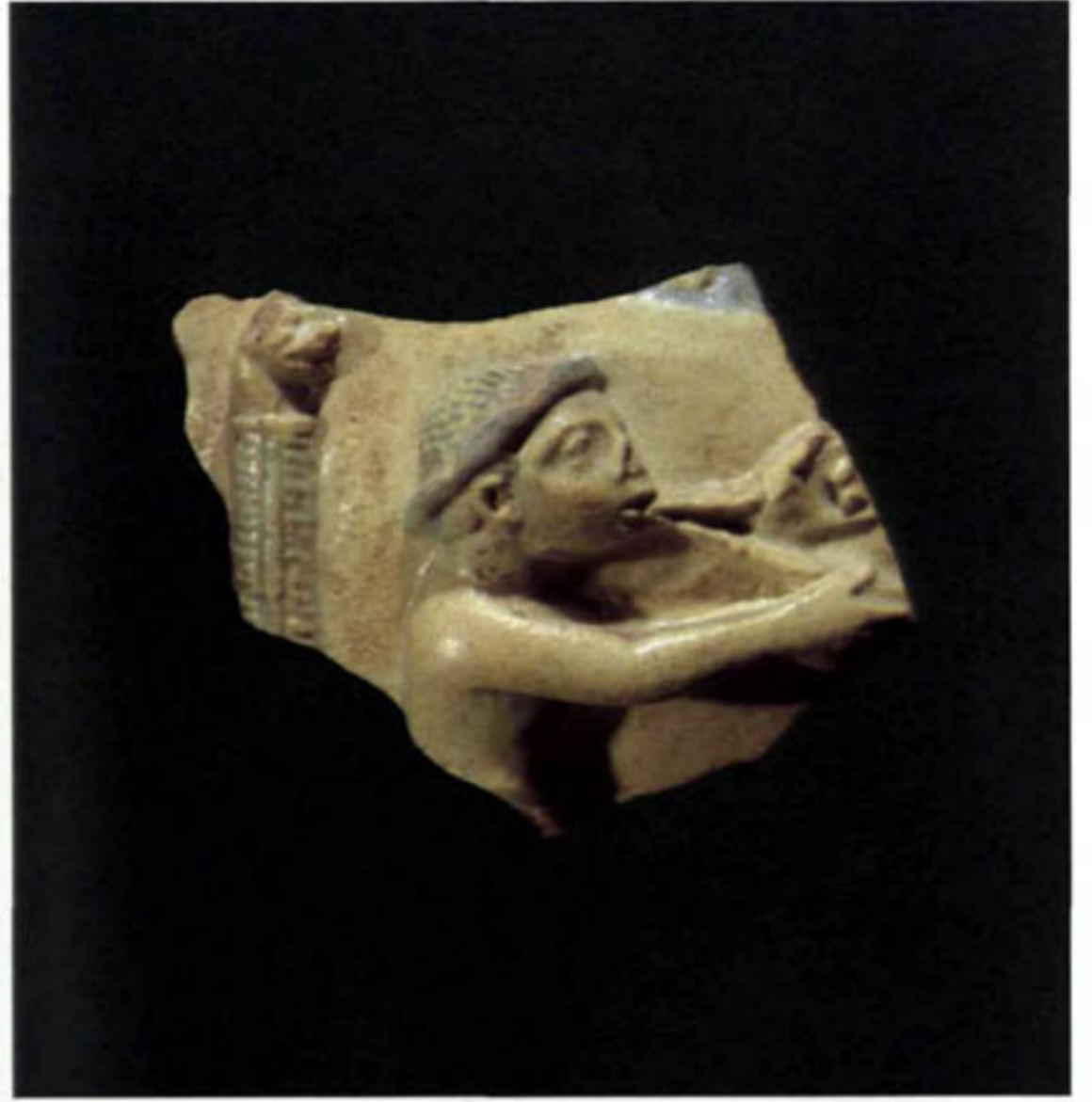




188 - 189

188. Ειδώλια Νύμφης και Σατύρου, από μια σπάνια, επικά αρχικά, κοροσλαυτική σύνθεση του 3ου αι. π.Χ. Παρά την τραυματική διατήρηση των δύο μορφών και την ασάφεια του πρόσθετου επιχρωματισμού τους η ποιότητα της κατεργασίας είναι εξαιρετική. Υψ. 0,16 και 0,13 μ. Δωρεά Πέγνυς Ζουμπούλαση (33686. 31103).

189. Πηλινο ειδώλιο μιας εκφραστικά κνημένης γυναικείας μορφής με χιτώνα και μάτιο. 3ος αι. π.Χ. Υψ. 0,13 μ. Δωρεά Παναγιώτη Αντατερίνης και Στυλιανού Μουρατίδη (32420).





190 - 191 - 194
192 - 193

190-193. Θραύσματα φαγεντιανής από την Αίγυπτο, με θέματα της καθημερινής ζωής, κυρίως του 3ου αι. π.Χ. Ανάλογα θέματα εμπνέουν με τη ρεαλιστική τους αμεσότητα τόσο τη μικροτεχνία όσο και τη μεγάλη αλεξανδρινή τέχνη των Ελληνιστικών χρόνων. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,04 ως 0,07 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη.

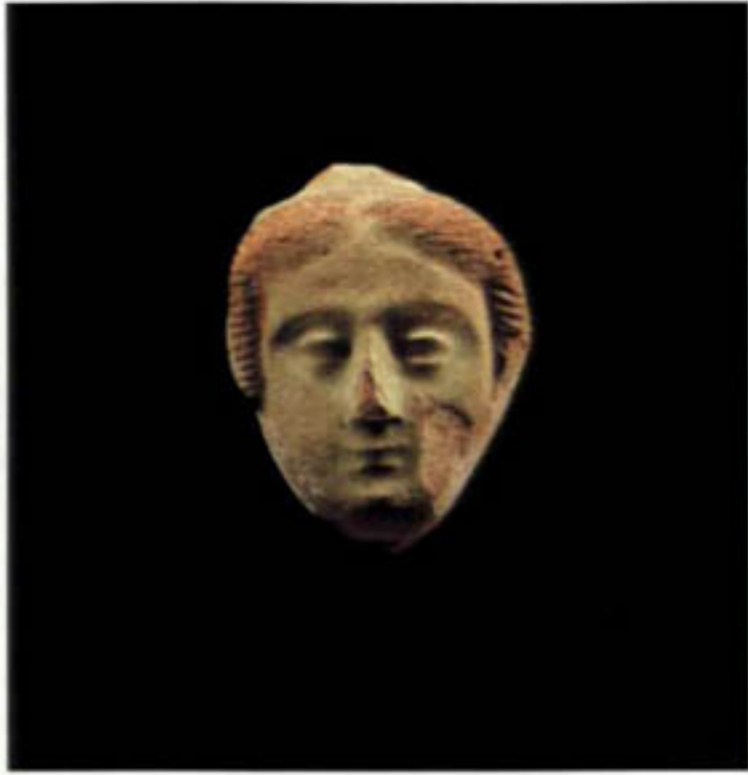
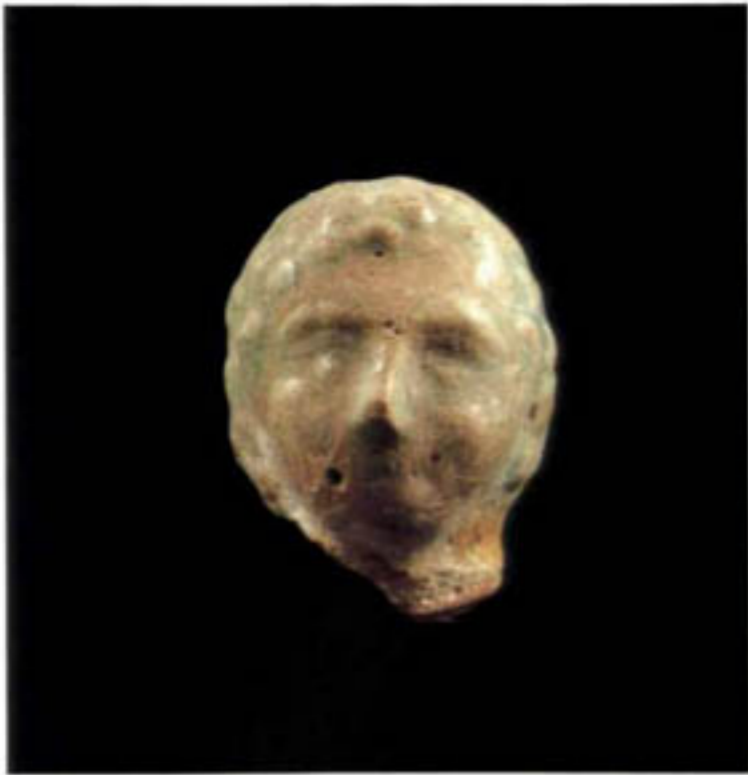
190. Ειδώλιο κριοφόρου του πρώιμου 3ου αι. π.Χ., ίσως από τη Νασήρατη, αρχαϊκή αποικία των Χίων (12556).
191. Τμήμα αγγείου με ανάγλυφο

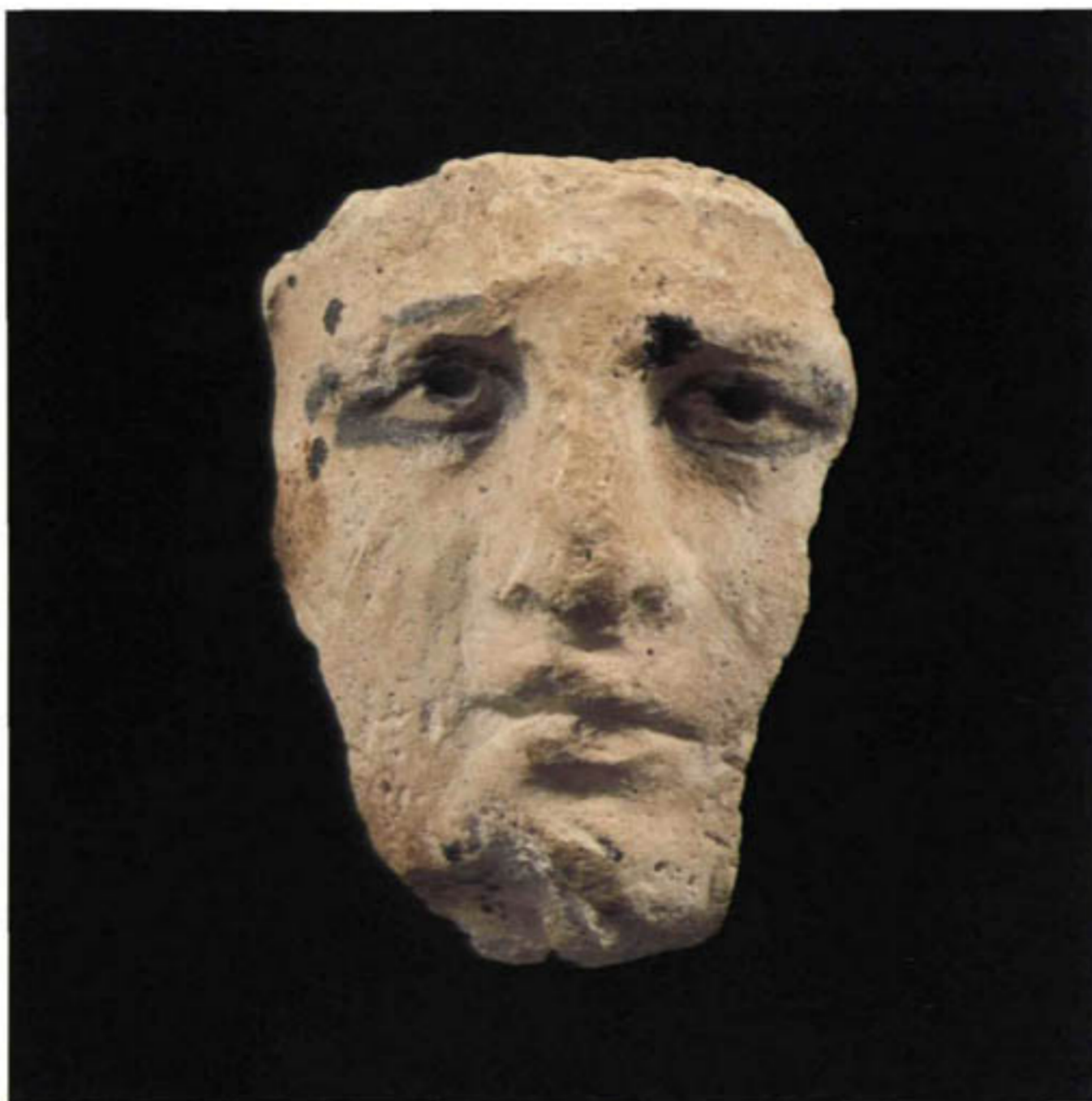
διάκοσμο που εικονίζει αθλητή σε σκιφή συμποσίου (12577).

192. Ειδώλιο μουσικού με λαγύτο (33624).

193. Ακέφαλο ειδώλιο ψαρά (21018).

194. Θραύσμα ονοχόης από φαγεντιανή με ανάγλυφο διάκοσμο. Ανήκει σε μια μεγάλη κατηγορία αγγείων από την Αλεξάνδρεια, που εικονίζουν τις Πτολεμαϊκές βασιλίσσες με το κέρασ της αρθονίας. Τέλη 3ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,11 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (12584).





195-203. Κεφαλές ειδωλίων από φοργεντιανή, με προέλευση την Αίγυπτο των Πτολεμαϊκών χρόνων (304-30 π.Χ.). Δείγματα μιας πανάρχαιας ντόπιας παραγωγής, η οποία με κέντρο την Αλεξάνδρεια συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της Ελληνιστικής περιόδου. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0.02 ως 0.05 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη.

195. Άγνωστη ανδρική μορφή (12557).

196. Ο Πτολεμαίος ΣΤ΄ ως Ψάρος (176-145 π.Χ.) (12547).

197. Γυνακεία μορφή των χρόνων της Κλεοπάτρας Α΄ (193-176 π.Χ.) (12552).

Καρικατούρα του Πτολεμαίου Β΄ του Φιλάδελφου (284-246 π.Χ.) ή του Πτολεμαίου

Γ του Ευεργέτη (246-222 π.Χ.) (12579).

199. Ανδρική μορφή, μάλλον της εποχής του Πτολεμαίου ΣΤ΄ του Φιλομήτορος (176-145 π.Χ.) (12548).

200. Καρικατούρα του Πτολεμαίου Δ΄ του Φιλοπάτορος (222-205 π.Χ.) (12578).

201. Άγνωστη ανδρική μορφή (12550).

202. Άγνωστη γυνακεία μορφή (12589).

203. Γυνακεία μορφή των χρόνων της Αρσινόης Γ΄ της Φιλοπάτορος (217-205 π.Χ.) (12551).

204. Γυνακεία μορφή από φοργεντιανή με μεγάλα εκφραστικά μάτια, από την Αίγυπτο. Ελληνιστική περίοδος. Ύψ. 0.05 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (8226).

195 - 196 - 197 - 204

198 - 199 - 200

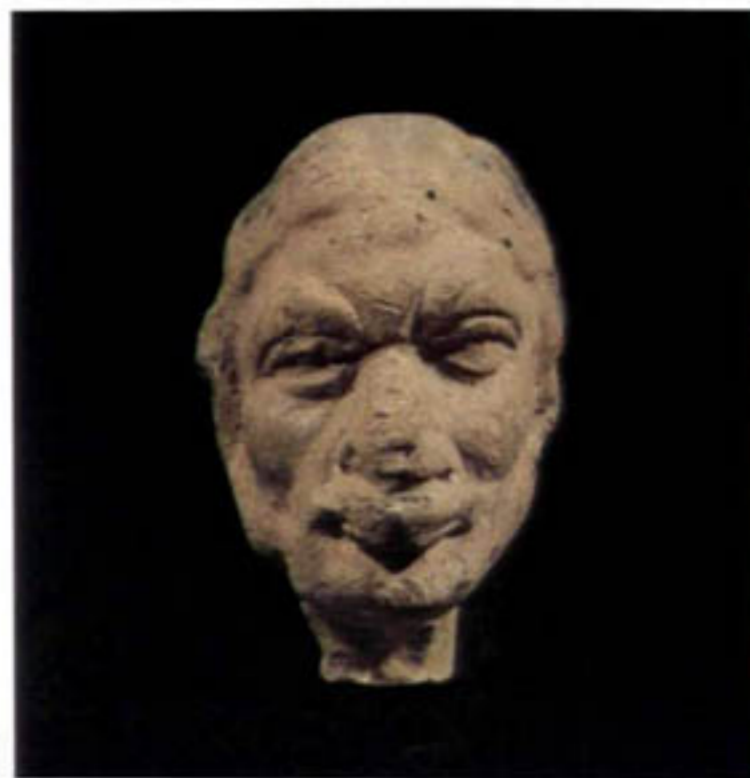
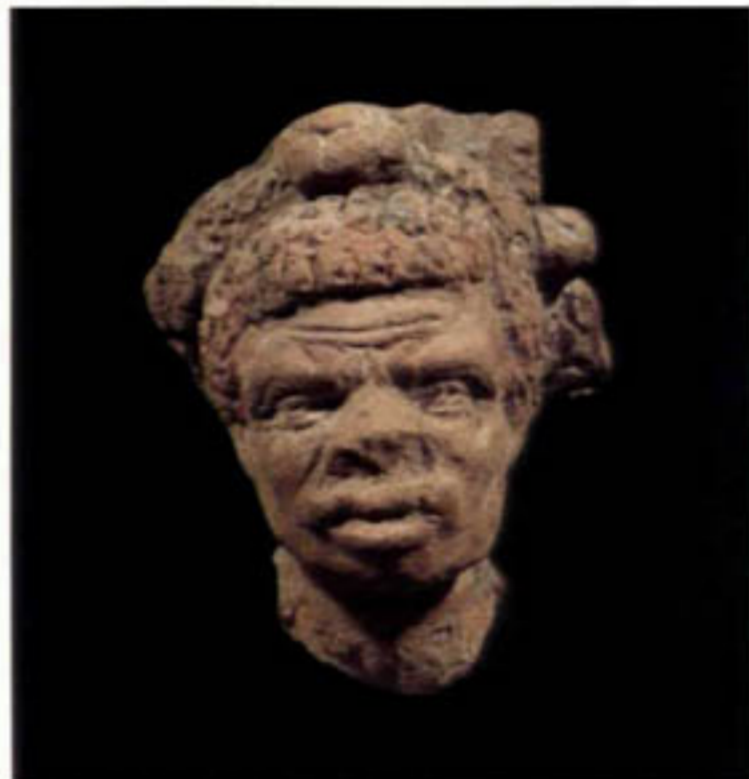
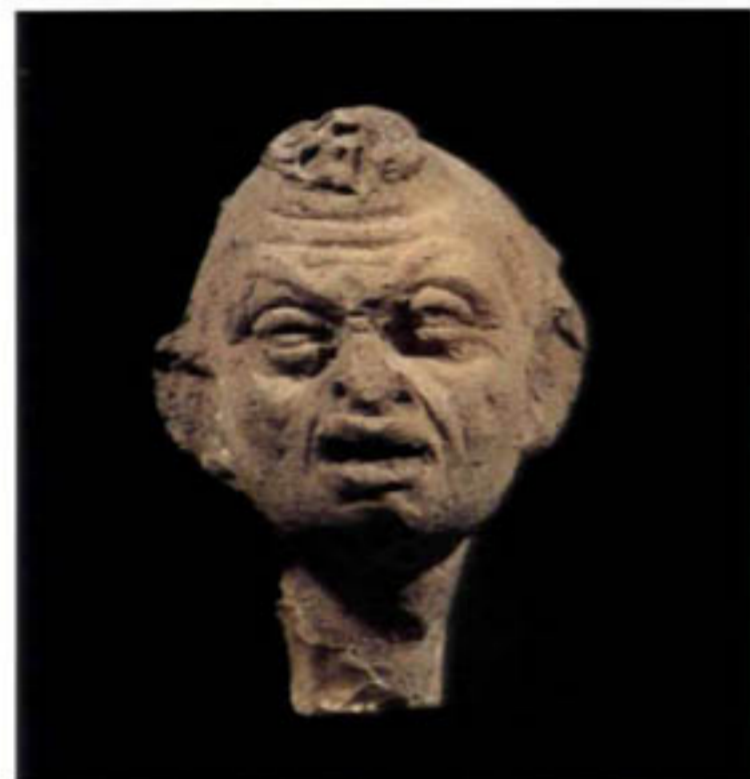
201 - 202 - 203

198-

207. Πηλινο ειδώλιο από την Αίγυπτο, που εικονίζει τον Διόνυσο μεθυμένο να στηρίζεται πάνω σε έναν Σίληνο. Η οπή στο κάτω μέρος της κοιλιάς του Σίληνου χρησίμευε για τη στερέωση πρόσθετου φαλλού. Στην άεχνη αυτή δημιουργία της ύστερης Ρωμαϊκής περιόδου διασώζεται ένα παλαιότερο θεματικό εύρημα της ελληνιστικής γλυπτικής Μέσα 3ου α. μ.Χ. Ύψ. 0.14 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (22216).

208-209. Βουκράνια και ηθοποιός Λεπτομέρειες από το διάβρομο μιας σοβαρά τραυματισμένης, ερυθρόμορφης οινόχους αττικού εργαστηρίου, που φέρει σαγή θεατρικής παράστασης, ίσως από τους «Σφήκες» του Αριστοφάνη. Γύρω στα 360 π.Χ. Δωρεά Πέγκυ Ζουμπουλάκη (30890).







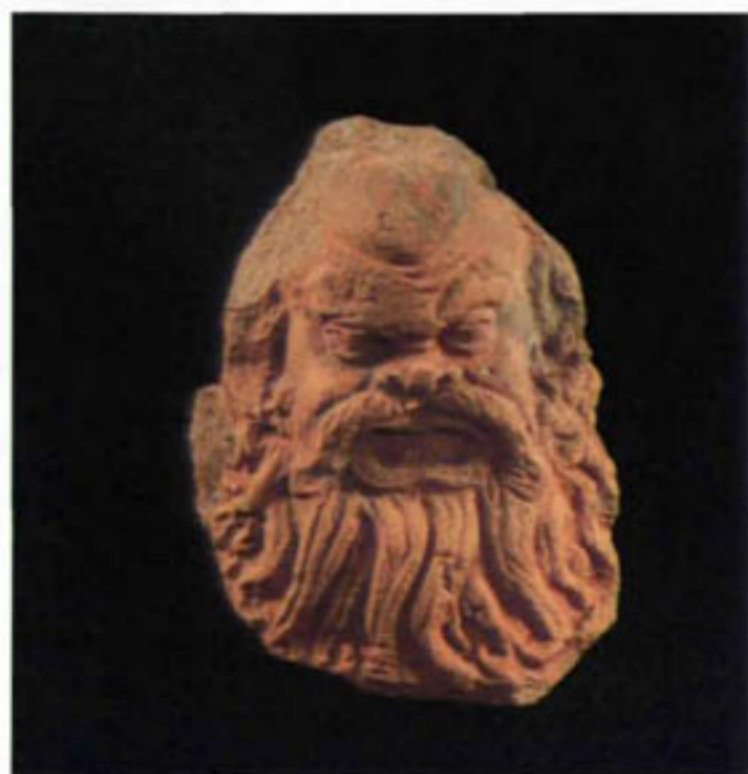
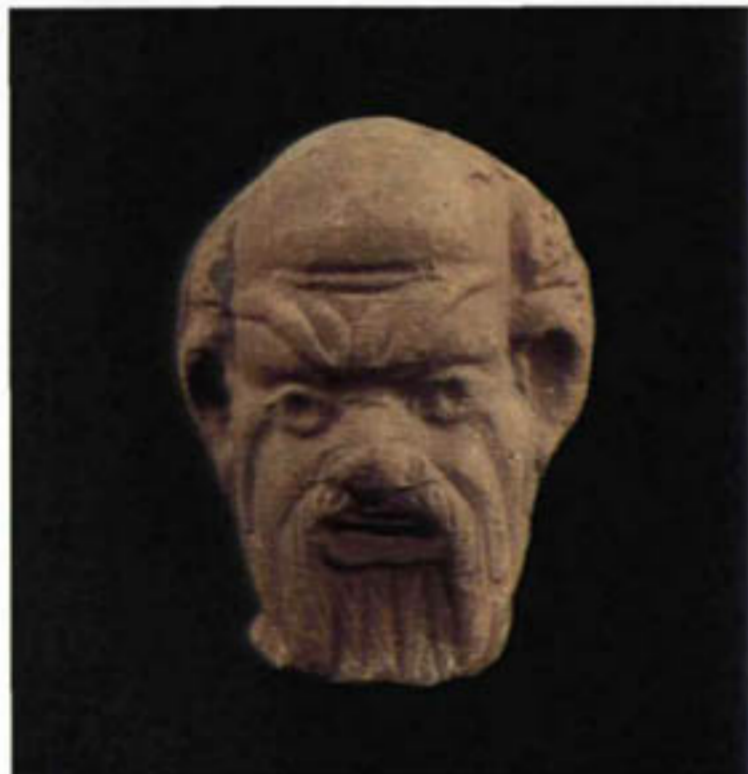
210 - 211 - 212 - 219
213 - 214 - 215
216 - 217 - 218

210-218. Κεφαλές πήλινων ανδρικών και γυναικείων ειδωλίων με παραμορφωμένα, διογκωμένα ή ασφαλώς υπερτονισμένα ατομικά χαρακτηριστικά, από την Αίγυπτο. Ελληνιστική και Ρωμαϊκή περίοδος. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,03 ως 0,08 μ.

Δωρεά Λουκά Μπενάκη (12628, 8203, 8199, 8205, 8211, 12673, 8210, 12642, 12638). Όπως σημειώθηκε και αλλού (βλ. εικ. 190-193), η ανάχνυση του εσωτερικού κόσμου προσανατολίζει την ελληνιστική τέχνη στη μελέτη και την απόδοση της φυσιολογικής

ιδιαιτερότητας κατά ταξικές, επαγγελματικές και φυλετικές κατηγορίες.

219. Γύψινο κομικό προσωπίο, από την Αίγυπτο. Ελληνιστική περίοδος. Ύψ. 0,09 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (21518).



220 - 221 228 - 229
 222 - 223 - 226 - 227 - 230 - 231
 224 - 225 232 - 233

220-225. Πηλινα κωμικά προσωπεία, από την Αίγυπτο. Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,04 ως 0,13 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (12631, 21829, 12657, 21531, 23871, 22801).

226. Απόσπλιμα πηλινου συμπλέγματος, από την Αίγυπτο. Εικονίζονται δυο ηθοποιοί με προσωπεία ηλιασμένων, οι οποίοι υποδύονται τον Έρωτα και την Ψυχή σε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα παρωδία της γνωστής από



πολλά ρωμαϊκά αντίγραφα σύνθεσης του ελληνοαιγυπτιακού ροκοκό. Πρώτο μισό 3ου αι. μ.Χ. Ύψ. 0,09 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (12822).

227. Πήλινο ειδώλιο γυναικείας μορφής, μάλλον της Αφροδίτης σε κλίση, από την Αίγυπτο. 3ος αι. μ.Χ. Ύψ. 0,12 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (12833).

228-233. Κεφαλές γυναικείων ειδωλίων με περίτεχνες κομμώσεις, από την Αίγυπτο. Η τελευταία φέρει διάδημα και χρονολογείται στον 5ο αι. π.Χ. Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,04 ως 0,09 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (23845, 22598, 12676, 12675, 22124, 12678).





201-225-226

201-225-226. *Statue of a woman in a long
sleeved dress. H. 1.2 m. Found in
the tomb of the pharaoh Amenhotep III.
The statue is made of dark stone and
is highly detailed. It is now in the
Metropolitan Museum of Art, New
York. (Metropolitan Museum of Art,
New York City, NY 10027)*

201-225-226. *Statue of a woman in a long
sleeved dress. H. 1.2 m. Found in
the tomb of the pharaoh Amenhotep III.
The statue is made of dark stone and
is highly detailed. It is now in the
Metropolitan Museum of Art, New
York. (Metropolitan Museum of Art,
New York City, NY 10027)*





237 - 239

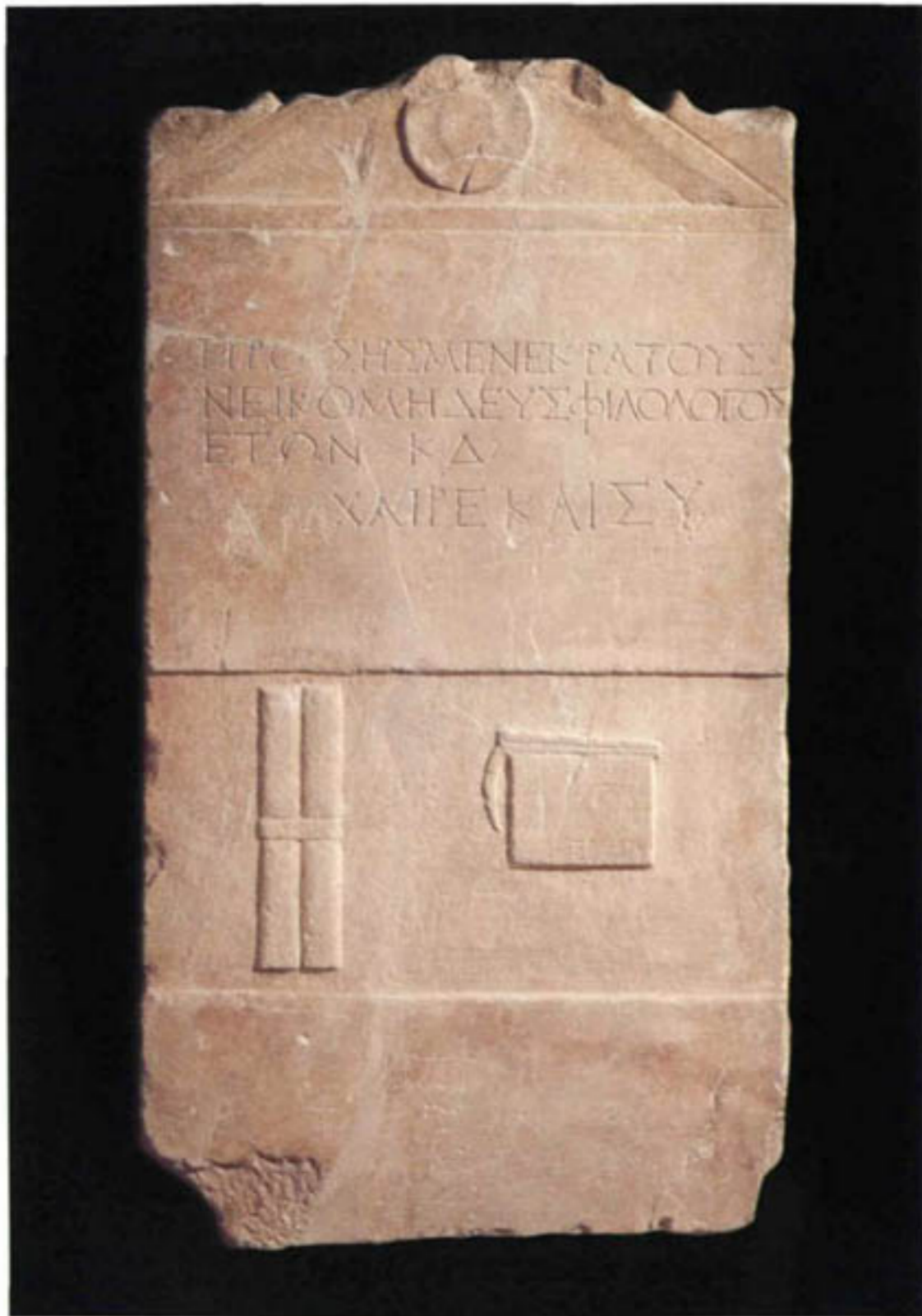
238

237. Σαφώς με ανάγλυφη
παράσταση αρματοδρομίας (*terra
sigillata*). Αντιπροσωπευτικό δείγμα
της κεραμικής των πρώτων
Ρωμαϊκών χρόνων, συνεχίζει μια
διακοσμητική παράδοση
διαμορφωμένη ήδη κατά την
Ελληνιστική περίοδο. 1ος αι. π.Χ.-
1ος αι. μ.Χ. Ύψ. 0.06 μ. (32446).

238. Κύπελλο με ανάγλυφες
παραστάσεις Μαινάδων και
ποσθήρων (*terra sigillata*). Εκπροσωπεί
μια μεγάλη κατηγορία αγγείων, που

πήρε το όνομα της από την ιταλική
πόλη Arezzo. μολονότι απαντά σε όλη
την έκταση της ρωμαϊκής
επικράτειας. Τέλη 1ου αι. π.Χ.-αρχές
1ου αι. μ.Χ. Ύψ. 0.14 μ. (33692).

239. Γυναικεία κεφαλή από
αββεστόλιθο με αρχικά ένθετα μάτια
και την τυπική σε παραστάσεις
Ισιδος κόμμωση της Κλεοπάτρας Α'
(193-176 π.Χ.). Αλεξανδρινό
εργαστήριο, των αρχών του 2ου αι.
π.Χ. Ύψ. 0.07 μ. Δωρεά Λουκά
Μπενάκη (8223).



240 - 241 - 242

240. Μαρμάρινη ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη, από τα Μέγαρα. Μνημονεύοντας το φιλόλογο Προυσή από τη Νικομηδεία, που πέθανε στα Μέγαρα 24 ετών, ανακαλεί την ελληνικότητα των πόλεων της Μικράς Ασίας, την κληρονομία των Ελλήνων

και την αγάπη τους για τα γράμματα. Στο κάτω μέρος της ασβεστίτης πλάκας εικονίζονται οι κολώνες και το κιβώτιο με τα σπέρματα της φιλολογικής δουλειάς. Στο κέντρο η στήλη φέρει επιγραφή: ΠΡΟΥΣΗΣ ΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΣ ΝΕΙΚΟΜΗΔΕΥΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΕΤΩΝ ΚΔ

ΧΑΙΡΕ ΚΑΙ ΣΥ. Από τα πιο συγκινητικά ιστορικά τεκμήρια του Μουσείου. 1ος αι. π.Χ.-1ος αι. μ.Χ. Ύψ. 1,20 μ. Δωρεά Αικατερίνης Σταθάτου (31182).

έχει αποκατασταθεί σύμφωνα με ανάλογα παραδείγματα. Τέλη 1ου αι. π.Χ.-αρχές 1ου αι. μ.Χ. Ύψ. 0,81 μ. Δωρεά Γεωργίου Τσολοζή (32566).

241. Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη νέου μάρμαλου από την Αττική. Το πάνω μέρος

242. Λεπτομέρεια από τη στήλη της εικ. 240.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΕΜΟΡΙΑΝ ΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ



243 - 245
244

243. Μαρμαρίνη ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη με παράσταση δύο ανδρικών μορφών, από τη Φρυγία της Μικράς Ασίας. Οι επιγραφές της μας παραπέμπουν στην ατοχή της ελληνικής γλώσσας και στη διάρκεια της ελληνικότητας των μικρασιατικών περιοχών, ενώ η τεχνοτροπική της ιδιαιτερία παρακολουθεί το σταδιακό αναπροσανατολισμό των ασηθητικών ανάθεσεων από την Υστερορωμαϊκή στην Πρωτοχριστιανική περίοδο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το διαμορφωμένο ήδη εικαστικό λεβλόμο της λαϊκής έκφρασης. Τέλη 3ου αι. μ.Χ. Ύψ. 1.35 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη (31520).

244. Λιθίνο επιτύμβιο ενεπίγραφο ανάγλυφο με τέσσερις προτομές, από τη βόρειο Ελλάδα. Δεύτερο μισό 3ου αι. μ.Χ. Ύψ. 0.71 μ. Δωρεά Πέτρου Πρωτονοτάριου (31419).

245. Λεπτομέρεια από τη στήλη της εικ. 243.





246 - 247

246. Νεκρικό πορτραίτο γυνακείας μορφής, από την Αντινόπολη της Αιγύπτου, ζωγραφισμένο με τέμπρα πάνω σε λινό ύφασμα και με προσθήκες από γύφο και φύλλα χρυσού. Η νεκρή εικονίζεται κατ' ενώπιον με ορθάνοιχτα μάτια, στολισμένη με πολύτιμα κοσμήματα και με το αιγυπτιακό σύμβολο Ανκή

στο αριστερό χέρι. Χρονολογείται στην πρώτη τριακονταετία του 3ου αι. μ.Χ. και συγκαταλέγεται στα καλύτερα του είδους. 0,64x0,38 μ. Δωρεά Κωνσταντίνου Χωρέμη (6877).

247. Λεπτομέρεια του πορτραίτου της εικ. 246.





248 - 249

248. Εκφραστικό νεκρικό πορτρέτο ανδρικής μορφής από την Αντινόπολη της Αιγύπτου, ζωγραφισμένο με την τεχνική της εγκοιμήσεως πάνω σε λινό ύφασμα. Χρονολογείται στο δεύτερο τέταρτο του 3ου αι. μ.Χ. και σηματοδοτεί τη

μετάβαση των εικαστικών αναζητήσεων από την υστερορωμαϊκή στην πρωτοχριστιανική τέχνη. 0,50x0,30 μ. (6878).

249. Λεπτομέρεια του πορτρέτου της εικ. 248.





250 - 251 - 252
253



254 - 255 - 256
257
258



250. Απόσπλιμα οστέινου ανάγλυφου με παράσταση από το μύθο του Ιεπόλυτου και της Φαίδρας, από την Αίγυπτο. Χρονολογείται στην εποχή των Αντωνίωνων (117-193 μ.Χ.). Υψ. 0,06 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (22119).

251. Οστέινο αγαλμάτιο του θεού Αποκράτη, από την Αίγυπτο. Ο θεός με το δεξί χέρι επιβάλλει τη σιωπή, ενώ στο αριστερό κρατά το κέρας της αφθονίας. Ρωμαϊκή περίοδος. Υψ. 0,10 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (12742).

252. Οστέινο πλασάδιο με ανάγλυφη παράσταση, που επικαλύπτει το ελληνιστικό σύμπλεκμα του Έρωτα και της Ψυχής (βλ. εικ. 226), από την Αίγυπτο. Τέλη 2ου αι. μ.Χ. Υψ. 0,07 μ. (10324).

253. Πρόσθιο τμήμα ξυλίνου κιβωτίου από την Αίγυπτο, με ενθετο οστέινο πλασάδιο που εικονίζει μια ημιεκκλιμένη γυναικεία μορφή. Τέλη 3ου-αρχές 4ου αι. μ.Χ. Μήκ. 0,22 μ. (10314).

254-258. Οστέινα πλασάδια από την Αίγυπτο, με ανάγλυφες παραστάσεις κυρίως της Αφροδίτης - το δεύτερο με Σάτυρο που κρατά ως *imago clipeata* προτομή Παπποσιληνού. 3ος-4ος αι. μ.Χ. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,02 ως 0,12 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (18850, 18951, 18855, 18761, 18752).

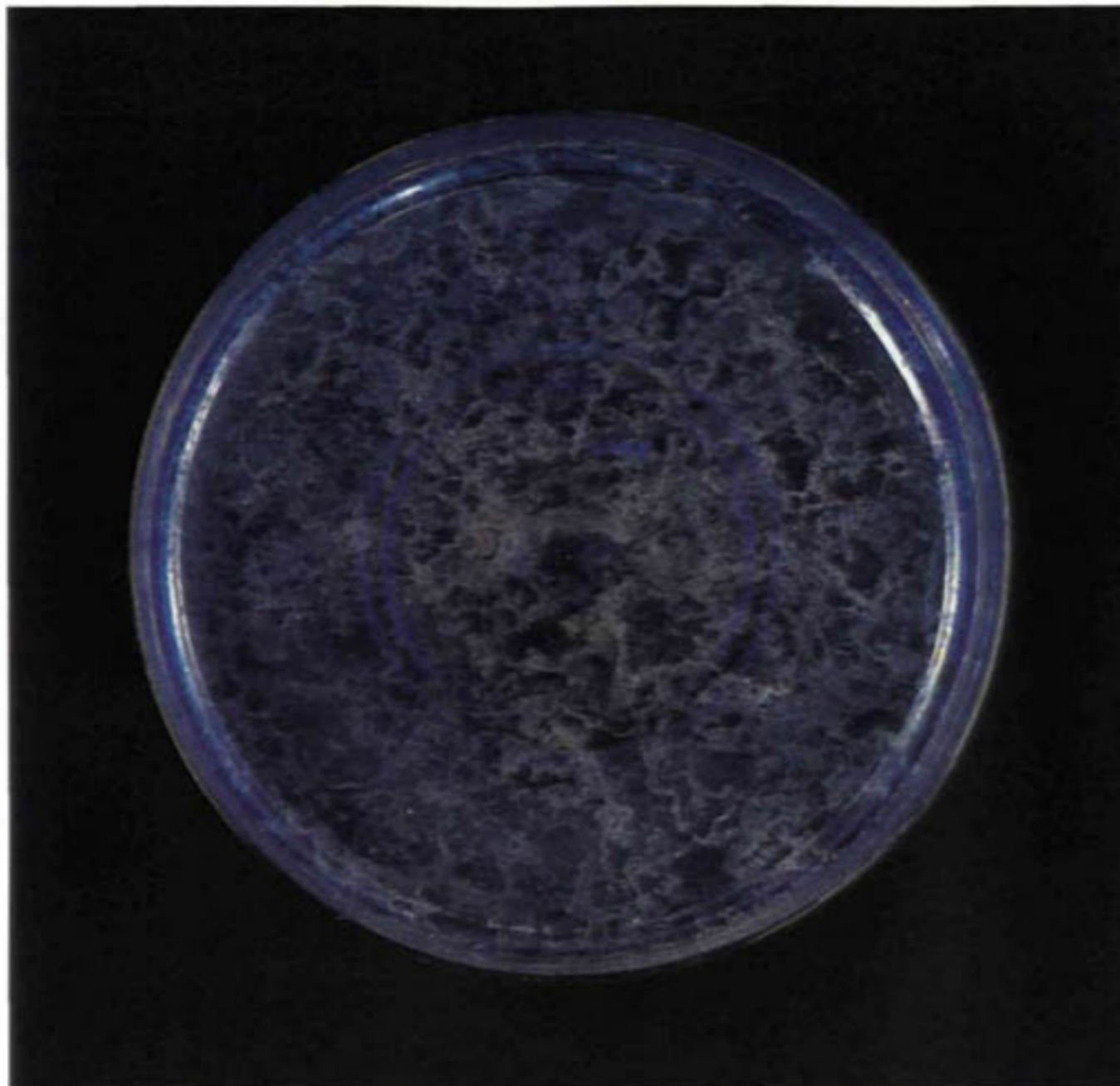
Το Μουσείο κατέχει μια από τις μεγαλύτερες συλλογές οστέινων ανάγλυφων, τα οποία διακοσμούσαν καβότια κοσμημάτων ή πολυτελή έπιπλα με την παράρρηια τεχνική της κατεργασίας του ελεφαντόδοντος, που είχε γνωρίσει και στην Ελλάδα μια θαυμαστή άνθηση ήδη από τη Μυκηναϊκή εποχή.

259. Θραύσμα οστέινου πλασάδιου με την Αφροδίτη Αναδυόμενη, από την Αίγυπτο. 2ος αι. π.Χ. Υψ. 0,07 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (18841).

260. Θραύσμα οστέινου πλασάδιου με τον Διόνισο γυμνό δάπλα σε πάθηρα, από την Αίγυπτο. 2ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,19 μ. (10342).

261-264. Θραύσματα οστέινων πλασάδιων με παραστάσεις της Αφροδίτης και του Διονύσου, από την Αίγυπτο. Ρωμαϊκή περίοδος. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,08 ως 0,12 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάκη (18958, 18848, 18918, 18849).





265 - 266 - 269 - 271

267 270

268 - 270 - 273

265. Γυάλινη βαθυγάλαση φιάλη, από την Αίγυπτο. 3ος-4ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,08 μ. (3056).

Η τεχνική της παραγωγής του γυαλιού οφείλεται στην εφευρετικότητα της Ανατολής. Το γυαλί, ως είδος πολυτελείας, είχε ήδη χρησιμοποιηθεί κατά τον 5ο αι. π.Χ. από τον Φειδία στο διάκοσμο του χρυσελεφάνθινου Ολυπίου Διός, διαδόθηκε όμως ευρύτατα στους Ελληνιστικούς χρόνους και κυρίως στη Ρωμαϊκή περίοδο.

266. Γυάλινο κύπελλο με πόδι, από την ανατολική Μεσόγειο. 4ος-5ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,08 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκίσκου Βαλλιάκου (30233).

267. Γυάλινο κύπελλο από τη Σίρνο, με την επιγραφή ΕΥΦΡΑΙΝΟΥ ΕΦ Ω ΠΑΡΕΙ. 1ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,05 μ. (3707).

268. Γυάλινο κύπελλο από τη Σίρνο, με την επιγραφή ΚΑΤΑΙΧΑΙΡΕ ΚΑΙ ΕΥΦΡΑΙΝΟΥ. 1ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,08 μ. (3708).

269. Γυάλινο φιαλίδιο, επικαλυμμένο αρχικά με ασήμι. 1ος-2ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,12 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (32702).

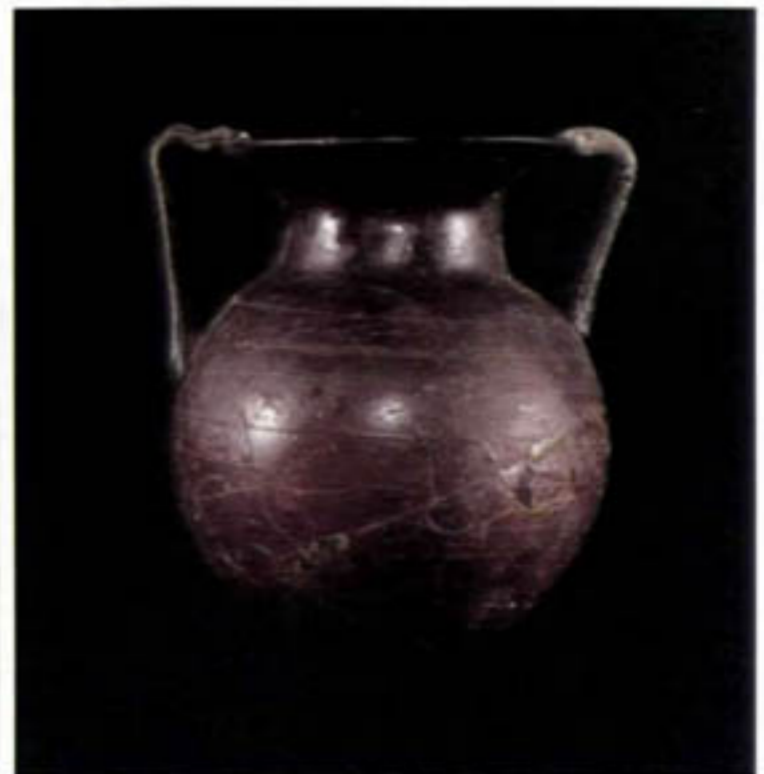
270. Γυάλινο φιαλίδιο σε σχήμα σταφυλιού, από τη

Συρία ή την Παλαιστίνη. 2ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,13 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (32771).

271. Γυάλινο κύπελλο, ίσως από την ανατολική Μεσόγειο. 1ος-2ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,07 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (32768).

272. Γυάλινο κύπελλο με ανάγλυφες κατακόρυφες ραβδώσεις, από τη Συρία. 3ος-4ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,08 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (32748).

273. Γυάλινος αμφορίσκος, από την ανατολική Μεσόγειο. 1ος-2ος αι. μ.Χ. Υψ. 0,08 μ. (33694).





176. *Spina d'oro*
1615-1616

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

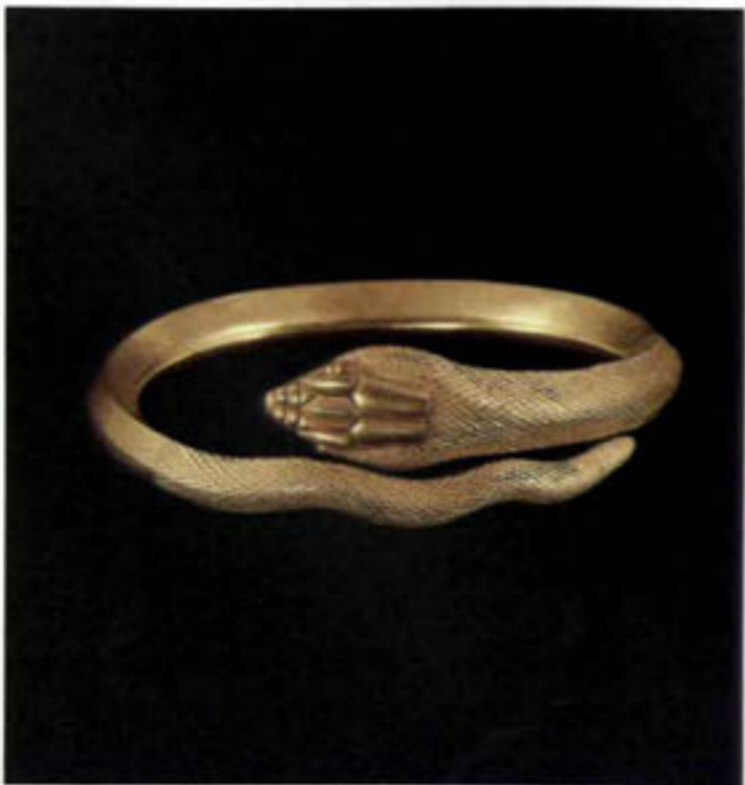
176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.

176. Spina d'oro, ornata con figure di un putto che si inginocchia davanti a un'immagine scolpita di un santo, con un cane ai suoi piedi. La spina è in oro e la scultura è in carneliana. La spina è decorata con sei perle di carneliana. 1615-1616.





279 280 281
282 283

279 Χρυσή παράσημο με ανάγλυφο κεφάλι κούρηνος ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (101 γ. 01851)

280 Περσικό χρυσό σφραγισμένο με κοίτη σφραγίδα κίρκης. Χρόνος: 4ος αιώνας. Το σφραγισμένο στέφανο της Αθηνάς ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (127 281 102 γ. 01851)

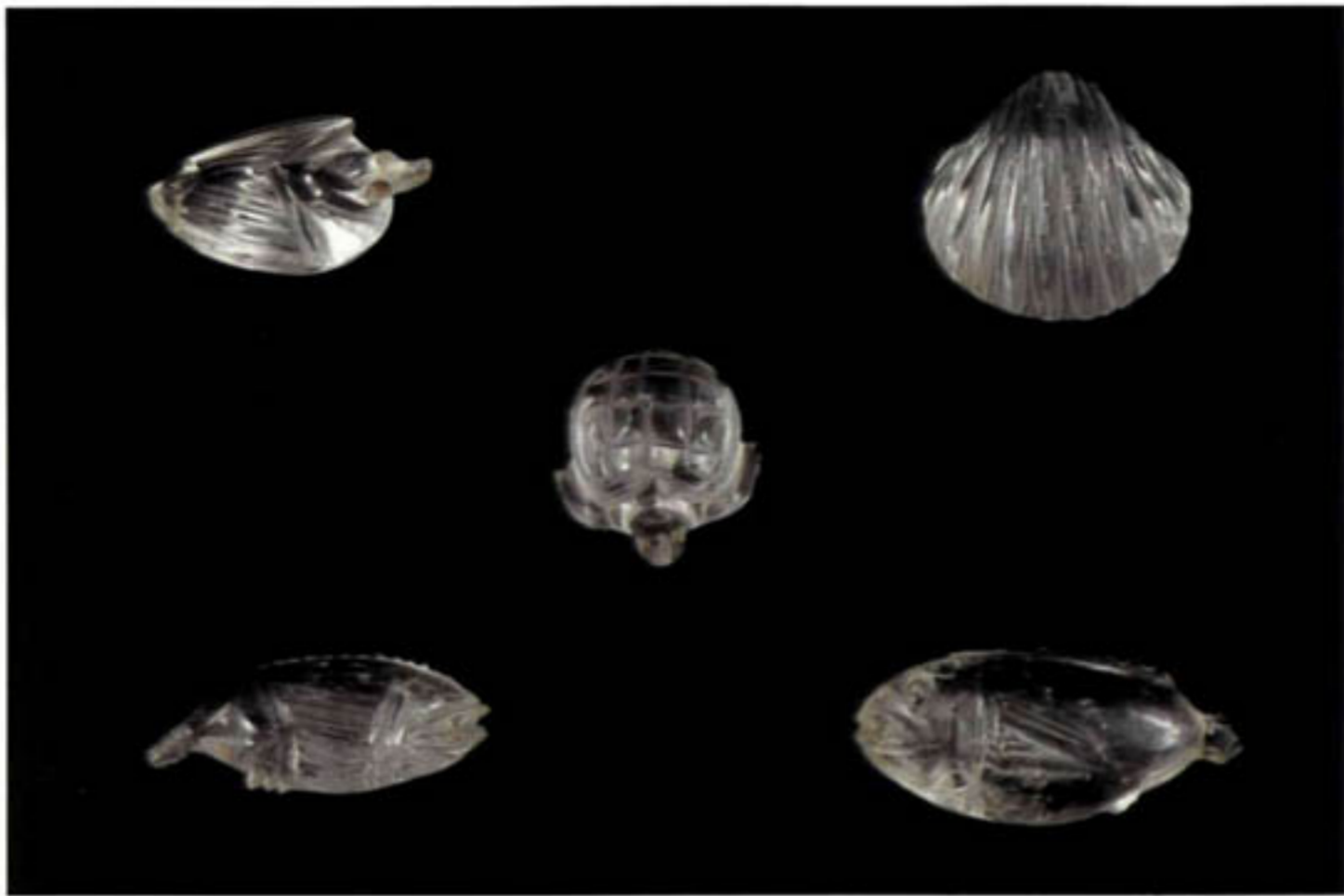
281 Χρυσή παράσημο με ανάγλυφο κεφάλι κούρηνος ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (102 γ. 01851)

282 Χρυσή παράσημο με ανάγλυφο κεφάλι κούρηνος ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (103 γ. 01851)

283 Χρυσή παράσημο με ανάγλυφο κεφάλι κούρηνος ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (104 γ. 01851)

284 Περσικό χρυσό σφραγισμένο με κοίτη σφραγίδα κίρκης. Χρόνος: 4ος αιώνας. Το σφραγισμένο στέφανο της Αθηνάς ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (105 γ. 01851)

285 Χρυσή παράσημο με ανάγλυφο κεφάλι κούρηνος ή γυγώνος περιβαλλόμενο από στεφάνο της Αθηνάς. Χρόνος: 4ος αιώνας παράσημο (106 γ. 01851)







285 - 287
286

285. Θραύσμα πήλινου πινακίου με έκτυπη παράσταση εφιππων Διοσκουρών στο κέντρο (*terra sigillata*). 4ος αι. μ.Χ. Ύψ. 0.19 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (12393α).

286. Θραύσμα από χείλος δίσκου, με έκτυπη παράσταση ιπποδρόμου (*terra sigillata*). Ανήκει σε μια κατηγορία αγγείων που αντιγράφουν βαρύτητα ασυμμένα σκεύη και κατασκευάζονταν σε εργαστήρια της βορείου Αφρικής στον όψιμο 4ο και στο πρώτο μισό του 5ου αι. μ.Χ. Ύψ. 0.15 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (12427).

287. Απόσπασμα χάλκινης περισημίδας με την έκτυπη παράσταση ενός πολεμιστή, ο οποίος εικονίζεται μπροστά σε πεσσό με αγκυμάτιο Αφροδίτης. Ανήκει ασφαλώς σε κάποια πολυτελή πολεμική εξάρτηση επιδειπωτικού χαρακτήρα. Ύστεροι Ρωμαϊκοί χρόνοι. Ύψ. 0.20 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (33653).



ΑΡΤΕΜΙΔΗ ΚΑΙ ΕΥΡΥ
ΤΑΥΤΟ ΠΡΑΝΤΑ
ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΟΝΟΝ





290 - 291

288. Αποσπασμα ενεπίγραφου μαρμαρινου επιτύμβιου ανάγλυφου με προτομή μιας γυναικείας μορφής. Προέρχεται μάλλον από τη Θεσσαλία, αντιπροσωπευτικό δείγμα λαϊκής τέχνης της όψιμης αρχαιότητας. 4ος αι. μ.Χ. Ύψ. 0,46 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (30704).

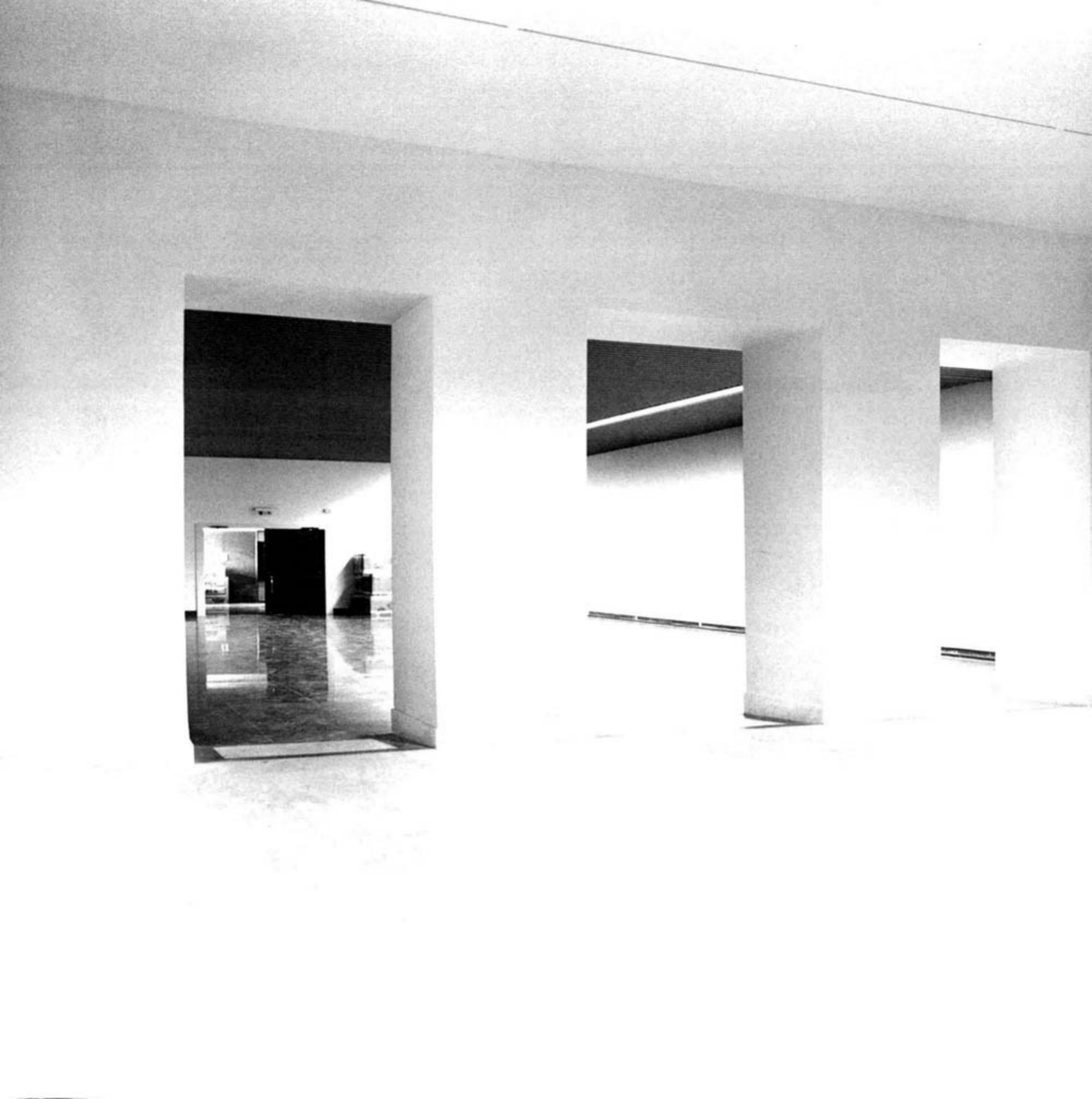
289. Κεντρικό μεταλλιο ψηφιδωτού δαπέδου με την κεφαλή της Μεδουσας, ίσως από τη Μικρά Ασία. Υστερορωμαϊκή περίοδος. Διάμ. 0,30 μ.

Δωρεά Πέτρου Πρωτονοτάριου (32544).

290. Μαρμαρίνη κεφαλή αγάλματος από την Κρήτη, που εικονίζει τον Πάρι με φρυγικό σκούφο, αντιγράφοντας το 2ο αι. μ.Χ. μια φημισμένη επάνυμη δημιουργία της γλυπτικής του 4ου αι. π.Χ. Ύψ. 0,32 μ. Δωρεά Σπυρίδωνος και Κορίνας Σκαρπαλέζου (31318).

291. Λεπτομέρεια από την κεφαλή της εικ. 290.







III. Γύρω από το νόημα της συνέχειας και της συνοχής κατά την διαδρομή των Βυζαντινών αιώνων.

Το τέλος της αρχαιότητας δεν εξαγγέλλεται με τους διατυμπανισμούς μιας αξιωματικότητας χρονολογίας, με τη συγκεκριμένη δηλαδή ημερομηνία ενός συνταρακτικού γεγονότος που θα μπορούσε να εκληφθεί ως οριστική τομή - και όχι ως στιγμιαία παύση - στη ρυθμική ροή του ιστορικού χρόνου. Σταδιακά επήλθε άλλωστε και η διάλυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η αποδυνάμωση της οποίας αισθητοποιείται σαν μακροχρόνια εκφυλιστική ασθένεια ή μάλλον σαν την κόπωση του γερασμένου οργανισμού από τις μάταιες ανασυντάξεις των αντιστάσεών του. Την κάμψη της οικουμενικής της ισχύος επιτάχυναν πολλοί και αλληλένδετοι εσωτερικοί παράγοντες. Ας σημειωθούν εντελώς πρόχειρα η ως τα όρια της αποσύνθεσης χαλάρωση του κοινωνικού ιστού, η απονέκρωση κάθε ενοποιητικού ιδεώδους, η όλο και πιο δυναμική διεκδίκηση της ανεξαρτησίας στις υποταγμένες περιοχές. Θα πρέπει ακόμη να συνυπολογιστούν οι καταλυτικές επιπτώσεις που είχε η διάδοση του χριστιανισμού, κλονίζοντας το θεσμικό και ιδεολογικό υπόβαθρο του παγανιστικού κράτους, ανασυγκροτώντας την υπόσταση των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων, εμψυχώνοντας την εθνική συνείδηση των υπόδουλων λαών. Εξίσου αποφασιστικό ρόλο έπαιξαν όμως οι εξωτερικοί παράγοντες, κυρίως οι κατά κύματα επιδρομές όσων βαρβαρικών φύλων είχαν ως τότε παραμείνει πέρα από τις παρυφές της Ιστορίας, διατηρώντας αδιάπτωτη τη μαχητική τους διάθεση και ακατάβλητη τη νεανική τους ορμή.

Αυτή περίπου η εικόνα αναδύεται από το γενικό κλίμα της εποχής, σε πολύ αδρές βέβαια γραμμές. Μας επιτρέπει ωστόσο να εκτιμήσουμε την αντοχή του ελληνικού κόσμου, που, χωρίς να αποφύγει τα επακόλουθα των ευρύτερων ανακατατάξεων, κατόρθωσε να επιβιώσει είτε συμπιεσμένος μέσα στα σημερινά όρια της ελληνικής χερσονήσου είτε διεσπαρμένος στις ανατολικές επαρχίες της ρωμαϊκής επικράτειας. Και μάλιστα κατόρθωσε να περισώσει, παρά τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες των περιστάσεων, την πνευματική του παρακαταθήκη, την αυτογνωσία του και τη συναίσθηση της ιδιαιτερότητάς του. μετά και από το οριστικό σφράγισμα των τελευταίων φιλοσοφικών σχολών. Το φαινόμενο της συνέχειας και της συνοχής του Ελληνισμού κατά το διάστημα της μεταβατικής περιόδου από την εκπνοή της αρχαιότητας ως την εδραίωση της βυζαντινής αυτοκρατορίας είναι πρωτοφανές αλλά και δυσεξήγητο, παράδοξο και εντυπωσιακό. Η αναζήτηση όμως των αιτίων της γενεσιουργίας του, καθώς ανθίσταται στα στερεότυπα των κανονιστικών ερμηνειών, προσκρούει και στις δοκιμασμένες προδιαγραφές της συντομίας του κειμένου μου. Για να στερεωθεί συνελπώς η κατηγορηματική διατύπωση των

παρατηρήσεών μου, έστω και εκ των υστέρων, θα καταφύγω και πάλι στην αποδεικτική αξία του επιχειρήματος που μας προσφέρει η διάσωση της ελληνικής γλώσσας, η μεγάλη της διάδοση, η ανθεκτικότητά της στην προϊούσα φθορά, θεωρώντας επιπλέον απολύτως ενδεικτική την επιλογή της για την καταγραφή των ιερών κειμένων της νέας θρησκείας.

Η τελική διαίρεση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, με την ανεξαρτητοποίηση του ανατολικού από το δυτικό της τμήμα, βρίσκει τον ελληνικό κόσμο εντεταγμένο στο ανατολικό, μαζί με τον Ελληνισμό της Ανατολής και τις εξελληνισμένες ήδη από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου τοπικές εθνότητες. Στη ζωή του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους η καμπύλη του χρόνου διαγράφει μια ολόκληρη χιλιετία από το 330 μ.Χ., όταν καθιερώνονται ταυτόχρονα ο χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία και η Κωνσταντινούπολη ως η Νέα Ρώμη, μέχρι το 1453, όταν η άλωση και η ανελέητη καταστροφή της πρωτεύουσας επισημοποιεί την ηγεμονία των Οθωμανών. Ανάμεσα στις δύο οριακές αυτές στιγμές, τους βηματισμούς της εξελικτικής πορείας παρακολουθεί ο συστηματικός εξελληνισμός του κράτους, ο εξοντωτικός του αγώνας για την απόκρουση των βαρβαρικών επιδρομών, η εξουθενωτική του αντιπαράθεση με τους Άραβες, τους Πέρσες και τους Νορμανδούς, τους Σλάβους και τους Τούρκους, η προοδευτική απόλεια του ελέγχου της θάλασσας και η εκχώρηση των πλεονεκτημάτων του εμπορίου στη Δύση, η σταδιακή οικονομική και στρατιωτική εξασθένηση, η καταπάτηση σημαντικών περιοχών, ο ασφυκτικός κλοιός, η απελπιστική συμπίεση των εδαφικών ερεισμάτων. Τους ζυγούς της Ιστορίας είχαν ήδη επιβαρύνει αρνητικά και άλλοι καθοριστικοί παράγοντες, το σχίσμα λ.χ. των Εκκλησιών (1054) και η λεηλασία της Κωνσταντινούπολης από τα στρατεύματα της Δ' Σταυροφορίας (1204).

Από το οικουμενικό όραμα του Ιουστινιανού με την ανάπτυξη της αυτοκρατορίας ως την Ισπανία, το Βυζάντιο περιορίζεται τελικά μέσα στη σημερινή περίπου γεωγραφική πραγματικότητα του ελληνικού χώρου. Ωστόσο, κανένα από τα δυτικά κράτη - και όχι μόνο των μεσαιωνικών χρόνων - δεν θα μπορούσε να υπερηφανευτεί πως έζησε τόσο πολύ ούτε πως δικαίωσε μακροσκοπικά τον ιστορικό του ρόλο στο ευρύτερο πεδίο των εξελικτικών διαδικασιών, όχι μόνο ως κυματοθραύστης των βαρβαρικών επιδρομών, αλλά και για την αιτιακή συνάρτηση της προσφοράς του στην ευεργετική προστασία του κυοφορούμενου ευρωπαϊκού πνεύματος. Με τίμημα όμως τη δική του ανάλωση στην ανπιστρόφως ανάλογη σχέση του εκτεινόμενου χρόνου προς το συρρικνούμενο χώρο, με τον



ψόγο του θεοκρατούμενου συντηρητισμού, της ανεξέλεγκτης συγκεντρωτικής εξουσίας, της αναντιστοιχίας των υλικών προς τα πνευματικά ενδιαφέροντα. Ας σημειωθεί εντούτοις ότι αν η πολιτιστική παράδοση του Βυζαντίου, με εξαίρεση ίσως την Αρχιτεκτονική, δεν αναγνωρίστηκε ως τώρα στον αρμόζοντα τουλάχιστον βαθμό - κάτι που, αντίθετα από την αρχαιότητα, δεν απέφυγε άλλωστε και γενικότερα η Βυζαντινή περίοδος-, είναι γιατί άργησε να ερεθίσει τους προβληματισμούς της επιστημονικής έρευνας.

Επειδή όμως ως Ιστορία δεν εννοείται παρά μόνον η Ιστορία του Πολιτισμού, θα έπρεπε να υπογραμμιστεί με ιδιαίτερη έμφαση η συμβολή του Βυζαντίου στη διαμόρφωση των κανόνων του Δικαίου, στην επεξεργασία της νομολογίας και στη θεσμοθέτηση των όρων της κοινωνικής συμπεριφοράς' θα έπρεπε επίσης να εξαρθεί η συστηματική του μέριμνα για την πρόνοια και την υγεία, καθώς και η έκδηλη φροντίδα του για τα γράμματα και τις επιστήμες, την οποία κορυφώνει η ίδρυση του πρώτου ευρωπαϊκού πανεπιστημίου στην Κωνσταντινούπολη το 1046/7. Ακόμη πιο σημαντική θεωρείται η συμβολή του στη διάσωση της κληρονομιάς του αρχαίου κόσμου, με την ανηγραφή και τη διάδοση, το σχολιασμό και τη φιλολογική επεξεργασία των κλασικών κειμένων. Η βαθύτερη, εξάλλου, συνάφεια της βυζαντινής με την αρχαία ελληνική γραμματεία ερμηνεύει και ορισμένες εκθαμβωτικές απογειώσεις της ποιητικής έκφρασης στην εκκλησιαστική υμνογραφία, οι οποίες αγγίζουν ως τις μέρες μας τις χορδές της συγκίνησης, παρά την απόσταση του χρόνου που έχει μεσολαβήσει. Η συνοπτική αυτή επισκόπηση δεν θα ήταν βέβαια πλήρης χωρίς την, έστω και τηλεγραφική, μνεία της συνέχειας στη φιλοσοφική διάσταση που υποκρύπτουν οι συχνές ιδεολογικές-θεολογικές διαμάχες ως την οριστική αποκρυστάλλωση του δόγματος της Ορθοδοξίας. Από τις θεωρητικές αντιπαραθέσεις των διαφόρων απόψεων ξεχωριστή επίδραση στην καλλιτεχνική παραγωγή είχαν οι οξύτατοι αγώνες των εικονομάχων και των εικονολατρών. Με την τελική αναστήλωση των εικόνων, η οποία εορτάζεται έκτοτε ως θρίαμβος της Ορθοδοξίας, προβάλλει η νίκη του ελληνικού πνεύματος που υμνεί την εικονικότητα της ανθρώπινης μορφής.

Σύμφωνα με το ανθρωποκεντρικό δίδαγμα του ελληνικού ιδεώδους, γίνεται πιο άμεσα αντιληπτή η αξία της πολιτιστικής κατάθεσης του Βυζαντίου στην ανανέωση της ελληνορωμαϊκής παράδοσης, στην κατάκτηση νέων περιοχών του εικαστικού προβληματισμού, στην εναρμόνιση της

υπερβατικής κλίμακας με τα κοσμικά μέτρα, στην υπαινικτική ταύπιση του θείου και του ανθρώπινου δράματος. Η βυζαντινή τέχνη συνδυάζει τη σαφήνεια του ελληνικού λόγου με την εσωτερικότητα του χριστιανικού στοχασμού, την καθαρότητα των φυσικών προτύπων με το μυστήριο των μεταφυσικών ανησυχιών, την ταπεινότητα του υψηλού ήθους με την αίγλη της αυτοκρατορικής μεγαλοπρέπειας. Είναι μια τέχνη για την οποία μπορεί άνετα να χρησιμοποιηθεί, στην κυριολεκτική του σημασία, το επίθετο «μεγάλη» και η οποία εξισορροπεί την εσωστρέφεια του δέκτη με την εξωστρέφεια του πομπού, χάρη στον εξαιρετικά ευαίσθητο δείκτη της αυτοσυγκέντρωσης που επιβάλλει. Γι' αυτό και η ακτινοβολία της απλώνεται από τα ορθόδοξα σλαβικά κράτη των Βαλκανίων και της Ανατολής ως τις καθολικές πολιτείες της προαναγεννησιακής Ιταλίας, ενώ η αστείρευτη εσωτερική της δύναμη και η συγκινητική της αντοχή φαίνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του Βυζαντίου, αλλά και στους σκοτεινούς αιώνες που ακολούθησαν την πτώση του. Η κακία των καιρών δεν άφησε ανέγγιχτα παρά μόνο σποραδικά δείγματα από τις παλαιότερες δημιουργίες της και ελάχιστες, αν όχι καμιά, από τις κοσμικές της εκδηλώσεις. Ακόμη και στα τραυματισμένα όμως κατάλοιπα, ακόμη και στα έργα των Μεταβυζαντινών περιόδων δοξάζεται η ανθρώπινη φύση, προικισμένη με τη θεϊκότητα που χαρακτήριζε πάντοτε την ελληνική τέχνη και σε παλαιότερες εποχές. Στη διαδρομή του συγκλονιστικού ιστορικού της χρόνου η βυζαντινή τέχνη διαμόρφωσε ένα λεξιλόγιο συμβολικού περιεχομένου, ένα ευανάγνωστο τυπολογικό ύφος κι ένα εκφραστικό ήθος υποδειγματικής σαφήνειας, μπολιάζοντας κάθε φορά με καινούργιο ψυχισμό τα κωδικοποιημένα θέματα του ρεπερτορίου της και αφήνοντας να διαφανεί - πέρα από τα θρησκευτικά προσχήματα - η βαθύτατη ανθρωπιά της.

Από τις τρεις μεγάλες περιόδους που υποδιαιρούν το βυζαντινό χρόνο, στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη εκπροσωπείται με μεγαλύτερη πληρότητα και ποικιλία η Παλαιοχριστιανική. Τη Μεσοβυζαντινή περίοδο εικονογραφεί κυρίως η μικροτεχνία, χωρίς τη βοήθεια σημαντικών έργων της μνημειακής καλλιτεχνικής παραγωγής. Περισσότερα δείγματα ζωγραφικής τεκμηριώνουν την τελευταία περίοδο, ορισμένα από τα οποία συγκαταλέγονται μάλιστα στα αριστουργήματα της βυζαντινής τέχνης. Εξίσου εντυπωσιακή, ποιοτικά και ποσοπικά, είναι η ενότητα των έργων της Μεταβυζαντινής εποχής, η οποία, σε συνδυασμό μάλιστα με την άνθηση της ελληνικής γλώσσας κατά την περίοδο της ξενοκρατίας, συγχωρεί την κατάχρηση των εννοιών της συνέχειας και της συνοχής. 171



292 - 294 - 296
293 - 295

Εικόνα των σελίδων 170-171:
Λεπτομέρεια κοπτικού
υφάσματος, όπου απεικονίζεται
ο ποιητής Άρατος με τις μούσες
Καλλιόπη και Ουρανία, από την
Αίγυπτο. 3ος-4ος αι. 1,55x0,75 μ.
(7147).

292. Χαλκινή σφραγίδα σε
σχήμα σανδαλιού με την
επιγραφή ΧΑΡΙΣ, για τη
σφράγιση άρτων ή και αγγείων,
από την Αίγυπτο. 4ος-5ος αι.
Μήκ. 0,11 μ. (11480).

293. Χαλκινή κυκλική σφραγίδα
με επιγραφή η οποία διαβάζεται
μέλλον ως ΣΦΡΑΓΙΣ ΚΥΡΙΟΥ.
4ος-5ος αι. Διάμ. 0,04 μ. Δωρεά
Ελένης Σταθάτου (21998).

294. Χαλκινή σφραγίδα άρτου
σε σχήμα σταυρού με την
επιγραφή ΥΓΕΙΑ ΖΩΗ, από την
Αίγυπτο. 4ος-5ος αι. Μήκ. 0,08
μ. (11473).

295. Χαλκινή κυκλική σφραγίδα
με την επιγραφή ΤΑΡΑΞΙ(ΟΥ),
από την Αίγυπτο. 4ος-5ος αι.
Διάμ. 0,08 μ. (11479).

296. Χαλκίνο τετράγωνο
σταθμίο (εξάγιο) της μίας λίτρας
από την Κωνσταντινούπολη, με
εγχάρκτη παράσταση δύο
αυτοκρατόρων, ίσως του
Αρκαδίου (383-408) και του
Ονώριου (393-423), οι οποίοι
πλασιάζουν την
προσωποποιημένη
Κωνσταντινούπολη. Η
πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας,
σύμφωνα με την εικονογραφική
παράδοση των Ελληνιστικών
χρόνων, εικονίζεται ως Τύχη. Τη
μικρογραφική σύνθεση εξάρουν
λεπτομέρειες από ένθετο ασήμι.
4ος-5ος αι. 0,06x0,06 μ.
(11429).





ΧΡΥΣΗΥΛΟΝΤΕΡΑΘΕΣΤΑΛΩΣ
ΑΘΡΙΝΟ



297 - 298

297. Πυθμένας γυάλινου αγγείου με ανεπίγραφη παράσταση τεθρίππου. Ανήκει σε μια αριθμητικά περιορισμένη ενότητα από πολυτελή σκεύη που προσφέρονταν ως έπαθλα στους νικητές των ιπποδρομιών της Κωνσταντινούπολης. 4ος-5ος αι. Διάμ. 0,12 μ. (3467).

298. Χάλκινο τετράγωνο σταθμίο (εξάκλιο) από την Κωνσταντινούπολη, με εγχάρακτες μορφές δύο αυτοκρατόρων, ένθετο ασήμι στα πρόσωπα και την ένδειξη *s(solidus)*. Η απεικόνιση αυτοκρατόρων στα σταθμία αποτελούσε εγγύηση για την ακρίβεια των εμπορικών συναλλαγών. 4ος-5ος αι. 0,02x0,02 μ. (11428).





299 - 300 - 301 - 302

299. Κοιτικό ύφασμα με παράσταση γυναικείας μορφής, η οποία αποδίδεται σε στιγμή καλλωπισμού κρατώντας έναν καθρέφτη, από την Αίγυπτο. Την εκφραστικότητα του έργου τονίζει η ζωηρή πολυχρωμία. 5ος α. 0,37x0,37 m. (71 II).

300. Ελεφαντοστέινο χτένι με ανάγλυφη παράσταση Νηρηίδας και Τρίτωνας από την

Αίγυπτο. Τα μυθολογικά θέματα απαντούν με ιδιαίτερη συχνότητα σε πολυτελή αντικείμενα της ύστερης αρχαιότητας, ενώ η ελληνιστική παράδοση - όχι μόνο στην επιλογή αλλά και στη διασπορά - τους - συνεχίζει να αποτελεί πηγή εμπνεύσης για την πρώιμη βυζαντινή τέχνη και κατά τους επόμενους αιώνες. 5ος-6ος α. 0,14x0,08 μ. (10286).

301-302. Ελεφαντοστέινο χτένι από την Αίγυπτο, με ανάγλυφες παραστάσεις της προσωποποιημένης Ρώμης στη μία πλευρά και της Κωνσταντινούπολης στην άλλη. Ανάλογες αλληγορικές απεικονίσεις των δύο πόλεων κοσμούν τα εξαιρετικής επιδεξιότητας ελεφαντοστέινα υφαντικά δάπτυχα της ίδιας εποχής, συμβολίζοντας την ευημερία που εξασφάλιζε η νόμιμη κρατική εξουσία. 5ος-6ος α. 0,16x0,05 μ. (10287).



303 306
304 - 305

303. Χαλκινος ενεπίγραφος κάδος από την περιοχή της Αντιόχειας, με μια μοναδικής εκφραστικότητας εγχάρακτη και στικτή παράσταση κλημού. Έβχο δείγμα των καλλιτεχνικών προσανατολισμών της Παλαοχριστιανικής περιόδου, χαρακτηρίζεται για τη γοητευτική διηγηματική του ζωντάνια, η οποία οφείλει πολλά στην καλλιτεχνική παράδοση της ύψιμης αρχαιότητας. Ανάλογα σκεύη απαντούν κατά την περίοδο αυτή σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου ως τη Γερμανία και την ανατολική Αγγλία, τεκμηριώνοντας την ασφαλή διακίνηση των εμπορικών προϊόντων. Αρχές 6ου αι. Υψ. 0.21 μ. (32553).



304. Χαλκίνο βάρος κανταριού με προτομή της θεάς Αθηνάς. Παρά την καθιέρωση του χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του βυζαντινού κράτους, οι αρχαίοι θεοί διατηρούν ακόμη τη θέση τους στο φαντασιακό ορίζοντα της κοσμικής τέχνης. 7ος αι. Υψ. 0.13 μ. (11524).

305. Χαλκίνο βάρος κανταριού με προτομή αυτοκράτειρας. Τα βάρη αυτού του τύπου ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή κατά τον 5ο αι. και η πλειονότητα τους προέρχεται από την περιοχή της Κωνσταντινούπολης. Υψ. 0,16 μ. (11525).

306. Λεπτομέρεια από την παράσταση του κάδου της εικ. 303.





307 - 309

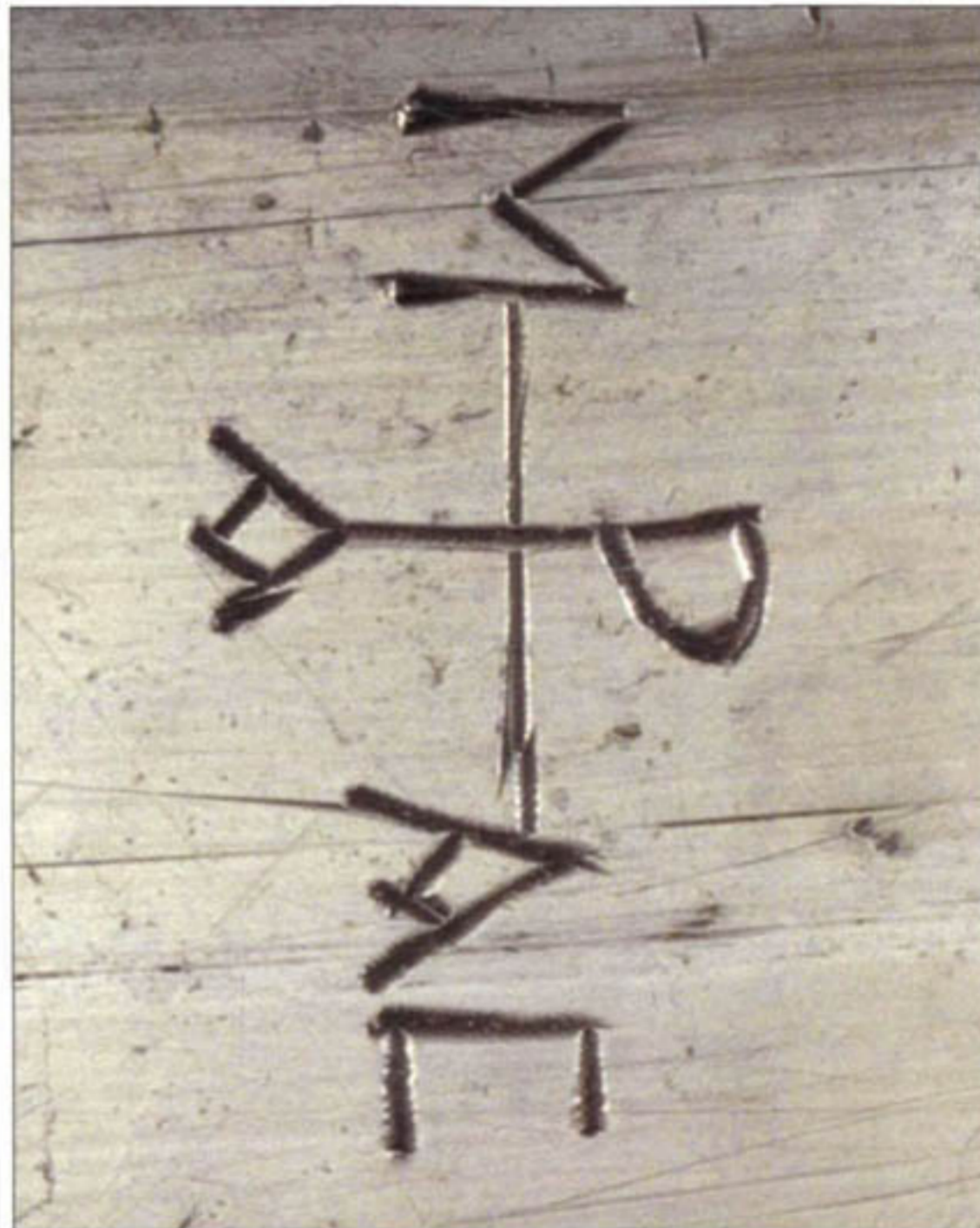
308

307. Ασημένιο πιάτο με έκτυπη επιχρυσωμένη παράσταση της Ίνως και του Μελικέρτη πάνω σε θαλάσσιο κένταυρο στο κεντρικό μέταλλο και φύλλα άκανθας στην περίμετρο. Η λαμπρή αυτή δημιουργία της παλααιοχριστιανικής αργυροχρυσολογίας με τις έντονες ελληνοισπικές αναμνήσεις στην απόδοση του μυθολογικού θέματος, προέρχεται από την Αίγυπτο και χρονολογείται στο πρώτο μισό του 7ου αι. Διάμ. 0,25 μ. (11446).

308. Ασημένιο πιάτο με επιχρυσωμένη παράσταση Ερωπιδέα πάνω σε θαλάσσιο δράκοντα στο κεντρικό μέταλλο και φύλλα άκανθας στην περίμετρο. Όπως και το προηγούμενο παράδειγμα από το ίδιο εύρημα, βρέθηκε στην Αίγυπτο και χρονολογείται στο πρώτο μισό του 7ου αι. Διάμ. 0,13 μ. (11447).

309. Η κεντρική παράσταση του πιάτου της εικ. 307.





310 - 311 - 312

310. Ασημένιο δισκοπέτηρο με κυματώδεις φόρμες, κομψή φυλλάμορφο κόμμο στην ένωση του κάλυκα με το πόδι και το εγχάρακτο μονόγραμμα κάποιας Μαρίας η οποία, μαζί με το δίσκο της εικ. 312. το είχε αφιερώσει σε έναν άγνωστο καθ. Ανάλογα εκκλησιαστικά σκεύη του 6ου-7ου αι. έχουν βρεθεί σε πολλές εκκλησίες περιοχών της ανατολικής Μεσογείου. Ύψ. 0,14 μ. (31523).

311. Το μονόγραμμα του δισκοπέτηρου της εικ. 310.

312. Ασημένιος εκκλησιαστικός δίσκος με την ευχετική επιγραφή «παράκληση υπέρ των ανώνυμων χορηγών, τα ονόματα των οποίων μόνον ο Θεός γνωρίζει», που περιτρέχει το χείλος, και το μονόγραμμα της επώνυμης αφιερώτριας Μαρίας. Τέλη 6ου-αρχές 7ου αι. Διάμ. 0.19 μ. (31524).





313 - 314 - 316
315

313. Χαλκένος λύχνος σε σχήμα ποδιού με σάνδαλο και την εγχάρακτη επιγραφή ΘΥΡΚΟΥ στην πλάγια όψη της σόλας, από την Αίγυπτο. Οι λύχνοι αυτού του τύπου ήταν ήδη κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους διαδεδομένοι μεταξύ των ειδωλολατρών αλλά και των χριστιανών, οι οποίοι, σύμφωνα με τους ψαλμούς, πίστευαν πως φωτίζουν συμβολικά την οδό της σωτηρίας. 5ος αι. Μήκ. 0.15 μ. (8074).

314. Μεγάλος χαλκένος λύχνος από την Αίγυπτο, με διάτρητη λαβή σε σχήμα σταυρού και εγχάρακτη επιγραφή που μνημονεύει τον άγιο Γερανό και τον άγιο Ιώσηφο τον Πρεσβύτερο. 6ος-7ος αι. Υψ. 0,32 μ. (11509).

315. Χαλκένος λύχνος από την Αίγυπτο, με περίτεχνη διάτρητη λαβή σε σχήμα ρόδακα και εγγεγραμμένο σταυρό. 6ος-7ος αι. Υψ. 0,14 μ. (11589).

316. Χαλκίνο πολυκέντηλο με εβι κακλινές απές για την υποδοχή γυάλινων καντηλιών στον οριζόντιο δίσκο και δύο σταυρούς στην αλυσίδα της ανάρτησης. 7ος αι. Υψ. 0.83. διάμ. δίσκου 0.24 μ. (11482).





317 - 318

317. Χάλκινος λύχνος με λυχνοστάτη, σταυρό στο σκέπασμα και θεολογική λαβή με μορφή σταυρόσχημου αετού. Τα χάλκινα σκεύη των Παλαιοχριστιανικών χρόνων χαρακτηρίζονται από την υψηλής ποιότητας τεχνική επεξεργασία και την εξαιρετική κομψότητα των σχημάτων. 6ος-7ος αι. Ύψ. 0.41 μ. (11511).

318. Χάλκινος λύχνος με λυχνοστάτη, σταυρό και περίτεχνη λαβή σε σχήμα διπλού ελισσόμενου βλαστού. Οι λύχνοι αυτού του τύπου, χωρίς τα χριστιανικά σύμβολα, απαντούν από τα Ρωμαϊκά χρόνια. 6ος-7ος αι. Ύψ. 0,43 μ. (11510).







319 - 320

319. Απόσπλιμα εικόνας με παράσταση του Χριστού ζωγραφισμένη με την εργασιακή τεχνική και επιγραφές σε ελληνική γραφή, από την Αίγυπτο. Αν και σοβαρά τραυματισμένο, το εκφραστικό αυτό έργο του 7ου α. με την αληθινή χρωματική είναι το μόνο στην Ελλάδα που αντιπροσωπεύει το πρωτότερο από τα βυζαντινών εικόνων. 0,14x0,36 μ. (8953).

320. Αθήνη ταφική θύρα από σκούρο βασάλτη. Στα τετράγωνα διάχωρα των δύο φύλλων αποδίδονται ανάγλυφα δικαιοσημικά θέματα μεταξύ των οποίων ο εγγεγραμμένος σε κύκλο σταυρός και το σχηματοποιημένο φοινικόδεντρο, σύμβολα ελπίδας για τη μεταθανάτια ζωή. Προέρχεται από συριακό τάφο και χρονολογείται στον 7ο α. Ύψ. 1,41 πλ. 0,84 μ. (30649).





321 - 322

321. Σπάραγμα τοιχογραφίας με ενεπίγραφη παράσταση του Μωυσή, από κοπτική εκκλησία της Αιγύπτου. Όπως και στην περίπτωση της εικόνας του Χριστού (εικ. 319), εντύπωση προκαλεί η ελληνική γραφή του ονόματος, κυρίως όμως το ελληνικό παρελθόν της τεχνοτροπικής απόδοσης του έργου. 7ος-8ος α. 0,29x0,32 μ. (9073).

322. Ασημένιο περιλαβίο από στρεπτό ελασμα με κρεμαστό σταυρό, τον οποίο κοσμεί έκτυπη παράσταση του Εσταυρωμένου ανάμεσα στις προτομές των ευαγγελιστών. Προέρχεται από την Αίγυπτο και χρονολογείται στον 7ο α. Ψ. σταυρού 0,10 μ. (11423).



323
324 - 325

323. Κοπτινό υφάσμα με μια μοναδική κεντητή παράσταση της Σταύρωσης και των δώδεκα αποστόλων. Από το εκφραστικό ιδίωμα του έργου αναδύεται η συγνηθισμένη φόρτιση ενός παιδικού σχεδίου. Ενδιαφέρων παρουσιάζει επιπλέον η διακριτικά ρυθμική συγκρότηση της σύνθεσης, καθώς και η απόδοση του απομονωμένου Ιούδα στο δεξιό άκρο. 13ος αι. 0.48x2,63 μ. (7148).

324. Ξύλινη κοπτική κούκλα με εγχάρακτους ομόκεντρους κύκλους και αφαιρετική γεωμετρικότητα που θυμίζει νεότερα τάματα (βλ. εκφ. 751). Ύψ. 0.10 μ. (10750).

325. Οστέινη κοπτική κούκλα με κάποια ανεπαίσθητη φιλοκρατική διάθεση στη διάπλαση του στήθους και της κεφαλής. Ύψ. 0.16 μ. (10743).



326 - 327

326. Οστέινη κοπτική κούκλα με συνοπτική απόδοση της ανθρώπινης μορφής και εγχάρακτα διακοσμητικά θέματα. Ύψ. 0,09 μ. (10742).

327. Υφασμάτινη κοπτική κούκλα, ακριβώς όμοια με αυτές που απαντούσαν σε όλη την υφήλιο πριν από τη βιομηχανοποίηση των παιδικών παιχνιδιών. Ύψ. 0,16 μ. (16547).









330 - 331

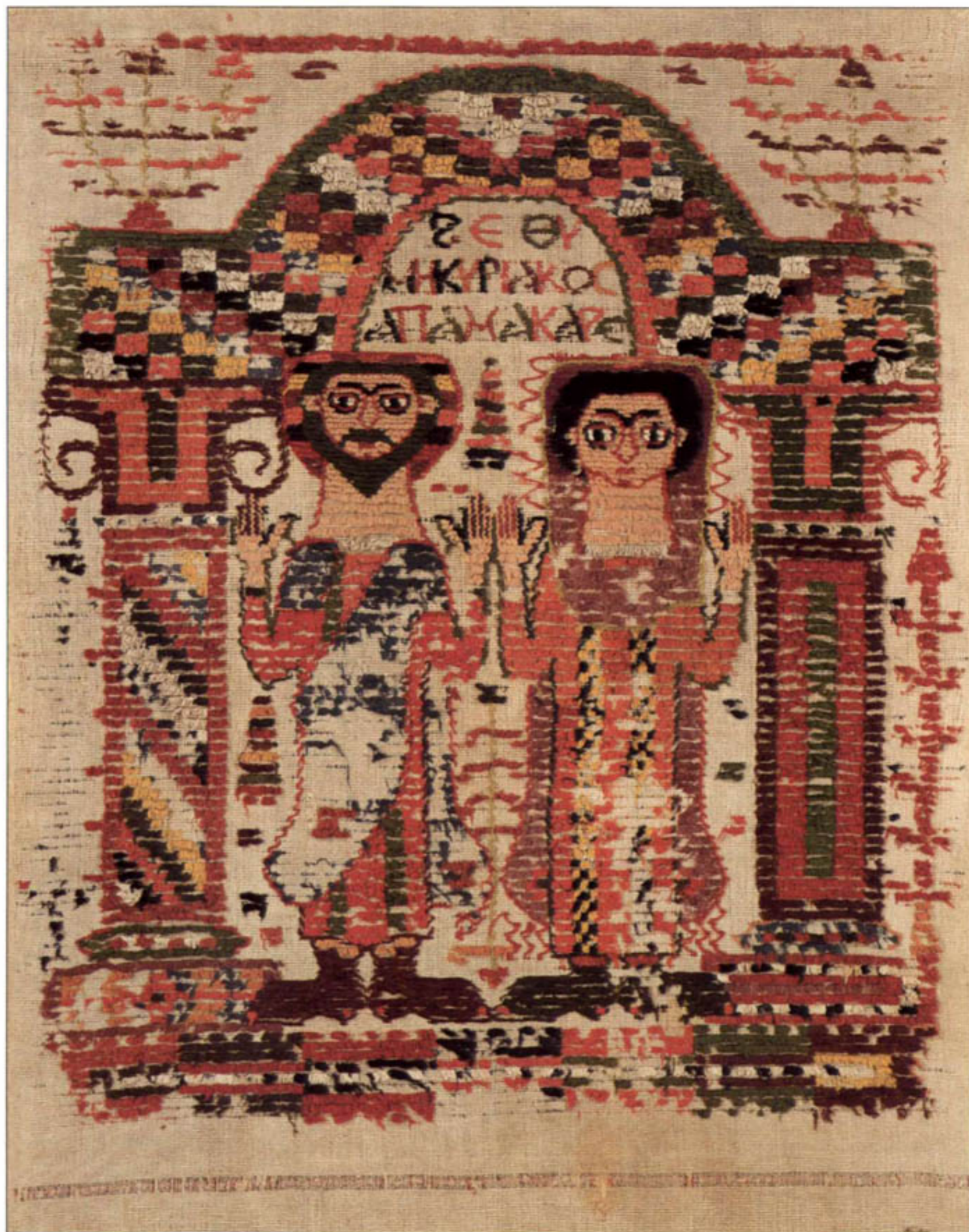
328. Ξύλινο δίφυλλο παράθυρο με ανιγλυφούς επιχρωματισμένους ρόδακες και πουλιά, από την Αίγυπτο. 6ος-7ος αι. Υψ. 0.47 μ. (9083).

329. Σπάρσυμα μάλλινου κοπτικού υφάσματος που χρησίμευε πιθανότατα ως παραπέτασμα, με την εκφραστική κεφαλή μιας γυναικείας μορφής, η οποία μάλλον προσωποποιεί κάποια εποχή του χρόνου. 3ος-4ος αι. 0.20x0.19 μ. (7177).

330. Άριστα διατηρημένο, λινό κοπτικό υφάσμα

για διακοσμητική χρήση, με μια ανιγματική γυναικεία προτομή στο ορθογώνιο κεντρικό διάχωρο. 6ος αι. 0.13x0.11 μ. (7110).

331. Λινό παραπέτασμα, βήλο, με ενυφασμένη μάλλινη παράσταση ενός δεόμενου ζεύγους κάτω από αφίδα και κοπτική επιγραφή με ελληνικά γράμματα. Προέρχεται από κάποιο μοναστήρι της Αντινόης στην Αίγυπτο και χρονολογείται στον 5ο-6ο αι. 1.05x0.86 μ. (7145).





332 - 334 - 335
333

332. Κεντητή παράσταση αρχάγγελου, σπάνιο δείγμα κοπτικής υφαντουργίας 6ος αι. 0.15x0.16 μ. (6988).

333. Κεντητό μέταλλο με μια εντυπωσιακής εκφραστικότητας προτομή του αποστόλου Μάρκου, κήρυκα του χριστιανισμού στην Αίγυπτο. 6ος αι. Διάμ. 0.09 μ. (6991).

334. Κεντητό λειτουργικό οράριο με παραστάσεις στρατιωτικού αγίου και σεραφείμ, μοναδικό δείγμα ανάμεσα στα σωζόμενα κοπτικά υφάσματα 6ος-7ος αι. Υψ. 0.41 μ. (6989).

335. Τμήμα μάλλινου κοπτικού χιτώνα με επτραμμένες πυκνούφρασμένες διακοσμητικές ταινίες 8ος αι. 0.54x0.35 μ. (7163).





ΕΙΣΤΕ ΧΕΙΡΩ-ΘΙΝΑΝΑΘΩΤΕΡΑ ΠΑΡΑ ΠΗΝΕ:Ε

ЕШШПЕЛОСНВ ІНІНІНІНІЕУТРІТІШШТАН





337 - 339
338

336. Αρχαιοόφαντο κοπτικό πέπλο με αφιερωματική επιγραφή αμφίβολης χρονολογίας. 0.32x0.14 μ. (15343).

337. Οστέινο ημικυκλικό πλασίδιο από την Αίγυπτο. Η εγχάρακτη παράσταση της φτερωτής γυναίκειας μορφής που κρατά άνθη είναι μια αλληγορική απεικόνιση της Άνοιξης. 6ος αι. Υψ. 0.06 μ. (10356).

338. Απόσπασμα οστέινου ημικυκλικού πλασιδίου από την Αίγυπτο, με εγχάρακτη παράσταση θεατρικού προσώπου. 5ος αι. Υψ. 0.05 μ. Δωρεά Λουκά Μπενάση (18705).

339. Κοπτικό ύφανση με σκηνές από τους μυθολογικούς κώδικους του Ηρακλή. Στο κεντρικό μέταλλο αποδίδεται ο ήρωας στο γνωστό άθλο της

αρπαγής της ξάνης από τη βασίλισσα των Αμαζόνων Ιπολύτη. Τριγύρω εικονίζονται επεισόδια από την ιστορία της Διηάνειρας και την καταλυτική αντιπαράθεση του ήρωα με τον κένταυρο Νέσσο. Η διατύπωση των επιμέρους θεμάτων αφήνει να διαφανεί η αντοχή του εικονογραφικού ρεπερτορίου της κλασικής αρχαιότητας. 6ος αι. 0.17x0.17 μ. (7035).





340 - 341 344
342 - 343 - 345

340. Χαλκινή λαβή λύχνου ταφικής μάλλον χρήσεως, από την Αίγυπτο. Εικονίζεται μια γυναικεία μορφή σε χορευτική στάση με φοινικόφυλλο και στεφάνι στα χέρια. Η συνύπαρξη παγανιστικών και χριστιανικών στοιχείων στο τόξο που την περιβάλλει, σε συνδυασμό με τη γυμνότητα της εικονιζόμενης, δυσχεραίνει την αποκρυπτογράφηση των συμβολισμών. 4ος-5ος α. Ύψ. 0.19 μ. (11537).

341. Απόσπλιμα χαλκινού ειδωλίου γυνής

χορεύτριας με κρόταλα, από την Αίγυπτο. 5ος α. Ύψ. 0.11 μ. (13488).

342. Χαλκίνο ειδώλιο καθιστής ανδρικής μορφής, από την Αίγυπτο. 5ος-6ος α. Ύψ. 0.06 μ. (11538).

343. Χαλκίνο ειδώλιο χορεύτριας με κρόταλα, από την Αίγυπτο. 5ος-6ος α. Ύψ. 0.07 μ. (13730).

344. Χαλκίνο ειδώλιο γιγνού Διονύσου, ο οποίος

αποδίδεται ανακλινόμενος ως συμποσιαστής με ένα κέπελο στο χέρι. Από την Αίγυπτο. 5ος-6ος α. Ύψ. 0.05 μ. (11540).

345. Χαλκίνο ειδώλιο της Ευρώπης πάνω στον ταύρο, από την Αίγυπτο. Η σχηματοποίηση και η συνοπτική απόδοση του έργου αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοπτικής μικρογλυπτικής. 5ος-6ος α. Ύψ. 0.07 μ. (13819).





346 - 347 - 349 - 350
348 351 - 352

346. Κεφαλή κάπρου στην οποία καταλήγει η μία άκρη ενός χάλκινου κωνταριού - η άλλη φέρει κεφαλή λέανως. Βρέθηκε στη θαλάσσια περιοχή της νήσου Δονούσας και πιθανώς προέρχεται από το ναυάγιο κάποιου εμπορικού πλοίου. 6ος αι. Σύνολ. μήκ. 1.26 μ. Δωρεά Δημητρίου Κωνσταντίνου (28112).

347. Χάλκινο ψαλίδι με περίτεχνα διακοσμημένη λαβή. 7ος αι. Μήκ. 0.15 μ. (11529).

348. Χάλκινες περόνες με ποικιλόμορφα κορυφώματα, από την Αίγυπτο. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0.07 ως 0.12 μ. (14579.).

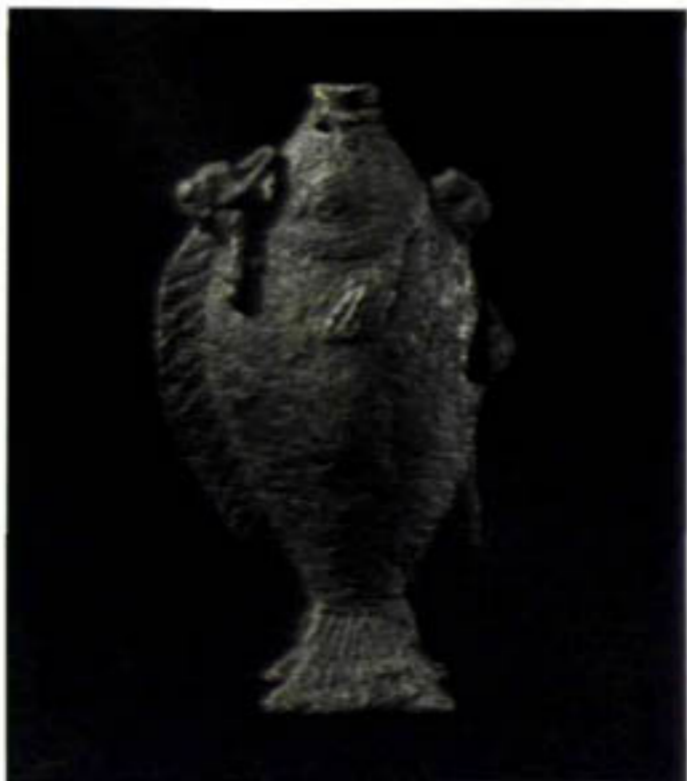
349. Ασημένια κουτάλια διακοσμημένα με εγχάρακτες επιγραφές και νιέλο, από το Τουνα el-Gebel της Ανώ Αιγύπτου. 6ος-7ος αι. Το μήκος τους κυμαίνεται από 0.17 ως 0.25 μ. (11459-11463).

350. Χάλκινος διαβήτης από την Αίγυπτο, με εγχάρακτο διάκοσμο και ένθετο ασημι στην επιγραφή ΕΥΤΥΧΩΣ ΧΡΩ ΠΑΝΤΟΤΕ. 6ος-7ος αι. Υψ. 0.17 μ. (11431).

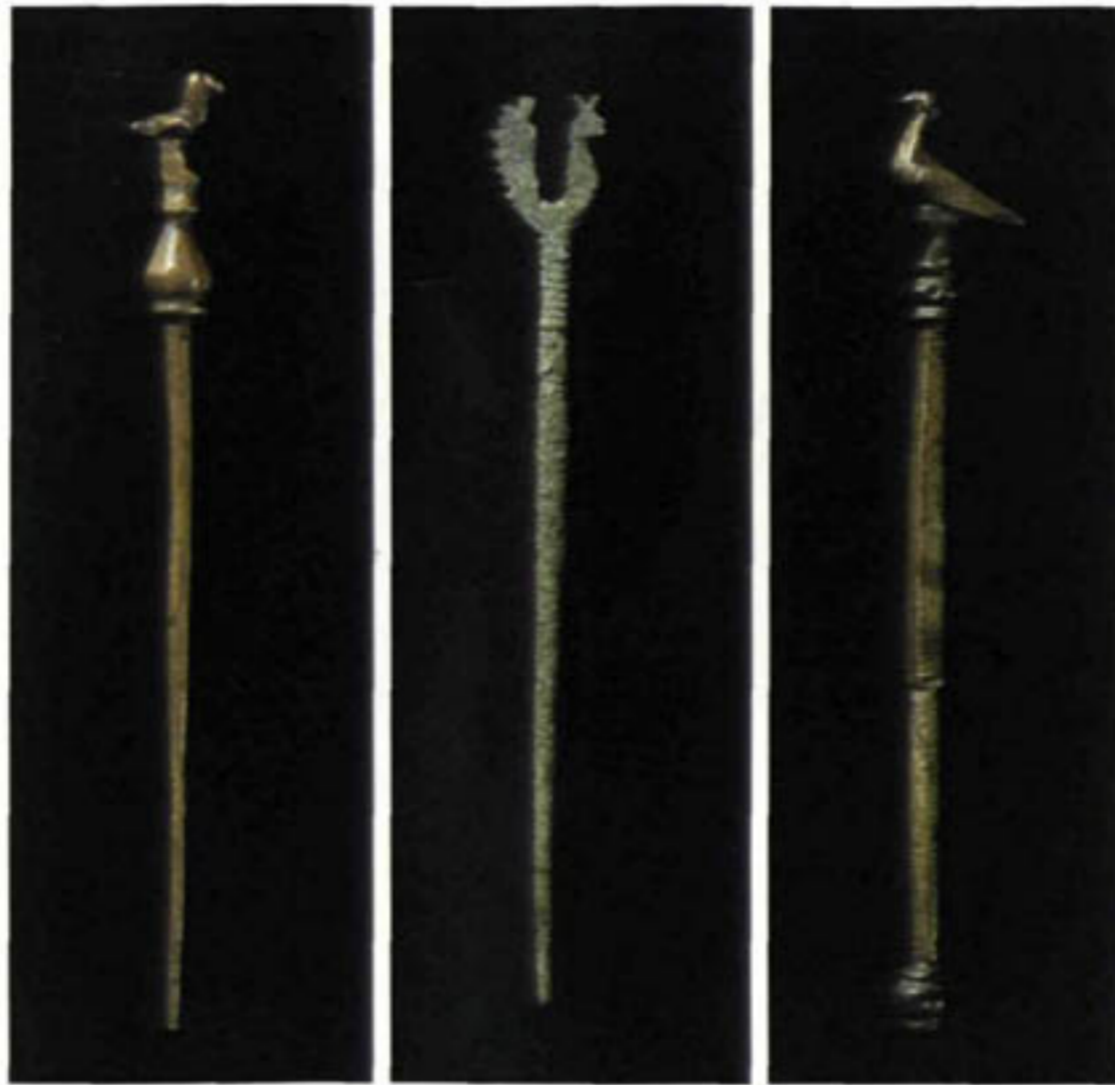
351. Χάλκινο μισροδοχείο σε σχήμα ψαριού, από την Αίγυπτο. Σύμφωνα με το χριστιανικό συμβολισμό του Ιχθύος, δεν αποκλείεται η εκκλησιαστική χρήση του σκεύους. 5ος-6ος αι. Υψ. 0.15 μ. (11528).

352. Χάλκινη φιάλη με ζωόμορφη λαβή και κρόκο ανάρτησης, από την Αίγυπτο. Τα σκεύη αυτού του τύπου αντιγράφουν πολυτελέστερα δείγματα από ασημι, ιδιαίτερα δημοφιλή στο κοινό της εποχής. 5ος αι. Μήκ. 0.23 μ. (11597).









353
354 - 355 - 356 - 358 - 359 - 360
357

353. Ασημένιο βραχιόλι-φυλακτό του 7ου αι. Στο κεντρικό μέταλλο εικονίζεται το αποτροπαικό θέμα του ιερού καθυλάρη που φονεύει το δράκοντα (βλ. εικ. 361). Διάμ. 0,06 μ. (11472).

354. Χαλκίνο δισκάριο με έκτυπη παράσταση γυναικείας προτομής και την επιγραφή ΧΑΡΙΣ ΥΓΕΙΑ. 3ος-4ος αι. Διάμ. 0,04 μ. (18299).

355. Χαλκινή πεταλόσχημη πόρπη με ανθεμιωτό διάκοσμο. 6ος-7ος αι. Μήκ. 0,05 μ. (11489).

356. Χαλκίνο δισκάριο με έκτυπη

παράσταση γυναικείας προτομής και την επιγραφή ΚΥΡΑ ΧΑΡΙΣ. Βρέθηκε μαζί με το δισκάριο της εικ. 354 και είχε τον ίδιο ασυφή διακοσμητικό προορισμό. 3ος-4ος αι. Διάμ. 0,05 μ. (18298).

357. Σιδερένιο βραχιόλι του Σου-βου αι. Πάνω σε μια σειρά από πλαστικά εναλλάσσονται ορθογώνια και κυκλικά διαχωρά με σταυρούς από ενθετο φύλλο χαλκού. Διάμ. 0,06 μ. (11476).

358-360. Χαλκίνες περόνες με πτηνόμορφα κορυφώματα, από την Αίγυπτο. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,11 ω 0,14 μ. (13430,13431).





361 - 362 - 365
363 - 364 - 366

361. Ορθογώνια ανεπίγραφη σφραγίδα-φυλακτό από σφινξ, με παράσταση του έφιππου Σολομώντα να φονεύει ένα δαιμόνιο (βλ. εικ. 353). 5ος-6ος αι. Ύψ. 0,03 μ. (13539).

362. Ωοειδής σφραγιδόλιθος από αχάτη, με παράσταση Ευαγγελισμού. 6ος αι. Ύψ. 0,03 μ. (1783).

363. Ωοειδής καμέος από ίασπι, με παράσταση του Δανιήλ στο λάβαιο των λεόντων, ίσως από την Κωνσταντινούπολη. 13ος αι. Ύψ. 0,03 μ. (13520).

364. Ωοειδής καμέος από υαλόμαξα, με παράσταση του αγίου Δημητρίου, ίσως από την Κωνσταντινούπολη. 12ος αι. Ύψ. 0,03 μ. (13546).

365. Χρυσό περιδέραιο με ζαφείρια, αμέθυστους, σμαράγδια και μαργαριτάρια από την Αντινή της Αιγύπτου. Τέτοιου είδους πολύτιμα κοσμήματα, ευρύτατα διαδεδομένα κατά την Παλαιохριστιανική περίοδο, φορούν και οι κυρίες της αυτοκρατορικής αυλής της Θεοδώρας στα μωσαϊκά της Ραβέννας. 5ος αι. Μήκ. 0,42 μ. (1778).

366. Χρυσά σκουλαρίκια με ζαφείρια και μαργαριτάρια, από την Αντινή της Αιγύπτου. 5ος αι. Ύψ. 0,09 μ. (1779).





სტრ. 200, 10 სმ
ქვს. 27, 10 სმ
1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

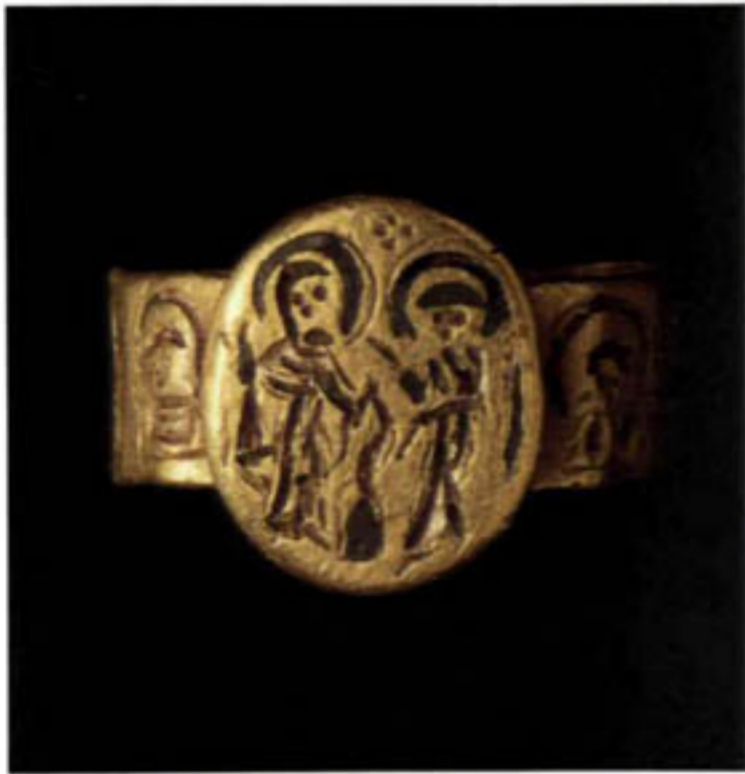
მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184

მრკ. სტრ. 200, 10 სმ, ქვს. 27, 10 სმ, 1835-184







375. Πολύτιμο εγkόλπιο από ορεία κρύσταλλο με ανάγλυφη προτομή του Παντοκράτορα, αριστουργηματική δημιουργία της μικρογλυπτικής του 12ου α. Το επάχρυστο μεταγενέστερο δεσμό με τα ροιμπίνια και τα μαργαριτάρια χρονολογείται στο 16ο α. Ύψ. 0.06 μ. (2113).

376. Χρυσός σταυρός με διακοσμητικό τετράφυλλο ρόδακα στην ένωση των κερατών. Αρχές 7ου α. Ύψ. 0.03 μ. (1849).



377. Χρυσό δακτυλίδι με επισμαλτωμένη παράσταση του αγίου Βασιλείου στη σφενδόνη, αμφιβόλου ασθεντικότητας Γύρω στα 900. Διάμ. 0.02 μ. (2058).

378. Χρυσό δακτυλίδι με επισμαλτωμένη παράσταση του Παντοκράτορα στη σφενδόνη και τα σύμβολα των ευαγγελιστών σε κελικά διάχωρα αμφιβόλου ασθεντικότητας 12ος-13ος α. Διάμ. 0.02 μ. (2057).

375 - 376 - 377
378



379 - 382 - 385
380 - 383
381 - 384

379. Ασημένιο βραχιόλι διακοσμημένο με εμπόστους ψευδοκυρικούς χαρακτήρες σε ανθεματό πλαίσιο, φύλλο χρυσού και νιέλο. Ήος αι. Διάμ. 0,06 μ. (11456).

380. Ασημένιο βραχιόλι με διακοσμητικά στοιχεία από φύλλο χρυσού και νιέλο σε εναλλασσόμενα μεγάλα και μικρά «κομβία», καθώς και «αμυγδαλιά». Ήος αι. Διάμ. 0,05 μ. (11457).

381. Ασημένιο βραχιόλι με εμπόστο διάκοσμο και νιέλο. Σε ορθογώνια διάχωρα, τα οποία περιβάλλουν φυτικοί πλοχμοί, εικονίζονται γρόπες. Ήος αι. Διάμ. 0,06 μ. (11454).

382. Ασημένιο επίχρυσο διακάριο με έκτυπη προτομή του αρχάγγελου Μιχαήλ, από τα επιθετα διακοσμητικά στοιχεία ενός σταυρού λιτανείας ή μιας πολυτελούς εικόνας του Ήου αι. Διάμ. 0,04 μ. (11433).

383. Λυρόσχημη ασημένια πόρπη με μονόγραμμα, πιθανώς από την Κωνσταντινούπολη. Τέλη 6ου αι. Μήκ. 0,07 μ. (11437).

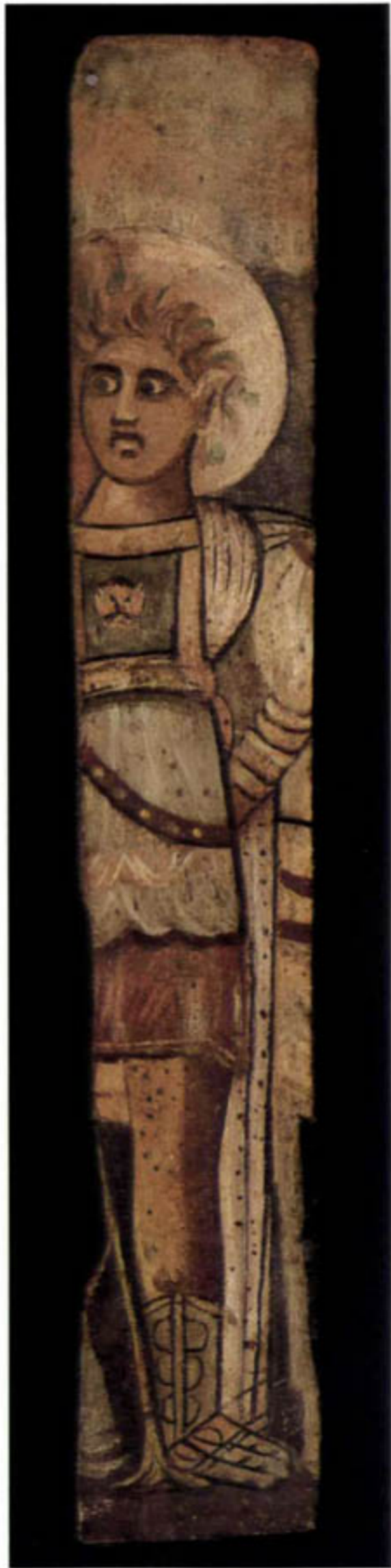
384. Ασημένιο επίχρυσο διακάριο με έκτυπη προτομή του Παντοκράτορα, από το ίδιο σύνολο στο οποίο ανήκει και το διακάριο της εικ. 382. Ήος αι. Διάμ. 0,04 μ. (11434).

385. Χαλκίνο ενεπίγραφο εικονίδιο με ανάγλυφη παράσταση του αγίου Γεωργίου. Ήος αι. 0,07x0,03 μ. Δωρεά Jacob Hirsch (11430).









392 - 393 - 394

386. Χρυσό νόμισμα του αυτοκράτορα Ρωμανού Γ' του Αργυρού (1028-1034), ο οποίος εικονίζεται με τη Θεοτόκο. Νομισματοκοπείο Κωνσταντινούπολης. Διάμ. 0,02 μ. (31514).

387. Χρυσό σκαρωτό υπέρπυρον του αυτοκράτορα Ισαάκου Β' Αγγέλου (1185-1195), ο οποίος εικονίζεται με τον αρχάγγελο Μιχαήλ. Διάμ. 0.03 μ. (32656).

388. Χρυσό ισάμενον νόμισμα της αυτοκράτειρας Ευδοκίας Μακρεμβολίτισσας (1067), η οποία εικονίζεται ανάμεσα στους δύο γιους της Μιχαήλ Ζ' (1071-1078) και Κωνσταντίνο. Νομισματοκοπείο Κωνσταντινούπολης. Διάμ. 0.03 μ. (32639).

389. Χρυσός σόλιδος του αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842). Νομισματοκοπείο Κωνσταντινούπολης. Διάμ. 0.02 μ. (31570).

390. Χρυσός σόλιδος του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ΣΤ' (780-797), με παράσταση της αυτοκράτειρας Ειρήνης της Αθηνάας στην όψη που εικονίζεται. Νομισματοκοπείο Κωνσταντινούπολης. Διάμ. 0.02 μ. (31588).

391. Χρυσός σόλιδος του αυτοκράτορα Ιοβιανού (363-364). Νομισματοκοπείο Αντιόχειας. Διάμ. 0.02 μ. (32640).

392-393. Δύο αποτμήματα εικόνων από την Αίγυπτο, με παραστάσεις στρατιωτικών αγίων. Στην απόδοση των μορφών παραμένουν ζωηρές οι ζωγραφικές αναμνήσεις της ύστερης αρχαιότητας. 7ος-8ος αι. 0.54x0.09 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη (21873, 21831).

394. Χαλκίνο πολυκένδηλο, ίσως από την Προύσα της Μικράς Ασίας, με διάτρητα φυτικά και καρδιάσχημα διακοσμητικά στοιχεία στον οριζόντιο δίσκο, όπου ήταν αρχικά στερεωμένα γυάλινα καντήλια. Στον επίσης διάτρητο κατακόρυφο δίσκο του στελέχους, τα διακοσμητικά θέματα σχηματίζουν ένα σταυρό και επιγραφή που μνημονεύει τον πρωτοσπαθάρη Μαρτιανό. 10ος αι. Υψ. 0.72. διάμ. δίσκου 0,24 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή των Αριστείδη και Θεμιστοκλή Αλαφούζου (32651).





100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200







401 - 402 - 403

401. Ανδρική κεφαλή και δύο δεξιά χέρια με δόρατα εξαιρετικής τέχνης, λαξευμένα σε υπόλευκο ασβεστόλιθο, από τη μονή Λιβός στην Κωνσταντινούπολη. Τμήματα της εντόχιας διακόσμησης του μνημείου, τα οποία αυτά δείγματα της μεσοβυζαντινής μικρογλυπτικής του 10ου α. ήταν αρχικά ένθετα σε μια πολυτελή εικόνα από πράσινο

θεσσαλικό μάρμαρο, η οποία παρίστανε δύο στρατιωτικούς αγίους με ενδύματα ποικιλιών από πολύχρωμη υαλόμαξα. Ύψ. κεφαλής 0.06, ύψ. χεριών 0,09 και 0.08 μ. (13548-13550).

402. Χάλκινος επάργυρος σταυρός-λειψανοθήκη με ανάγλυφες παραστάσεις της Γέννησης, του

Λουτρού και της Βάπτισης. 10ος α. Ύψ. 0.14 μ. (11414).

403. Χάλκινος σταυρός-λειψανοθήκη με ανάγλυφες παραστάσεις του Εσταυρωμένου και της Θεοτόκου δεόμενης ανάμεσα σε προτομές των ευαγγελιστών. 9ος α. Ύψ. 0.09 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21990, 21991).







406 - 407 - 409
408

404. Χάλκινος σταυρός λιτανείας από την Κωνσταντινούπολη, με εγχάρακτη παράσταση της Θεοτόκου δεόμενης στην οποία αποδίδεται η προσωνομία ΒΛΑΧΕΡΝΗΤΗΣΑ, και μετάλλια με προτομές αγίων θεραπευτών. Οι αφιερωματικές επιγραφές μνημονεύουν ως χορηγούς τον Ιωάννη, τον Λέοντα Βορέα και τον Γεώργιο Σύρο. Έβχνη δημιουργία των χρόνων γύρω στα 1000. Υψ. 0.36 μ. (11442).

405. Σπάρραγμα ψηφιδωτού με τη μορφή της Θεοτόκου, από το διάκοσμο της περιώψης, κατεστραμμένης σήμερα, μονής Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη. Παρά την αποσπασματική του διατήρηση, το συγνηθικό αυτό κατάλοιπο χαρακτηρίζει η ομορφιά και η τεχνική τελειότητα της μνημειακής τέχνης που άνθιζε στην πρωτεύουσα της βυζαντινής αυτοκρατορίας προς τα τέλη του 10ου α. Υψ. 0,55 μ. Δωρεά Στέφανου και Πηνελόπης Δέλτα (9074).

406. Ελεφαντοστέινο πλάκιδιο με ανάγλυφη παράσταση του αγίου Γεωργίου, από την Κωνσταντινούπολη. Οι σωζόμενες οπές υποδηλώνουν την αρχική του προσήλωση σε κάποιο λειτουργικό σκεύος. Τέλη 10ου-αρχές 11ου α. 0,14x0,03 μ. (10394).

407. Εσωτερική πλευρά δεξιού φύλλου από ελεφαντοστέινο τρίπτυχο, με ανάγλυφη παράσταση του αρχάγγελου Γαβριήλ και προτομή του αποστόλου Παύλου. Η εξωτερική πλευρά φέρει εγχάρακτο σταυρό. Αρχές 10ου α. 0,18x0,05 μ. (10399).

408. Απόσπασμα εικονιδίου από στεατίτη με τοξωτή απόληξη και ανάγλυφη παράσταση του αποστόλου Ανδρέα, αριστουργηματικής τέχνης 12ος α. 0,03x0,08 μ. (13545).

409. Λεπτομέρεια από το φύλλο του τριπτύχου της εικ. 407





410 - 411 - 412

410. Ανάγλυφο εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση του αρχάγγελου Μιχαήλ σε τοξωτό πλαίσιο. 13ος αι. 0.06x0.05 μ. (13507).

411. Ανάγλυφο εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση του αγίου Νικολάου στην κύρια όψη και εγχάρωτο φυλλοφόρο σταυρό στην πίσω. Δεύτερο μισό

13ου αι. 0.04x0.03 μ. (13510).

412. Εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση της Υπαπαντής, σε εξεργον ανάγλυφο. Στην απόδοση του θέματος εντυπωσιάζει η γεωμετρική αρμονία που διέπει την οργάνωση της σύνθεσης, η πλαστική δύναμη και η λιτότητα των εκφραστικών μέσων. 14ος αι. 0.11x0.09 μ. (13502).





413 - 415

414

413. Ανάγλυφο εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση του Ευαγγελισμού σε δίλοβο τοξωτό πλαίσιο. Σώζονται ίχνη επιχρυσώσης και μεταγενέστερου επιχρωματισμού. Στοιχεία από τη διαμόρφωση του πάνω μέρους πιθανότατα με την ένθρονη μορφή του Παντοκράτορα, υποδηλώνουν ότι η αρχική απόληξη ήταν διαφορετική. Τέλη 13ου αι. 0.09x0.10 μ. (13500).

4 14. Εικονίδιο από στεατίτη με ανάγλυφες, αρχικά επιχρυσωμένες, τέσσερις χριστολογικές σκηνές: Υπακουχή, Βάπτιση, Μεταμόρφωση και Έγερση του Λαζάρου. Σίφωνα με σωζόμενες ενδείξεις, η αρχική σύνθεση πρέπει να συμπεριλάμβανε και τις υπόλοιπες σκηνές του Δωδεκαώρου. Τέλη 12ου αι. 0.08x0.09 μ. Δωρεά Αλεξάνδρου Ε. Μπενάκη (13506).

4 15. Εικονίδιο από στεατίτη με παραστάσεις του Ευαγγελισμού και της Γέννησης, σε χαμηλό ανάγλυφο, πιθανότατα από μια μεγαλύτερη σύνθεση του Δωδεκαώρου. Αρχές 12ου αι. 0.08x0.14 μ. (13501).





ΜΗΝ
 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΩ Α
 ΑΡΤΗΣΙΝ ΚΥ
 ΕΝ ΤΟΥ ΟΣΙΩ ΠΡΟΣΕΥ
 ΤΟΥ ΤΥΓΗΝΕ ΔΕ
 ΚΣΥΝ ΤΥ ΟΚΟΥ Ε

Η ΤΑΥ Η ΜΕΡΑ ΜΗΝ ΜΗ Τ
 ΤΑΓΙΑΣ ΤΚΟΥ ΜΕ ΑΣΙΝΩΝ
 ΕΚ ΤΟΥ ΙΣ ΔΟΥ ΚΑΝ
 ΡΥΤΑΙ Ο Η ΜΕΒΡΑΙΟ ΕΚΕΙ
 ΡΑΙΑ ΑΜΑΙ ΑΣΤΑ ΜΑ
 ΡΙΑ Μ Β ΠΟΡ ΔΕ ΜΕΙΣ
 ΤΗΡ ΟΡΕΙ ΡΗΡ Μ Β ΤΑ

ΑΠΟΥ ΔΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΗ
 ΟΥ ΔΑ ΚΑΙ ΕΙ ΣΗΛ ΘΕΡ
 ΕΙΣ ΤΟ ΡΟΙ ΚΟΡ ΖΑ ΧΑΡΙ
 ΟΥ ΚΑΙ Η ΑΠΩ ΣΑ ΤΟ ΤΗ
 ΒΛΙ ΣΑ Μ Ε Τ ΚΑΙ Α Β Ρ Η
 ΟΣ Η ΚΟΝ Α Β Ρ Η Β Λ Ι Σ Α
 Μ Ε Τ ΤΟ Ρ Α Α Π Α Σ Τ Ι Ο Ρ

Καὶ ἄρα πομπῆς μαὶ δὲ φθάνου σου. ἀρα τὸ στήσ
 τοῦ δὲ τι μέτρηται μετὰ τὸ μαρτύριόν σου. πῶς ἔτι θλι
 μοὶ δὲ τὸ στήσ μου. αἰματὸ δὲ κύλιμα στήσ μου. ἀχάτ
 ἔδου κὲ φάκη μου εἰς σχισμὰς ὄρεων καὶ τὸν μεῖσα
 γὰρ. ἢ σὺ οἱ μοχλοὶ αὐτῆσ. λιποχοῖ αἰσώριοι. κὲ ἀραι
 αὶ τὸ στήσ φθορὰσ ἢ ζωλίου μου. πρὸσ σὲ κὲ ὁ θῶ μου.
 Εὐτὸ δὲ κλειτὸν ἄμῳ δὲ μου τὴν τυχῆ μου. τοῦ κύκλιμα
 στήσ. κὲ δὲ θοὶ πρὸσ σὲ ἢ πρὸσ ἀχί μου. πῶρμα ὁ
 γιόν σου. φυματὸ μέτροι ματαίαι κὲ τὰ δὲ. ἔλθομαι
 τὸν ἄματὸ ἢ πρὸσ σὲ. ἔλθο δὲ μετὰ φωνῆσ αἰμὲ σὲ τὸ σ
 κὲ δὲ μο λογισθῶσ. θίσω σοι. ὅσαι νύξ αἰμὲ ἄσπο
 δὲ σὲ σοι ἔσπῃ ἀμμου τὸ ἰσῶ.



416 - 417

416. Φύλλο περγαμηνῆς ἀπὸ
 μνηολόγιο ευαγγελισταρίου. με
 λαμπρὸ πολυχρόμο ἐπίτιλο
 κόσμημα. Προέρχεται ἀπὸ τὴν
 Κασταμονή τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ
 περισώθηκε ἀνάμεσα στα
 ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια τῶν
 προσφύγων τοῦ 1922. 11ος αἰ.
 0.31x0.26 μ. (35032).

417. Φύλλο περγαμηνῆς με
 παράσταση τῶν Τριῶν Παιδῶν ἐν
 καμίνω. ἀπὸ τὸν κώδικα 49 τῆς
 μονῆς Παντοκράτορος στὸ Ἄγιον
 Ὄρος. ποὺ περιλαμβάνει ψαλμοὺς
 καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ
 χρονολογεῖται με ἀκρίβεια στα
 1084. Ἡ υψηλὴ ποιότητα τοῦ
 σχεδίου καὶ τῆς χρωματικῆς δείχνει
 ὅτι ἡ εἰκονογράφηση τοῦ ἐγίνε σε
 κάποιον ἀπὸ τὰ φημισμένα
 ἐργατήρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
 0.16x0.11 μ. (Μπιενάκη 66).



418. Λεπτομέρεια από τη μικρογραφία του κώδικα της εικ 417. Η σταθερότητα της γραμμής, η ελευθερία της κίνησης, η χρωματική ελευθία και μια ανεκπλήρωτη ιμπρεσιονιστική χροιά αναμεταδίδουν τον ασήχο της μνημειακής ζωγραφικής του 11ου α. (Μπενάκη 66).

419. Σπάρραγμα περιγραφής από αυτοκρατορικό μινολόγιο, ιστορημένο με την «άθληση (μαρτύριο) του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Θεοδοσίου». Τα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά της παράστασής μας παραπέμπουν σε κάποιο εργαστήριο της Κωνσταντινούπολης. Μέσα 11ου α. 0,11x0,17 μ. Δωρεά Αλεξάνδρας Χαρέμη (Μπενάκη 71).



ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις
ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις
ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις

ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις
ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις
ομοιωσιν αλλοις
ταυτα εστιν αλλοις





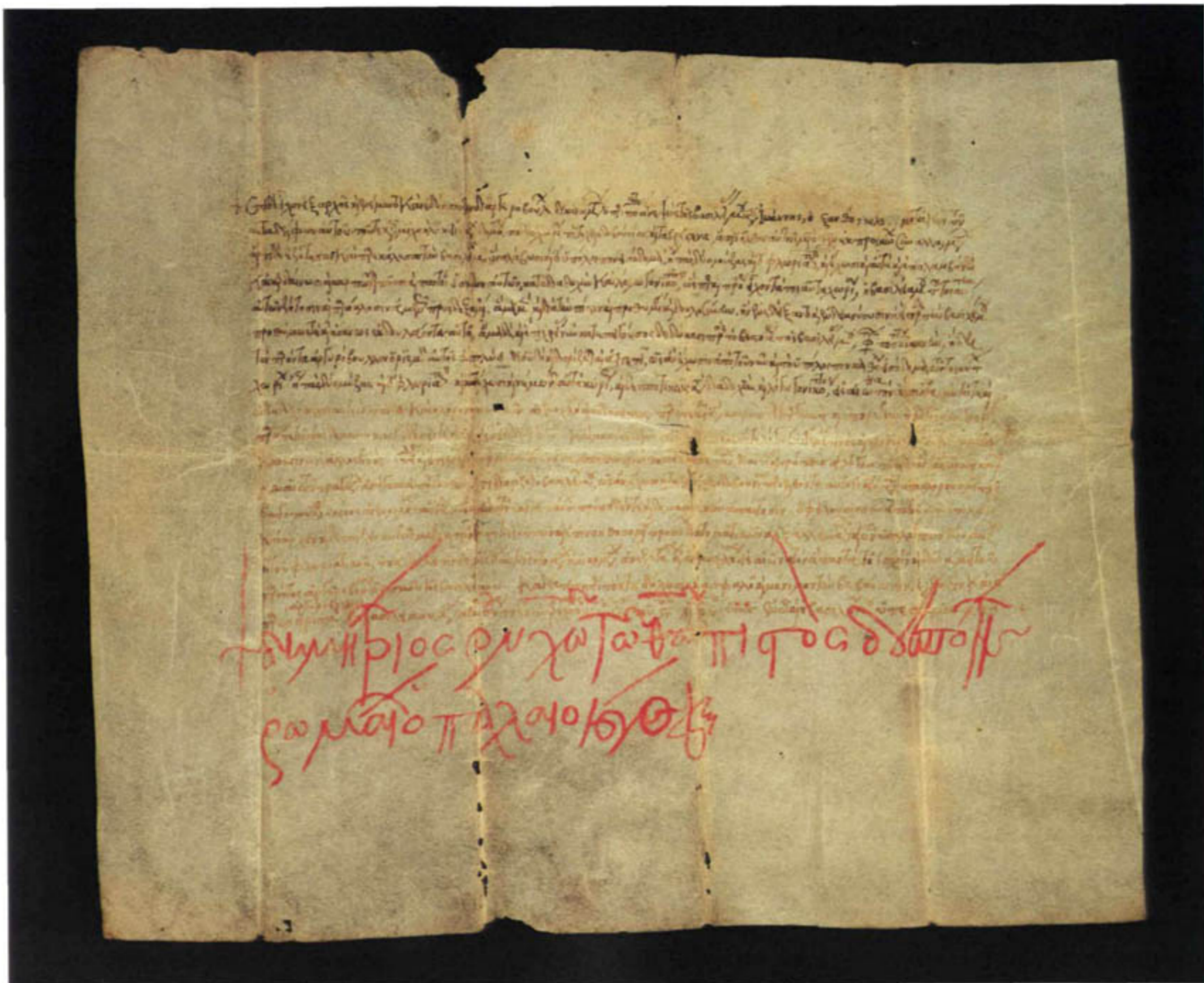
420 - 421

420-421. Περγαμινός κώδικας με τα κείμενα των τεσσάρων ευαγγελίων, από το ναό του Αγίου Γεωργίου στην Αργυρούπολη του Πόντου. Την εξαιρετικά επιμελημένη γραφή του υπογράφοντος μοναχού Θεοδοσίου λαμπρύνουν εντυπωσιακές

κομψότητες και χρωματικής ευφορίας επίπλα κοσμήματα, καθώς και πρωτογράμματα σε ευφάνταστες συνθέσεις. Από τις ολοσελίδες εικονογραφήσεις του κώδικα με αλγοτέμπερα σε φύλλο χρυσού έχουν επιλεγεί η καλύτερα

διατηρημένη παράσταση του ευαγγελιστή Λουκά (εικ. 420) και η τραυματισμένη μορφή του ευαγγελιστή Μάρκου με την αντικριστή σελίδα της αρχής του ευαγγελίου του (εικ. 421). 13ος αι. 0.23x0.17 μ. (35037).





422 - 423 - 424

422-423. Χρυσό εγκώμιο σε σχήμα σταυρού Ανάστασης με διπλή οριζόντια κεραία και ένθετο lapis lazuli. Η επιγραφή της πίσω όψης μνημονεύει ως κάτοχο τον Γεώργιο Βαλαμωδίου με τον τίτλο του Σεβαστού, που υποδηλώνει υψηλή κοινωνική θέση, ερμηνεύοντας ταυτόχρονα την πολυτέλεια των

υλικών και την κομψότητα του αντικειμένου. 13ος- 14ος αι. Υψ. 0.04 μ. (1853).

424. Αργυρόβουλλο του έτους 1456 με την υπογραφή του Δημητρίου Παλαιολόγου, Δεσπότη του Μυστρά (1448-1460), αδελφού του τελευταίου βυζαντινού αυτοκράτορα

Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου (1449-1453). Πρόκειται για έναν από τους ελάχιστους πρωτότυπους αργυρόβουλλους ορισμούς που έχουν σωθεί, το κείμενο του οποίου αναφέρεται στην παραχώρηση προνομίων ως ανταπόδοση της οικονομικής ενίσχυσης του Δεσπότη. 0.30x0.36 μ. (Μπενάκη 67).



425
426 - 427 - 428

425. Χάλκινο διάτρητο θυμιατήριο με πλατιά οριζόντια λαβή και κωνικό σκέπασμα. Η συχνή απεικόνιση τέτοιων θυμιατηρίων σε παραστάσεις που αποδίδουν κομησεις αγίων συνδέει τη χρήση τους με νεκρώσιμες ακολουθίες. 14ος-15ος αι. Ύψ. 0.15. μήκ. 0.19 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21502).



426. Χάλκινο θυμιατήριο με ενεπίγραφη, επισμαλτωμένη, αρχικά επιχρυσωμένη παράσταση των στρατιωτικών αγίων Θεοδώρου και Δημητρίου. Αντιπροσωπευτικό δείγμα της υστεροβυζαντινής μεταλλοτεχνίας κατά το δεύτερο μισό του 13ου αι. Ύψ. 0.05. μήκ. 0.32 μ. (11469).

427. Λαβή χάλκινου θυμιατηρίου με έκτυπη ενεπίγραφη παράσταση της Παναγίας Θεραπειώπισσας, από τον ομώνυμο ναό στο γνωστό προάστιο της Κωνσταντινούπολης. Ο λεπταίσθητος εγχάρακτος φυτικός διάκοσμος που αναπτύσσεται στο βάθος και στα φωτιστέφανα, η σχεδιαστική ελευθερία της παράστασης και η εκφραστική της δύναμη χαρακτηρίζουν γενικότερα τις δημιουργίες των χρόνων γύρω στα 1300. Ύψ. 0.26. πλ. 0.21 μ. (11402).

428. Λεπτομέρεια του θυμιατηρίου της εικ. 426.





429 - 430

429. Λίθινο ανάγλυφο από τον εξωτερικό διάκοσμο κάποιου ναού στην Αμάσεια του Πόντου, με παραστάσεις των στρατιωτικών αγίων Θεοδώρου και Δημητρίου να φονεύουν το Βούλγαρο τσάρο Σκυλογιάννη ή Καλογιάννη (1197-1207). Την ανωτηρά

244

συμμετρική σύνθεση χρωματίζει η αμεσότητα της λαϊκότερης αδρότητας και η έντονη διακοσμητική διάθεση ενός πνεύματος διαφορετικού από αυτό που εκφράζουν τα εργαστήρια της πρωτεύουσας. 11ος-12ος αι. 0,33x0,44x0,05 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της

Τραπεζής Εργασίας (33630).

430. Εγχάρακτη εφυλαωμένη παράσταση χορεύτριας με κρόταλα στον πυθμένα ενός κεπέλλου κυπριακού εργαστηρίου. Η αναμφιβολη κατάγωγή του αντικειμένου από την Κύπρο, σε

συνδυασμό με τη βεβαιωμένη του προέλευση από την Κωνσταντινούπολη, σηματοδοτεί μια συνεχή επικοινωνία, την οποία δεν αναστέλλουν ακόμη και οι δυσμενέστερες ιστορικές συγκυρίες. 13ος αι. Ύψ. 0,05. διάμ. 0,15 μ. (13609).





431 - 432 - 433 - 434

431-433. Σπαράγματα υφασμάτων από την Αίγυπτο, αντιπροσωπευτικά δείγματα της πριν από τον 8ο αι. παραγωγής. Το πρώτο θυμίζει ένα γνωστό ύφασμα με το μονόγραμμα του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641). Το δεύτερο, πολυτελές μεταξινό με καρδίοσχημα φύλλα, επαναλαμβάνει διακοσμητικά θέματα της περσικής υφαντικής, ενώ το τρίτο διακοσμείται από συνεχόμενα οκτάγωνα 0,95x0,26 μ. 0,27x0,06 μ. 0,48x0,04 μ. (7173, 15717., 15152).

434. Χρυσοκέντητος αήρ, λειτουργικό ύφασμα που χρησιμοποιείται για να καλύπτονται τα ιερά σκεύη της Αγίας Τράπεζας, με απεικόνιση του Ιησού στη συμβολική παράσταση της Κοινωνίας των Αποστόλων, της Θείας Μετάληψης. Από τις πιο σπάνιες δημιουργίες της βυζαντινής κεντητικής, χρονολογείται γύρω στα τέλη του 13ου ή στις αρχές του 14ου αι. και αντιπροσωπεύει μια καλλιτεχνική παράδοση που εξακολούθησε να επιβιώνει στην Κωνσταντινούπολη και μετά την πτώση της αυτοκρατορίας (βλ. εικ. 490-496). 0,52x0,65 μ. (9320).



ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥΤΑ ΤΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΕΣΤΙΝ ΟΥΑΙ

ΙΕ

ΧΕ

ΜΑΡΜΟΡΟΤΗΤΕΝ ΤΕΛΕΑ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ

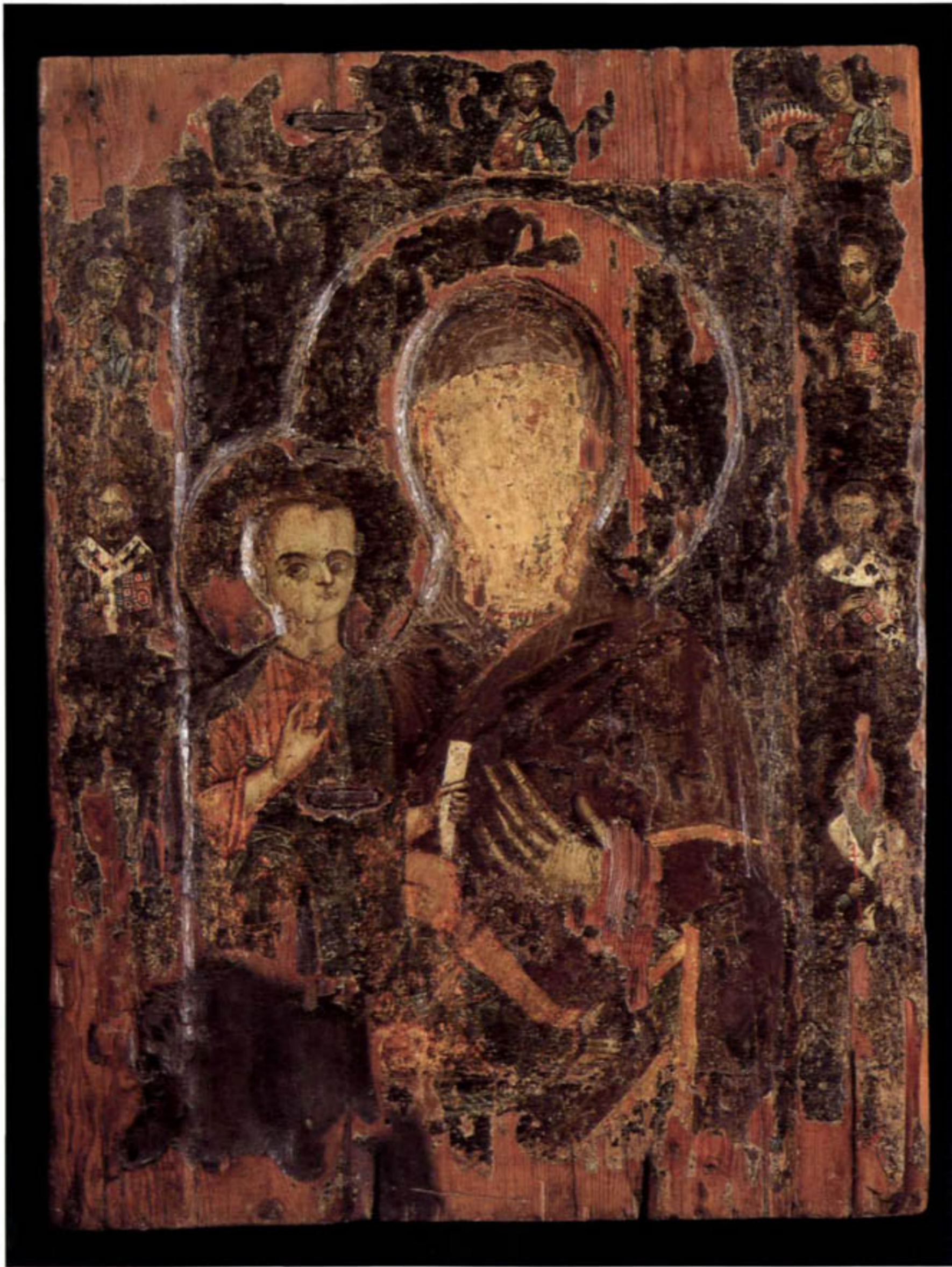
ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΜΕΝΟΝΤΕΣ ΑΦΕΣΙΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ: Ι.



435 - 436

435-436. Λεπτομέρειες του αέρα της εικ. 434.







437 - 438 - 439
440 - 441

437. Βαρύτατα τραυματισμένη εικόνα της Παναγίας Βρεφοκρατούσας, από την Κρήτη. Στο πλατύ αυτόβολο πλαίσιο υπολείμματα παραστάσεων εικονίζουν τον Χριστό Παντοκράτορα ανάμεσα σε αγγέλους και προτομές αγίων. Παρά την ιδιαίτερα κακή διατήρηση, οι σωζόμενες μορφές αποπνέουν ένα ξεχωριστό ζωγραφικό ήθος. Περισσότερο

όμως από το εικαστικό τους μήνυμα αναμεταδίδουν με συνταρακτική αμεσότητα το ιστορικό δράμα του νησιού. 12ος αι. 0,85x0,63 μ. (32650).

438-441. Λεπτομέρειες από το πλαίσιο του έργου της εικ. 437



442 - 443

442. Εικόνα της Παναγίας Γλυκοφιλούσας μάλλον από την Κωνσταντινούπολη. Το κεντρικό θέμα πλασιώνουν ξυλόγλυπτο τόξο, δύο πλακάκια επιχρυσωμένου γκαλιού με τους ευαγγελιστές Λουκά και Ματθαίο, είκοσι ορθογώνια διάχωρα με αρχικά ανάγλυφες όλες τις σκηνές του Δωδεκαώρου και προτομές των ευαγγελιστών. Στο σπανιότατο αυτό έργο των μέσων του 14ου αι. με τη σύνθετη τεχνική συνδυάζεται η βυζαντινή και η δυτική παράδοση της πρώιμης αναγεννησιακής τέχνης. Η χρησιμοποίηση ευτελέστερων υλικών - όπως στα ανάγλυφα εικονίδια, που δεν είναι από στεατίτη - προδίδει την προσπάθεια του καλλιτέχνη να μιμηθεί παλαιότερα πολύτιμα πρότυπα σε μια περίοδο οικονομικής κάμψης. 0,42x0,30 μ. (2972).

443. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 442.





444. Εικόνα της (αγίας Παρασκευής πάνω σε φθαρμένο σήμερα φύλλο ασημιού. Η τεχνοτροπική απόδοση με τη λιτή ευγένεια των χαρακτηριστικών και τους αυστηρούς χρωματικούς τόνους μας παραπέμπει στο πρώτο μισό του 14ου αι. και σε κάποιο καλλιτεχνικό κέντρο ίσως της Μακεδονίας. 0,83x0,47 μ. Δωρεά Στέφανου και Φραγκίσκου Βαλλιάνου (30261).



445. Εικόνα του αγίου Αντωνίου με ανάγλυφο φωτισμένο, έργο επαρχιακού εργαστηρίου της Μακεδονίας, επηρεασμένο από τα εκφραστικά ρεύματα της αντιλαϊκής ζωγραφικής του 14ου αιώνα. Αποκτήθηκε με θυσίες για να εμπλουτιστεί η σχετικά αδύναμη συλλογή παλααιολόγειων εικόνων του Ιδρυματος, κυρίως όμως για να τιμηθεί η μνήμη του ονομαστού ιδρυτή του Μουσείου. Δεύτερο μισό 14ου αιώνα. 0,73x0,46 μ. (31408).



446 - 447

446. Η Φιλοξενία του Αβραάμ. Συμβολική παράσταση της Αγίας Τριάδας, μια πολυμνητη εικόνα από την Κωνσταντινούπολη που χρονολογείται στο τελευταίο τέταρτο του 14ου αι. Η έξοχη αυτή δημιουργία με τις μικρογραφικές αρετές και τη χρωματική ευφορία συγκαταλέγεται στα ζωγραφικά αριστουργήματα της παλαιολόγειας αναγέννησης και συμπεριλαμβάνεται

σε όλα τα εγχειρίδια της βυζαντινής τέχνης. Πέρα από το μεστό θεολογικό περιεχόμενο και τη διάχυτη πνευματικότητα των εικονιζόμενων μορφών, η απόδοση του δείπνου με το στρωμένο τραπέζι αναδίδει τη συγκίνηση μιας καθημερινής στιγμής. 0.36x0.62 μ. (2973).

447. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 446.







448 - 449

448. Εικόνα του αγίου Γεωργίου έφιππου δρακοντοκτόνου. επιδόγραφο δημιουργία του ζωγράφου Αγγελου. Ο λαμπρός καλλιτέχνης και θεμελιωτής της Κρητικής Σχολής συμπληρώνει με το έργο του τις κατακτήσεις της παλαιολόγειας τέχνης, ενώ ταυτόχρονα χαραρίζει τους προσανατολισμούς της μεταβυζαντινής ζωγραφικής. Δεύτερο τέταρτο

15ου αι. 0.41x0.37 μ. (28129).

449. Εικόνα του αγίου Γεωργίου έφιππου δρακοντοκτόνου. έργο μακεδόνικου εργαστηρίου. Η ανδρική μορφή που εικονίζεται πίσω από τον άγιο παραπέμπει στο θαύμα της διάσωσης του νέου από τη Μυτιλήνη. Τέλη 16ου αι. 0.19x0.20 μ. (27934).

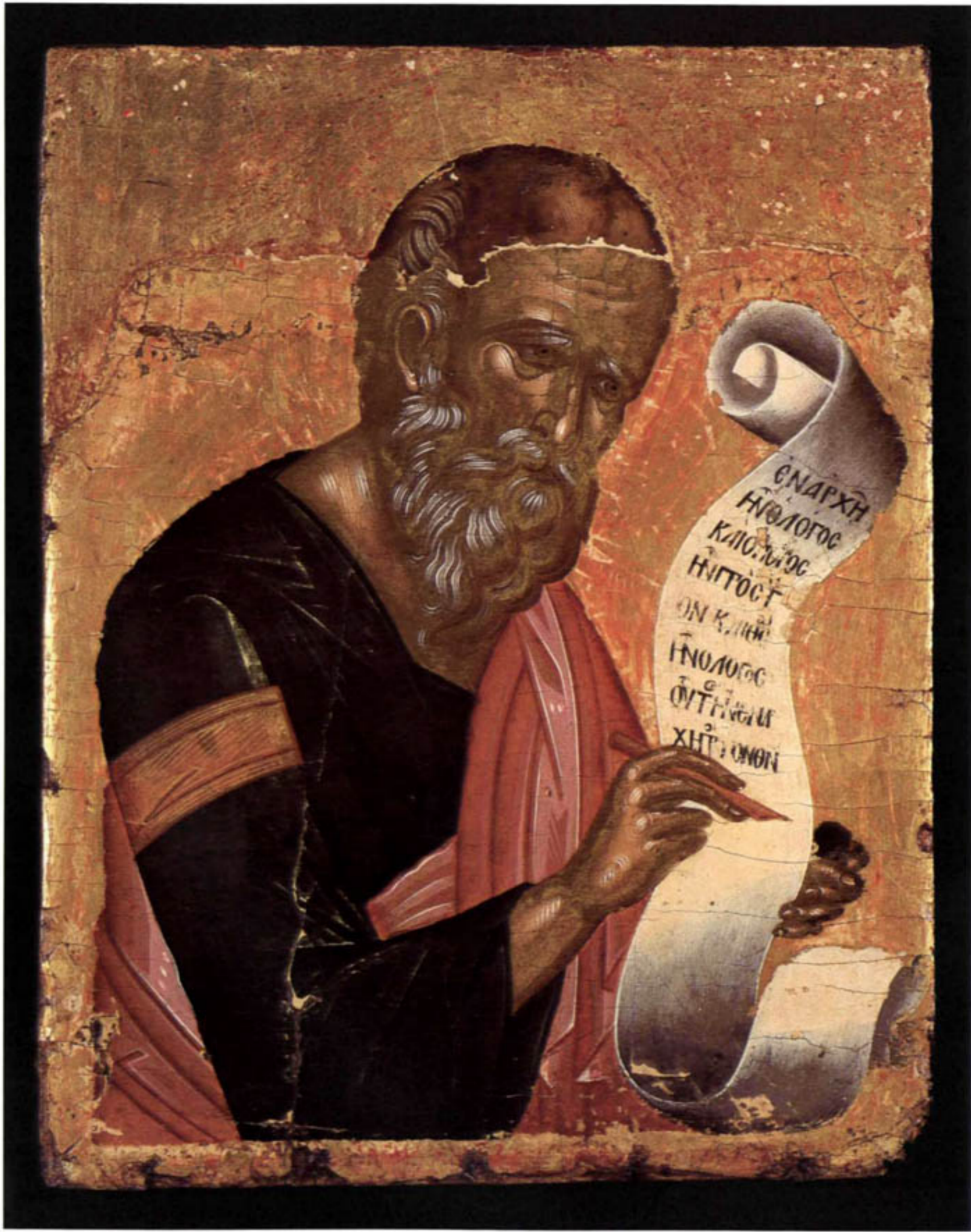


450 - 451

450. Εικόνα του αγίου Δημητρίου, εμπευκισμένη από υστεροβυζαντινά πρότυπα με εντυπωσιακά ζωντανές τις παλασιολόγιες αναμνήσεις, έργο κρητικού εργαστηρίου. Δεύτερο μισό 15ου αι. 0,79x0,39 μ. (2976).

451. Εικόνα του αγίου Γεωργίου, ο οποίος αποδίδεται πεζός καθώς φονεύει το δράκοντα μέσα σε βροχάδες τοπίο. Στην εξαιρετικά λεπτοδουλεμένη αυτή δημιουργία της κρητικής τέχνης συνδυάζονται παλασιολόγια εικονογραφικά πρότυπα και στοιχεία της ιταλικής αναγεννησιακής ζωγραφικής του 16ου αι., όπως ο φτερωτός δράκων και το στικτό φωτισμένο. Το έργο χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 15ου αι. και συνδέεται με την παράδοση της καλλιτεχνικής παραγωγής του ζωγράφου Αγγελού (βλ. εικ. 448). 0,38x0,28 μ. Δωρεά Παναγιώτη Αιδωρότη (3737).





INNOVATION
ON THE
XIPHOID





454 - 455

452. Ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος γράφει το κείμενο της Αποκάλυψης σε ανοικτό ειλητάριο. Η έξοχη ζωγραφική απόδοση του αγίου μας παραπέμπει στο δεύτερο μισό του 15ου αι. και στην καλλιτεχνική παραγωγή του Ανδρέα Ριτζού, του διασημότερου Κρητικού ζωγράφου αυτής της περιόδου, ο οποίος επεξεργάστηκε επανειλημμένα το ίδιο θέμα σε εικόνες που συνδέονται με τη μονή της Πάτμου. 0.30x0.23 μ. (28110).

453. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 452.

454. Η Παναγία ένθρονη Βρεφοκρατούσα μνημειακών διαστάσεων εικόνα της Κρητικής Σχολής, επηρεασμένη από τη δυτική αναγεννησιακή τέχνη. Η εκφραστική διατύπωση των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών, ο υστερογοθικού τύπου θρόνος και η ιδιοτυπία της χρωματικής κλίμακας προδίδουν την ικανότητα του ζωγράφου να αφομοιώνει τόσο τις επιταγές της βυζαντινής παράδοσης όσο και τις κατακτήσεις της ιταλικής, ανάλογα με τις απαιτήσεις της αγοράς. Είναι γνωστό, εξάλλου, ότι τα εργαστήρια του ενετοκρατούμενου Χάνδακα στα χρόνια αμέσως μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης εξυπηρετούσαν τις ανάγκες Ελλήνων και Ιταλών παραγγελιοδοτών. Δεύτερο μισό 15ου αι. 1.17x0.52 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21173).

455. Εικόνα της Παναγίας Βρεφοκρατούσας στον εικονογραφικό τύπο της *Madre delia Consolazione* σε κομψό υστερογοθικό πλαίσιο. Έξοχη δημιουργία της ιταλοκρητικής ζωγραφικής, η οποία με κέντρο τον Χάνδακα στην ενετοκρατούμενη Κρήτη γνώρισε ευρύτατη διάδοση και στην Ιταλία. Δεύτερο μισό 15ου αι. 0.63x0.45 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (22059).





456 - 457

456. Η Φυγή στην Αίγυπτο, εικόνα κρητικής τέχνης που χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 15ου α. Η απόδοση της σκηνής με τη σπάνια κλητική ροή του διηγηματικού περιεχομένου μέσα στο αναστεπταμένο τοπίο, γεμάτη από συγκρατημένη συγκίνηση και βαθύτατη ανθρωπιά, ασκεί έναν ιδιαίτερο μαγνητισμό. Οι γυνές μορφές που πέφτουν από τα τείχη της πόλεως αναφέρονται στο γκρέμισμα των ειδώλων κατά την

έλευση του Ιησού, σύμφωνα με τον Ακάθιστο Ύμνο. Στην επεξεργασία του θέματος διακρίνεται κάποια συγγένεια με τις παλαιολόγιες συνθέσεις των ψηφιδωτών της μονής της Χώρας στην Κωνσταντινούπολη και των τοιχογραφιών της Παντάνασσας στον Μυστρά. 0,28x0,62 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21782).

457. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 456.





458 - 459

458. Η Κοίμηση της Θεοτόκου, εικόνα κρητικής τέχνης, ίσως από την Κωνσταντινούπολη. Σης ζωγραφικές αρετές του έργου προσγράφεται η ζωντανή αείμη παράδοση της παλαιολόγιας τέχνης, με τη σοφή οργάνωση της ζωγραφικής επιφάνειας, τη σχεδιαστική χάρη των εικονιζόμενων μορφών και την απαστράπτουσα χρωματική. Αρχές 16ου αι. 0.57x0.39 μ. Δωρεά Γεωργίου Πατριάρχη (29518).

459. Εικόνα της Παναγίας ένθρονης Βρεφοκρατούσας ανάμεσα σε δυο αγγέλους, με τέσσερις χριστολογικές σκηνές και πορτραίτα αγίων στο αυτόξυλο πλαίσιο. Στο πάνω μέρος εικονίζονται ο Ευαγγελισμός, η Σταύρωση, η Αποκαθήλιωση και η Ανάσταση. Στα πλάγια, αντίστοιχα, οι άγιοι Ιωάννης ο Πρόδρομος και Ιωάννης ο Θεολόγος, οι απόστολοι Πέτρος και Παύλος, οι άγιοι Γεώργιος και Δημήτριος, η αγία Αικατερίνη και ο άγιος Αντώνιος, και στο κάτω μέρος οι άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη ανάμεσα στους τρεις Ιεράρχες και τον άγιο Νικόλαο. Το λαμπρό αυτό έργο της κρητικής τέχνης αποδίδεται στο φημισμένο ζωγράφο Νικόλαο Ρίτζο, γιο του Ανδρέα Ρίτζου (βλ. εικ. 452) και χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 15ου αι. 0.87x0.65 μ. (3051).





460 - 461

460. Αριστερό φύλλο τριπτύχου με παράσταση του Χριστού να ευλογεί τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο. Στην εσωτερική πλευρά του εικονίζεται ο άγιος Ιωάννης να υπαγορεύει το κείμενο της Αποκάλυψης στον Πρόχορο και στο κεντρικό φύλλο η Παναγία ενθρόνη Βρεφοκρατούσα. Το δεξί φύλλο έχει χαθεί. Η δημιουργία του έργου τοποθετείται γύρω στα 1500 και σχετίζεται με το εργαστήριο του ζωγράφου της προηγούμενης εικόνας. Η εξαιρετή σχεδιαστική ποιότητα, η λεπταίσθητη απόδοση των χαρακτηριστικών και η χρωματική θερμότητα της παράστασης καταξιώνουν το μικρό αυτό αριστούργημα της κρητικής ζωγραφικής ως ένα από τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου. 0.30x0.31 μ. (22251).

461. Λεπτομέρεια του τριπτύχου της εικ. 460.







462 - 463

462. Απότμημα τοιχογραφίας με τη μορφή ενός αποστόλου, πιθανώς από σπηλιή Νιπτήρα. Η εμπνευσμένη διατύπωση των φυσιολογικών χαρακτηριστικών, με την παθητικότητα της έκφρασης τονισμένη από τις έντονες φωτοσκιάσεις, παραπέμπει στις καλύτερες στιγμές της ζωγραφικής παράδοσης του 17ου αι. 0.26x0.25 μ.

Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (33655).

463. Τμήμα από επιστύλιο τέμπλου με παράσταση των αποστόλων Λουκά και Θωμά. Την απόδοση του θέματος χαρακτηρίζει η σχεδιαστική ελευθερία και η πλαστικότητα των χρωματικών επιφανειών, γνωρίσματα της τεχνικής της τοιχογραφίας. Γύρω στα 1500. 0.42x0.40 μ. (3712).



464 - 465

464. Εικόνα της αγίας Άννας με την Παναγία. Στην έξοχη αυτή δημιουργία της Κρητικής Σχολής, η οποία σχετίζεται με το εργαστήριο του ζωγράφου Αγγέλου (βλ. εικ. 448) και χρονολογείται γύρω στα μέσα του 15ου αι., η εκτυφλωτική χρωματική λάμψη καταλυάζει την αυστηρή ιεροπρέπεια της σύνθεσης. Το έργο φέρει πλαστή υπογραφή του Εμμανουήλ Τζάνε και τη χρονολογία 1637, που προστέθηκαν στις αρχές του 20ού αι. Κατά τον πρόσφατο καθαρισμό και τη συντήρηση του έργου αποφασίστηκε να μην αφαιρεθούν τα στοιχεία αυτά ως πολύτιμη μαρτυρία για τις συλλεκτικές προτιμήσεις της εποχής. 1.06x0.76 μ. (2998).

465. Η Παναγία Γλυκοφιλόσα, μια από τις πιο οικείες παραστάσεις της Θεοτόκου. Το εικονιζόμενο θέμα αποκρυσταλλώθηκε κατά τους Μεσοβυζαντινούς χρόνους, για να αγαπηθεί έκτοτε και να επαναληφθεί με ιδιαίτερη συχνότητα από τους Κρητικούς αγογράφους του 15ου-16ου αι. Η αριστουργηματική του έκδοχή στη μνημειώδη εικόνα του Μουσείου Μπενάκη οφείλεται στον Εμμανουήλ Λαμπάρδο, έναν από τους σημαντικότερους και πιο παραγωγικούς αγογράφους που έζησαν στο δεύτερο μισό του 16ου αι. 1.10x0.83 μ. (2984).





466 - 467

466*. Η Προσκύνηση των Μάγων.
μνημειακών διαστάσεων δημιουργία
του εγκατεστημένου στη Βενετία
Έλληνα ζωγράφου Ιωάννη
Περμενιάτη, με έντονες
αναγεννησιακές επιδράσεις. Η
φαντασμαγορική οργάνωση της
σύνθεσης και η ζωντάνια του
φυσικού περιβάλλοντος αποσπών

την προσοχή του θεατή από την
ιερότητα του θέματος,
μετουσιώνοντας μια θρησκευτική
εικόνα σε έργο κοσμικής
ζωγραφικής. Πρώτο μισό 16ου αι.
0,87x1,34 μ. (32927).

467. Λεπτομέρεια του έργου της
εικ. 466.





468 - 469 - 470

468-469. Δύο μεγάλες δεσποτικές εικόνες τέμπλου με την Παναγία Βρεφοκρατούσα στον τόπο της Οδηγήτριας και τον Χριστό Παντοκράτορα, εντυπωσιακές, αυστηρές δημιουργίες εργαστηρίου της ηπειρωτικής Ελλάδας. Τα φωτιστόφωνα και το

κλειστό ευαγγέλιο του Χριστού, διακοσμημένα με ανάγλυφα φυτικά θέματα εξαιρετικής επεξεργασίας, θυμίζουν έργα κεραμεικής και μεταλλοτεχνίας. Δεύτερο μισό 16ου αι. 1.04x0.68 μ. Αποκτήθηκαν με τη συνδρομή του

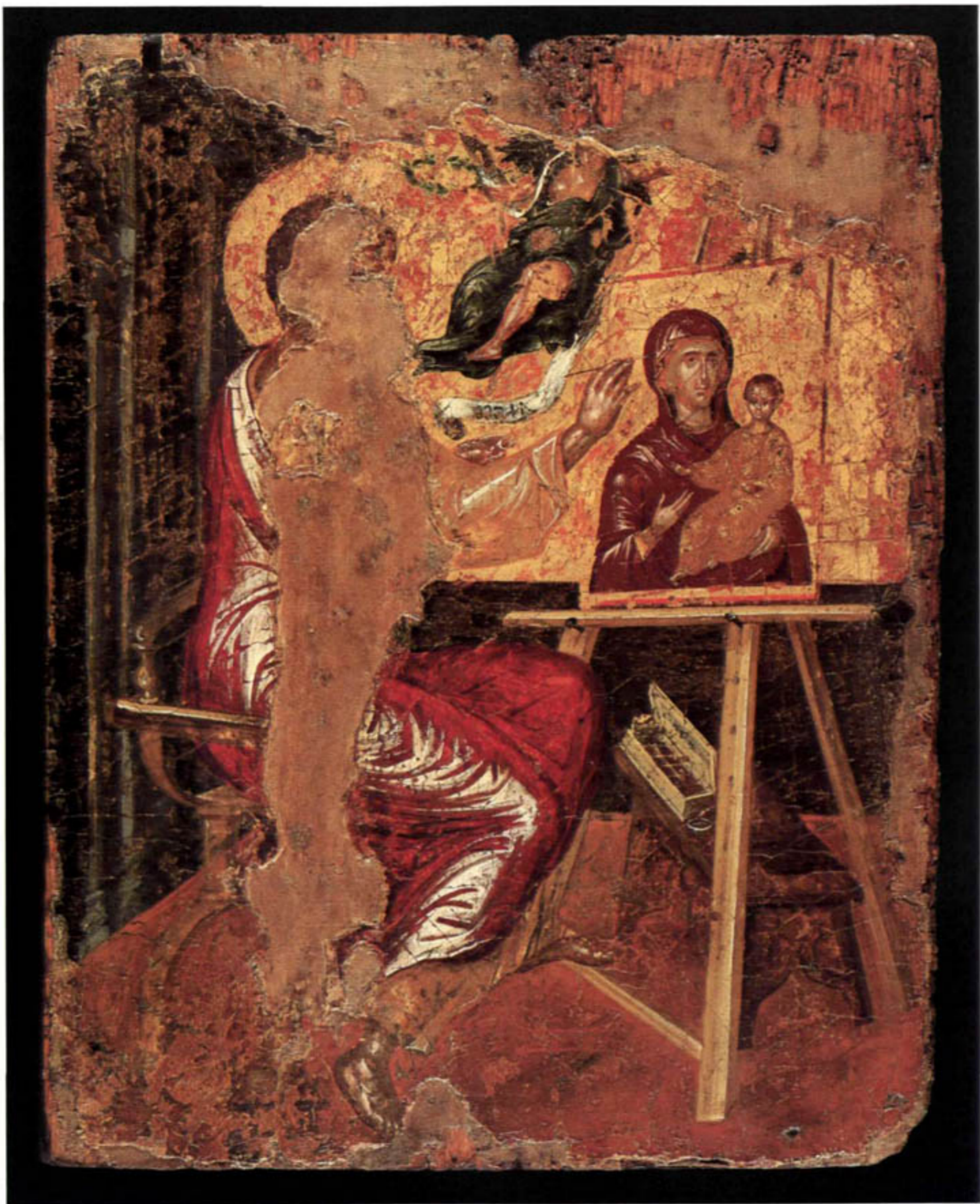
Ίδρυματος Αλιαν Βουδούρη (33628. 33629).

470. Δίωξη εικόνα της Υπαπαντής και της Βάπτισης, δημιουργία κρητικού εργαστηρίου των μέσων του 16ου αι. 0.29x0.21 μ. (3022).







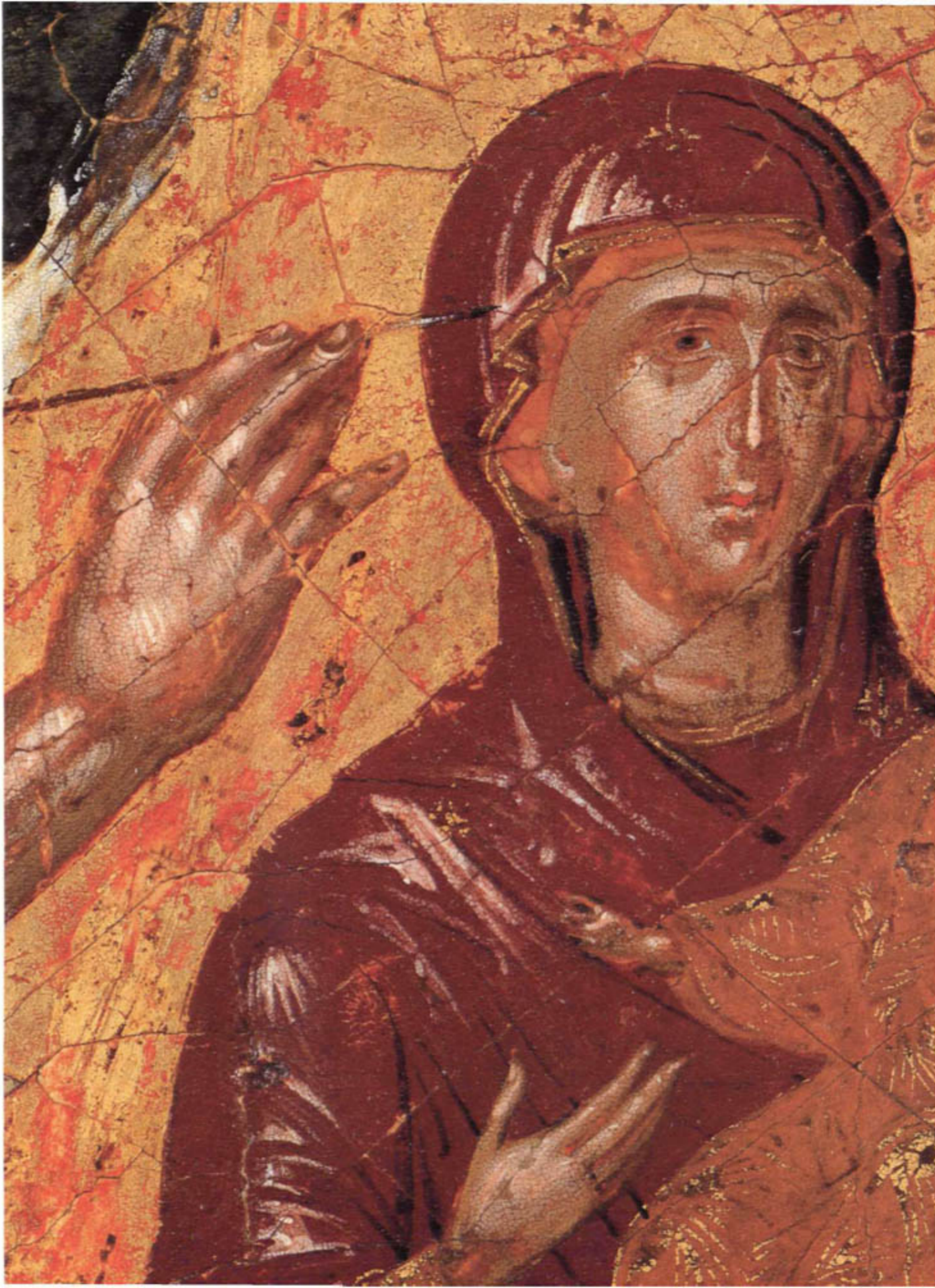


471. Η Αναστήλωση των Εικόνων. Έργο της Κρητικής Σχολής των μέσων του 16ου αι. Η παράσταση αποδίδει την Κυριακή της Ορθοδοξίας, εορτή που σηματοδοτεί την οριστική λήξη της εικονομαχίας στα 843 και το θρίαμβο του ελληνικού πνεύματος απέναντι στις ανεικονικές τάσεις της Ανατολής. Στη σύνθεση, στην οποία δεσπόζει η εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας, το πολλαδίτιο της Κωνσταντινούπολης επαναλαμβάνεται ένα παλαιολόγειο πρότυπο διαδομένο σε όλο το μεταβυζαντινό κόσμο. 0,51x0,41 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21170).

472. Εικόνα με τους έφιππους στρατιωτικούς αγίους Γεώργιο, Δημήτριο, Θεόδωρο Τήρωνα και Θεόδωρο Στρατηλάτη, μια θεαματική ενυπόγραφη δημιουργία του φημισμένου ζωγράφου Μιχαήλ Δαμασκηνού. Από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους της Κρητικής Σχολής, ο Δαμασκηνός ανανέωσε το εκφραστικό λεξιλόγιο της μεταβυζαντινής ζωγραφικής κατά το δεύτερο μισό του 16ου αι. με τη σχεδιαστική τόλμη και τη γόνιμη θητεία του στη δυτική τέχνη. 0,73x0,57 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21168).

473. Ο απόστολος Λουκάς ζωγραφίζει την Παναγία Οδηγήτρια, ενυπόγραφη δημιουργία του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (1541-1614). χρονολογημένη ανάμεσα στα 1560-1567. Η μορφή του αποστόλου, προστάτη των ζωγράφων, έχει υποστεί σοβαρές φθορές. Από τα σωζόμενα ωστόσο στοιχεία, και παρά την εικονογραφική προσήλωση του έργου στη βυζαντινή παράδοση, διακρίνεται καθαρά ο προσανατολισμός του Θεοτοκόπουλου προς τη δυτική τέχνη, προτού ακόμη ο καλλιτέχνης εγκαταλείψει την Κρήτη. 0,41x0,33 μ. Δωρεά Δημητρίου Σισλιάνου (11296).

474. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 473 με την Παναγία Οδηγήτρια, η οποία πάντοτε κατέχει κεντρική θέση στη σκηνή της Αναστήλωσης των Εικόνων (βλ. εικ. 471).





475 - 476

475. Η Προσκύνηση των Μάγων, ενυπόγραφη δημιουργία της κρητικής περιόδου του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (1541-1614), με ευδιάκριτες επιρροές από τις τεχνοτροπικές αναζητήσεις του Τιτσιάνο και του Τιντορέττο. Το έργο, φιλοτεχνημένο στον Χάνδακα, πάνω σε τμήμα παλαιάς κατέλας, χρονολογείται ανάμεσα στα 1560-1567, περίοδο κατά την οποία είναι γνωστό ότι στην Κρήτη υπήρχαν πίνακες αποεικασμένων Ιταλών καλλιτεχνών. 0,56x0,62 μ. (3048).

476. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 475.







477 - 478

477. Το Γενέσιο της Θεοτόκου, εικόνα βορειοελλαδικού εργαστηρίου με υπερτονισμένη δικοσμητική διάθεση και εορταστικά κόκκινα χρώματα. 17ος α. 0,70x0,48 μ. Δωρεά Δοκιμανού Κυριαζή (1199).

478. Κλειστό τρίπτυχο Προθέσεως με παράσταση του Ευαγγελισμού στις εξωτερικές πλευρές, βορειοελλαδικού εργαστηρίου. ΤΑη 17ου α. 0,55x0,31 μ. (11805).



479 - 480

479. Μικρή ανάγλυφη εικόνα με παράσταση του αγίου Γεωργίου έφιππου, ίσως από την περιοχή της Θράκης, από όπου προέρχονται ανάλογα παλαιότερα παραδείγματα μεγαλύτερων διαστάσεων. 15ος αι. 0.19x0,15 μ. (2974).

480. Λαϊκότερη εικόνα της

Σταύρωσης με αραβικές επιγραφές της δεκαετίας του 1560. Τα απλά ζωγραφικά μέσα του καλλιτέχνη και η σχηματοποιημένη αλλά εκφραστική απόδοση των μορφών μας παραπέμπουν σε κάποια χριστιανική κοινότητα της Συρίας ή της Αιγύπτου. 0,34x0,30 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (31450).





481 - 482

481. Η Γέννηση του Χριστού, ενυπόγραφη δημιουργία του Ρεθύμνιου ζωγράφου Ηλία Μόσχου, με χρονολογία 1658.

Παρά τη συμβατική καταγραφή του βραχιάδου τοπίου, η φειδοκρατική διάθεση των εικονιζόμενων μορφών, ο χορός των αγέλων στα σύννεφα και η αποδοχή του αναθέτη γονατιστού στο κάτω δεξί άκρο, σηματοδοτούν τη συνεχώς εντεινόμενη επίδραση της δυτικής τέχνης στους Κρητικούς ζωγράφους της όψιμης Ενετοκρατίας. 0,66x0,55 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21171).

482. Η Απότομη του Προδρόμου, έργο επτανησιακής τέχνης. Ο ζωγράφος του χρησιμοποιεί ως πρότυπο μια παλαιότερη δημιουργία του Μιχαήλ Δαμασκηνού (βλ. εικ. 472). Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μικρογραφικές σκηνές του βάθους καθώς και η φωτεινή χρωματική κλίμακα της παράστασης. Δεύτερο μισό 18ου α. 0,90x0,68 μ. Δωρεά Αμυλίου Βελιμέζη (3731).











ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ

ΑΕΝ ΤΕ ΟΙΣ ΕΝ ΛΟΓΙΣΜΟΙΣ ΕΙΣ ΠΡΟΣ ΜΗ ΚΑΙΡΟΝ ΟΜΙΛΕΙΣ
ΤΗΝ ΗΤΗ ΜΑΣ ΜΕΝΗΝ ΎΜΝΗ ΒΑΣΙΛΕΥΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΟΝ ΚΥΡΙΑ

ΕΦΘΟΝΕ ΠΟΙΗΑΤΕ ΚΗΓΕ ΤΩΝ ΤΟΝΑΡΗ
ΦΑΝΗ ΤΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΕΜΟΙ ΕΠΟΙΗΤΕ

ΠΟΡΕΥΣΑΙ ΑΙΕΤΑ ΟΙΚΑΙ ΡΑΙΕΝΟΙ ΕΙΣ ΤΥΡ
ΤΑΙΟΝΙ ΟΝ ΗΤΗ ΜΑΣ ΜΕΝΗΝ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΚΥΡΙΑ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ

ΤΥΓΟ ΤΩΝ
ΕΙΤΩΝ

ΙΛΑΞΕΝΑΡ

ΑΥΤΣΑ

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝ

ΟΦΟΡΕΒΑΝ
ΤΕ ΤΩΝ

ΚΥΡΙΑ ΚΑΤΑΡ ΕΜΟΙ



487 - 488 - 489

483. Ο ευαγγελιστής Μάρκος, ενυπόγραφη δημιουργία του Εμμανουήλ Τζάνε με χρονολογία 1657. Το έργο του ζωγράφου, που συγκαταλέγεται στους τελευταίους σημαντικούς εκπροσώπους της Κρητικής Σχολής, διακρίνει κάποιος εκλεκτικισμός, αλλά και η σχεδιαστική και τεχνική του αρτιότητα. 0,66x0,54 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (11198).

484. Εικόνα με παράσταση επεισοδίων από την ιστορία του Δαβίδ και των Τριών Παιδών, την οποία υπογράφει ο Κωνσταντίνος Αδριανουπολίτης. Η ειδυλλιακή ατμόσφαιρα, η ανάδειξη των λεπτομερειών στην απόδοση των επιμέρους σκηνών του έργου και τα φωτεινά χρώματα χαρακτηρίζουν και την κοσμική ζωγραφική αυτής της περιόδου.

Δεύτερο μισό 18ου αι. 0.63x0,48 μ. (3034).

485. Ο Ύμνος προς την Παναγία «ἘπίΣοί χαίρει...», πολυσύνθετη, ενυπόγραφη εικόνα του Κρητικού ζωγράφου Θεοδώρου Πουλόση. Στην κεντρική διάταξη των μικρογραφικών σκηνών, με επίκεντρο τη μορφή της Βρεφοκρατούσας, ο καλλιτέχνης εικονογραφεί θέματα από την Παλαιά Διαθήκη, τους οίκους του Ακάθιστου Ύμνου και το Δωδεκάορτο. Στο κάτω μέρος εικονίζεται η Δευτέρα Παρουσία και στην αριστερή γωνία, ανάμεσα στους βασιλείς Δαρείο, Αύγουστο και Μέγα Κωνσταντίνο, ο Μέγας Αλέξανδρος. Η εικόνα προέρχεται από την Κέρκυρα και επιβεβαιώνει την παραγωγική παρουσία του Κρητικού ζωγράφου στο νησί των Ιονίων. Δεύτερο μισό 17ου αι. 0.92x0,64 μ. (3008).

486. Λεπτομέρεια του έργου της εικ. 485.

487. Ο νεομάρτυρας άγιος Γεώργιος ο εξ Ιακωνίνων και το μαρτύριό του, λαϊκή εικόνα του 19ου αι. 0,52x0,37 μ. Δωρεά Νίκου Παλαιολόγου (25923).

488. Προσωπογραφία του δέσμενου μοναχού Γενναδίου, αφιερωμένη στην ιστορική μονή Αρσανίου κοντά στο Ρεθύμνο της Κρήτης. Αρχές 19ου αι. 0,34x0,22 μ. (33696).

489. Ο αρχάγγελος Μιχαήλ κοπτική εικόνα με αραβική χρονολογία του έτους Εγείρας 1189 (=1775), από ένα σύνολο εικόνων που διακοσμούσαν το τέμπλο ενός χριστιανικού ναού στην Αίγυπτο. 0,71x0,56 μ. Δωρεά Γεωργίου Θεοτοκά (32863).





490 - 492

491

490. Χρυσοκέντητος αφρ. λειτουργικό ύφανσμα που χρησιμεύει μα να καλύπτονται τα ιερά σκεύη της Αγίας Τράπεζας. Εικονίζεται ο Μελισμός, συμβολική παράσταση της Θείας Ευχαριστίας, με τον Ιησού βρέφος σε δικάριο κάτω από έντοταυρο αστερίσκο, ανάμεσα σε σεβίζοντες αγγέλους, εξαπτέρυγα και άθη. Δεύτερο μισό 16ου αι. 0.60x0.68 μ. (9340).

491. Χρυσοκέντητος επιτάφιος, λειτουργικό ύφανσμα που χρησιμεύει ως εικόνα του Θρήνου στις ακολουθίες της Μεγάλης Παρασκευής. Η ενεπίγραφη αυτή δημιουργία της κεντήστρας Θεοδοσίας της Πούλοπος φέρει χρονολογία 1599 και συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα έργα της πρώιμης εικαστικής τέχνης των Μεταβυζαντινών αιώνων. 0.80x1.07 μ. (9338).

492. Λεπτομέρεια του αέρα της εικ. 490.





493 - 495

494

493. Χρυσοκέννητο αντιμήσιον με μια συγανητικής αμεσότητας παράσταση Θρήνου. Το λειτουργικό αυτό ύφασμα, που χρησιμοποιείται ως κλητό θυψαστήριο αντί της Αγίας Τράπεζας, διασώθηκε μαζί με πολλά άλλα εικαστικά κειμήλια από τους πρόσφυγες οι οποίοι έφθασαν στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Μέσα 16ου αι. 0.40x0.53 μ. (34680).

494. Χρυσοκέννητος ενεπίγραφος επιτάφιος του 1649. αφιέρωμα κάποιου Ιωάννη Κομνηνού στο ναό της Αγίας Κυριακής, στον Μόλυβο της Μυτιλήνης. Ο άγνωστος κατά τα άλλα δωρητής, πρόγονος πιθανότατα του ιατροφιλόσοφου Ιωάννη Κομνηνού, φέρει το όνομα των αυτοκρατόρων μιας σπουδαίας βυζαντινής δυναστείας. 0.51x0.81 μ. (9341).

495. Λεπτομέρεια του αντιμήσιου της εικ. 493 με τα σύμβολα του Μαρτυρίου.



ΕΝΕΜΟ

ΝΕΣ ΕΡΡΕΝ ΟΙ ΜΟΧΛΟΙ ΣΥΝΕΤΡΕΦΗΝ ΕΟΛΟΘΗΣΑΝ ΠΑΝΙ ΠΝΑΤ ΕΝ ΧΩΝΗΝ. ΕΡ ΡΑΒΟΑΙ ΔΕ ΖΑ. Τ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΟΥΡΥΝ

† ΗΣΩ ΗΝ ΤΑ ΦΩΚΑ ΤΕ ΤΕΘΗΣ ΧΕ. ΚΑΙ ΑΠΕΛΩΝ ΣΡΑΤΙΑΙ ΕΖΕΠΛΗΤΩΝ ΤΟ. ΣΥΓΚΑ ΤΑ ΒΑΣΙΝ ΔΟ



† ΑΓΓΕΛΟΝ ΕΑΠΑΣΣΑΙ ΥΜΙΝ ΟΝ ΤΗ ΤΑΦΗ ΕΟΤ ΠΡ ΜΕΝ ΧΡ ΡΑΒΘΕΕ ΜΟ ΣΚΑΙ ΠΝΑ Ε

ΠΡΕΤΑ ΒΕΣ ΖΟΝ ΠΡΕΦΩ ΑΣΕΑ ΕΡΤΥΜΒΙΣ ΧΑΡΑΚΤΑΡΙΣΑΝ ΘΑΚΕΝ, ΙΝΔΕ Μ ΟΡΤΟΛ ΕΠ ΕΠΟΡ ΕΙ ΚΥΡΙΑΖΗ ΔΕΘΗΝ ΟΣΚ



496 - 497
498









496. Χρυσοκέντητος ενεπίγραφος επιτάφιος εργαζόμενος από τη φημισμένη κεντήστρα Δεσποινέτα στην Κωνσταντινούπολη το 1682 με προορισμό το μητροπολιτικό ναό της ελληνικής κοινότητας στην Άγκυρα. Ανήκει στις πιο εντυπωσιακές δημιουργίες της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής τέχνης και η τεχνοτροπική του εξάρτηση από την παλαιότερη παράδοση είναι προφανής (βλ. εικ. 434). Σης συλλογές του Μουσείου Σάβοντα και άλλα έργα της Δεσποινέτας (βλ. εικ. 516). 1.12x1.50 μ. (34604).

497-498. Λεπτομέρειες από τον επιτάφιο της εικ. 496 με τα δύο κοσμικά σύμβολα, τη σελήνη και τον ήλιο.

499. Χρυσοκέντητο ενεπίγραφο επιτραχήλιο του ιερομόναχου Φιλόθεου, με χρονολογία 1585. Υψ. 1.42 μ. (9336).

500. Χρυσοκέντητο ενεπίγραφο επιτραχήλιο από την εκκλησιαστική επαρχία της Δριβινοπόλεως στη Βόρειο Ήπειρο, με χρονολογία 1666. Υψ. 1.38 μ. (9351).

501. Χρυσοκέντητο ενεπίγραφο επιτραχήλιο του ιερομόναχου Θεοφάνη, με χρονολογία 1600. Υψ. 1.38 μ. (9337).

502. Λεπτομέρεια του επιτραχήλιου της εικ. 501 με παραστάσεις των αγίων Γεωργίου και Δημητρίου, οι οποίοι εικονίζονται να κρατούν το σταιρό του μαρτυρίου.

503. Χρυσοκέντητο επιμόνιο με παράσταση της Παναγίας του Ευαγγελισμού ανάμεσα σε ελισσόμενους βλαστούς και άνθη. Τέλη 18ου-αρχές 19ου α. Υψ. 0.16 μ. (9400).

504. Χρυσοκέντητο επιμόνιο του ιερομόναχου Ανατίου με παράσταση αγγέλου από τον Ευαγγελισμό. Τέλη 18ου-αρχές 19ου α. Υψ. 0.18 μ. (34219).

505. Χρυσοκέντητο επιμόνιο με παράσταση της Παναγίας του Ευαγγελισμού ανάμεσα σε βλαστούς και άνθη. 19ος α. Υψ. 0.19 μ. (9404).

506. Χρυσοκέντητο επιμόνιο με παράσταση εξαπτέρυγην και λειτουργική επιγραφή. 19ος α. Υψ. 0.15 μ. (34222).

507. Λεπτομέρεια χρυσοκέντητου επιμόνιου με τον άγγελο του Ευαγγελισμού ανάμεσα σε φυλλοφόρους βλαστούς και κρινόθημα. 16ος α. Υψ. 0.19 μ. (9323).









510 - 511
512

508. Θεματικός αρχιερατικός σάβκος από την πολυτελέστερη ποιότητα των χρυσοφάντων και αργυροφάντων οθωμανικών μεταξωτών της Προύσας ή της Κωνσταντινούπολης, με ευδιάκριτες τις επιρροές της κεντρικής διακοσμητικής. Ανήκει στο μητροπολίτη Νικομηδείας Νεόφυτο και αφιερώθηκε το 1629 στη μονή του Τιμίου Προδρόμου των Σερρών. Ύψ. 1,30 μ. (9349).

509. Απόμνημα μεταξωτού υφάσματος της Προύσας, του 16ου αι. με επαναλαμβανόμενες παραστάσεις της Παναγίας Νικοποιού ανάμεσα σε αγγέλους, σταυρούς και άθη. Ένα παρόμοιο υφάσμα είχε σταλεί ως δώρο στον τσάρο Ιβάν τον Τρομερό (1547-1584). Ύψ. 0,46 μ. (3864).

510. Αρχιερατικός σάβκος από χρυσοφάντο περσικό μεταξωτό με επιρραμμένο παλαιότερο κέντημα στον τράχηλο που φέρει γεωργιανή επιγραφή. Ανήκει στον πατριάρχη Ανποχείας Σιλβεστρο, ο οποίος τον προσέφερε στον αρχιεπισκοπικό ναό του Αγίου Γεωργίου της Αργυρούπολης του Πόντου, το 1736. Ύψ. 1,20 μ. (33708).

511-512. Λεπτομέρειες από τα κεντήματα του σάβκου της εικ. 510, τα οποία σύμφωνα με την επιγραφή ήταν αρχικά αφιερωμένα σε ναό του Αγίου Νίνο, προστάτη των Γεωργιανών.





513 - 514

513. Χρυσοκέντητη μίτρα με παράσταση της Φιλοξενίας του Αβραάμ στο πάνω μέρος και του Χριστού ως Μεγάλου Αρχιερέως στην περιφέρεια

Το ασπνήθες σχήμα της σχετίζεται με τα κυλινδρικά καλύμματα της κεφαλής των μοναχών. Τέλη 17ου αι. Ύψ. 0.18, διάμ. 0.18 μ. (9354).

514. Λεπτομέρεια από τη μίτρα της εικ. 513. με τη Φιλοξενία του Αβραάμ, συμβολική παράσταση της Αγίας Τριάδας.





515. Χρυσοκέντητη διάλυθη μίτρα του
μητροπολίτη Καισαρείας Παρθενίου, με
χρονολογία 1734. Ύψ. 0,19, διαμ. 0,23 μ.
(33704).



516. Χρυσοκέντητη μίτρα από την ελληνική κοινότητα της Άγραρας, εργασμένη στην Κωνσταντινούπολη το 1715. ίσως στο εργαστήριο της φημισμένης κεντήστρας Δεσποινέτας. Ύψ. 0,24 μ. (33706).





517 -518

517. Ποιμαντορικές ράβδοι, οι δύο με οστρεοκόσμητο στέλεχος και ελεφαντοστέινη λαβή με κεφαλές δρακόντων. Ανάμεσα τους η τρίτη από ασήμι επιχρυσό, πολυχρώμα σμάλτα, πολύτιμες πέτρες και τη χρονολογία 1738. ανήκε στο μητροπολίτη Καισαρείας Παρθένου. 18ος-αρχές

19ου αι. Το ύψος τους κυμαίνεται από 1,62 ως 1,64 μ. (33793, 33762, 33834).

518. Ασημένια ενεπίγραφη επισκοπική μίτρα με επιχρυσωμένες διακοσμητικές λεπτομέρειες και ημιπολύτιμες πέτρες. Κατασκευάστηκε το 1739 για

να δωρηθεί στον Αρχιεπίσκοπο Αμύθης, μετά την επίσκεψή της όμως από το γενικό αρχιμεταλλουργό των πομπωτικών μεταλλείων, στα 1791, αφιερώθηκε στο ναό του Αγίου Γεωργίου της Αργυρούπολης, απ' όπου και προέρχεται. Ύψ. 0,25, διάμ. 0,20 μ. (33703).



519 - 520 - 522 - 524
521 - 523 - 525

519. Πολύτιμο εγκόλλιο με παράσταση της Παναγίας πάνω σε οχάτη, διάκοσμο από σμάλτο και ασημένιο επίχρυσο σύρμα. Σύμφωνα με την επιγραφή της πίσω πλευράς κατασκευάστηκε το 1580 για την ηγουμένη Θεοφανώ. Η σπάνια τεχνική του έργου ανασκαλεί στοιχεία από το συρματερό διάκοσμο της κοσμικής χρυσοχοΐας των ελληνικών νησιών (βλ. εικ. 825-827). Ύψ. 0.10 μ. Δωρεά Αλεξάνδρας Χαρέμη (1799).

520-521. Χρυσό ιερατικό εγκόλλιο με διάλιθο σταυρό πλαίσιο από άνθη στη μία όψη και παράσταση του Εσταυρωμένου με χρωματιστό σμάλτο στην άλλη. Αντιπροσωπευτικό δείγμα της χρυσοχοϊκής τέχνης που άνθισε στην Κωνσταντινούπολη, καλύπτοντας τόσο τις εκκλησιαστικές όσο και τις κοσμικές ανάγκες. Δεύτερο μισό 17ου α. Ύψ. 0.05 μ. (1987).

522-523. Χρυσό ιερατικό εγκόλλιο με πολύτιμες πέτρες σε σχήμα δικέφαλου αετού και παραστάσεις της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και του Ευαγγελισμού από χρωματιστό σμάλτο στην πίσω όψη. Ο δικέφαλος αετός, έμβλημα βυζαντινής αυτοκρατορικής καταγωγής, παλιζέται ήδη από το 16ο α. με την εκκλησιαστική εβουσία, συμβολίζοντας παράλληλα την ιστορική συνέχεια του Γένους των Ελλήνων. Στις συλλογές του Μουσείου βρίσκονται συρραμμένα και άλλα πολύτιμα κοσμήματα των εργασιών της Κωνσταντινούπολης. Τέλη 16ου α. Ύψ. 0.06 μ. (7660).

524-525. Βαρύτιμο ιερατικό εγκόλλιο με ροζμπίνια, ξαφείρια και σμαράγδια στη μία όψη και μικρογραφικές παραστάσεις γύρω από την Αγία Τριάδα με χρωματιστό σμάλτο στην άλλη. Ανήκε στο μητροπολίτη Καισαρείας Παρθένιο μαζί με τη χρυσοκέντητη μίτρα της εικ. 515, την ποιμαντορική ράβδο της εικ. 517 και το κατατεθειμένο στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου σουλτανικό έγγραφο, που πιστοποιεί την ανάρρηση του στο μητροπολιτικό θρόνο. Εντυπωσιακή δημιουργία των εργασιών της Κωνσταντινούπολης, με χρονολογία 1738. Διάμ. 0.09 μ. (33795).





526 - 527

528

529

526. Χρυσή ξάνη με διάτρητα φυτικά θέματα, σχηματοποιημένο καρπό ροδιάς στην πόρπη, πολύτιμες πέτρες και σμάλτο. Έξοχο δείγμα της κοσμητικής χρυσοχοίας των εργαστηρίων της Κωνσταντινούπολης. Λεύτερο μισό 17ου α. Μήκ 0,40 μ. (7658).

527. Χρυσοκέντητη αρχιερατική ξάνη με δικέφαλο αετό και κληματίδες στην επίχρυση τριμερή πόρπη, από το Ταβλουσσόν της

Καισαρείας. 19ος α. Μήκ 1 μ. (33901).

528. Υφαντή ιερατική ξάνη με χρονολογία 1777 και σεντεφένια πόρπη, από την Ιερουσαλήμ. 18ος α. Μήκ 0,98 μ. (34640).

529. Χρυσοκέντητη αρχιερατική ξάνη από τη Μητρόπολη Καισαρείας, του 18ου α. Η πόρπη της, από νεφρίτη λίθο και ρουμπίνια, είναι οθωμανικής τεχνοτροπίας του 16ου α. Μήκ 1 μ. (33885).





530 - 532
531

530-531. Ελεφαντοστένο παναγάριο με επίχρυσο ενεπίγραφο δέσμο και μικρογραφικές σκαλιστές παραστάσεις. Εξωτερικά εικονίζονται η Φιλοξενία του Αβραάμ, η Παναγία, οι ευαγγελιστές, άγιοι και σκηνές από την Παλαιά Διαθήκη. Εσωτερικά αποδίδεται το Δωδεκάητο. Κατασκευάστηκε για

το μητροπολίτη Νικομηδίας Νεόφυτο, στον οποίο ανήκε και ο αρχιερατικός σάβανος της εικ. 508. έτσι ώστε μπορεί να χρονολογηθεί με ασφάλεια ανάμεσα στο 1624 και το 1639. Τα παναγάρια χρησιμοποιούν αρχικά ως λειτουργικά σκεύη σε μοναστικές τελετές προς τιμή της Θεοτόκου, κατά

τη Μεταβιζαντινή όμως περίοδο εξελίσσονται σε ιερατικά εγκόλπια. Διάμ. 0,07 μ. (10400).

532. Αριστερή εσωτερική πλευρά του παναγάριου της εικ. 531.





533 - 534 - 537

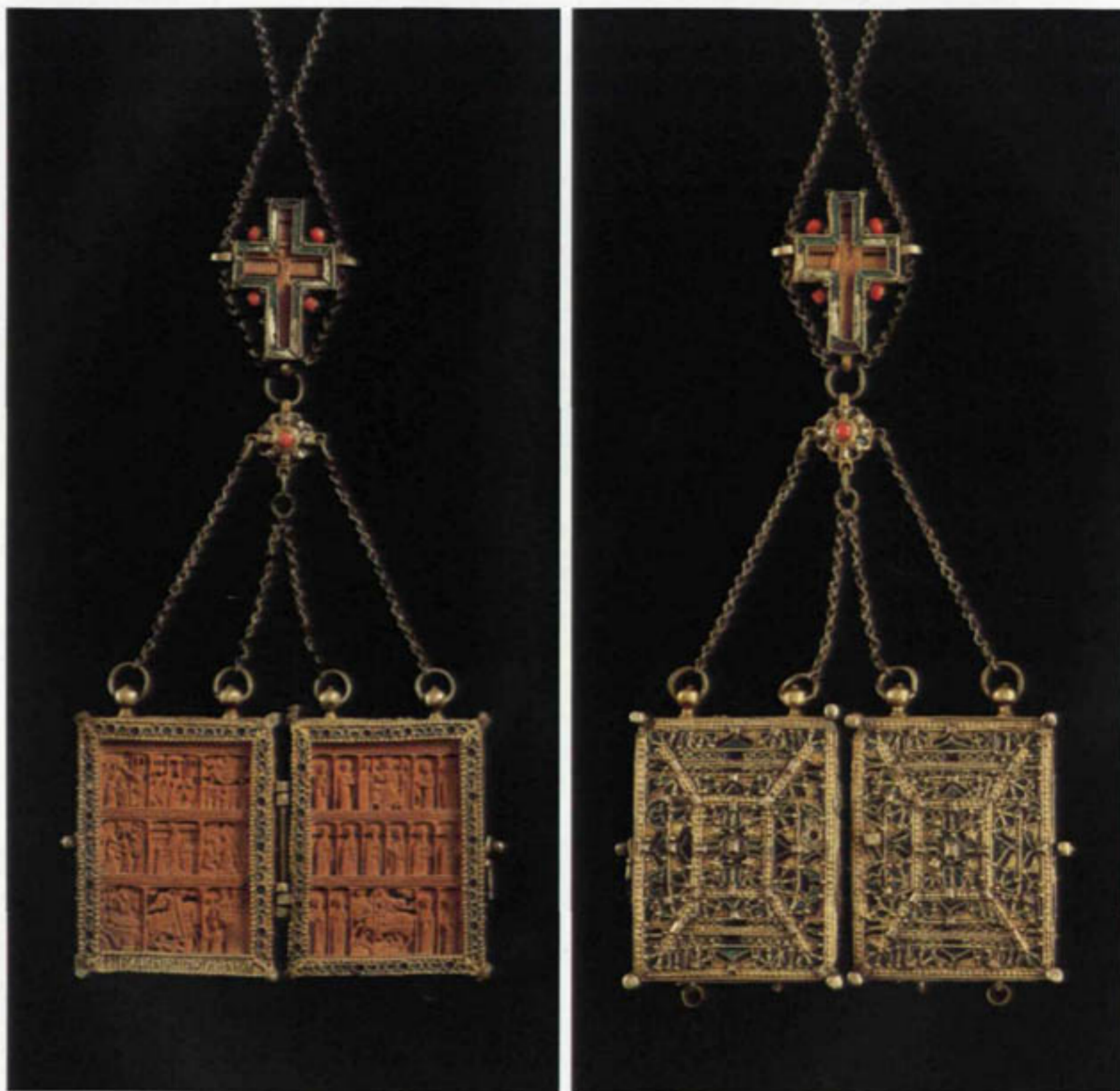
535 - 536

533-534. Ξυλόγλυπτο αμφιπρόσωπο εγκόλπιο με ασήμενο δέσιμο, επίχρυστα στοιχεία και άνθινο διάκοσμο από νελο. Στη μία πλευρά αποδίδεται μικρογραφικά η Ρίζα του Ιησού και στην άλλη η παράσταση Ιησούς η Αμπελος. Δεύτερο μισό Που α. Διάμ. 0.08 μ. (34689).

535-536. Αστερόσχημο αμφιπρόσωπο εγκόλπιο με ξυλόγλυπτο πυρήνα και διάλυθο δέσιμο. Οι δημιουργίες αυτές της μικρογλυπτικής έργα απέραντης υπομονής και αγάπης, μόνο σε μοναστικά περιβάλλοντα μπορούσαν να γίνουν. 18ος α. Υψ. 0.08 μ. (33880).

537. Μεγέθυνση του εγκολπίου της εικ. 534.





538 - 539 - 540

538-539. Δίπτυχο ενεπίγραφο αρχιερατικό
εγκόλπιο με μικρογραφικές παραστάσεις στον
βυζαντινό πυρήνα, σε επιχρυσωμένη θήκη με
συρματερό διάκοσμο, πράσινο σμάλτο και
κοράλλια. Εικονίζονται το Δωδεκάορτο, η Μεγάλη

326

Δέση, ο Άγιος Δημήτριος και ο Άγιος Γεώργιος
δρακοντοκτόνος. Κατασκευάστηκε το 1736 κατά
παραγγελία του Μιχαήλ Σαρασίτη για να δωρηθεί
στο ναό του Αγίου Γεωργίου της Αργιρούπολης του
Πόντου. Η επιφανής οικογένεια του δωρητή είχε

τον έλεγχο των πλούσιων μεταλλείων της
Αργιρούπολης κατά το μεγαλύτερο διάστημα του
18ου αι. Ύψ. 0.07 μ. (14111).

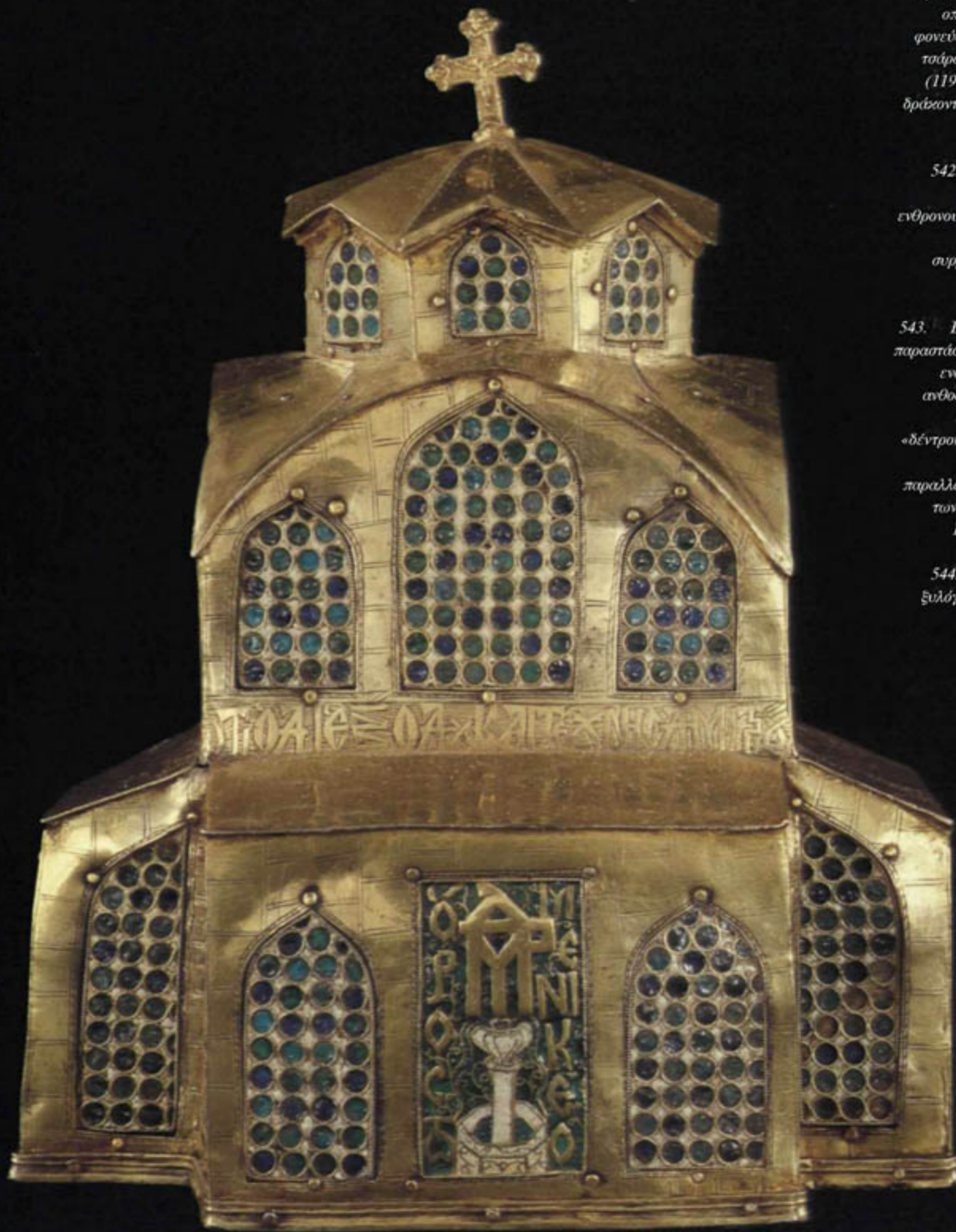
540. Λεπτομέρεια του εγκολπίου της εικ. 538.







541 - 542 - 545
543 - 544



541. Επίχρυσο δέπτιχο εγκόλπιο με παραστάσεις των στρατιωτικών αγίων Δημητρίου και Γεωργίου, οι οποίοι εικονίζονται έφιπποι να φρονεύουν αντίστοιχα το Βούλγαρο τσάρο Σαλογιάννη ή Καλογιάννη (1197-1207) (βλ. εκκ. 429) και το δρέκοντα. 18ος-αρχές 19ου αι. Υψ. 0.10 μ. (33883).

542. Αμφιπρόσωπο εγκόλπιο με ξυλόγλυπτη παράσταση του ενθρονου Ιησού ο οποίος εικονίζεται ως Ιησούς η Αμπελος, και συμματερό επίχρυσο δέσιμο του 18ου αι. Υψ. 0.11 μ. (14112).

543. Επίχρυσο δέπτιχο εγκόλπιο με παραστάσεις της Μεταμόρφωσης και ενός ανθοδοχείου. Το θέμα του ανθοδοχείου, ως συντομογραφική εκδοχή των συμβολισμών του «δέντρου της Ζωής», απαντά με μία απειρία από εικονογραφικές παραλλαγές και στην κοσμητή τέχνη των χρόνων της Τουρκοκρατίας. 19ος αι. Υψ. 0.09 μ. (33882)

544. Αμφιπρόσωπο εγκόλπιο με ξυλόγλυπτο πυρήνα και επίχρυσο

λαίσιο από κορδέλες, άνθη και αετού. Στο κέντρο εικονίζεται ο άγιος Γεώργιος δρακοντοκτόνος, πλαισιωμένος από σπηνές του Δωδεκαόρτου, την Αγία Τριάδα και τον κοιμισμένο Ιησού. 19ος αι. Ύψ. 0,13 μ. (14 1 10).

545. Το εγκώλιο της εικ. 544 σε μεγέθυνση.

546-547. Άσημένιο επίχρυσο ενεπίγραφο σκεύος εσολησιαστικής χρήσεως σε σχήμα βυζαντινού καιού, με διακοσμητικές λεπτομέρειες από λευκό, γαλάζιο και πράσινο σμάλτο. Μοναδικό δείγμα ενός είδους με αβέβαιο προορισμό, ίσως για την αναπόθεση του άρτου στη θύρη της κόγχης του ιερού, το έργο αυτό έργο των πρώτων αιώνων της Τουρκοκρατίας, σφραγίζεται στο μοναχό Δημήτριο Χατζή, ο οποίος και το αφιέρωσε στη μονή του Τιμού Προδρόμου των Σερρών, το 1613. Εντυπωσιακές είναι οι πλαστικές άρετες του σκεύους με τη στερή άρθρωση των όγκων και την αρμονία των αναλογιών. Ύψ. 0,22 μ. (18 7 1).

546-547





548 - 549 - 552

550

551

548. Ασημένιο αρτοφόριο από την Αδριανούπολη με χιμαώδεις καθαρές φόρμες και ακριβωματική επιγραφή του 1667. Υψ. 0,15 μ. (33801).

549. Ασημένιο ενεπίγραφο αρτοφόριο, με χρονολογία 1827. ανάθημα του μητροπολίτη Χαλδίας Σιλβέστρου στο ναό του Αγίου Γεωργίου της Αργυρούπολης. Η απλοϊκή απόδοση των εικονιζόμενων επίχρυσων θεμάτων σηματοδοτεί την αρχή του τέλους της αργυροχόησης τέχνης των Μεταβυζαντινών αιώνων. Υψ. 0,14 μ. (33957).

550-551. Ασημένια αρτοφόρια από την Κερμίρα της Καισαρείας, τα οποία αποδίδουν τη μορφή που είχε το κουβούκλιο του Παναγιού Τάφου στην Ιερουσαλήμ, πριν από την πυρκαγιά του 1808. Υψ. 0,07 μ. (33986, 33987).

552. Ασημένιο αρτοφόριο σε σχήμα πολυγωνικού οικοδομήματος με ραδινές αναλογίες και φυτικά διακοσμητικά θέματα, από τη μονή Προδρόμου στην Καισαρεία της Καππαδοκίας. Αρχές 19ου αι. Υψ. 0,30 μ. (33803).





φωνητικῆς υφρονητοῦ
 ἰρτωῦ τρυχῶ:
 φθῆμααι ἀαεραπαία
 τῆ οἰκουμένη:
 σολάθη και ἰρτερῖ
 ἄβρηθνη γῆ:
 μτη θαλασση ἠὸδο
 σου:
 και αἰ τρη βουισου ἰρ
 δασι πολλοῖς:
 και τῶ ἰχρησου, οὐ μω
 σθη σερταῖ:
 ἠδη ησπαι ὡσ πρ
 ματα τω λαου σου:
 ρχειρι μω λση και
 ααρωλῶ:



148
 ενης εως τωσ σαφ
 Προσιχιστ λαου μου,
 τωρ μομου: κλι
 ματῶ το οὐτ υμωλ
 εἰσ τω ρη ματα του
 αοματισμου:
 ροιζω ἰρ παρ μω λαο
 το αοματισμου:
 φθιζομαι πρ ελη μα
 λῶ παρχητ:
 οσαι ηκουσ ομ βρ και
 ηρω μβρ αιτα:
 και οἱ πρ εσ ημων, δι

553. Χειρόγραφο βυζαντινό ψαλτήριο του 12ου αι. Εικονογραφημένο κατά τον πρώιμο 20ό αι. εικονίζεται η προτομή ενός προφήτη. Υψ. 0,16 μ. (Μπενάση 43).
 554. Χρυσό αφιέρωμα με πολύτιμες πέτρες

σε σχήμα χεριού, ίσως από εικόνα της Παναγίας, αν όχι από το κάλυμμα μιας λευκανοθήκης, του 17ου αι. Στην τεχνοσή της επεξεργασίας διακρίνεται η παράδοση των εργαστηρίων της Σαφράμπολης του Πόντου (εγκ. 856-857, 863). Μήκ. 0,12 μ. (34303).







555 - 557
556 - 558

555. Ασημένια επίχρυση μυροδόχη από την Τραπεζούντα, με σκαλιστό άνθινο διάκοσμο και έμμετρη επιγραφή του 1670. Υψ. 0,17 μ. (33792).

556. Ασημένιο επίχρυσο ενεπίγραφο τάσι με περιστρεφόμενο λέοντα και διάκοσμο οθωμανικής τεχνοτροπίας από πράσινο σμαλτό στον ομφαλό. Ανήκει στο μητροπολίτη Ευρίπου Λαορέντιο. 1580-1587. Διάμ. 0,11 μ. (14074).

557-558. Ασημένια επίχρυσα πλασάδια με ανάγλυφες παραστάσεις της Παναγίας και του αγίου Ιωάννη σε στάση δέησης, από την επίσηψη ενός αρτοφορίου της Αδριανούπολης που φέρει τη χρονολογία 1669 και βρίσκεται σήμερα στο Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών. 0,08x0,08 μ. (34002, 34003).







559 - 560 - 561

559. Σταυρός ευλογίας με ξυλόγλυπτο
πιρήνα, χυτά επάχρυστα στοιχεία και
χρωματιστά σμάλτα των εργαστηρίων της
Κωνσταντινούπολης. Τέλη 17ου α. Υψ. 0.20 μ.
(14052).

560. Σταυρός ευλογίας με ξυλόγλυπτο
πιρήνα, συμμετρικό διάκοσμο και σμάλτο, από
την Αργυρούπολη του Πόντου. 18ος α. Υψ.
0.37 μ. (33853).

561. Σταυρός αγιασμού με ξυλόγλυπτο
πιρήνα και συμμετρικό διάκοσμο με
χρωματιστό σμάλτο, κατασκευασμένος ίσως
στους Καλαρρύτες της Ηπείρου, προς τα τέλη
του 18ου α. Υψ. 0.25 μ. (14022).









567 - 569

568 - 570

562. Σταυρός αγιασμού με ξυλόγλυπτο πυρήνα, συρματερό διάκοσμο και πράσινο σμάλτο, από την Αργυρούπολη του Πόντου. Αρχές 18ου αι. Υψ. 0,27 μ. (33834).

563. Σταυρός αγιασμού από την Κερμύρα της Καισαρείας, έξοχη αργυροχοϊκή δημιουργία των εργαστηρίων της Κωνσταντινούπολης, με φοιλιδοτούς δράκοντες, άνθη, συρματερό σμάλτο, ημιπολύτιμες πέτρες και μαργαριτάρια. 18ος αι. Υψ. 0,23 μ. (33844).

564. Λεπτομέρεια του σταυρού της εικ. 563.

565. Ασημένιος δίσκος με επίχρυσο καυφελωτό διάκοσμο, εγχάρακτη παράσταση του προφήτη Ηλία στο κέντρο, αφιερωματική επιγραφή της συντεχνίας των γουναράδων στο μητροπολιτικό ναό της Αδριανούπολης και χρονολογία 1668. Έξοχη ενυπόγραφη δημιουργία του τεχνίτη Καραμανλή Καρατζά που, όπως δηλώνει το όνομα του, πρέπει να καταγόταν από την περιοχή της Καραμανίας, στην κεντρική Μικρά Ασία. Διάμ. 0,41 μ. (34326).

566. Ασημένιος δίσκος με εγχάρακτες προτομές των δώδεκα αποστόλων σε μετάλλια, έργο του χρυσοχόου George May II (1688-1712) από το Βρασον της Τρανσυλβανίας. Η παρουσία πολύτιμων αφιερωμάτων από ξένες χώρες στους ορθόδοξους ναούς των τουρκοκρατούμενων περιοχών σηματοδοτεί αυτή την περίοδο την οικονομική άνθηση των ελληνικών κοινοτήτων στο εξωτερικό. Τέλη 17ου αι. Διάμ. 0,24 μ. (22082).

567. Ασημένιος επίχρυσος δίσκος με λαμπρό άνθινο διάκοσμο, κατασκευασμένος γύρω στα μέσα του 17ου αι. στα φημισμένα εργαστήρια του Augsburg. Σύμφωνα με τη μεταγενέστερη επιγραφή του κεντρικού μεταλλίου, αφιερώθηκε το 1720 σε κάποιο ναό του Αγίου Γεωργίου. Μεγ. διάμ. 0,31 μ. (34295).

568. Ασημένιος δίσκος με ελισσόμενη άμπελο στο χείλος και επίχρυση παράσταση του αγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου στο κεντρικό μετάλλιο, κατασκευασμένος πιθανώς στην Κωνσταντινούπολη το 1836. Μεγ. διάμ. 0,35μ. (34382).

569. Λεπτομέρεια του δίσκου της εικ. 567.

570. Λεπτομέρεια του δίσκου της εικ. 568.





571 - 572 - 575
573 - 574







571. Ασημένιος δίσκος με πυκνό επίχρυσο φυτικό διάκοσμο και παράσταση του Ιωάννη του Προδρόμου στον ομφαλό, των μέσων του 18ου αι. Σύμφωνα με την επιγραφή, τον είχαν αφιερώσει οι κάτοικοι της Μπάφρας του Πόντου στη μονή Προδρόμου της Καισαρείας και είναι έργο του τεχνίτη Χατζησιωνάν. Διάμ. 0,41 μ. (34035).

572. Ασημένιος δίσκος με επίχρυση παράσταση της Παναγίας και του Ιησού στον ομφαλό και πυκνό φυτικό διάκοσμο, κατασκευασμένος πιθανώς στην Κωνσταντινούπολη γύρω στα μέσα του 18ου αι. Διάμ. 0.35 μ. (34378).

573. Ασημένιος ανεπίγραφος δίσκος με παράσταση του αγίου Σπυρίδωνα και χρονολογία 1778. από την Αδριανούπολη. Διάμ. 0.35 μ. (34364).

574. Ασημένιος ανεπίγραφος δίσκος με παράσταση της Παναγίας σε στάση δέησης στον ομφαλό, έργο του χρυσοχόου Ιωάννη με χρονολογία 1834. Διάμ. 0.34 μ. (34355).

575. Λεπτομέρεια του δίσκου της εικ. 571.

576. Ασημένιος δίσκος από την Καλλίπολη της ευρωπαϊκής ακτής του Ελλησπόντου, με παράσταση του αγίου Δημητρίου να φονεύει το Βούλγαρο τσάρο Καλογιάννη ή Σουλγιάννη και χρονολογημένη επιγραφή του 1852. Μέγ. διάμ. 0.47 μ. (34040).

577. Ασημένιο δισκάριο από την Κερμίρα της Καισαρείας, με λεπτοδουλεμένο επιγραφικό διάκοσμο του 1719 στο χείλος. Η καραμανλίδεια επιγραφή - η μεταγραφή δηλαδή της τουρκικής γλώσσας σε ελληνικούς χαρακτήρες - είναι η παλαιότερη απ' όσες έχουν σωθεί σε λειτουργικά σκεύη. Μεταξύ των προσφυγικών κεμηλίων του Μουσείου υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός κωδικών στα καραμανλίδεια, τα οποία χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες τουρκόφωνοι της Καππαδοκίας και γενικότερα της Μικράς Ασίας. Διάμ. 0.16 μ. (34530).

578. Ασημένιο επίχρυσο δισκοπότηρο υστερογοτθικής τεχνοτροπίας, κατασκευασμένο στη δυτική Ευρώπη στα τέλη του 15ου ή τις αρχές του 16ου αι. Προέρχεται από τα κεμηλία των προσφύγων της Ανατολικής Θράκης και της Μικράς Ασίας. Υψ. 0.19 μ. (33828).

579. Κοπτικοί βυζαντινοί και μεταβυζαντινοί χάλκινοι σταυροί, λειψανοθήκες, πόρτες και περόνες από το πλήθος των αντικειμένων που φυλάσσονται στις αποθήκες του Μουσείου Μπενάκη.







- 580 - 581 - 582
580. Ασημένιο επίσχυσο
 δισκοπότηρο από την Άγκυρα, με
 εγχάρακτο άνθινο διάκοσμο
 οθωμανικής τεχνοτροπίας και
 χρονολογημένη επιγραφή του 1675.
 Υψ. 0,22 μ. (33769).
581. Ασημένιο ενεπίγραφο
 δισκοπότηρο του 1671 από την
 Άγκυρα, με οθωμανικής
 τεχνοτροπίας διάτρητο διάκοσμο
 στον κάλυκα και μεταγενέστερο
 αδιάσμητο πόδι. Υψ. 0,24 μ.
 (33768).
582. Ασημένιο επίσχυσο
 δισκοπότηρο από την ευρύτερη
 περιοχή της Κασαρείας, με
 λεπτοδουλεμένα άνθη και
 εξαπτέρυγα, κατασκευασμένο στην
 Κωνσταντινούπολη το 17ο αι. Υψ.
 0,19 μ. (33829).



1874. Золотая чаша с позолотой, украшенная
эмалью и драгоценными камнями. Высота
15 см. Диаметр 10 см. В центре чаши
изображена Дева Мария с Младенцем
Христом. По окружности чаши
выгравированы кириллицей слова:
"СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ"

1875. Золотая чаша с позолотой, украшенная
эмалью и драгоценными камнями. Высота
15 см. Диаметр 10 см. В центре чаши
изображена Дева Мария с Младенцем
Христом. По окружности чаши
выгравированы кириллицей слова:
"СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ"

1876. Золотая чаша с позолотой, украшенная
эмалью и драгоценными камнями. Высота
15 см. Диаметр 10 см. В центре чаши
изображена Дева Мария с Младенцем
Христом. По окружности чаши
выгравированы кириллицей слова:
"СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ"

1877. Золотая чаша с позолотой, украшенная
эмалью и драгоценными камнями. Высота
15 см. Диаметр 10 см. В центре чаши
изображена Дева Мария с Младенцем
Христом. По окружности чаши
выгравированы кириллицей слова:
"СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ СВЯТЫЙ"









586 - 587 - 588
589

586. Ασημένιο δισκοπότηρο με άθινο διάκοσμο και χρονολογημένη επιγραφή του 1740, κατασκευασμένο στην Κωνσταντινούπολη. Υψ. 0,22 μ. (34486).

587. Ασημένιο δισκοπότηρο διακοσμημένο με παραστάσεις από τα Πάθη του Ιησού, στις οποίες διακρίνονται οι έντονοι επιρροές της δυτικής εικονογραφίας. Πιθανότατα έργο των χρυσοχοϊκών εργαστηρίων της Κωνσταντινούπολης, γύρω στα 1800. Υψ. 0,35 μ. (34478).

588-589. Λεπτομέρειες από τις παραστάσεις του δισκοπότηρου της εικ. 587. με τον Πρώτο Εμπαγμό, τον Ελκόμενο και το Κάρφωμα των Ήλων.





590 - 591 - 592 - 593 - 594 - 595 - 596 - 597

590-597. Λαβίδες και λόγχες για την τελεση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας.

590. Λαβίδα ευρωπαϊκής κατασκευής. Τέλη 17ου αι. Μήκ. 0.16 μ. (34433).

591. Λαβίδα από σεντέφι, ασήμι και όστρακο χελώνας. Τέλη 17ου-αρχές 18ου αι. Μήκ. 0.13 μ. (34446).

592. Λαβίδα με παράσταση δύο αντιμαριστών αγίων. 18ος-αρχές 19ου αι. Μήκ. 0.20 μ. (34429).

593. Λαβίδα με σπειροειδή λαβή και παράσταση αγγέλου στην απόληξη.



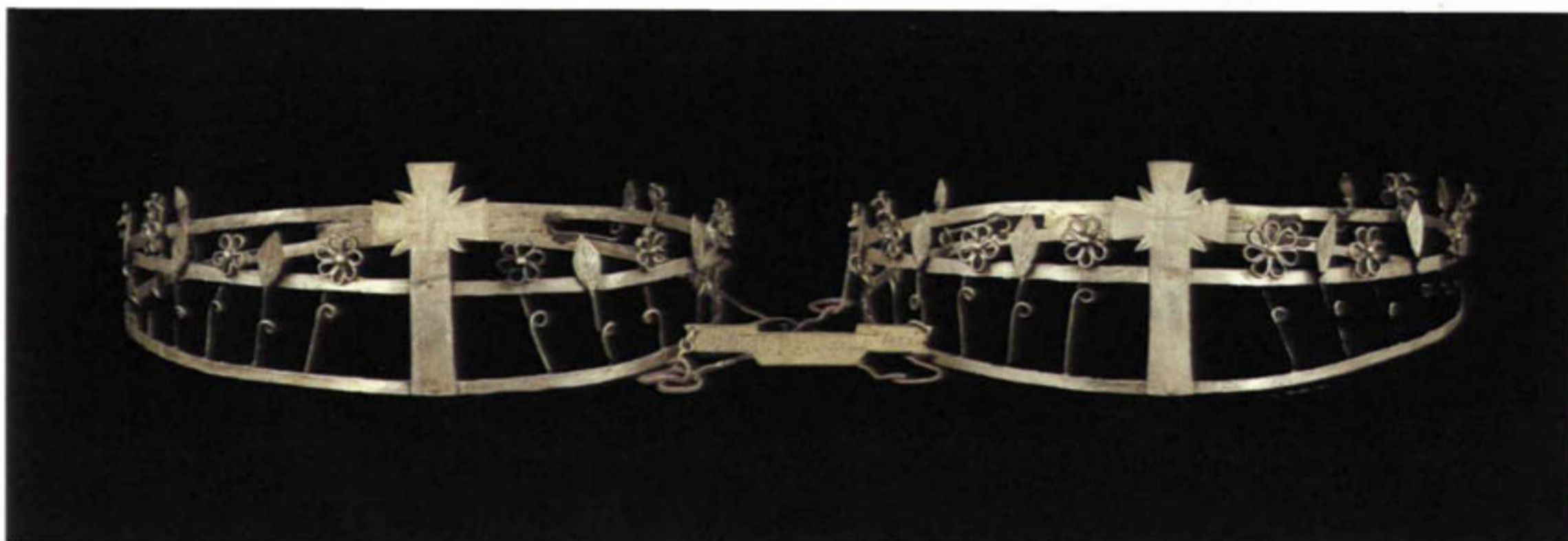
18ος α. Μήκ. 0.17 μ. (34432).

594. Λαβίδα με αφιερωματική επιγραφή του παπά Ιωσήφ και χρονολογία 1785. Μήκ. 0,18 μ. (34422).

595. Λόγχη από ατσάλι με επίθετο χρυσό διάκονο. 17ος α. Μήκ. 0.19 μ. (34447).

596. Λόγχη από την Κερμίρα της Καισαρείας με ελληνική επιγραφή του 1710. Μήκ. 0.17 μ. (34449).

597. Λόγχη κατασκευασμένη στην Κωνσταντινούπολη. 19ος α. Μήκ. 0.19 μ. (34448).



598 - 599 - 600
601 - 602
603 - 604

598. Ασημένια στέφανα γάμου, με λεπτά συρμάτινα άνθη και φύλλα που συμβολίζουν την ευγονία και μιμούνται φυσικά άνθηνα στεφάνια. Στην αλυσίδα που τα ενώνει κρέμεται ένα μικρό αφιερωματικό πλασάδιο με το όνομα του δωρητή. Προέρχονται από τα προσφυγικά κειμήλια της Μικράς Ασίας, 19ος αι. Διάμ. 0,17 μ. (34919).

599. Στέφανα γάμου από το ναό του Αγίου Στεφάνου στη Σαφράμπολη του Πόντου, όπου τα είχαν αφιερώσει η Ελισάβετ και ο Στέφανος Ματεντζόγλου.

Έργα του τεχνίτη Χατζή Κωνσταντίνου με χρονολογία 1855. Διάμ. 0,18 μ. (34022).

600. Στέφανα γάμου από το ναό της Παναγίας στην Καλλίπολη, με χρονολογία 1866. Διάμ. 0,18 μ. (34020).

601. Στέφανα γάμου με κεραμασλιδική επιγραφή του 1849. Διάμ. 0,19 μ. (34023).

602. Στέφανα γάμου με μπουκέτα ρόδων.

19ος αι. Διάμ. 0,17 μ. (34138).

603. Στέφανα γάμου σε σχήμα διαδήματος με την Παναγία και τον αρχάγγελο Μιχαήλ στα κεντρικά μέταλλα, από τη Μικρά Ασία. 19ος αι. Διάμ. 0,18 μ. (34018).

604. Στέφανα γάμου με πράσινο συρματερό σμαλτό και απομμήσεις πολύτιμων λίθων, εργασμένα μάλλον στη Σαφράμπολη του Πόντου. 19ος αι. Διάμ. 0,18 μ. (34015).





605 - 606

605. Ασημένιος σταυρός λιτανείας με επίχρυσο διάκοσμο, από το ναό του Αγίου Ιωάννη των Χίων στον Γαλατά της Κωνσταντινούπολης, με χρονολογημένη επιγραφή του 1689. Υψ. 0,64 μ. (34294).

606. Ασημένιος σταυρός λιτανείας, πλακισμένος από επίχρυσους δράκοντες που στηρίζουν τα «λιπηρά», εικονίδια με την Παναγία και τον άγιο Ιωάννη. 18ος αι. Υψ. 0,35 μ. (33894).





607 - 608 - 609
610 - 611





612 - 613 - 614

607. Λεπτομέρεια ασημένιου εξασπέρυιου με διάτρητο άνθινο διάκοσμο και επίχρυσα επιθετα μετάρλια, που φέρουν εμπέστες παραστάσεις του αρχάγγελου Μιχαήλ και εξαπτερύγων. Σύμφωνα με τη χρονολογημένη επιγραφή του 1690, το εξοχο αυτό κειμήλιο της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής αργυροχοίας είχε αφιερωθεί στο ναό του Αγίου Ιωάννη των Χίων, στον Γαλατά της Κωνσταντινούπολης. Υψ. 0,48 μ. (33891).

608-609. Ασημένια εξαπτερύγια του 1705, με κεντρικές επίχρυσες παραστάσεις του αγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου και της Ανάστασης, από το μετόχι του Παναγιού Τάφου της Ιερουσαλήμ στην Κωνσταντινούπολη. Υψ. 0,53 μ. (33889).

610-611. Ασημένια επίχρυσα εξασπέρυια του 1729, με παραστάσεις από τα Πάθη του Ιησού και το βίο του αγίου Γεωργίου, από το ναό του Αγίου Γεωργίου στην Αργυρούπολη του Πόντου. Υψ. 0,61 μ. (33815).

612. Πτυσσόμενη λυχνία του 6ου-7ου αι., στερεωμένη σε μεταγενέστερο ενεπίγραφο δίσκο του 1783, από το ναό του Αγίου Νικολάου στην Τοκάτη της Μικράς Ασίας. Υψ. 0,14 μ. (22094).

613. Επτάφωτη ασημένια λυχνία αρτοκλασίας με χηροστάτες σε σχήμα ελισσόμενων βλαστών και δράκοντες. Πρώτο μισό 19ου αι. Υψ. 0,26 μ. (34118).

614. Πεντάφωτη ασημένια λυχνία αρτοκλασίας με περίτεχνο φυτικό διάκοσμο, φτερωτούς δράκοντες κοράλλια και χρονολογημένη καρναμονλίδικη επιγραφή του 1811. Υψ. 0,46 μ. (34593).





615 619 - 620 - 621
616 - 618 - 622 - 623 - 624
617 625-626-627

615. Ασημένιο τάσι με εμπόστες παραστάσεις φρονταστικών ζώων στην περιφέρεια και ένα ελάφι επικαρφωμένο στον ομφαλό. Πρώτο μισό 19ου α. Διάμ. 0,13 μ. (Εα 1864).

616. Ασημένιο τάσι με παράσταση της Ανάστασης στον ομφαλό, φρονταστικά ζώα στην περιφέρεια και επιγραφή που μνημονεύει ως τόπο κατασκευής τη Λάρισα στα 1828. Διάμ. 0.12 μ. (Εα 2146).

617. Ασημένιο τάσι με κεντρικό εβραϊκό αστρο και μικρή λαβή ανάρτησης. 19ος α. Διάμ. 0.13 μ. (34279).



618. Ασημένιο τάσι με λοβωτά τοιχώματα και φυτικό διάκοσμο από τη Μοντελάσια (Ταλάς) της Καισαρείας. 19ος α. Διάμ. 0,16 μ. (34280).

619. Ασημένιο φορητό αρτοφόριο σε σχήμα κουτιού που χρησιμοποιε αρχικά ως ταμπακοθήκη, με παράσταση παράθειας πόλης. Όπως και όλα τα εικονιζόμενα εδώ δείγματα, χρονολογείται στο 19ο α. και προέρχεται από τη Μικρά Ασία. Μήκ. 0,07 μ. (34398).

620. Αρτοφόριο με παράσταση Μελισμού, συμβολική απεικόνιση της Θείας Ευχαριστίας. Μήκ. 0,10 μ. (34317).

621. Αρτοφόριο με παράσταση Μελισμού και ευαγγελιστών. Μήκ. 0.15 μ. (33967).

622. Αρτοφόριο με παράσταση του «Ιησού εν ποτηρίω». Μήκ. 0.10 μ. (34323).

623. Αρτοφόριο με παράσταση του «Ιησού εν ποτηρίω», τα αρχικά ΑΑ και χρονολογία 1881. Μήκ. 0,10 μ. (34325).

624. Αρτοφόριο με παράσταση του «Ιησού εν ποτηρίω» και χρονολογία 1844, από το χωριό Ταβλουσούν της Καισαρείας. Μήκ. 0,09 μ. (34315).

625. Αρτοφόριο με παράσταση του αγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου. Μέγ. διάμ. 0.07 μ. (33974).

626. Αρτοφόριο με παράσταση Μελισμού και χρονολογία 1805. Μήκ. 0.19 μ. (33968).

627. Αρτοφόριο με αλληγορική παράσταση κοινή σε δυτικοευρωπαϊκές ταμπακοθήκες. Μέγ. διάμ. 0.08 μ. (34402).





628 - 629 - 630
631 - 632
633 - 634

628. Λειψανοθήκη από ασήμι με επιχρυσώσεις, για τη φύλαξη της κόφας του αγίου Γεωργίου του Χιοπολίτου, ο οποίος μαρτύρησε στο Αϊβαλί της Μικράς Ασίας το 1807. Σύμφωνα με τη χρονολογημένη επιγραφή του 1816, είναι αφιερωμένη από τη συντεχνία των σαπουνηζήδων και εργασμένη από τον Πανταζή Μαρογκόπουλο. Υψ. 0,16, διάμ. 0,20 μ. Δωρεά Γεωργίου Ζέκου (23792).

629-630. Ασημένια λειψανοθήκη με χρονολογία 1813, στο κάλυμμα της οποίας εικονίζονται οι άγιοι Αμφιλόχιος, Ιωάννης και Γεώργιος, από τη μονή Προδρόμου της Καισαρείας. Μήκ. 0,17 μ. (34061).

631-632. Ασημένια λειψανοθήκη του αγίου Μηνά του Καλλιπέλαδου με χρονολογημένη επιγραφή του

1734, από τη μονή Δρυάνου στο Αργυρόκαστρο της Βορείου Ηπείρου. Διάμ. 0,11 μ. (13976).

633-634. Ασημένια λειψανοθήκη της καρδιάς του αγίου Χαράλαμπος, με χρονολογημένη επιγραφή του 1732. Προέρχεται από τα κειμήλια των προσφύγων της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης. Μήκ. 0,11, πλ. 0,08 μ. (34052).





635 - 637
636

635. Ασημένια λεκάνη αγιασμού με εματίεστο διάκοσμο από εξασπτέρυγα. Σύμφωνα με την επιγραφή, την αφιέρωση της που είχε υποσχεθεί κάποια Αλεξάνδρα στα 1722 πραγματοποιήσαν οι επίτροποι του ναού των Αγίων Αποστόλων το 1738. Υψ. 0.16, διάμ. 0.23 μ. (34025).

636. Ασημένια λεκάνη αγιασμού με μια πλατιά ζώνη από άνθηνα διακοσμητικά θέματα και χρονολογημένη επιγραφή του 1815, από την Κερμίρα της Καισαρείας. Υψ. 0.22, διάμ. 0.28 μ. (34026).

637. Λεπτομέρεια από τη λεκάνη αγιασμού της ενσ. 635.



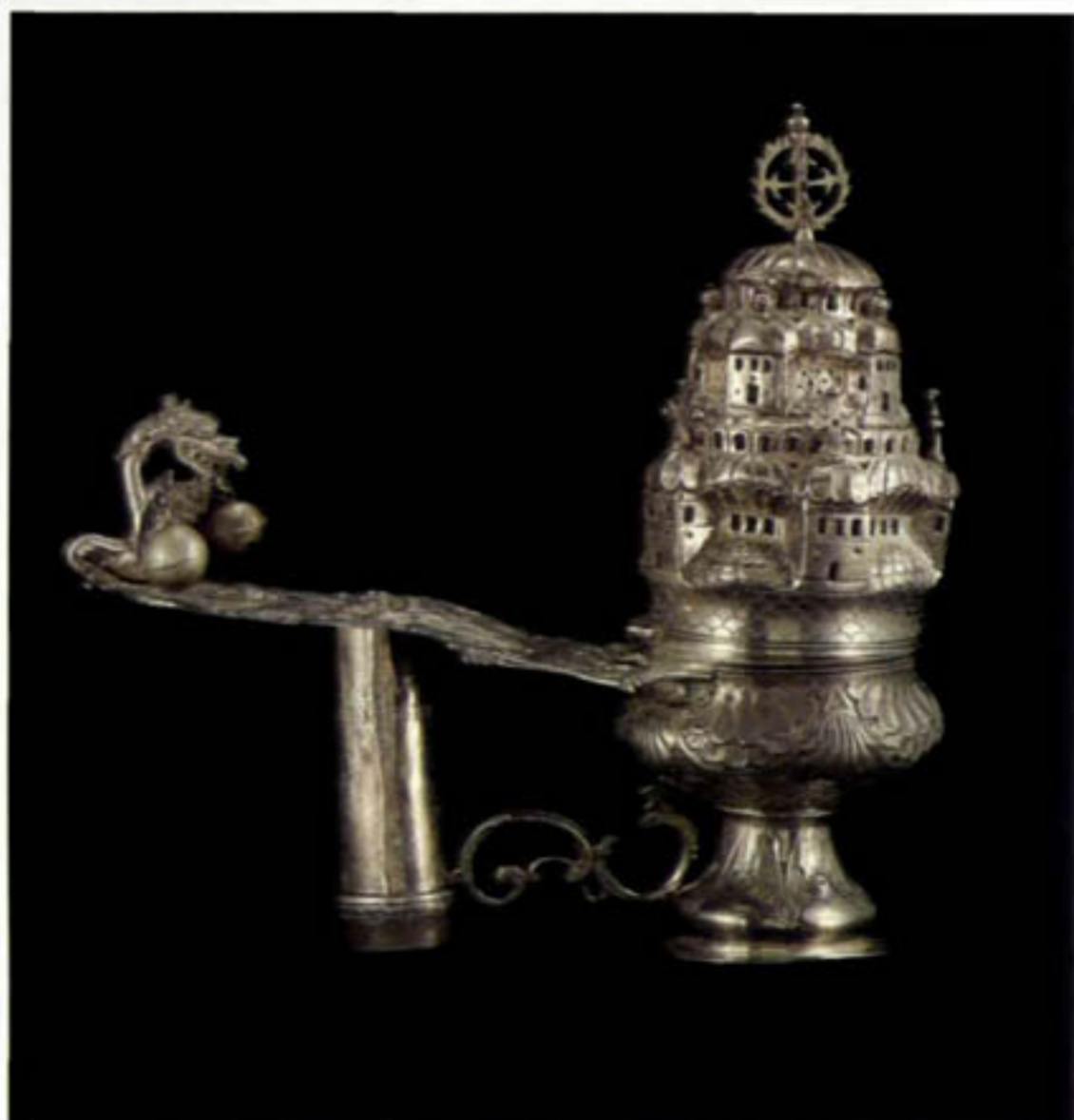


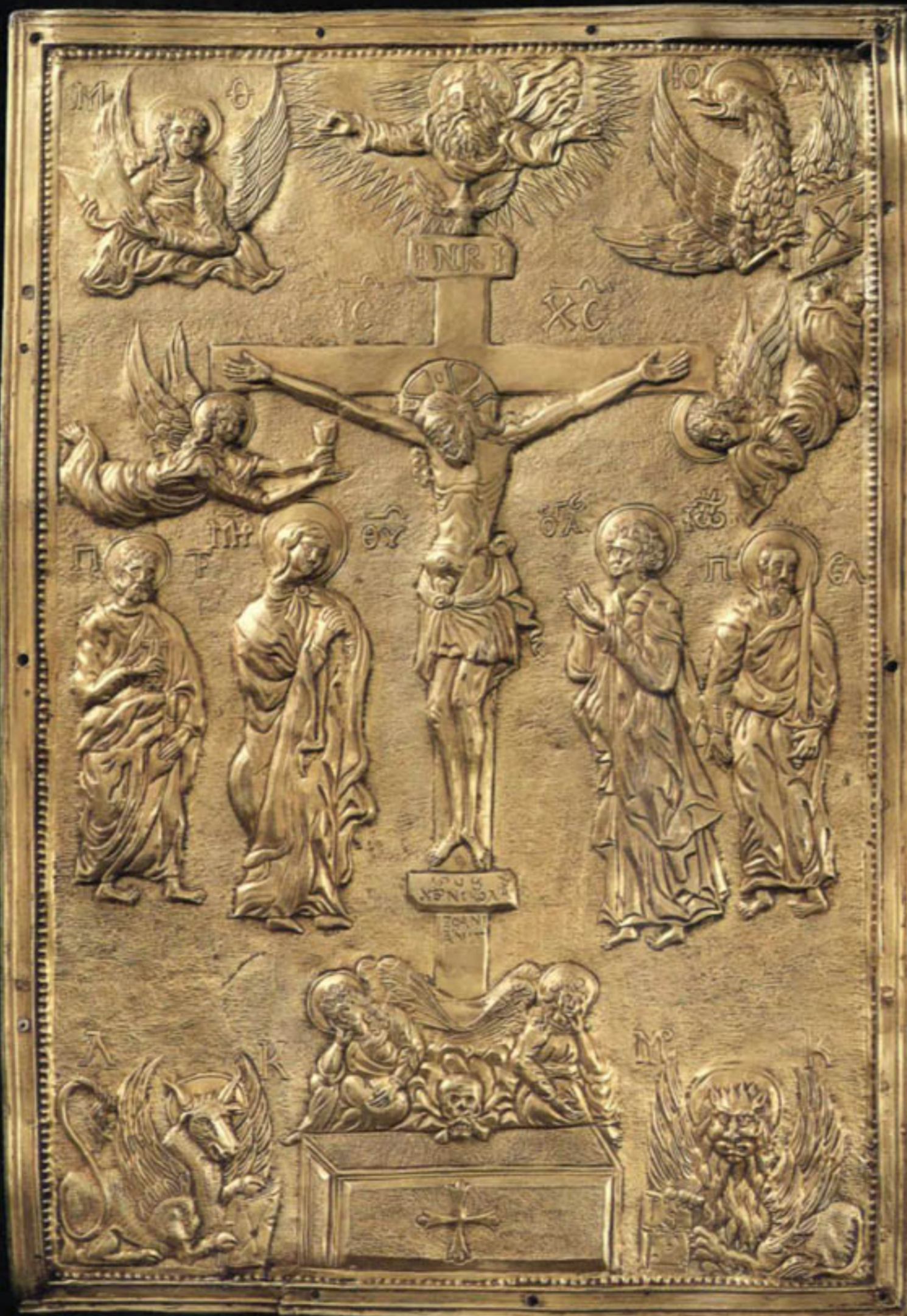
638 - 639 - 640 - 641





642 - 643 - 644 - 645 - 646
647





638. Ασημένιο ροαντιστήρι με επιχρυσώσεις, ανάγλυφο κηφελωτό διάκοσμο και επιγραφή του 1764. Υψ. 0.21 μ. (34462).

639. Ροαντιστήρι από αδιαφανές γυάλινο γυάλι, με επίχρυσο δέσιμο του 18ου α. Υψ. 0.18 μ. (33798).

640. Ασημένιο ροαντιστήρι με επίχρυσες παραστάσεις της Παναγίας και αρχαγγέλων, αφιέρωμα του «Νικολάου Αρχοντος των Μοναστηριών» στο ναό του Αγίου Γεωργίου της Αργυρούπολης του Πόντου, το 1735. Υψ. 0.26 μ. (34124).

641. Ασημένιο ροαντιστήρι με φολιδωτό διάκοσμο. 17ος α. Υψ. 0.26 μ. (34132).

642. Ασημένιο καντήλι από τη μονή του Οσίου Νικάνορα στη Ζάβορδα των Γρεβενών, με χρονολογημένη επιγραφή του 1727. Υψ. 0.13 μ. (13991).

643. Ασημένιο καντήλι σε σχήμα που μιμείται βενετσιάνικα πρότυπα από γυάλι. Πρώτο μισό 17ου α. Υψ. 0.19 μ. (13990).

644. Ασημένιο καντήλι κατασκευασμένο στη Βενετία Τέλη 17ου-αρχές 18ου α. Υψ. 0.20 μ. (13986).

645. Ασημένιο θυμιατήριο από το ναό της Παναγίας Ρευματοκρατόρισσας στη Ραδεστό της Ανατολικής Θράκης, με χρονολογημένη επιγραφή του 1847. Υψ. 0.23 μ. (34565).

646. Θυμιατήριο από κεραμικό της Κιουτάχειας με λαβή και βάση από επίχρυσο χαλκό. Πρώτο μισό 18ου α. Υψ. 0.20 μ. (171).

647. Ασημένιο θυμιατήριο με λαβή που καταλήγει σε κεφάλι δράκοντα και χρονολογημένη επιγραφή του 1810, από τη μονή του Ταξάρχη της Καισαρείας. Υψ. 0.26 μ. (34097).

648. Ασημένιο επίχρυσο κάλυμμα ευαγγελίου με έντονα επηρεασμένη από δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα παράσταση της Σταύρωσης και την επιγραφή 1548 ΧΕΙΡ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΡΑΝΙΑΝΙΤ. 0.28x0.20 μ. (14013).

649. Βελούδινο κάλυμμα ευαγγελίου με παραστάσεις της Δέησης και της Μεταμόρφωσης από επίχρυσα χιτά στοιχεία εξαιρετικής τέχνης. Τέλη 16ου-αρχές 17ου α. 0.34x0.25 μ. (14016).





650 - 651

650. Ασημένιο επίχρυστο κάλυμμα ευαγγελίου του 1676, με παράσταση της Σταύρωσης, την οποία πλασιώνουν ο έθρονος Ιησούς, η Άμπελος με τους αποστόλους και ο Ιεσσαί, από την Αδριανούπολη. 0,29x0,21 μ. (34162).

651. Κάλυμμα ευαγγελίου του 1710, με άθινο επισμαλτωμένο συρματερό διάκοσμο και επίχρυστα χιτά πλακίδια που φέρουν παραστάσεις της Σταύρωσης, της Ανάστασης και του Δωδεκαήρτου. Η έξοχη αυτή χρυσοχόικη δημιουργία κάποιου «εξάρχου μερέως χιμεντού» προέρχεται από το χαρμό Ευκάρτων των Σαραντα Εκαλήσιών της Α κατολικής Θράκης. 0,33x0,23 μ. (34157).





652 - 653 - 654
655

652. Βελούδινο κάλυμμα ευαγγελίου με επίθετες παραστάσεις της Ανάστασης και των ευαγγελιστών που αντιγράφουν τρανσυλβανικά αργυροχρυσά πρότυπα. Σύμφωνα με τη σωζόμενη επιγραφή κατασκευάστηκε το 1799 και επισκευάστηκε το 1821 για να αφιερωθεί από τη συντεχνία των οικοδόμων στο μετόχι του Παναγιού Τάφου της

382

Αδριανούπολης 0,32x0,23 μ. (34183).

653. Βελούδινο κάλυμμα ευαγγελίου με επίθετα επίχρυσα στοιχεία, από την Κίο της Βιθυνίας, κατασκευασμένο στη Βλαχία. Η ολαβονική επιγραφή μνημονεύει ως πρώτο του κάτοχο το μητροπολίτη Τρανσυλβανίας Σάββα Μπράνκοβιτς

και τη χρονολογία 1702. 0,25x0,25 μ. (34192).

654. Λεπτομέρεια από το κάλυμμα ευαγγελίου της εικ. 652.

655. Λεπτομέρεια από το κάλυμμα ευαγγελίου της εικ. 653.

† ΕΙΣ ΤΗΚΕ ΡΗ, ΤΟΥ ΗΟΥ ΜΕ ΝΟΥ
ΚΥΡ ΔΑΝΗΛ ΑΦΗΕ ΡΟ ΜΑ
ΤΟΥ ΕΣΙΑ ΦΗ ΤΟΝ ΤΟΥ Λ ΚΕ
ΡΗ ΔΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗ ΜΟΕΗ
ΝΟΝ ΕΠΕΤ 1799
ΑΜΑ ΚΕ ΜΗ ΘΙ

1821





656 - 657 - 658
659 - 660

656. Ασημένιο αρτοφόριο με επιχρυσωμένες λεπτομέρειες μνημειακών διαστάσεων σε σχήμα καού. 19ος αι. Υψ. 0.68 μ. (33966).

657-658. Ασημένιοι κρόκοι, παραδοσιακά αφιερώματα για τη θεραπεία ψυχικών ασθενειών. 19ος αι. Διάμ. 0,16 και 0.14 μ. (34305, 34304).

659. Ασημένια επένδυση εικόνας τέμπλου με παράσταση του αγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου και χρονολογία 1713. από το χωριό Βαγκ της αρμενορθόδοξης κοινότητας του Εγκάν στην ανατολική Μικρά Ασία. 0,67x0,51 μ. (34458).

660. Ασημένια επένδυση εικόνας τέμπλου με παράσταση του αγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου και χρονολογημένη επιγραφή του 1800, που μνημονεύει ως τεχνίτη της κάποιον «ευτελή Γεωργάκη». από την Καισαρεία της Καππαδοκίας. Υψ. 0,77 μ. (34585).





661 - 662 - 663 - 664
665 - 666

661. Επίτιμο κόσμημα με ανθοδοχείο και πρωτόγραμμα, από το χειρόγραφο χάρτινο κώδικα με το «εκλόγον» που μελοποίησε ο πρωτοψάλτης της Μεγάλης Εκκλησίας Γεώργιος, το 19ο αιώνα. Προέρχεται από τα Τύνα της Καππαδοκίας και περιώθηκε από τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922. 0,21x0,15 μ. (34819).

662. Επίτιμο κόσμημα με παράσταση φανταστικού ορισμού, από ένα «Δοξαστικόν των Μηνών», μουσικό χειρόγραφο σε χαρτί. 19ος αιώνας. 0,20x0,14 μ. (34984).

663. Επίτιμο κόσμημα σελίδας χάρτινου χειρογράφου του ρητορος Γεωργίου από τον Αίνο της Ανατολικής Θράκης. Προέρχεται από την ποντιακή μονή του Αγίου Γεωργίου του Περιστεριώτα. 18ος αιώνας. 0,31x0,21 μ. (34866).

664. Επίτιμο άνθιμο κόσμημα και πρωτόγραμμα με πουλί από χάρτινο χειρόγραφο με το βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης «Σοφία Ιησού Υιού Σεράχη». 18ος αιώνας. 0,23x0,17 μ. (34918).

665. Επίτιμο κόσμημα με παράσταση της Δέησης μέσα σε άνθιμο πλαίσιο και πρωτόγραμμα από χειρόγραφο των Απάντων του Σιμεώνος Θεσσαλονίκης, με χρονολογία 1673 και προέλευση την Κωνσταντινούπολη. 0,29x0,20 μ. (35030).

666. Επίτιμο κόσμημα με παράσταση του αγίου Παντελεήμονα, από χειρόγραφο σε χαρτί με ονόματα επικαλούμενων την παρρησία του αγίου. 18ος-19ος αιώνας. 0,25x0,15 μ. (Μπενάκη 35).





ΜΗ ΟΚΤΩΒΡΟΣ

ἔχων ἡμέρας ἑξήκοντα μία, ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ἐνδέκεια
καὶ ἡ νύξ ὥρας δευαθρεῖς

εἰς τὰς δεκάδεια μνηστῶν εἰσεληλυθῶν ἁγίων ἐνδόξων
ἐκ χριστοῦ ἱεροῦ μεγάλου μαρτύρων, πρόβου, ταρα,

χα, καὶ ἀνδρονίου.

εἰς μὲν τὸ γοχυνίου, ἑατέρως στιχολογημένον, τὸ ἀρχαῖον
ἀνθίφωνου, τὸ μακάριος ἀνὴρ, ὅτι διὰ τὸ κῆρυξ

εὐεργεσία, ἰσθμῶν, ἡ καὶ τὰς

λομῶν, προσόμοια

ἡχῶν εὐδὲς ἀνδρόφιμοι μαρτύρες ὑμῶν.

Οἱ ἅγιοι μάρτυρες οἱ ἱερεῖς, ἐν ἐνὶ φρονήματι, ἡ ἱεροσολί

ω θεόητι, ἀπὸ καρδίας, ἀπειλάς τυραννῶν, καὶ

ἀπληγὰς διασώσωτε, ὑπέμειναν ἡ πίστις ῥηνύμεινοι.

667 - 668
669

667. Επίτιλο κόσμημα από χειρόγραφο κώδικα σε χαρτί, με παράσταση των τριών αθλητών του Χριστού, Πρόβου, Τάραχου και Ανδρονίου και την ακολουθία τους. Ίσως από το Ανδρονάιο της Καππαδοκίας. 18ος αι. 0.20x0.14 μ. (34878).

668-669. Σκηές με τα Πάθη του Χριστού και μαρτύρια αγίων, από χειρόγραφο κώδικα σε χαρτί με ευχές και προσευχές. 19ος αι. 0.09x0.07 μ. (Μπενάκη 55).

668. Οι άγιοι Γεώργιος και Δημήτριος με τον προσευχόμενο.

669. Η Μαστίγωση και η Πορεία προς τον Γολγοθά.







670-672. Σχέδια εργασίας ζωγράφων της Μεταβυζαντινής περιόδου για την αναπαράγωγή των θεμάτων τους από εικόνα σε εικόνα, προκειμένου να ανταποκρίνονται στην αυξημένη ζήτηση της αγοράς. Η συλλογή σχεδίων και αντιβόλων του Μουσείου Μπενάκη προσφέρει πολύτιμα στοιχεία για τη μελέτη της τεχνικής των μεταβυζαντινών εικόνων.
670. Λεπτομέρεια από τα κάτω άκρα και το χέρι ανδρικής μορφής, πιθανώς του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου.

670 - 671
' 672

Η σχεδιαστική απόδοση θυμίζει την τεχνοτροπία του Εμμανουήλ Τζάνε (βλ. εικ. 483). 17ος αι. (·). Τέμπερα σε χαρτί, 0,22x0,14 μ. (25217).

671. Παράσταση Άρπιας, θηλυκού φτερωτού δαίμονα. 19ος αι. Υδατογραφία σε χαρτί, 0,30x0,21 μ. (35046).

672. Αθανασίου εκ Γαλατίστης. Οι στρατιωτικοί άγιοι Δημήτριος, Μερκούριος και Αρτέμιος, από φύλλο εικονογραφικού οδηγού. Μέσα 19ου αι. Σχέδιο σε χαρτί, 0,20x0,29 μ. (25309).









III. Πρωτάκουστοι ρυθμοί και εξαίσιες μελωδίες στις ιδιαίζουσες τονικότητες του νεοελληνικού προοιμίου.

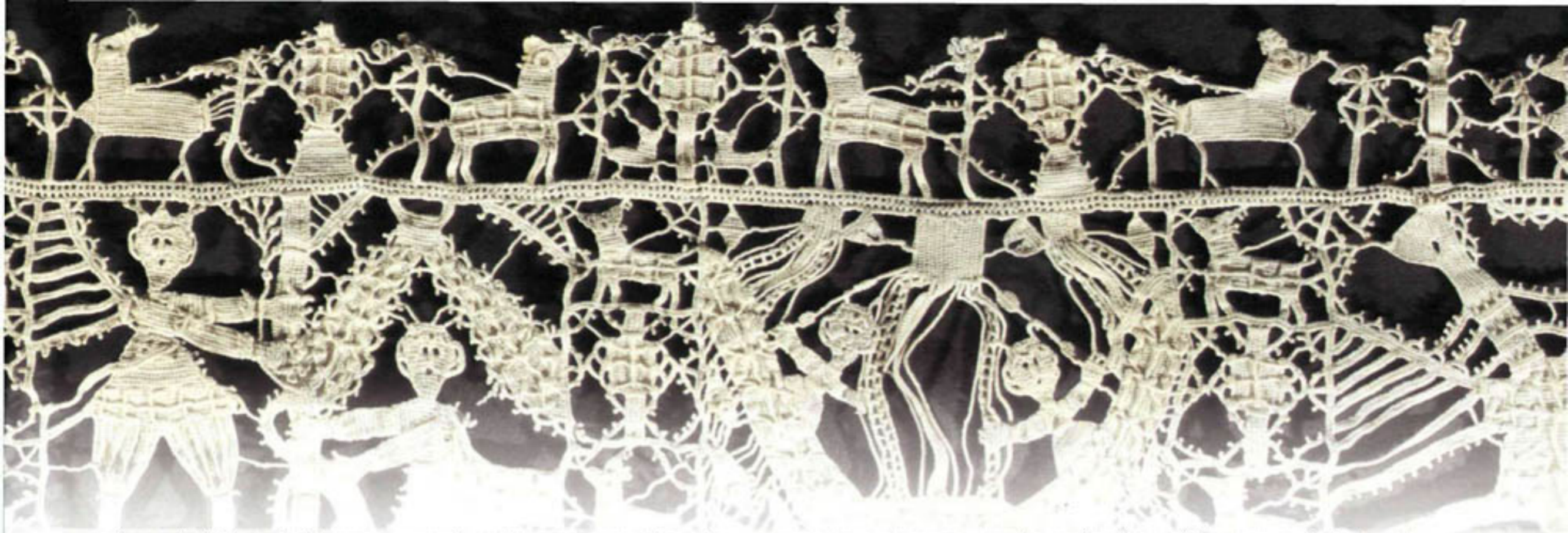
Το 1453, όταν έσπασε η αντίσταση του Βυζαντίου και η Κωνσταντινούπολη έγινε πρωτεύουσα της οθωμανικής αυτοκρατορίας, πολλά από τα εδάφη που απαρτίζουν σήμερα το ελληνικό κράτος παρέμειναν υπό δυτική, ενεπική κυρίως κατοχή. Η οριστική επικράτηση των τουρκικών στρατευμάτων σε όλη την έκταση του ελλαδικού χώρου συντελέστηκε γύρω στις αρχές του 18ου αιώνα μετά από μακροχρόνιους, αιματηρούς πολέμους και τη σταδιακή υποστολή των εμβλημάτων της Φραγκοκρατίας στα κάστρα της Ρόδου και της Κύπρου, της Πελοποννήσου, των νησιών του Αιγαίου και της Κρήτης. Μόνο τα νησιά του Ιονίου πελάγους απέφυγαν τελικά τον τουρκικό ζυγό, χάρη στην «προστασία» που τους παρείχε η ενεπική και στη συνέχεια η αγγλική επικυριαρχία. Κατά το διάστημα των εξαιρετικά επώδυνων ιστορικών μεταλλάξεων της Μεταβυζαντινής περιόδου, ο τραυματισμένος ελληνικός κόσμος κατόρθωσε να διατηρήσει ζωντανή τη συνείδηση της εθνικής του ταυτότητας, έτσι ώστε να περισώσει την ενότητα του με συνεκτικό συστατικό τη δύναμη της γλώσσας του και την ιαματική ευλογία της ορθόδοξης θρησκείας· και αυτό παρά τις ριζικές αναπροσαρμογές της πολιτικής γεωγραφίας, τους ανηλεείς διωγμούς, τις βίαιες μετατοπίσεις σημαντικών τμημάτων του πληθυσμού, τις ερημώσεις εκτεταμένων περιοχών, τις βαρύτερες φορολογικές υποχρεώσεις, τη συνεχή απειλή του εξισλαμισμού.

Στους βασικούς παράγοντες που ευνόησαν την καλλιέργεια των εσωτερικών αντιστάσεων του τουρκοκρατούμενου Ελληνισμού, πυροδοτώντας ταυτόχρονα και τις δημιουργικές του διεξόδους, θα πρέπει να συνυπολογιστεί η, έναντι σοβαρών ανταλλαγμάτων, κατάκτηση μιας σχετικής διοικητικής αυτονομίας. Με τη συνεχώς βελτιούμενη δημογραφική ανάπτυξη του ελληνικού στοιχείου από το 17ο αιώνα και μετά, γίνεται όλο και πιο έκδηλη η ανάδειξη μιας κοινωνικής ευαισθησίας, η ενεργός πολιτική δραστηριότητα, η ραγδαία αύξηση της συμμετοχής στο χερσαίο και το θαλάσσιο εμπόριο της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Από τις αρχές και ιδιαίτερα από τα μέσα του 18ου αιώνα, πολλές παραθαλάσσιες πόλεις και πολλά νησιά εξελίσσονται σε σπουδαία ναυτικά κέντρα με τον εμπορικό τους στόλο να διεκδικεί από τα πλοία των δυτικών δυνάμεων την υπεροχή των διακινήσεων στην ανατολική Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα. Η ελληνική ναυτιλία επωφελείται από τη ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουσούκ-Κάιναρτζή (1774) και από την κατάσταση που διαμόρφωσε στην Ευρώπη η Γαλλική Επανάσταση (1789) και ο ηπειρωτικός αποκλεισμός.

για να πολλαπλασιάσει τα δρομολόγια της προς τη Δύση. Την ίδια περίοδο το χερσαίο εμπόριο με τις μεγάλες ευρωπαϊκές μητροπόλεις επιφέρει μια εντυπωσιακή τόνωση της οικονομικής πραγματικότητας στις ορεινές κυρίως περιοχές της Θεσσαλίας, της Ηπείρου και της Μακεδονίας. Την υλική ευμάρεια συνοδεύει και γενικότερα η απροσδόκητη βελτίωση των όρων της διαβίωσης, καθώς και μια ενδεικτική μεταστροφή των ενδιαφερόντων προς άλλες κατευθύνσεις. Στις μεγάλες παροιρίες της Ιταλίας, της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, των Παραδουνάβιων ηγεμονιών της Βαλκανικής και της νότιας Ρωσίας, δημιουργούνται σημαντικοί πυρήνες οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής και πνευματικής δραστηριότητας, οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση, συνεχή επαφή με τις υπόδουλες περιοχές. Μαζί με τα εμπορεύματα εισάγονται και διακινούνται στον τουρκοκρατούμενο Ελληνισμό νέοι τρόποι ζωής και νέες ιδέες, εντείνοντας τις διεργασίες της άνθησης που είναι γνωστή ως Νεοελληνικός Διαφωτισμός.

Οι πηγές, απ' όπου αντλεί τις εμπνεύσεις της η δημιουργική έκφραση σε όλες τις εκδηλώσεις της, εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στο ανεξάντλητο απόθεμα των αναμνήσεων του βυζαντινού παρελθόντος, εμπλουτισμένες όμως με ισότιμες ποσοτικές και ποιοτικές επιρροές από την προσδευτική νοησιарχία της Δύσεως και τη συντηρητική αισθαντικότητα της Ανατολής. Παρά τη φαινομενική, εντούτοις, αντιθετικότητα των καταβολών τους, τόσο την εικαστική όσο και την πνευματική κατάθεση αυτής της περιόδου διέπει η απαραγνώριστη ενότητα της γενικής αντίληψης και το ενιαίο αισθητικό ύφος. Τούτο οφείλεται σε μια υπολογίσιμη αφομοιωτική δύναμη, που μπορεί να μετουσιώνει δυναμικά τα δάνεια της θεματικής ή της μορφολογίας σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των περιστάσεων και με τις απαιτήσεις των νέων καιρών.

Η ιδιοτυπία του νεοελληνικού αισθητηρίου, με θεμελιακό της χαρακτηριστικό την ορατή - στην εκκλησιαστική πρωτίστως πνευματική και καλλιτεχνική παραγωγή - αντοχή της βυζαντινής παράδοσης, δύσκολα θα μπορούσε να ερμηνευθεί χωρίς τη βοήθεια των συντελεστών του ευρύτερου ιστορικού πλαισίου. Περισσότερο, δηλαδή, από τις επιταγές του δόγματος, για την κατανόηση της θα έπρεπε να διερευνηθούν οι αφετηρίες μιας αυθόρμητης βιωματικής ανάγκης, η οποία επέβαλε την αναγωγή στο παρελθόν, με την πεποίθηση ότι η συνδρομή του θα μπορούσε να διατηρήσει ζωντανή τη μνήμη, εξασφαλίζοντας έτσι και τη συνέχεια. Στον απο-



καλυπτικό αλλά και βαθύτατα συγκινητικό αγώνα της να περισώσει κάτι από το αυτοκρατορικό μεγαλείο του Βυζαντίου, η εκκλησιαστική τέχνη καταφεύγει με έμπνευση και φαντασία, με ευαισθησία και επιδεξιότητα ακόμη και στα πιο ταπεινά υλικά. Οι εικόνες των ζωγράφων της Κρητικής Σχολής γίνονται περιζήτητες σε κάθε εστία του ελάσσονος αλλά και του άλλοτε μείζονος Ελληνισμού, ακριβώς επειδή συνεχίζουν με ευλάβεια την αναμετάδοση του ανθρωπιστικού μηνύματος της βυζαντινής τέχνης, έχοντας όμως δεχθεί και τις ευεργετικές επιδράσεις του αναγεννησιακού πνεύματος. Από το γόνιμο συγκερασμό της βυζαντινής με την αναγεννησιακή ζωγραφική γύρω στα μέσα του 16ου αιώνα, προκύπτει η προσωπική έκφραση του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, η προφητική της διάσταση και η διεθνική της αξία. Με την πάροδο του χρόνου, στην εξέλιξη των εικαστικών αναζητήσεων ανιχνεύονται όλο και περισσότερα δυτικά στοιχεία, όλο και πιο συχνές αναδρομές στις κατακτήσεις της ιταλικής τέχνης, ενώ από τα μέσα του 18ου αιώνα και μετά, εμφανίζονται αποκρυσταλλωμένες πλέον οι τάσεις ενός νέου αισθητικού προσανατολισμού, καθώς και οι πρώτες απόπειρες να διατυπωθεί αμιγώς το νεοελληνικό ιδίωμα.

Εξίσου ερεθιστικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και το όχι εξαντλητικά μελετημένο φαινόμενο της συνοχής, που διέπει τις κοσμικές εκδοχές των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων στις διάφορες κατά τόπους περιοχές του διασπαρτού Ελληνισμού. Οι εντυπωσιακές συχνά δημιουργίες της λεγόμενης «λαϊκής» τέχνης διακρίνονται, δηλαδή, και για τις συνειδητές ή ασυνείδητες ανακλήσεις των αναμνήσεων της βυζαντινής αίγλης, τις οποίες, ωστόσο, εμπυχώνει κάτι από την επιβλητική διακοσμητική διάθεση του ύστερου μπαρόκ μαζί με μια ευδιάκριτη χροιά από τη φυτική χάρη του ροκοκό και τη διακοσμητική κομψότητα των οθωμανικών επιδράσεων. Στη διεισδυτική όραση του προσεκτικού θεατή οι εμπνευσμένες συνθέσεις της αποκαλύπτουν μια ξεχωριστή αγάπη για τον άνθρωπο, την ανθοφορία της ζωής, τη ρυθμική συγκρότηση ενός αισιόδοξου ιδεατού περιβάλλοντος, τη μελωδική ανάδειξη των εικονιζόμενων θεμάτων. Με την καθαρότητα της διατύπωσης, τη λιτότητα των μέσων που χρησιμοποιεί, τη χρωματική ευφορία και την απέραντη ποικιλία των θεματικών της παραγωγών, η ελληνική τέχνη των αιώνων της ξενοκρατίας πλέκει ένα δοξαστικό εγκώμιο στην υπομονή, την επιμονή και την ελπίδα. Ας σημειωθεί, επιπλέον, το αρχετυπικό βάρος που αρθρώνει το εικαστικό της λεξιλόγιο, είτε με την υπαινικτικότητα των αφαιρετικών γενικεύσεων είτε με την

προφάνεια της φυσιοκρατικής πανδαισίας, καθώς και η συμβολική πνοή που χαϊδεύει τις μορφές των παραστάσεων με μια εύγλωττη ποιητική αύρα, σύμμετρη προς τον υψηλό δείκτη της ποιητικότητας του ελληνικού κόσμου.

Στα αριστουργήματα του ελληνικού λόγου αυτής της περιόδου συγκαταλέγονται τόσο οι επώνυμες ποιητικές δημιουργίες της κρητικής παράδοσης όσο και τα ανώνυμα δημοτικά τραγούδια πολλών άλλων περιοχών, από την Ήπειρο ως την Κύπρο και από τον Πόντο ως την Πελοπόννησο και τα νησιά. Η ευαισθησία της έκφρασης, αδιανόητη χωρίς τη συμπληρωματική της ευαισθησία της αίσθησης, καλλιεργεί, μαζί με την ευαισθησία της νόησης, το ιδανικό της ελευθερίας, ενώ η έμφυτη ανάγκη της μάθησης και της γνώσης ωθεί αρκετούς από τους νέους προς τα μεγάλα πνευματικά κέντρα της Ευρώπης. Οι πλούσιες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού τροφοδοτούν, εξάλλου, τους υπόδουλους με έναν εντυπωσιακό αριθμό από εκδόσεις, που συνοψίζουν τα πορίσματα του ευρύτερου επιστημονικού και κοινωνικού προβληματισμού. Με τη συμβολή του Ρήγα Φεραίου στην άνθηση του φιλελεύθερου επαναστατικού πνεύματος κορυφώνονται οι παράλληλες καταθέσεις μιας μεγάλης χορείας από εξέχοντες διανοητές και ερμηνεύονται οι ακατάβλητες συνεχείς απόπειρες των Ελλήνων να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό, πριν από την έκρηξη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας στα 1821.

Στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη το νεοελληνικό προοίμιο της Μεταβυζαντινής περιόδου εικονογραφείται με ασύγκριτη πληρότητα και μια ποιότητα μοναδική. Η συναρπαστική γοητεία των έργων της εκκλησιαστικής, αλλά και της κοσμικής τέχνης δεν αφήνει σκιές αμφιβολίας ως προς τη σημασία και την αποτίμηση του πολιτισμικού επιπέδου στο χώρο και το χρόνο της ξενοκρατίας. Οι ενότητες μάλιστα των έργων της κοσμικής τέχνης, χάρη στο συστηματικό τους εμπλουτισμό κατά τα τελευταία κυρίως χρόνια, ανασυνθέτουν το πανόραμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας με εξαιρετα δείγματα αρχιτεκτονικής και γλυπτικής, ξυλογλυπτικής και ζωγραφικής, κεντητικής και υφαντικής, κεραμικής, μεταλλουργίας και αργυροχρυσοχοΐας. Ας μου επιτραπεί να θεωρήσω βέβαιο ότι ακόμη και τον απροετοίμαστο επισκέπτη θα τον συνεπάρουν οι πρωτάκουστοι ρυθμοί και οι εξάισιες μελωδίες της έκφρασης, η πρωτοτυπία και η χάρη της, το ευθέως ή πλαγίως διατυπωμένο ανθρωπιστικό της μήνυμα.



673 - 675 - 677
674 - 676

Εικόνα των σελίδων 394-395: Δαντέλα από το τελείωμα μιας φορεσιάς, από τη Μήλο. Στη ξάνη των παραστάσεων επαναλαμβάνονται διαδοχικά μέσα σε διάχωρα ένα καράβι με ναυτικούς, το «δέντρο της ζωής» κι ένα ζευγάρι, ένα σπίτι με τους κατοίκους του, ο δικέφαλος αετός και μια γοργόνα. Η ελληνικής εμπνευστής θεματική του έργου, σε συνδυασμό με την ιταλική προέλευση άλλων αντίστοιχων παραδειγμάτων σε ευρωπαϊκά μουσεία, καθιστά δύσκολο τον εντοπισμό του τόπου κατασκευής του. 16ος-17ος αι. 0.14x0.88 μ. Δωρεά Ελένης Ι. Μπούμπουλη (EE 3027).

673. Μαρμαρίνη κτητορική επιγραφή του 1740, από τη Χίο. Οι φημισμένοι γλύπτες του νησιού, που καταστράφηκε ολοκληρωτικά από τους Τούρκους στα 1822, άφησαν τα ίχνη της δουλειάς τους και σε άλλα σημαντικά κέντρα του Αρχιπελάγους. 0.24x0.22 μ. (33040).

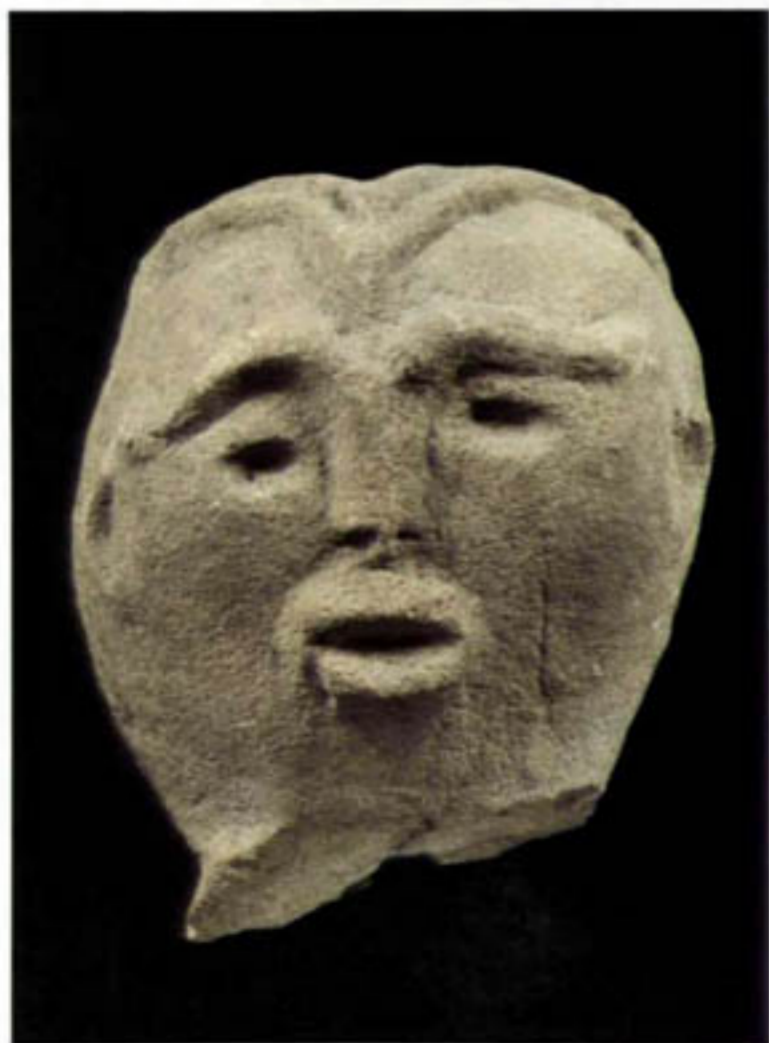
674. Μαρμαρίνη κρήνη με παράσταση αθροοχείου ανάμεσα σε κυπαρίσσια και πουλιά, από τη Χίο. Τα ίδια διακοσμητικά θέματα, σε μια απέραντη ποικιλία παραλλαγών, απαντούν στο εικαστικό λεξιλόγιο όλου του ελλαδικού χώρου. 18ος-αρχές 19ου αι. 0.52x0.51 μ. (33039).

675. Λιθινή ανδρική κεφαλή, ίσως από κάποιο νησί του Αργοσαρωνικού. Ταπεινό δείγμα μιας απλοϊκής πλαστικής αντίληψης, από την οποία όμως δεν λείπει η δροσιά. Μέσα 19ου αι. Υψ. 0.20 μ. Δωρεά Αγγελου Δεληβορριά (31421).

676. Ανδρική κεφαλή από τη Λήμνο, λαβειμένη σε ηφαιστειακή πέτρα. Τα μορφολογικά της στοιχεία ανακαλούν στιγμές της προϊστορικής έκφρασης, μολοντί για ιστορικούς λόγους η χρονολόγηση του έργου πριν από το 19ο αι. είναι αδύνατη. Υψ. 0.20 μ. (31403).

677. Κρήνη με άνθινο ανάγλυφο διάκοσμο και μια αποτροπή κεφαλή για την ένθεση χαλκινού κρουνού, από την Τήνο. Την αναγνωρισμένη γλυπτική παράδοση του νησιού συνεχίζουν στα μετεπαναστασιακά χρόνια επώνυμοι πλέον δημιουργοί, μεταξύ των οποίων εξοχότερος και για τα ευρωπαϊκά μέτρα υπήρξε ο Γιαννούλης Χαλεπάς (1851-1938). Τέλη 18ου-αρχές 19ου αι. 0.64x0.37 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (31170).







678 - 681

679

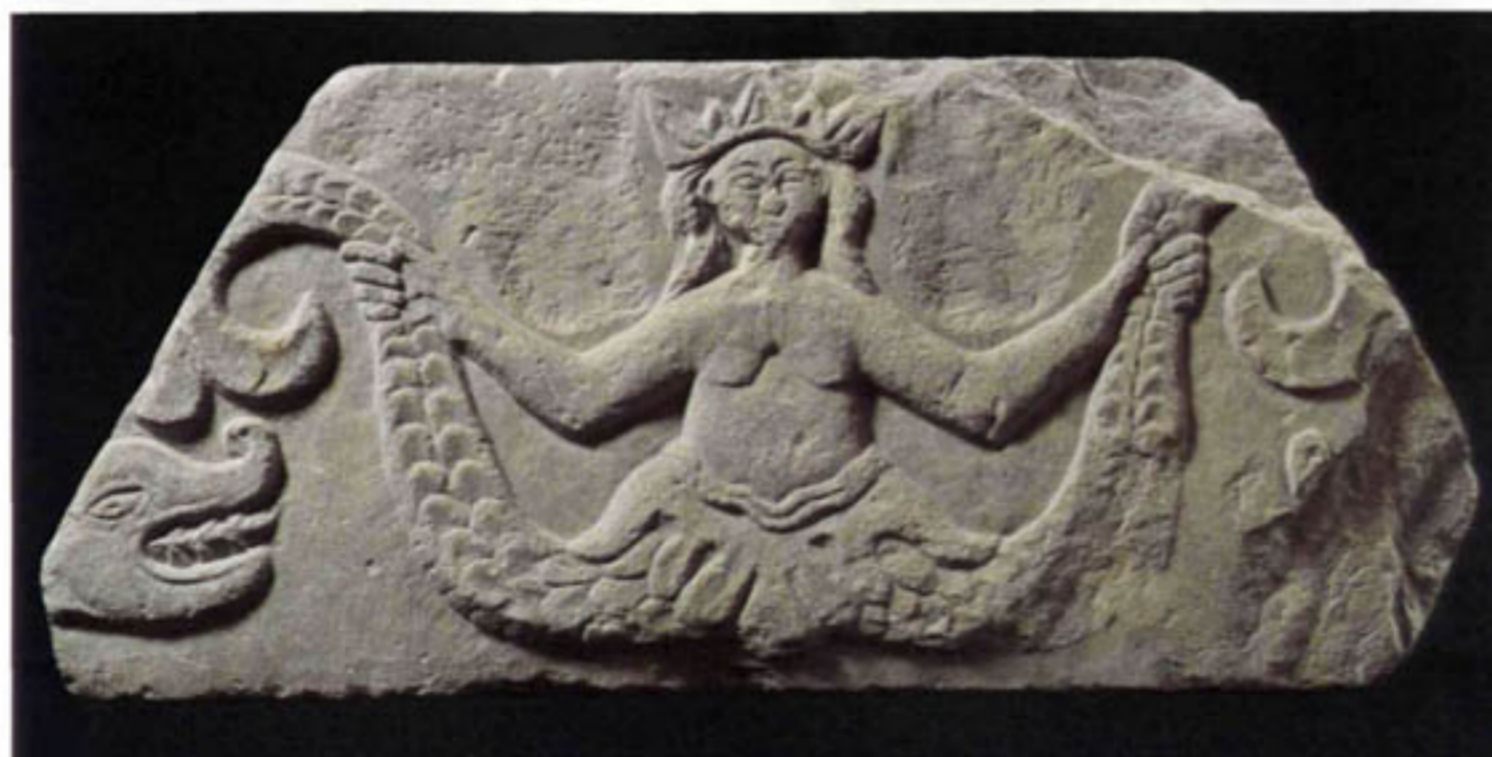
680

678. Αθήνη επιπεδόγλυφη πλάκα με παράσταση δύο αντιπάλων λιονταριών, από το τζαμά κάποιου αρχοντικού των χωριών της Κόνιτσας στη Δυτική Μακεδονία. 18ος αι. 0.31x0.80 μ. (25737).



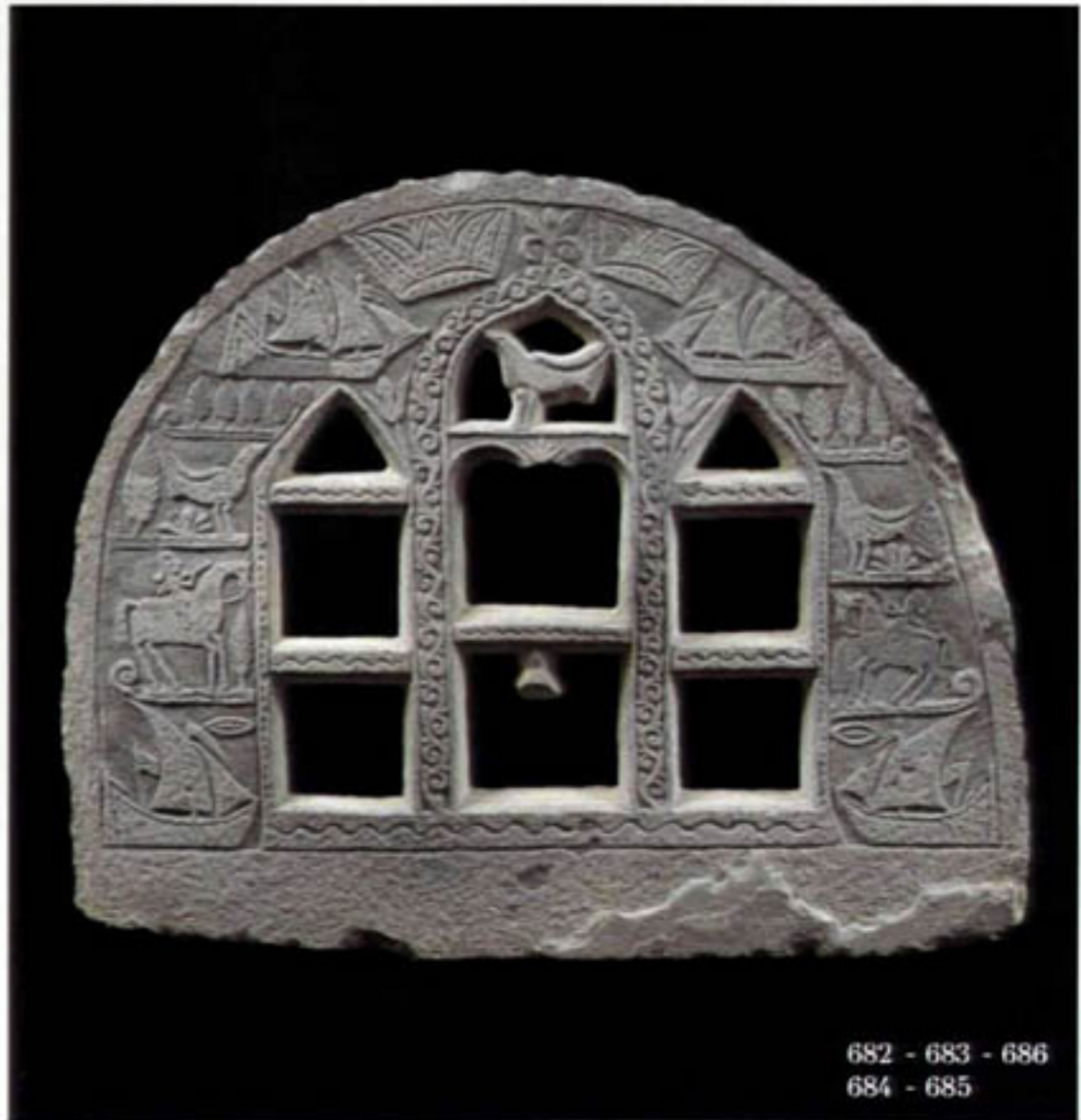
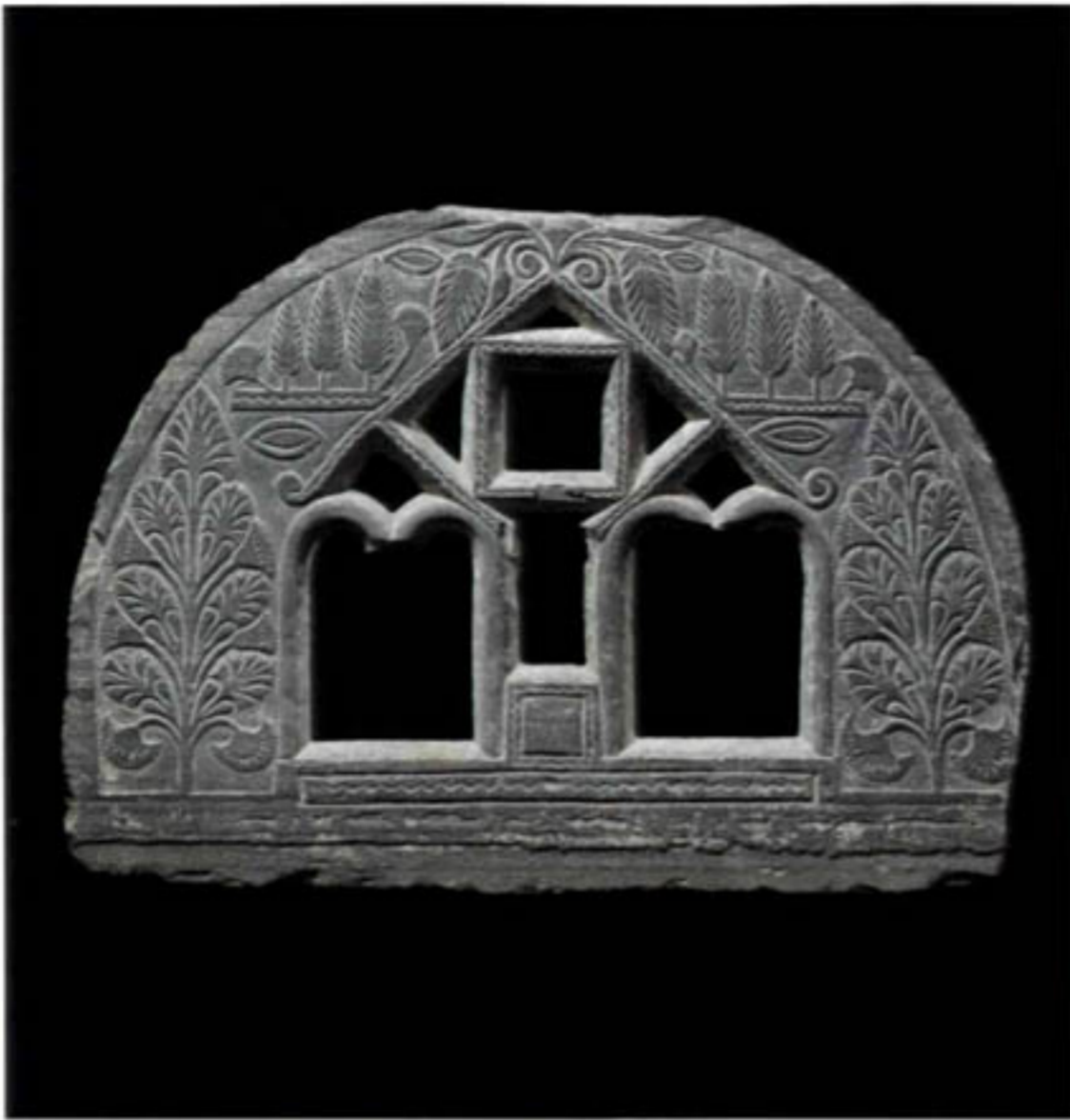
679. Μαρμαρίνο ανεπίγραφο ανάγλυφο του 1916 με τη σπάνια παράσταση μιας οικογένειας, από τον Μαραθώνα της Αττικής. Η ασύντακτη επιλογή των ενδυματολογικών στοιχείων σημαδεύει τη σταδιακή μετεξέλιξη της παραδοσιακής κοινωνίας σε αστική. 0.57x1 μ. Παραχώρηση Β' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

680. Γοργόνα με δύο ουρές ανάμεσα σε δράκοντες, από τμήμα επιστυλίου ενός μαρμαρίνου τέμπλου με ανάγλυφο διάκοσμο, από τις Κυκλάδες. Τα μαρμαρίνα τέμπλα των νησιών του Αιγαίου ανήκουν στις λιγότερο γνωστές αλλά θαυμαστές μνημειακές δημιουργίες της νεοελληνικής λιθογλυπτικής. 17ος-18ος αι. Υψ. 0.29. πλ. 0.40 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (29066).



681. Ανάγλυφο από τη Μάνη της Πελοποννήσου, με δυσανάγνωστη επιγραφή. Παρά την ευδιαφάνεια ηρωική διάσταση των εικονηζόμενων μορφών, η αποκρυπτογράφηση των παραστάσεων δεν είναι εύκολη. Στο πρώτο και το τρίτο διάχωρο ο άνδρας μόνος και με τη γυναίκα του κρατά το σπαθί του πολεμιστή και το γεράκι του κληητού. Στο μικρότερο μεσαίο διάχωρο ίσως αποδίδεται το παιδί του ζεύγους, όπως και στο ανάγλυφο από τον Μαραθώνα (εικ. 679). Αρχές 19ου αι. 0.34x0.48 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Κυριακής Φραγκομάννη (33693).





682 - 683 - 686
684 - 685





687 - 689 - 691

688 - 690 - 692

682-685. Λίθινα σκαλιστά υπέρθυρα με ποικιλόσημα ανοίγματα και επιπεδόγλυφες παραστάσεις από άνθη, κυπαρίσσια, πουλιά, καράβια και καβαλάρηδες, αντιπροσωπευτικά δείγματα της τριετούς λιθογλυπτικής 18ος-αρχές 19ου α. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0.50 ως 0.70 και το πλάτος τους από 0.70 ως 1 μ. Δωρεά Ηλία και Αικατερίνης-Νίνας Μαριολοπούλου (29547, 29550, 29545, 29548).

686. Λεπτομέρεια του υπέρθυρου της εικ. 685.

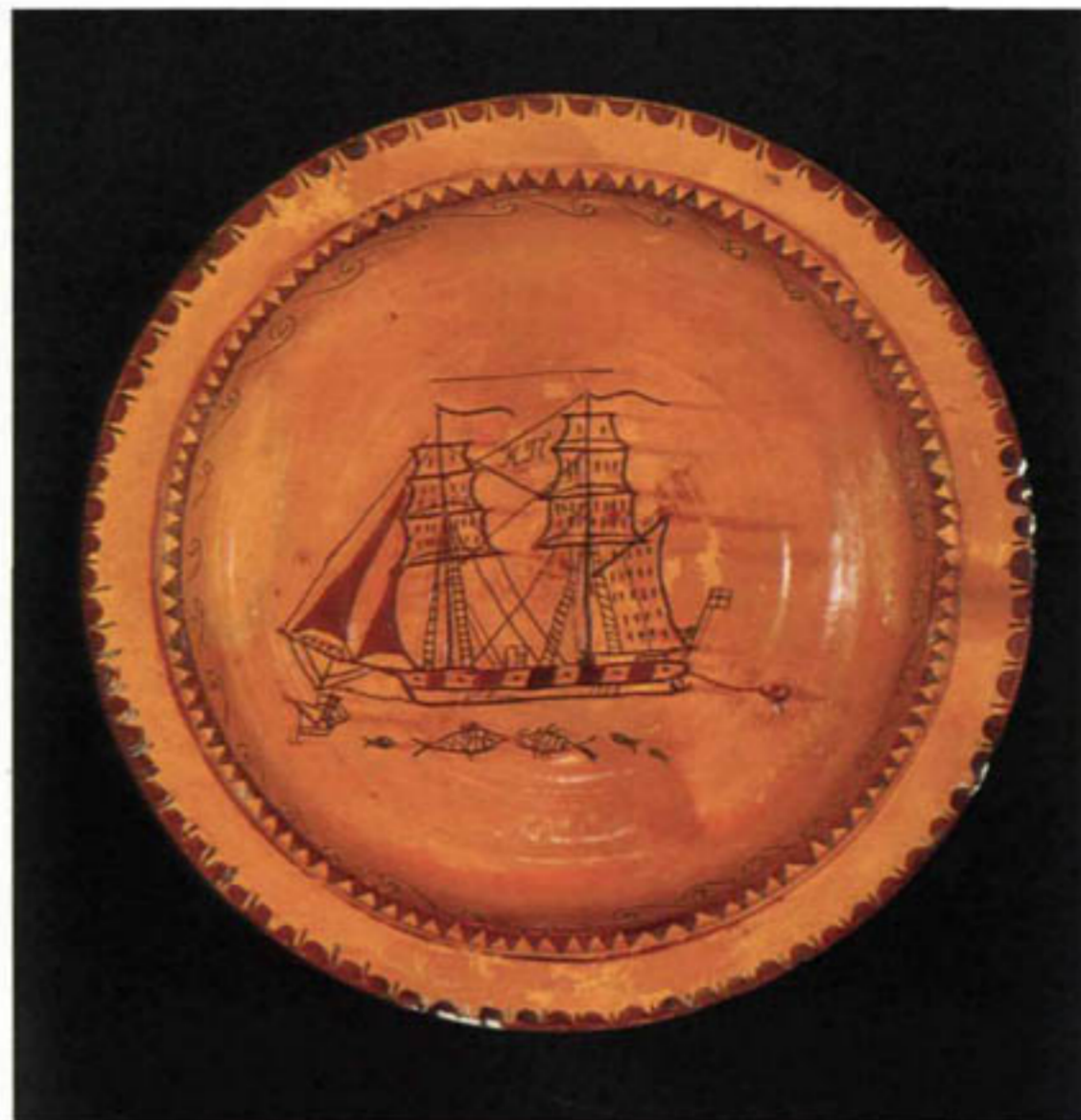
687. Πιάτο με παράσταση τρικάταρτου ιστιοφόρου, εξάρτετο δείγμα κεραμικής των μικρασιατικών εργαστηρίων της Νίκαιας (Ιζνίκ). Το Μουσείο Μπενάκη κατέχει μία από τις πλουσιότερες συλλογές κεραμικής Ιζνίκ, η οποία είχε διαδοθεί ευρύτατα κυρίως στα Δωδεκάνησα, γ' αυτό και είχε άλλοτε θεωρηθεί ως ροδική. 1625-1650. Διάμ. 0.30 μ. Δωρεά Εμμανουήλ Μπενάκη (34).

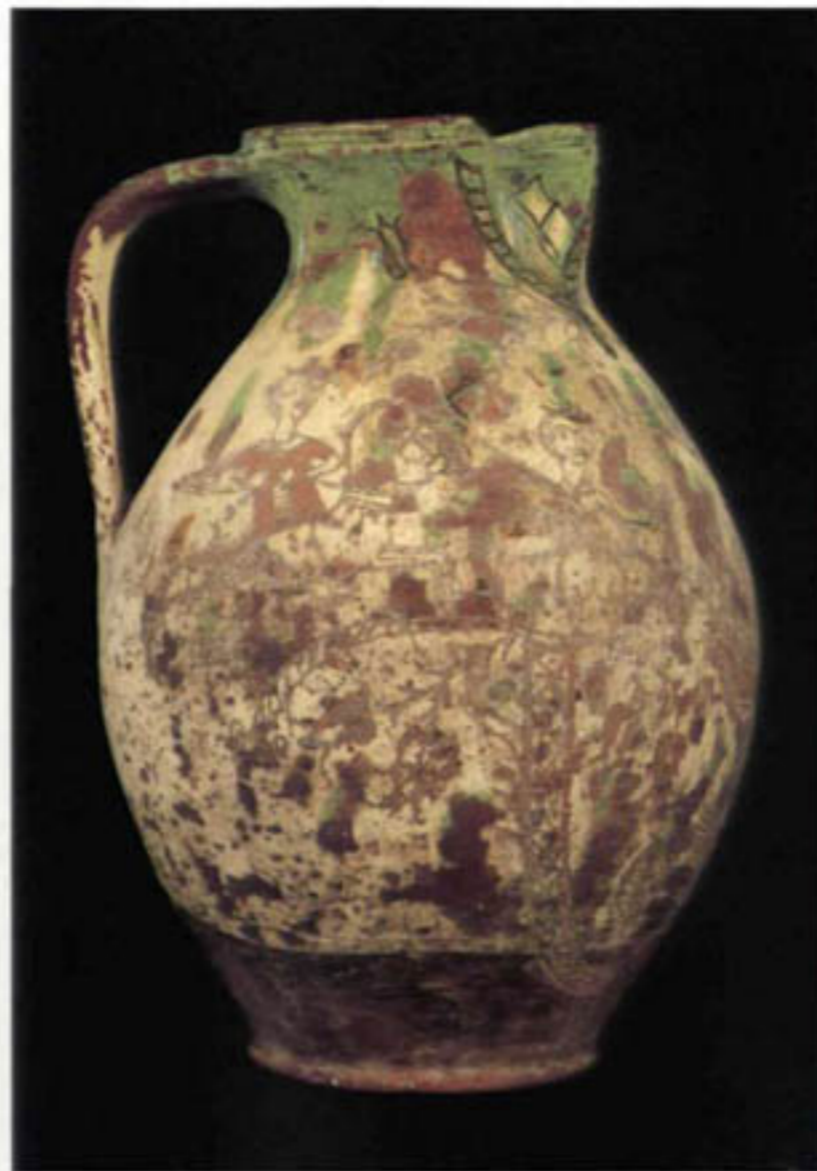
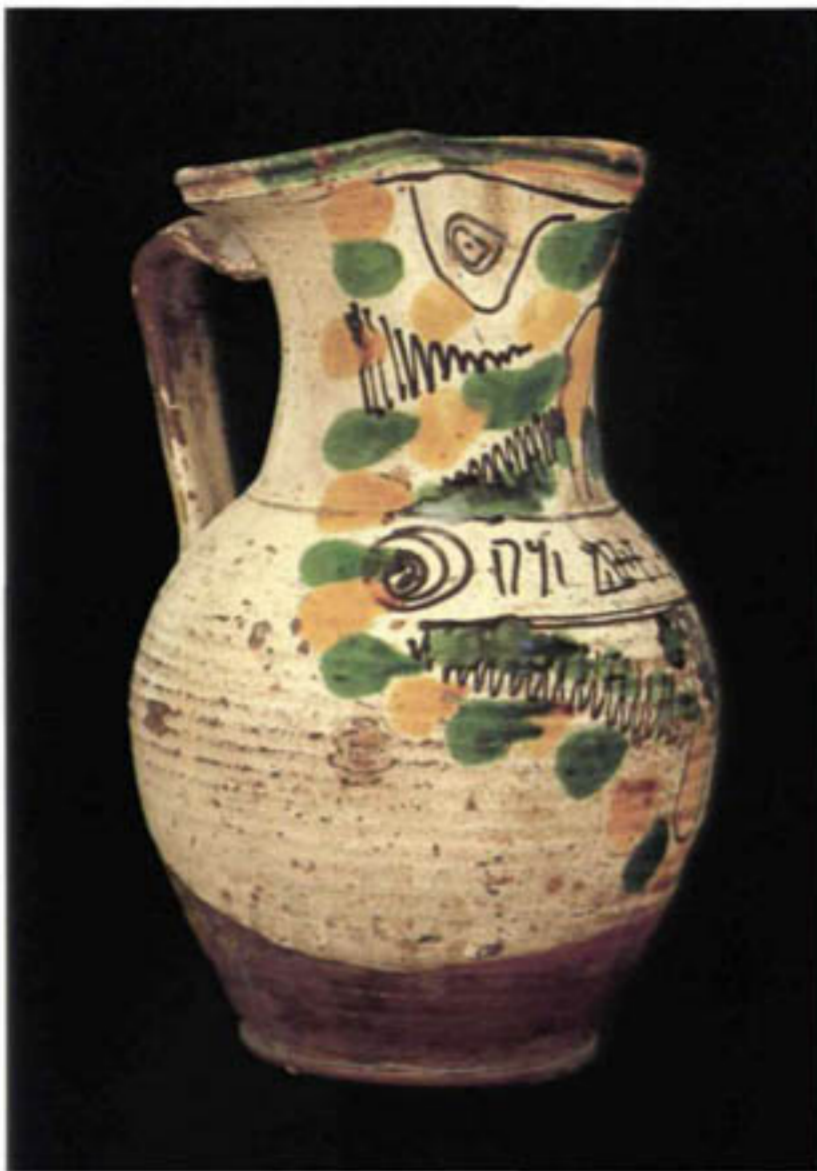
688. Πιάτο κεραμικής Ιζνίκ με τη σπάνια παράσταση μιας γυναικείας μορφής που κρατά άνθος. Τη χρονολογική ταξινόμηση των κεραμικών αυτής της κατηγορίας διευκολύνουν οι όχι συχνές, ελληνικές όμως επιγραφές. Γύρω στα 1600. Διάμ. 0.29 μ. Δωρεά Εμμανουήλ Μπενάκη (36).

689-690. Διακοσμητικά «αργά» εκκλησιαστικών πολυελαίων με παραστάσεις δικεφάλου αετού και εξαπτερυγων. δείγματα κεραμικής της Κιουτάχειας 18ος α. Υψ. 0.08 μ. Δωρεά Εμμανουήλ Μπενάκη (136, 148).

691. Επιγραφή πιπέλα του 1880, από τη Σίφνο. Ένα δικάταρτο πολεμικό μπράκι αποδίδεται με την εγχάρκτη τεχνική της βυζαντινής παράδοσης, την οποία συνεχίζει η νεοελληνική κεραμική περίπου ως την εκατοντη του 19ου α. Διάμ. 0.42 μ. (8643).

692. Λεκάνη με λευκά διακοσμητικά θέματα γύρω από την κεντρική παράσταση ενός ιστιοφόρου. Η εντυπωσιακή αυτή δημιουργία αποδίδεται σ' έναν αγγειοπλάστη, ίσως από τη Μύκονο, τον οποίο εξακολουθεί να εμπνέει ο κόσμος της παραδοσιακής φαντασίας. Τέλη 19ου α. Διάμ. 0.52 μ. (26000).

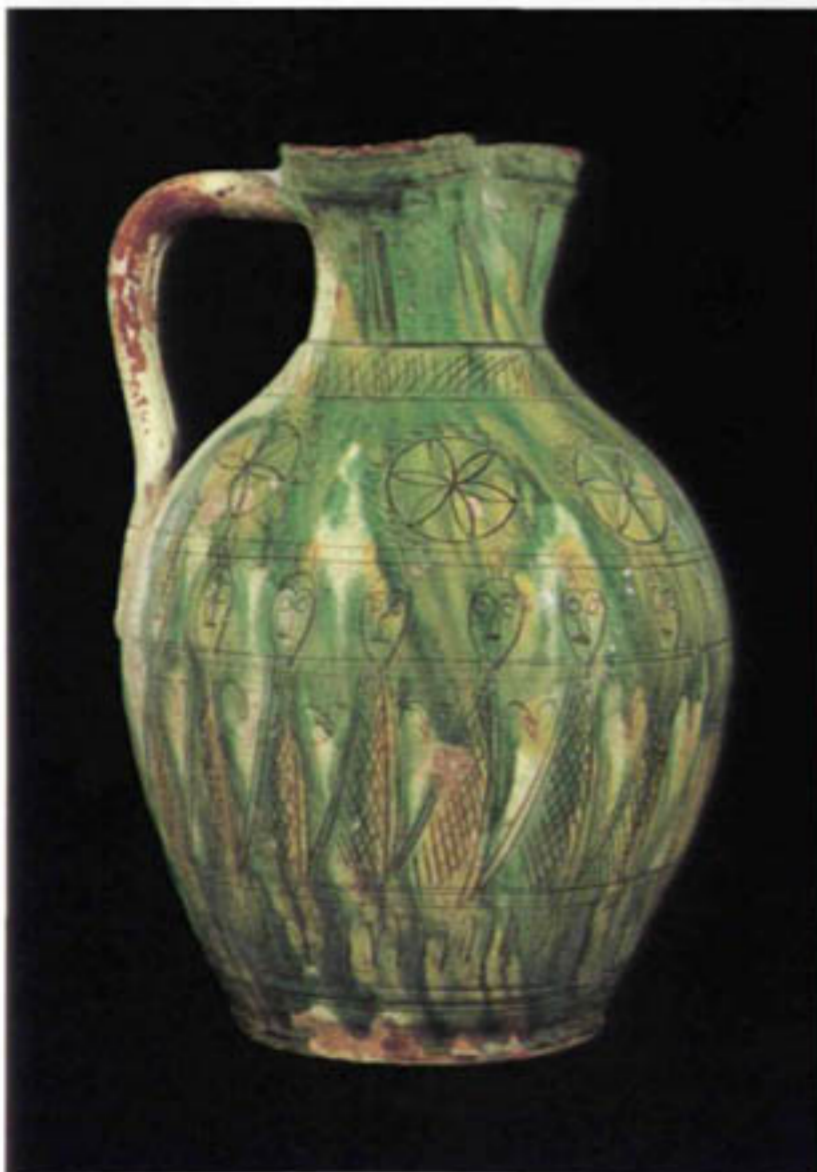




693 - 694 - 697
695 - 696

693. Κανάτα με γραπτό εφυλαωμένο διάκοσμο, την υπογραφή ενός αγγαιοπλάστη «Δήμιου» και χρονολογία 1791, αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας κεραμικής παράγωγης που εντοπίζεται ανασταφικά στην Άρτα. Υψ. 0,24 μ. (8644).

694. Κανάτα με εγχάρσστη εφυλαωμένη παράσταση ενός ιστοφόρου και των ναυτικών του ανάμεσα στους έφιππους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο. Το εικονιζόμενο θέμα είναι μοναδικό στη νεοελληνική κεραμική για το διηγηματικό του περιεχόμενο, τη συνθετική του πρωτοτυπία και τη φυσιοκρατική χάρη του σχεδίου του, θυμίζοντας άριστα την κεντητική τεχντροπία της Σαύρου (βλ. εικ. 760-761, 777-779). 18ος α. Υψ. 0,33 μ. (8682).



695. Κανάτα με εγχάρσστη εφυλαωμένη παράσταση ενός χορού γυναικών. Η γεωμετρική αυστηρότητα της άρθρωσης των μορφών, σε συνδυασμό με την ανεπαίσθητη ρυθμική τονικότητα της ροής τους, προσγράφεται στις σπάνιες αρετές του έργου και ερμηνεύει την ελξη που ασκεί στο θεατή. 17ος α. (.). Υψ. 0,24 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Ρίτας Αιάμπη (31355).

696. Απιδόχημο αγγείο με εγχάρσστη εφυλαωμένη παράσταση δύο πουλιών στο «δέντρο της ζωής» και χρονολογία 1837. Προέρχεται από κάποιο εργαστήριο της ηπειρωτικής Ελλάδας με κέντρο μάλλον τη Λάρισα. Υψ. 0,24 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή της Βιργινίας Ζάνα (23281).

697. Πλαστικό αγγείο σε σχήμα λιονταριού. Ενδιαφέρον δείγμα της κεραμικής του Τσοπάνη-Καλέ, που αρέσκειται στις συνθετικές πλαστικές φόρμες και που από το 18ο α. εξάγεται σε όλη την έκταση του ελληνικού, νησιώτικου κυρίως, Υόρου. 19ος α. Υψ. 0,22 μ.





χαρίωμεν
δέχομεν υμᾶς
λόγουμας ἰαγέρων
ὄντοι αἱ μὴ ποῖται

διεργησέν
ὁ ἐραζὴς σου
ὅτι σου τοῖς υἱοῖς
καὶ τοῖς υἱοῖς σου

Ἄσπιδος ἑνὸς
καὶ ἐστὶ με ὑπὸς τοῦ δίχου
Ἐρῶ δὲ σίγο γαχαρῶ,
Κ' ἐστὶ με δερνὸς δαρ μορῶ

Πηλὸς μὲ ἴσως
Πηλὸς μὲ ἴσως
Πηλὸς μὲ ἴσως

Καθαρὸν
Πηλὸς
Καθαρὸν
Πηλὸς



698 - 700 - 701
699

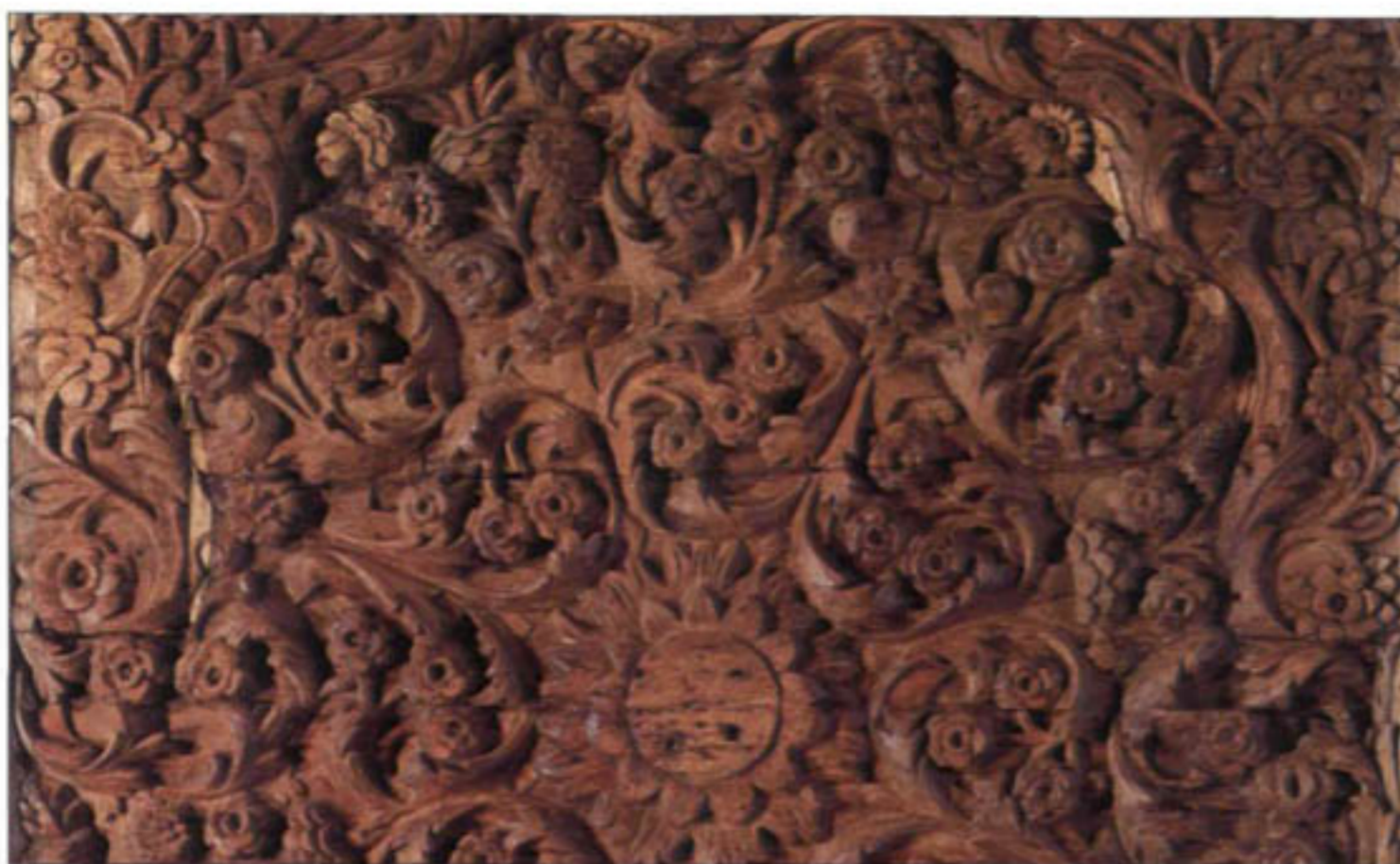
698-699. Καννάκια του κρασιού διακοσμημένα με δικέφαλους αετούς, αθήνη και ελληνικούς βαρβαρικούς στίχους. Τα κεραμεικά αυτής της κατηγορίας κατασκευάζονταν επί παραγγελία στο Pesaro της Ιταλίας, για να διακοσμηθούν νησιώτικα σπίτια. Τόσο στα Δωδεκάνησα όσο και στις Σποράδες, προπάντων στη Σάμο, διασώθηκαν ανεύρητα σύνολα με κεραμεικές δημιουργίες εισαγμένες από τη Δύση και την Ανατολή.

που καλύπτουν ολόκληρες επιφανείες τοίχων.

700. Καννάκι με φυτικό διάκοσμο και ελληνική επιγραφή, ιταλικού εργαστηρίου (Pesaro). 18ος αι. Υψ. 0,13 μ. (8603).

701. Καννάκι με άνθινο διάκοσμο, ιταλικού εργαστηρίου (Pesaro). 18ος αι. Υψ. 0,22 μ. Δωρεά Κωνσταντίνου Μπενάκη (23662).





702 - 703
704

702. Ξυλόγλυπτη αίθουσα υποδοχής από αρχοντικό της Κοζάνης. Το αριστουργηματικής τέχνης αρχιτεκτονικό αυτό σύνολο εκπροσωπεί τις γενικότερες τάσεις της νεοελληνικής αισθητικής και ειδικότερα σηματοδοτεί την καλλιτεχνική αλλά και οικονομική ανθιση του βορειοελλαδικού χώρου. Η αίθουσα του κοζανίτικου αρχοντικού, από τα γνωστότερα εκθέματα του Μουσείου, αποδίδεται στη φωτογραφία όπως είχε αποκατασταθεί, σύμφωνα με τις οδηγίες της δωρητήριας, πριν αρχίσουν οι πρόσφατες εργασίες για την ανάπλαση

της μουσειακής έκθεσης. Σήμερα έχει ανασυγκροτηθεί ακριβώς όπως ήταν αρχικά διευθετημένη, αναδεικνύοντας τις οφελές της μακεδόνικης αρχιτεκτονικής στο βυζαντινό παρελθόν, καθώς και τις επιδράσεις που δέχθηκε από το διακοσμητικό πνεύμα της οθωμανικής και της κεντροευρωπαϊκής παράδοσης. 18ος αι. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21190).

703-704. Λεπτομέρειες του ξυλόγλυπτου διακόσμου της αίθουσας, εικ. 702, μετά τις εργασίες συντήρησης.



705 - 706

705. Τμήμα του εσωτερικού διακόσμου από την αίθουσα υποδοχής ενός αρχοντικού της Σιάτιστας. Η έξοχη επεξεργασία των ξυλόγλυπτων, επιχρυσωμένων, επασημασμένων και επιζωγραφισμένων στοιχείων, καθώς και η λαμπρή τους διατήρηση προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εικόνα των αισθητικών προσανατολισμών της ελληνικής τέχνης πριν από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Έτσι, επιτρέπουν στον επισκέπτη να προσλάβει την ανεξάντλητη χρωματική ευφορία ως εκδήλωση χαράς για τη ζωή και την οργαστική ανθοφορία των θεματικών παραλλαγών ως αναπόμνη μια ευχής για την εξασφάλιση της γονιμότητας. Ο διάκοσμος του αρχοντικού διασώθηκε χάρη στην έγκαιρη απόκτηση του από την Αλεξάνδρα Χωρέμη, αδελφή του Αντώνη Μπενάκη. 18ος αι. Δωρεά Δημητρίου και Λέοντος Μελιά (29752).

706-707. Λεπτομέρειες των ξυλόγλυπτων και ζωγραφιστών διακοσμητικών στοιχείων της αίθουσας, εικ. 705.







708. Τμήμα επιστυλίου από το ξυλόγλυπτο επιχρωματισμένο τέμπλο ενός ορθόδοξου ναού της Βορείου Ηπείρου. Η προέλευση του σηματοδοτεί την ελληνικότητα μιας περιοχής, η οποία ανήκει σήμερα στην Αλβανία, και η κατεργασία του την κνητικότητα πολλών εργαστηρίων που είχαν ως κέντρο της δραστηριότητάς τους τα Ιωάννινα. Αρχές 19ου αι. (32900).

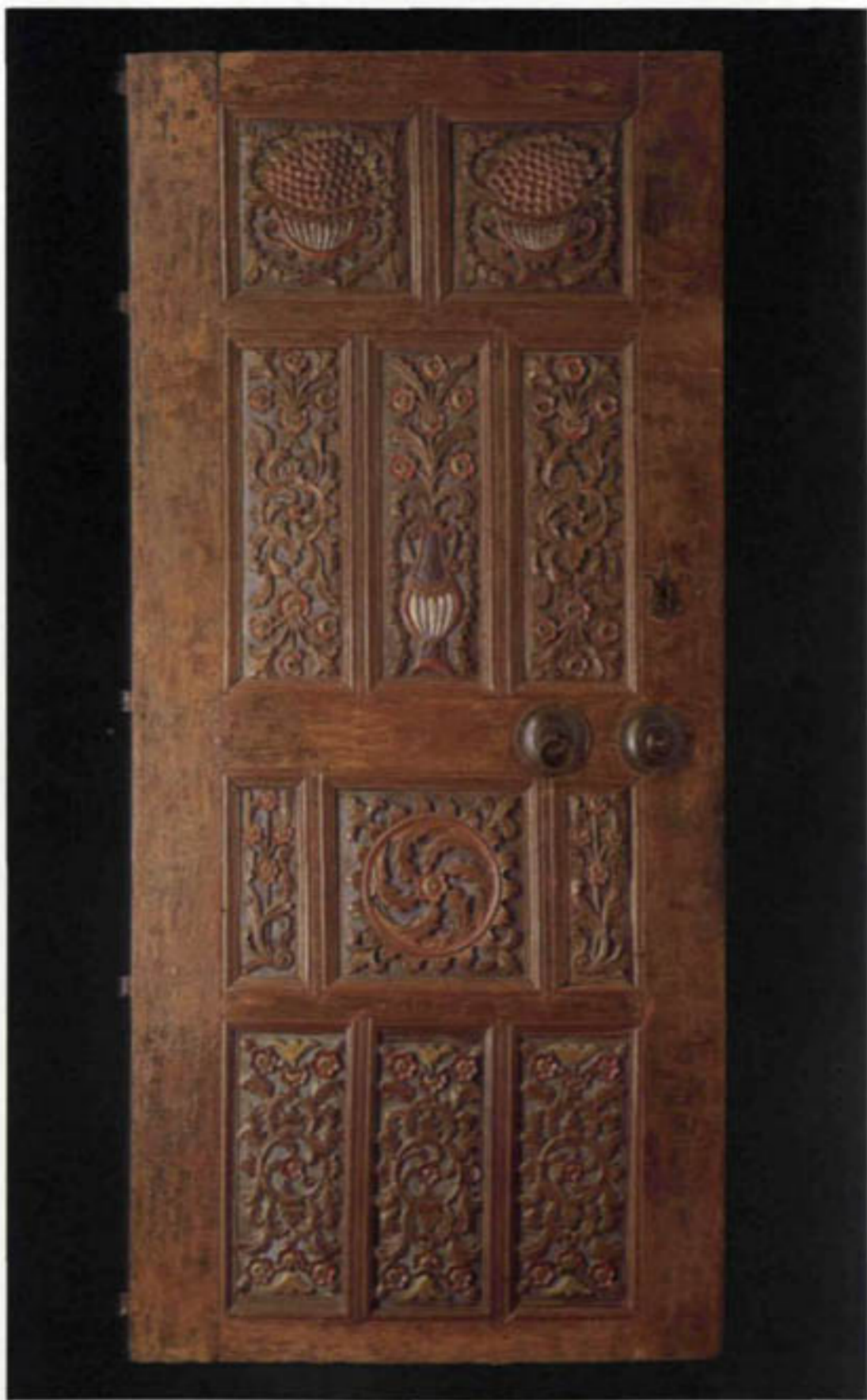
709-710. Θωράκια από το διάκοσμο του τέμπλου της εκκ. 708. Η εξαιρετικά πικρή υφή των ανάγλυφων και η εκρηκτική ανάπτυξη των φυτικών θεμάτων, μέσα στα οποία ασφικτούν οι εικονιζόμενες μορφές, χαρακτηρίζει και γενικότερα την τέχνη της ξυλόγλυπτης ως τα μέσα περίπου του 19ου αι.

708

709 - 710







711 - 713

712

711. Ξυλόγλυπτη πόρτα με επιχρωματισμένα άνθηνα διακοσμητικά θέματα από κάποιο αρχοντικό της Ρόδου 18ος αι. 2.18x0.99 μ. Αποκτήθηκε με τη συνδρομή του Δημήτρη Οικονομίδη (33695).

712. Ξυλόγλυπτη κασέλα με ανάγλυφη παράσταση κνημιού - έναν πεζό και δύο καβαλάρηδες, ένα λιοντάρι, ξαρκαδία και πουλιά - μέσα σε φωτικό άνθινο περιβάλλον στην πρόσθια όψη. Εξαιρετο δείγμα της ξυλόγλυπτικής που άνθιζε άλλοτε στην Ήπειρο, μπορεί να χρονολογηθεί λίγο πριν από τα μέσα του 19ου αι. και να αποδοθεί σε κάποιο τεχνίτη εξοικειωμένο με την κατασκευή εκκλησιαστικών τέμπλων. Υψ. 0.35. μήκ. 0,70. πλ. 0.35 μ. Δωρεά Φίλων του Μουσείου Μπενάκη στη μνήμη του Κωνσταντίνου Α. Μπενάκη (12999).

713. Λεπτομέρεια από την κασέλα της εικ. 712.







714 - 718
715
716
717 - 719

714. Πρόσθιο τμήμα ξυλόγλυπτης κασέλας με φουστανελάδες κωνηγούς, λιοντάρια, φιδιά, πουλιά και ένα δικέφαλο αετό στο κέντρο. Σπάνιο καλοδιατηρημένο τεκμήριο μιας τεχνοτροπικής παράδοσης που εντοπίζεται στην περιοχή της Μάνης. 18ος α. 1.29x0.39 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21777).



715. Ξυλόγλυπτη κασέλα νησιώτικης τέχνης, μάλλον από την Κρήτη, με μοναδικής σημασίας επιπεδόγλυφες παραστάσεις. Στο κλίμαμα εικονίζεται μια εκκλησία με το καμπαναριό της ένα δισκοπέτηρο και ένας τσαλαπετεινός (βλ. εικ. 719) στο πρόσθιο τμήμα ξεχωρίζει η γυναικεία μορφή με τον κεφαλόδεσμο στο παράθυρο του σπιτιού της ανάμεσα σ' ένα τοπίο και ένα σκυδοχείο. Το κρυπτογραφικό περιεχόμενο του θέματος ολοκληρώνει η απεικόνιση ενός υδρόμυλου. Τέλη 17ου-αρχές 18ου α. Υψ. 0.33, μήκ. 1.02, πλ. 0.41 μ. (8718).



716. Πρόσθιο τμήμα ξυλόγλυπτης κασέλας με φυτικό διάκοσμο, λιοντάρια και ένα δικέφαλο αετό στο κέντρο, από τη Μάνη. 18ος α. 0.48x1.36 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21776).

717. Μνημειακή ξυλόγλυπτη κασέλα με σχηματοποιημένο επιπεδόγλυφο διάκοσμο από σκυδοχεία, πουλιά, κηπαρίσσια, ρόδοιες και γεωμετρικά θέματα. Αντιπροσωπευτικό δείγμα του τεχνοτροπικού ιδιώματος της Κύπρου, αλλά και της εσωτερικής ενότητας που χαρακτηρίζει την καλλιτεχνική έκφραση σε όλες τις περιοχές του ελληνικού κόσμου. 18ος-19ος α. Υψ. 0.75, μήκ. 1.75, πλ. 0.50 μ. Δωρεά Θεοδώρας και Δημήτρη Πιερήδη (32906).

718. Λεπτομέρεια από την κασέλα της εικ. 714.

719. Λεπτομέρεια από την κασέλα της εικ. 715. Το θέμα του τσαλαπετεινού, ή μάλλον του πετεινού, απαντά με διάφορες παραλλαγές στη νεοελληνική τέχνη (βλ. εικ. 760), και με έναν αποτρεπτικό-φυλακτικό συμβολισμό, πέρα από τον οποίο διαφαίνεται η ευχή της γονιμότητας, αλλά και η ευχή της μαχητικής δύναμης που μπορεί να την προασπίσει.





720 - 721 - 722 - 723 - 724 - 725 - 726 - 727

720-723. Καλλιτσόξυλα το ένα με παράσταση
 γυναικείας μορφής και χρονολογία 1914, τα
 άλλα με γοργόνες, δείγματα πομπηικής
 ξυλογλυπτικής των αρχών του 20ού αι. Το
 ύψος τους κυμαίνεται από 0,13 ως 0,30 μ.
 (8870. 8864. 8869. 21051).



724. Ξυλόγλυπτη ρόκα από την Ήπειρο, με μια ολόγλυπη γυναικεία μορφή αφαιρετικής σύλληψης στο στελεχος και φυτικά διακοσμητικά θέματα στην επίστεψη, όπου διακρίνονται εγχάρακτα ένα πρόσωπο και ένας δικέφαλος αετός. Αρχές 20ού α. Υψ. 0.89 μ. Δωρεά Μαρίας Λάππα-Διομηδους (8738).

725. Ξυλόγλυπτη ρόκα με δύο γυναικείες μορφές



σε φυτικό περιβάλλον, μια επίσης γυναικεία μορφή μικρογραφικής κλίμακας στο «παράθυρο» της επίστεψης και ίχνη επιχρόσωσης. Αρχές 20ού α. Υψ. 0.81 μ. Δωρεά Ελένης Ευλαβίδη (8795).

726. Ξυλόγλυπτη ρόκα με θεαματικούς λυρόσχημους βλαστούς στην επίστεψη, που καταλήγει σε δύο αντίστροφες ολόγλυφες γυναικείες



μορφές και πουλιά, από την Άρτα. Αρχές 20ού α. Υψ. 0.77 μ. (8744).

727. Ξυλόγλυπτη ρόκα με ενεπίγραφη παράσταση του αγίου Γεωργίου, φιδιά, αγγέλους, την εγχάρακτη προτομή ενός αξιωματικού και χρονολογία 1906. Υψ. 0.80 μ. (8747).



728. Δύο σπαράγματα από την εσωτερική πλευρά του καλύμματος μιας ζωγραφιστής κασελάς με παραστάσεις γυναικείων μορφών. Σύμφωνα με το τεχνολογικό ιδίωμα φαίνεται βέβαιη η καταγωγή του έργου από τη Μυτιλήνη, καθώς και η χρονολόγησή του στο 18ο αιώνα. Εξαιρετικό δείγμα των ζωγραφικών τάσεων που αναπτύσσονται σε όλο τον ελληνικό χώρο, με ελάχιστες όμως σωζόμενες μαρτυρίες 0,27x0,11 μ. (8908, 8909).

729. Καλύμμα ζωγραφιστής κασελάς με τρεις γυναικείες μορφές μπροστά σε φανταστικό οικισμό, από τη Σάμο. Στο κεντρικό ορθογώνιο ξυλόγλυπτο πλαίσιο μάλλον ήταν τοποθετημένος ένας καθρέφτης. Οι κασέλες, βασικά στοιχεία της απεριττής επίπλωσης του ελληνικού σπιτιού, χρησιμοποιούν για τη φύλαξη

υφασμάτων, ενδυμασιών και άλλων πολύτιμων εξαρτημάτων του γυναικείου καλλωπισμού 18ος αιώνας 0,49x1,07 μ. (21005).

730. Τμήμα ξύλινης διακοσμητικής επένδυσης με ζωγραφικό διάκοσμο, από τη Ρόδο. Προέρχεται πιθανότατα από το διάκοσμο του κρεβατιού ή από κάποια μακρόστενη κασέλα που χρησιμοποιεί και ως καθίσμα στην αιθουσα υποδοχής των αρχοντικών. Οι πολύχρωμες θεαματικές παραστάσεις στα επιμέρους διαχωρά εικονίζουν καρδιά, λιοντάρια, περδικές, λαγούς, ανθοδοχεία, ζευγάρια και ερωτιδείς. Ανάλογοι τεχνολογικοί υφους ζωγραφικές δημιουργίες του αιώνα 17ου αιώνα απαντούν και σε άλλα νησιά της Δωδεκανήσου, κυρίως στην Πάτμο. 0,43x2,32 μ. Δωρεά Νίκας Αραβατινού (8727).

728 - 729
730



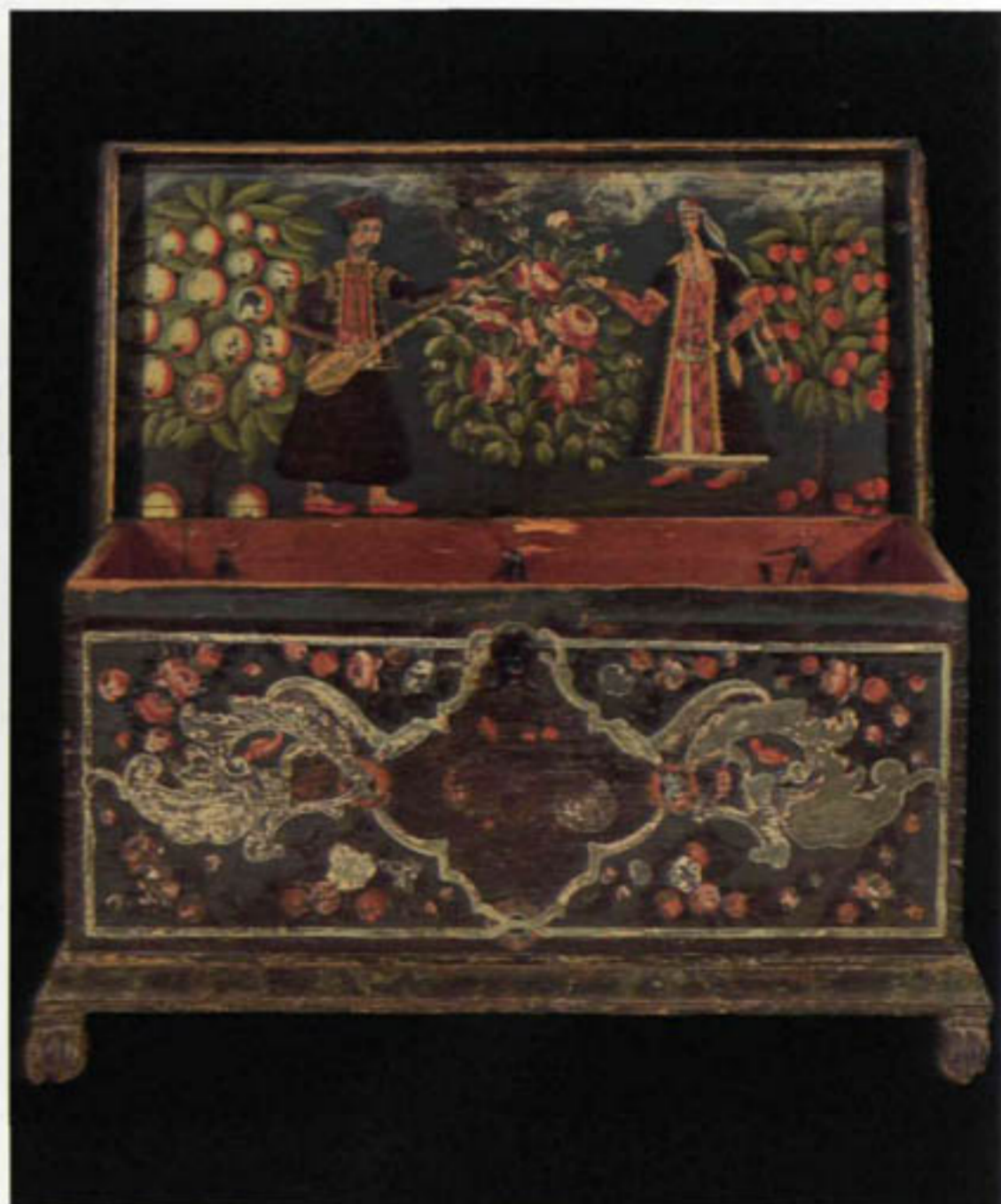




731 - 732 - 733

731. Ξυλόγλυπτη επιζωγραφισμένη και επιχρυσωμένη κασέλα για την αποθήκευση δοχείων με πολύτιμα υγρά από τη Σκωρία. 18ος-αρχές 19ου α. Υψ. 0,52, μήκ. 0,85, πλ. 0,42 μ. Δωρεά Φίλων του Μουσείου Μπενάκη (12935).

άνθινα θέματα στις εξωτερικές πλευρές και τη θεαματική παράσταση ενός ξεληταριού στο εσωτερικό του καλύμματος. Τη διακριτική υποδηλωσή ενός ερωτικού-γαμικού στοιχείου τονίζει το ιδανικό περιβάλλον του ολάνθιστου καρποφόρου κήπου, καθώς και η απεικόνιση της ανδρικής μορφής με το λαγούτο στα χέρια. Λαμπρό



δείγμα της νεοελληνικής ζωγραφικής από τη Μυτιλήνη. Τέλη 18ου-αρχές 19ου α. Υψ. 0,46, μήκ. 0,87, πλ. 0,43 μ. (31165).

733. Λεπτομέρεια από την κασέλα της εικ. 732





734. Ξύλινη επίστεψη από τον εσωτερικό διάκοσμο ενός νησιώτικου αρχοντικού, ίσως στη Σύρο. Ξυγγραφισμένη με την τεχνική της αερογραφίας και με επιχρυσωμένες ορισμένες λεπτομέρειες. Εικονίζεται δοξαστικά η «Αναγέννηση της Ελλάδος» πάνω από την Κωνσταντινούπολη και τον Μωάμεθ, ο οποίος αφήνει εμβρόντητος να του φύγει από τα χέρια το ματαγάνι. Έργο κάποιου ξυγγράφου μικρασιατικής μάλλον καταγωγής των χρόνων γύρω στα 1830, που υπηρετούσε ισότιμα τόσο την εκκλησιαστική όσο και την κοσμική τέχνη. Μέγ. ύψ. 0,42. πλ. 0,68 μ. (32565).

735. Μικρό ξύλινο κιβώτιο με την παράσταση μιας γυναικείας μορφής σε άνθινο περιβάλλον.

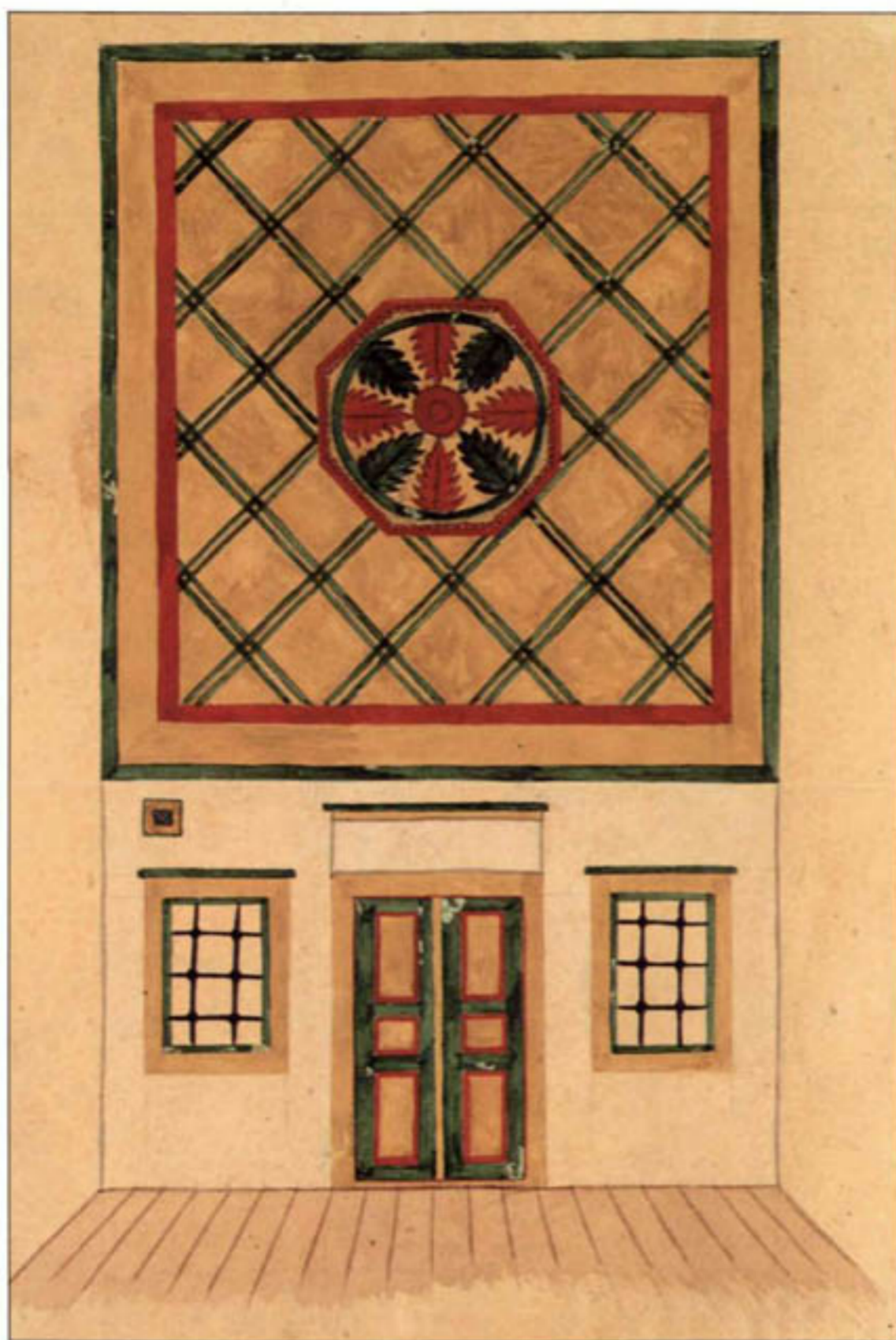
από τις Κυκλάδες. 18ος-αρχές 19ου αι. Ύψ. 0,12, μήκ. 0,34, πλ. 0,16 μ. (8722).

736. Ο θυρεός της δημογεροντίας των Μετιώνων, από τη Σάμο, στα 1820-1830. Εικονίζεται η προσωποποίηση της Ελλάδας με τα χαρακτηριστικά της θεάς Αθηνάς σε μια εμβληματική παράσταση, η οποία επαναλαμβάνεται σ' ένα μεγάλο αριθμό εξαρτημάτων του οπλισμού, κυρίως κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Ύψ. 0,58 μ. (25866).

737. Λεπτομέρεια από την παράσταση της Κωνσταντινούπολης στην ξύλινη επίστεψη της εικ. 734.

734
735 - 736 - 737





738 - 740 - 742

739 - 741 - 743

738-743. Ύδατογραφίες γνωστών Ελλήνων ζωγράφων με αποτυπώσεις κοσμικών και εκκλησιαστικών μνημείων, οι οποίες φιλοτεχνήθηκαν κατά παραγγελία της Εταιρείας «Ελληνικές Τέχνες» στο διάστημα 1930-1935, για να χρησιμεύσουν ως υποδείγματα αναπαραγωγής. Το κατατεθειμένο στο Μουσείο Μπενάκη αρχείο των «Ελληνικών Τεχνών», με τις πάνω από 400 πολύτιμες ζωγραφικές του μαρτυρεί, εικονογραφεί μια διάθεση διάχυτη κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, που αναζητούσε σε παραδοσιακές μορφές την έκφραση μιας νέας αισθητικής.

738. Νίκου Εγγονόπουλου (1910-1985): Εσωτερικό λαϊκού σπιτιού στα Ιωάννινα (βλ. εικ. 1071). 0,28x0,19 μ. (29133).

739. Διαμαντή Διαμαντόπουλου (1914-1995): Πτερωτός δράκοντας από βυλόγλυπτο τέμπλο της Μονεμβασίας. 0,22x0,30 μ. (29182).

740. Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989): Βυλόγλυπτη πόρτα (βλ. εικ. 1081). 0,27x0,16 μ. (22987).

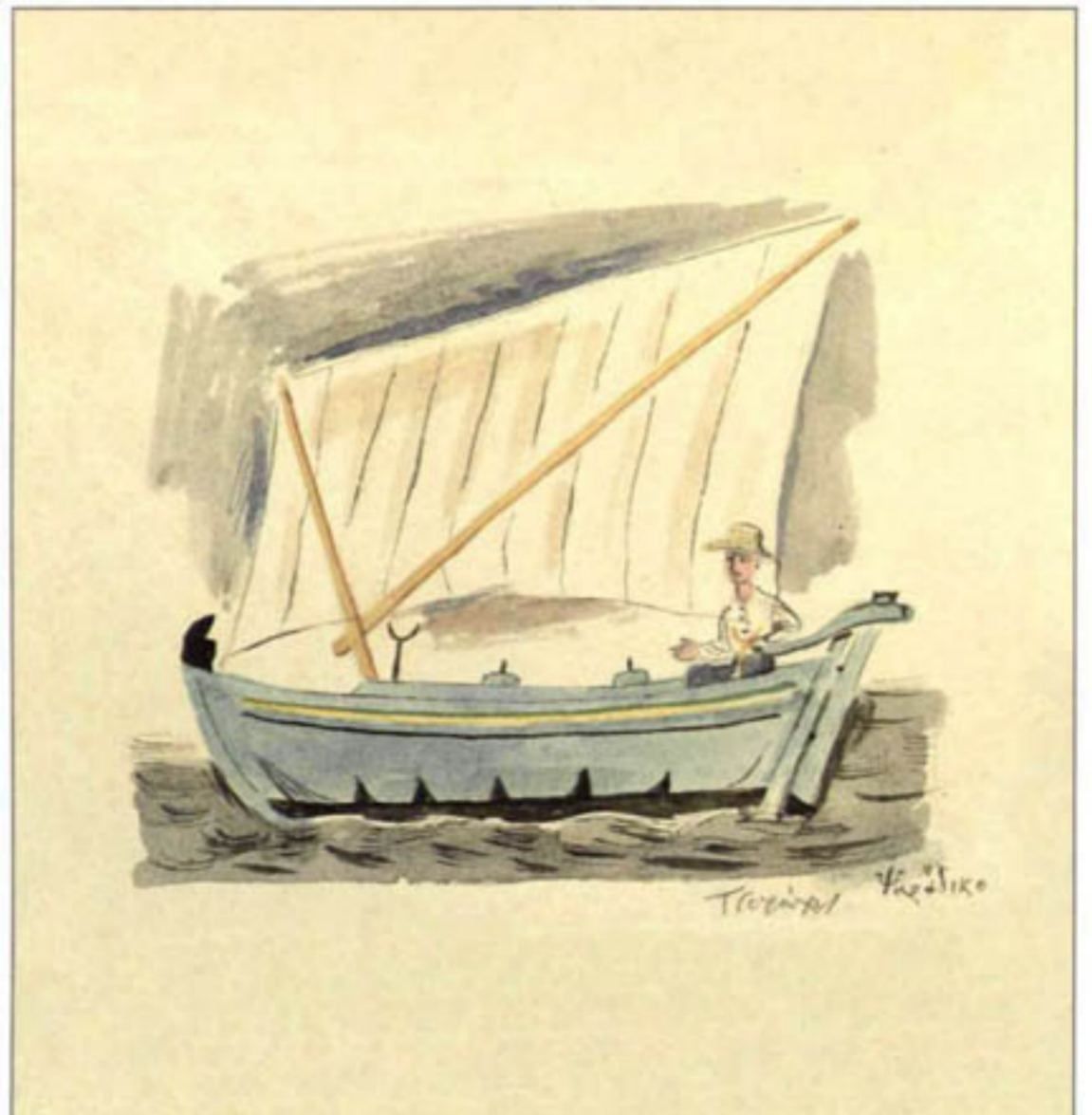
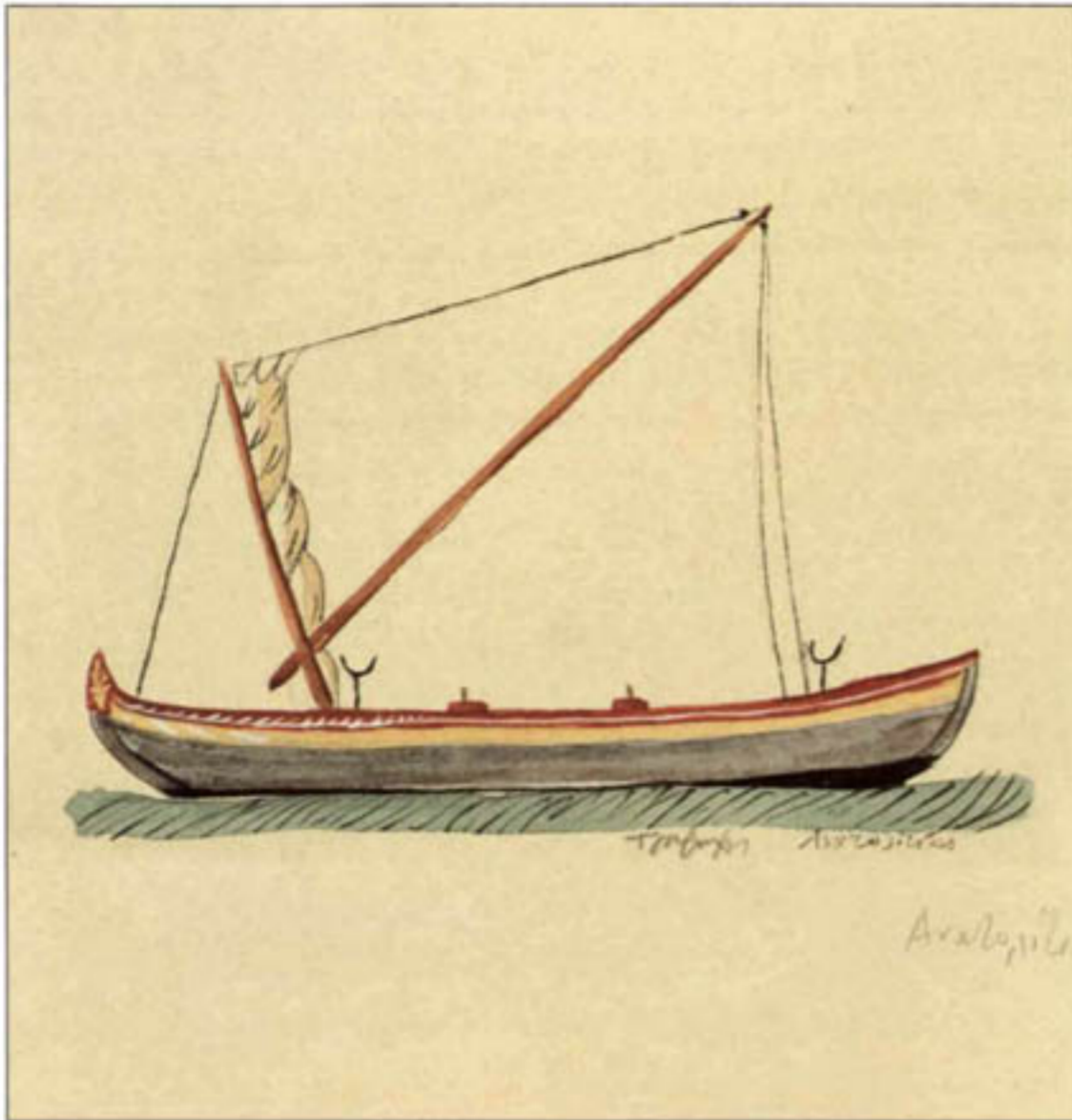
741. Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989): Ντουλάπι τοίχου σε σπίτι της Άνδρου. 0,35x0,24 μ. (29115).

742. Φώτη Κόντογλου (1895-1965): Διακοσμητικά στοιχεία από τα τέμπλα της μονής Βαρλαάμ στα Μετέωρα και του Αγίου Γεωργίου στην Κολομπάκη (βλ. εικ. 1070). 0,35x0,25 μ. (29206).

743. Φώτη Κόντογλου (1895-1965): Βυλόγλυπτη κεφαλή λιονταριού από τη μονή του Οσίου Λουκά. 0,11x0,16 μ. (29210).









744 - 745 - 748 - 749
746 - 747

744-747. Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989):
Ελληνικά καΐκια ανατολίτικο, τράτα, σκούνα
και ψαράδικο, από το Αρχείο των «Ελληνικών
Τεχνών». Υδατογραφίες, 0.13x0.18 μ. (29113,
29111,29112,22988).

748. Ασημένιο επίχρυσο ιστιοφόρο, αφιέρωμα

(τάμια) ναυτικού σε κάποια εκκλησία ελληνικής
κοινότητας της Μικράς Ασίας. 19ος αι. Υψ.
0.23 μ. (34053).

749. Ελεφαντοστέινο ιστιοφόρο με κεντητό
πανό και μολύβδινο ομοίωμα ναυτικού. 19ος
αι. Υψ. 0.17 μ. Δωρεά Ι. Αβελού (14170).



750 - 751

750. Διαμαντή Διαμαντάπουλου (1914-1995):
Αφιερώματα (τάματα) από το ναό των
Ταξιαρχών στο Λεβίδι της Αρκαδίας.
Υδατογραφία, 0,22x0,30 μ. (29185).

751. Ασημένια και χρυσά αφιερώματα
(τάματα) με παραστάσεις ανθρώπινων
μορφών. Τα περισσότερα προέρχονται από τα
προσφυγικά κειμήλια των μικρασιατικών
κοινοτήτων. Τα αναθήματα αυτού του είδους

απαντούν σε όλη την υφήλιο από τα πανάρχαια
χρόνια. Τα νεοελληνικά παραδείγματα
χαρακτηρίζεται η αφαιρετική-γεωμετρική
απόδοση των εικονιζόμενων μορφών ως το
τέλος περίπου του 19ου αι., όταν πλέον
αρχίζει να επικρατεί μια φυσιοκρατική
διάθεση. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,05 ως
0,09 μ. (34079-34083, 34085). Δωρεά Αλέκου
Φασσιανού (28040, 28048).





7
 7

7
 7

7
 7

7
 7

7
 7

7
 7

7
 7

7
 7

7
 7





759 - 760

759. Παράσταση Έρωτα στο χειρόγραφο μιας ανώνυμης ανθολογίας με στιχουργήματα ποικίλης ύλης (ηρωικά, ερωτικά, ευτράπελα κ.ά.) από αυτές που κυκλοφορούσαν πριν από την Επανάσταση του 1821 στις ελληνικές κοινότητες της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης και των Παραδουνάβιων

ηγεμονιών. Για το θέμα του Έρωτα κατά τη Μεταβυζαντινή περίοδο, βλ. εικ. 730. Δωρεά Πηνελόπης Σούτσου-Λατσένερε (Ιστορικά Αρχεία 361).

760. Λεπτομέρεια από το κέντημα της παρυφής ενός νυφικού σεντονιού της Σκάρου, με παράσταση τσαλασετεϊνού (βλ. εικ. 719). Τα

κέντηματα της Σκάρου, από τις πλουσιότερες και καλύτερα μελετημένες ενότητες των νεοελληνικών κεντημάτων, χαρακτηρίζουν η ευφρόνταστη σχεδιαστική ελευθερία, η χαριμόσυνη φυσιοκρατική διάθεση και μια ασέβραστη χρωματική ποικιλία. Τέλη 18ου-αρχές 19ου α. (6381).





761 - 762

761. Νυκτικό κεντητό μαβλάρι με παράσταση τρικάρτερης γολέτας, από τη Σαύρο. Η μικρή σημαία με το σταυρό στη δεξιά άκρη θεωρήθηκε ως ένδειξη για τη χρονολόγηση του έργου στο 19ο α., όταν επί Όθωνος καθιερώνεται ο τύπος αυτός επίσημα. Πιθανότερο φαίνεται, εντούτοις, ότι ο σταυρός που επαναλαμβάνεται και στη μεγάλη σημαία του πλοίου, η οποία δεν είναι η ελληνική, έχει φυλασστική και όχι εθνική σημασία. Από τα πιο γνωστά έργα του Μουσείου συγκαταλέγεται στα εξοχότερα δείγματα της νεοελληνικής κεντητικής και εντυπωσιάζει με τη μνημειώδη διάσταση του κεντρικού θέματος σε σχέση με την εξαιρετικά μικρή κλίμακα των εικονιζόμενων ανθρώπινων μορφών. 17ος α. 0.43x0.46 μ. (6389).

762. Απόσπασμα κρητικού κεντήματος που εικονίζει μια γυναίκα μορφή μέσα σε άνθινο κάμπο και ένα βροχοφόρο μουσικό, ο οποίος - σύμφωνα με άλλα παραδείγματα (βλ. εικ. 733) - πρέπει να έποαζε λαγούτο σε κάποια γυναικεία μορφή απέναντί του. Τα παλαιότερα δείγματα της κρητικής κεντητικής με χρονολογημένες επιγραφές του Που α. μας επιτρέπουν να αναζητήσουμε την καταγωγή του τεχνοτροπικού τους ύφους σε προγενέστερες εποχές. Τέλη Που α. 0.37x0.20 μ. Δωρεά Μανίνας Μαντζούνη στη μνήμη της Άννας Αποστολάνα (26110).





763 - 764

763. Κεντητή παρυφή με μια καθ' ύψος ανάπτυξη του «δέντρου της ζωής», αντικριστά πουλιά και τη ρυθμική εναλλαγή ανδρικών και γυναικείων μορφών σε ζεύγη, από τη Σίφνο. Σε σχέση με τη φυσιοκρατική απόδοση των θεμάτων στα προηγούμενα παραδείγματα της Σκύρου (εικ. 760-761) και της Κρήτης (εικ. 762), την κεντητική της Σίφνου χαρακτηρίζει η αρμονία της γεωμετρικής επεξεργασίας και η αφαιρετική διάσταση των μορφών. Ανάμεσα στα δύο ακραία αυτά όρια της εκφραστικής αποκρυσταλλώνονται οι εικαστικές αναζητήσεις της νεοελληνικής αισθητικότητας. Πορ-18ος αι. 1,83x0,18 μ. (6526).

764. Λευκοφάντο κλινοσκεπάσμα με σχηματοποιημένες ανθρώπινες μορφές, καράβια και ένα μεγάλο δικέφαλο αετό στο κέντρο. Είναι υφανμένο με τη σκουλάτη, τη φουσκωτή τεχνική, και προέρχεται από τη Μήλο. Επειδή όμως η τεχνική αυτή επηχωράζει στην Κρήτη, δεν αποκλείεται καθόλου να έφθασε ως τη Μήλο, είτε με τα συχνά προσφυγικά κάματα των κνηγνημένων από τους Τούρκους Κρητικών είτε μέσω κάποιας επαγίας. Τέλη 17ου-18ος αι. 1,80x1,80 μ. (22418).



765 - 766 - 767

765. Πορτιέρα κεντρικό άνοιγμα από ένα χρυσοκέντητο σπερβέρι της Πάτμου. Ανάμεσα στα φαντασμαγορικά θέματα του διακόσμου ξεχωρίζει στην κορυφή του κεντήματος η παράσταση μιας γυναικείας μορφής μέσα στο σπίτι της ο συμβολισμός της οποίας, όπως και σε άλλες περιπτώσεις, χάνεται στα βάθη του χρόνου (βλ. εικ. 715, 725). Τα σπερβέρια κάλυπταν τα νυκτικά κρεβάτια στα Δωδεκάνησα, σαν πολυτελείς σκηνές εκστρατείας. Από τα ελάχιστα σωζόμενα παραδείγματα που έχουν διασωθεί, το πιο θεαματικό βρίσκεται στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη (βλ. εικ. 773). 17ος-18ος α. Υψ. 1.94, πλ. 0.55 μ. (6654).

766. Νυκτικό χρυσοκέντητο μαβλάρι με κεντρικό θέμα μια φτερωτή γυναικεία μορφή, την «καλή νεράιδα» η οποία προστατεύει το ζευγάρι. Η λαμπρή αυτή κεντητική δημιουργία με τις έντονες βυζαντινές αναλήψεις εκπροσωπεί το τεχνοτροπικό ιδίωμα της Λευκάδας και χρονολογείται στο 17ο-18ο α. Τη μεγάλη απόκλιση της χρονολογικής αποτίμησης, όπως και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, ερμηνεύει η γενικότερα πλημμελής επιστημονική διερεύνηση της κοσμικής τέχνης των Μεταβυζαντινών αιώνων. 1.52x0.48 μ. (6262).

767. Κεντητό μαβλάρι από τη Λευκάδα, με παράσταση έφιππου «άρχοντα», ο οποίος εικονίζεται ως κληγός, μολονότι η μικρότερης κλίμακας ανθρώπινη μορφή πίσω του υποδηλώνει μάλλον τη σχέση του με τον άγιο Γεώργιο. Τα κεντήματα της Λευκάδας σπαρτίζουν μια τεχνοτροπικά ξεχωριστή ενότητα - καθώς όμως διέπονται από τους ίδιους βασικούς κανόνες της αισθητικής του ελληνικού χώρου, υπενθυμίζουν την εκπληκτική εκφραστική αυτοτέλεια που χαρακτηρίζει την καλλιτεχνική παραγωγή των επιμέρους περιοχών. 17ος-18ος α. 0.57x0.48 μ. Δωρεά Πανοσιώτη Λιτωρικής (6268).



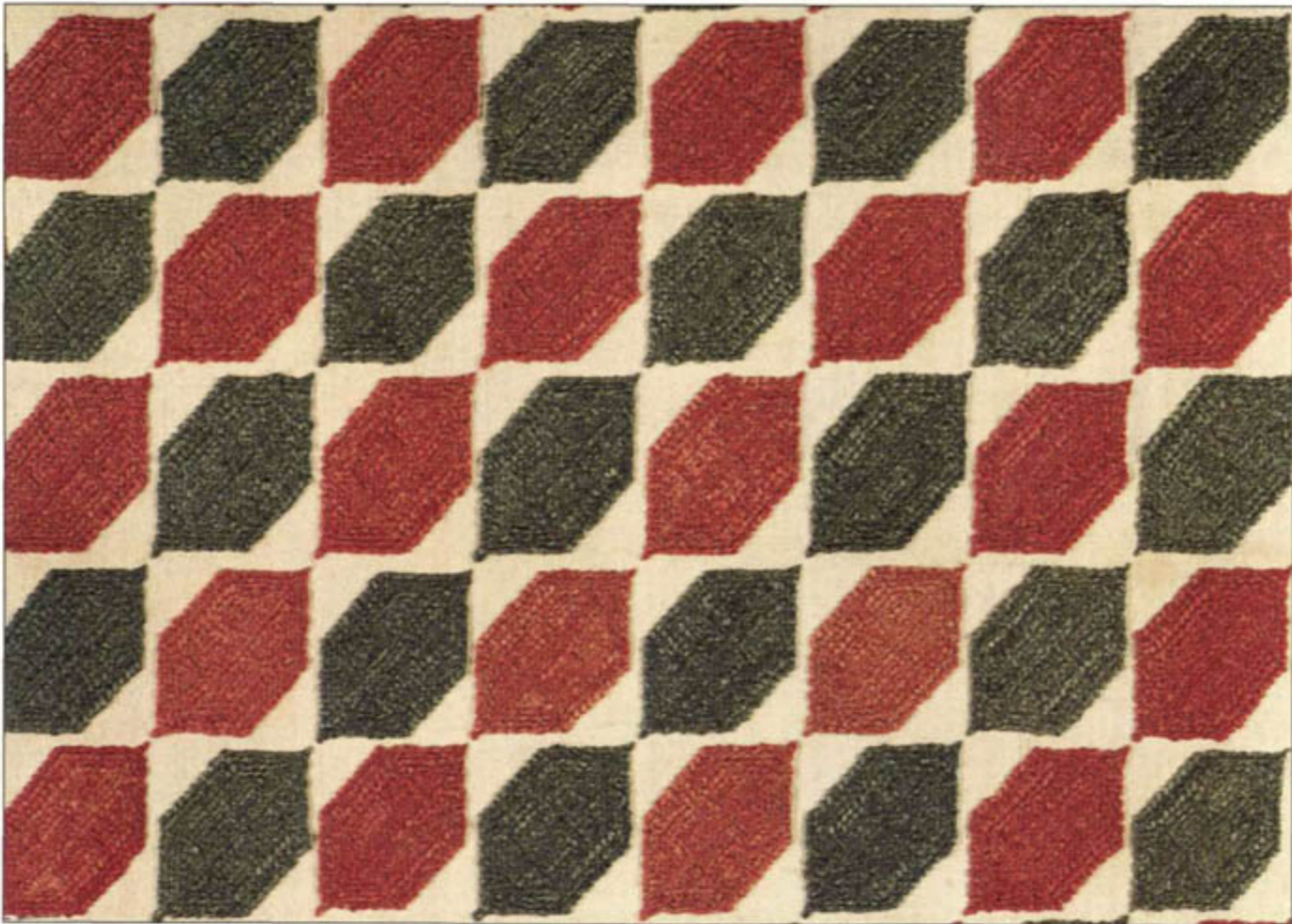


768 - 770
769

768-769. Δύο νυφικά μαξιλάρια με παραστάσεις γάμου, από τα Ιωάννινα. Το πρώτο εικονίζει τη νύφη με τους γονείς της και το γαμπρό με το φίλο του έφιππους το δεύτερο την έφιππη πομπή του γαμπρού. Η οργιαστική ανθοφορία, η γοητευτική πολυχρωμία και η μελωδική διαγραφή των συνθέσεων με τις καθαρά ζωγραφικές αρετές χαρακτηρίζει από κάθε άποψη την κεντητική της Ηπείρου. 17ος-18ος αι. 0.40x1.40 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (21173.21172).

770. Δεγματολόγιο κεντητικής με επεξηγηματικές επιγραφές στα επιμέρους θέματα, μοναδικό παράδειγμα ενός είδους που τυποποιείται από τα τέλη του 19ου αι. και μετά. Προέρχεται από τα Ιωάννινα και καταγράφει πολλά χαμένα εν τω μεταξύ, στοιχεία του φανταστικού κόσμου της τέχνης της Ηπείρου. 18ος-αρχές 19ου αι. 1,10x0,51 μ. Δωρεά Ιωάννη Τριούγιου(6412).





771 - 773
772

771-772. Λεπτομέρειες από γύρους κρεβατιών με σχηματοποιημένα θέματα, που έχουν αποδοθεί με την ιδιότυπη ανάγλυφη κεντητική της Ρόδου. 18ος-19ος αι. (6607.6603).

773. Πολύχρωμο κεντητό απερβέρι με θεματικά φυτικά θέματα, ανθοδοχεία και παρόνια, από τη Ρόδο. Ανάμεσα στα λίγα σωζόμενα ανάλογα παραδείγματα (βλ. εικ. 765) είναι το θεματικότερο και καλύτερα διατηρημένο. Η επεξεργασία του συνδυάζει την πολυτέλεια του τεχνοτροπικού ύφους με την άψογη τεχνική της εκτέλεσης, την αυστηρή συγκρότηση του γενικού σχεδιασμού με τις αναμνήσεις του βυζαντινού μεγαλείου και την ακτινοβολία μιας χαρμόσυνης έκφρασης με τους προσανατολισμούς της νεοελληνικής αιοθητικής. 17ος-18ος αι. Ύψ. 4. περίμετρος της κάτω παρυφής 10 μ. Δωρεά Ελένης Σταθάτου (7650).









777 - 778
779

774. Κεντητό κλινოსκάπιασμα με πολύχρωμα φυτικά και άθινα θέματα, πουλιά και εραλδικά ξύλα, σπάνιο αν όχι μοναδικό έργο από το χαμένο παλαιότερο στολισμό του νυκτικού κρεβατιού της Κρήτης, από τον οποίο έχουν διασωθεί και στις συλλογές του Μουσείου Μπενάκη ορισμένα κεντητά μαβιλάρια. Τέλη 17ου-αρχές 18ου αι. 1.51x1.25 μ. Δωρεά Christopher Tower (32646).

775. Λεπτομέρεια από το κέντημα μιας νυκτικής πετσέτας με σχηματοποιημένο άθινο διάκοσμο, κυπαρίσσια και πουλιά. Προέρχεται από το Αργυρόκαστρο της Βορείου Ηπείρου, που ανήκει σήμερα στην Αλβανία. 18ος-19ος αι. 0.71x0.39 μ. Δωρεά Ελένης Ευαλειδή (11329).

776. Απόσπασμα κεντητού γόρου για το στολισμό ενός αγνώστου τύπου νυκτικού κρεβατιού, από τα Ιωάννινα. Η πολυκύβητη παράσταση εικονίζει, μέσα σε άθινο περιβάλλον, πύργους και ζευγάρια ανθοδοχεία, παρόμοια σε κρήνες και δικέφαλους αετούς. 18ος αι. 1.62x0.57 μ. (6307).

777. Λεπτομέρεια κεντήματος από ένα νυκτικό σεντόνι της Σκάρου. Ο πλούσιος άθιμος διάκοσμος περιβάλλει ένα κεντρικό αρχιτεκτονικό στοιχείο - απεικόνιση μιας επιθυμητής στέγης - πουλιά, μυθικά όντα, ανθρώπινες μορφές και το αστρολογικό φυλακτικό σύμβολο του δικέφαλου αετού (βλ. εικ. 522-523). 18ος αι. Δωρεά Μαρής Ζαρίφη (8484).

778. Λεπτομέρεια κεντήματος στην παρυφή μιας νυκτικής πετσέτας της Σκάρου, με παράσταση καραβιού. 18ος-19ος αι. (6404).

779. Νυκτικό μαβιλάρι της Σκάρου με παράσταση τριών μνημειακών οικοδομημάτων, πάνω στα οποία εικονίζονται ανθρώπινες μορφές. Το μεσαίο επιστέφεται από μια μικρογραφική σπηγή γάμου με το ζευγάρι να ένα μουσικό. 18ος αι. 0.44x0.43 μ. (6390).





780 - 781

780. Κεντητή παράσταση γυναικείας μορφής με την ενδυμασία του Καστελλόριζου. Απλοϊκή λαϊκή μεταγραφή μιας από τις πιο εντυπωσιακές φορεσιές του ελληνικού χώρου. 0,45x0,30 μ. (23828).

781. Κούβλες με ελληνικές ενδυμασίες από την πλούσια και σημαντική μουσειακή συλλογή, ενώ αναμένουν, προστατευμένες από τη σκόνη, την ένταξη τους στους νέους εκθεσιακούς χώρους.





782. Γυναικάς από την Κριτσά της Κρήτης με την τοπική φορεσιά, σε ταχυδρομικό δελτάριο των αρχών του 20ού αι. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

783. Δύο Κρητικοί του Ηρακλείου, φωτογραφημένοι γύρω στα 1900 από τον Πάργο Μαραγκάκη. Δωρεά Διονύση Φωτάκουλου (Φωτογραφικό Αρχείο).

784. Ένας Κρητικός του Ηρακλείου, γύρω στα 1880, από το φωτογραφικό πολύπτυχο του Πέτρου Μωραΐτη (Φωτογραφικό Αρχείο).

785. Πολύπτυχο φουστάνι με κεντητές παραστάσεις στον ποδόγυρο, όπου εναλλάσσονται δικέφαλοι αετοί, ανθοδοχεία, φανταστικά πουλιά, γοργόνες και φυτικά κοσμηματα, από την Κρήτη. Σπάνιο κατάλοιπο ενός ενδυματολογικού τύπου με αναγεννησιακές καταβολές, που απαντά και σε άλλα νησιά του Αρχιπελάγους κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας. 17ος αι. Υψ. 1.44 μ. Δωρεά του βασιλιά Γεωργίου Β' (ΕΕ 872).

786. Λεπτομέρεια του ενδύματος της εικ. 785.

782 - 785 - 786

783

784





787 - 788 - 790
789

787. Γυναίκα με τη φορεσιά της Αττικής γύρω στα 1880, από το φωτογραφικό πολύπτυχο του Πέτρου Μωραΐτη (Φωτογραφικό Αρχείο).

788. Χωρικός της Αττικής με φλοκωτή κάπα σε ταχυδρομικό δελτάριο των αρχών του 20ού αι. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (Φωτογραφικό Αρχείο).

789. Ζευγάρι από κάποιο χωριό της Αττικής φωτογραφημένο στα 1875-1880 από τον

Γιώργο Μωραΐτη Συλλογή Ακμπρου Κωστασιώτη.

790. Λεπτομέρεια από τον ποδόγυρο ενός νυχτικού πουκάμισου της Αττικής. Η κεντητική της Αττικής εντοπίζεται σε ενδυματολογικά μόνο στοιχεία και καθόλου στο στολισμό του σπιτιού, θυμίζοντας ασήριστα με την αισθητική της την τέχνη των μουσουλμάνων. 19ος αι. Δωρεά Ειρήνης Καλλιγά (ΕΕ 3970).





791 - 792 - 793

791. Ζευγάρι με τις τοπικές φορεσιές της Σίφου, φωτογραφημένο γύρω στα 1935 από τον Νίκο Ζωγράφο (Φωτογραφικό Αρχείο).

792. Γυνώκκα της Σίφου με νυφική φορεσιά, σε

φωτογραφία των αρχών του 20ού αι. Δωρεά Ελένης Ευκλείδη (Φωτογραφικό Αρχείο).

793. Λεπτομέρεια από το χρυσοκέντητο μανίκι ενός νυφικού πουκάμισου της Σίφου. 18ος-19ος αι. (ΕΕ 664).





794 - 796 - 797
795 798

794-795. Helen Wace, η σύζυγος του αρχαιολόγου Alan J. B. Wace με τη φορεσιά της Αστυπάλαιας, που βρίσκεται σήμερα κατατεθειμένη στο Victoria and Albert Museum του Λονδίνου. Φωτογραφία του Alan J. B. Wace. γύρω στα 1930 (Φωτογραφικό Αρχείο).

796. Γυναίκα της Αστυπάλαιας με νυκτική φορεσιά, σε επιχρωματισμένη φωτογραφία του Entile Lester. Αρχές 20ού α. (Φωτογραφικό Αρχείο).

797. Χρυσοκεντημένη σκούφια με μικρά μαργαριτάρια, τμήμα από το σύνθετο νυκτικό κεφαλόδεσμο της Αστυπάλαιας. 19ος α. Υψ. 0,22 μ. Δωρεά Δωροθέας Μελά (ΕΕ 3064).

798. Λεπτομέρεια από το μονάι ενός νυκτικού πουκάμισου της Αστυπάλαιας, με πικνό μονόχρωμο ανάγλυφο κέντημα. 19ος α. Δωρεά Αλεξάνδρας Χαρέμη (ΕΕ 883).





799 - 800 - 802
801

799. Κερκυραίες με τοπικές ενδυμασίες, φωτογραφημένες το 1959 από την Τσιτάνα Παναρά (Φωτογραφικό Αρχείο).

800-801. Ένας Κερκυραίος χωρικός και μια Κερκυραία με τοπική ενδυμασία, φωτογραφημένοι γύρω στα 1870. Συλλογή Εθης Α ντωνάτου-Δερμανοπούλου.

802. Βελούδινο κοντογούλι με χρυσοκέντητο άνθινο διάκοσμο, πουλιά και ένα δικέφαλο αστέ. από την Κέρκυρα. Η νεοελληνική χρυσοκέντητική συνεχίζοντας τη βυζαντινή παράδοση, εξελίσσεται κατά το 18ο α. σε τέχνη κατ' εξοχήν ανδρική. Στην κοσμική της χρήση απαντά κυρίως σε επίσημες ενδυμασίες των οικονομικά πιο εύρωστων στρωμάτων. 19ος α. Υψ. 0.42 μ. (ΕΕ 1385).





803 - 804 - 806
805

803-804. Γυναίκες της Σκοπέλου με νυφικές φορεσιές, φωτογραφημένες η μία γύρω στα 1950 και η άλλη το 1995. Συλλογή Δημήτρη και Ανθής Βαλσαμάκη.

805. Ο δημογέροντας Γιαννιός Ν. Νικολαΐδης με την τοπική ενδυμασία της Σκοπέλου, σε

φωτογραφία του 1863. Συλλογή Δημήτρη και Ανθής Βαλσαμάκη.

806. Λεπτομέρεια από τον κεντητό ποδόγυρο του πλισδατού ενδύματος της Σκοπέλου, με πολύχρωμα άνθινα θέματα. 19ος αι. (ΕΕ 1529).





807. Σαρακατσάνες της Θράκης, γύρω στα 1920. Οι Σαρακατσάνοι, παλαιότερη ελληνική φυλή, ζούσαν νομαδικά κατά γένη, μεταφέροντας τα ποίμνια τους το καλοκαίρι στις ορεινές και το χειμώνα στις πεδινές περιοχές της χώρας. Η φωτογραφία προέρχεται από το αρχείο της μεγάλης λαογράφου Αγγελικής Χατζημυχάλη, η οποία έθεσε τις βάσεις στην επιστημονική διερεύνηση του ελληνικού παραδοσιακού κόσμου (Φωτογραφικό Αρχείο).

807 - 808 - 810 - 811
809

808. Σαρακατσάνες Πολίτισσες, μιας ομάδας που ζούσε στην περιοχή μεταξύ Κωνσταντινούπολης και Αλεξανδρούπολης, με την παραλλαγή της φορεσιάς του βορειοελλαδικού χώρου. Φωτογραφία του 1915. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

809. Σαρακατσάνες της Μακεδονίας, οι οποίες αυτοαποκαλούνται «Σερβιάνες» επειδή κατάγονται από τη Σερβία, με την παραλλαγή της φορεσιάς του βορειοελλαδικού χώρου. Φωτογραφία του 1915. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

810-811. Νυφικές ποδιές με κεντητά θέματα μαγικού-θρησκευτικού περιεχομένου, που φορούσαν οι Σαρακατσάνες της Θράκης (βλ. εικ. 807). Τέλη 19ου α. Υψ. 0.40 μ. Δωρεά Φίλων του Μουσείου Μπενάκη (ΕΕ 4571, ΕΕ 3453).





812 -813 -814 -815 -816

812 Ο Χατζηγιάννης Παπαδόπουλος με ρούχα δυτικού τύπου και η σύζυγος του Ωραία, το γένος Μασκρίδου, με παραδοσιακή φορεσιά του Πόντου, φωτογραφημένοι γύρω στα 1895. Δωρεά του Συλλόγου «Αργοναύτα-Κοιμηναί» (Φωτογραφικό Αρχείο).

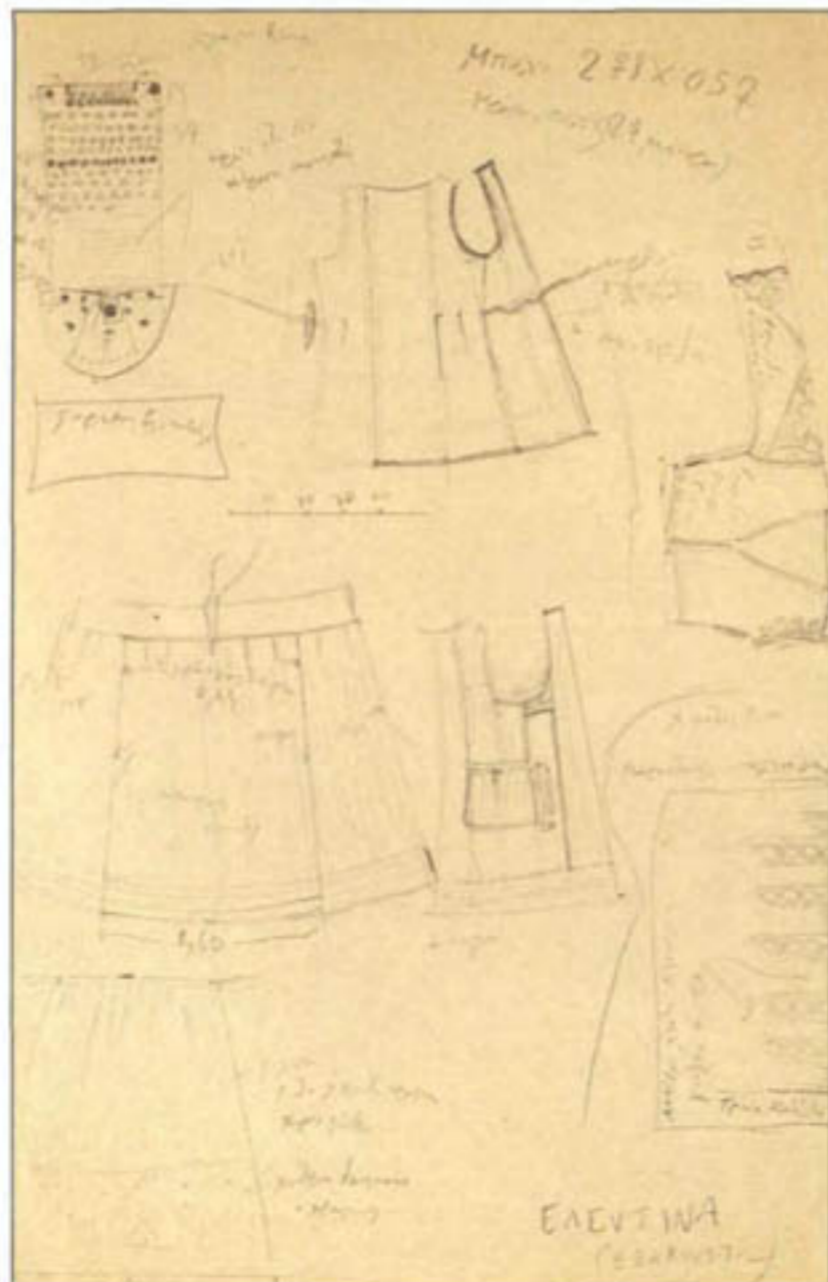
813 Γυναίκα από τη Σάλη του Ιονίου με νυφική-γορτινή φορεσιά σε φωτογραφία των αρχών του 20ού α. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (Φωτογραφικό Αρχείο).

814 Λεπτομέρεια γυναικείου επενδύτη με ενυκασμένες χρυσές ρίγες, από τη Σαμφούντα 19ος α. Δωρεά Ελένης Βάτη (ΕΕ 4229).

815 Λεπτομέρεια από μεταξωτό χρυσοφραγτο και χρυσοκεντημένο ζυπόσι της Μικράς Ασίας. 19ος α. Δωρεά Γιάννη Μετήκωφ (ΕΕ 4747).

816 Λεπτομέρεια από τον επενδύτη μικρασιατικής φορεσιάς 19ος α. Δωρεά Δέσποινας Τρίτση (ΕΕ 4538).







817 820-822-823
818 - 819 - 821 824

817-819. Ενδυματολογικές μαρτυρίες από το προσωπικό αρχείο του Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989).

Δωρεά Γιάννη Τσαρούχη.

817. Δύο φωτογραφίες με την τοπική ενδυμασία της Μάνδρας στην Αττική, τοποθετημένες σε χαρτί και πλαισιωμένες με επιχρωματισμένα σχέδια από κλαδιά, λουλουδιά και ένα πουλί. 0.24x0.32 μ.

818. Τμήματα από τη γυναικεία φορεσιά της Ελευσίνας. Σχέδια με μολύβι. 0.34x0.22 μ.

819. Νέα από τη Μάνδρα της

Αττικής. Σχέδιο με μολύβι επιχρωματισμένο. 0.25x0.12 μ.

820. Κερκυραία νύφη από τη Λευκάμμη, σε ταχυδρομικό δελτάριο του 1920. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

821. Καραγκούνα από τα Τρίκαλα της Θεσσαλίας, φωτογραφημένη στις αρχές του 20ού α. Δωρεά Ελένης Ευκλείδη (Φωτογραφικό Αρχείο).

822. Νύφη από το Πωγώνι της

Ηλείου, φωτογραφημένη στις αρχές του 20ού α. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

823. Νέα από την Επισκοπή Ημαθίας, φωτογραφημένη γύρω στα 1930. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.

824. Γυναικεία από τον Μαραθώνα της Αττικής με νυφική ενδυμασία όπως τη φωτογράφησε η Μαρία Χρουσάκη στις μορτές της 4ης Αυγούστου 1937. Στις μορτές αυτές,

που οργάνωσε η δικτατορική κυβέρνηση του Ιωάννη Μεταξά (1936-1941), συγκεντρώθηκαν εκπρόσωποι όλων των ελληνικών περιοχών με τις τοπικές τους φορεσιές. Οι φωτογραφικές μαρτυρίες αυτών των εορταστικών εκδηλώσεων ορίζουν χρονικά την επιβίωση της παραδοσιακής ένδυσης, η οποία αμέσως μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο αρχίζει να αλλοιώνεται. Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου.



383. Копия из книги М. В. Данилова

№ 100

384. Копия из книги М. В. Данилова

385. Копия из книги М. В. Данилова
 386. Копия из книги М. В. Данилова
 387. Копия из книги М. В. Данилова

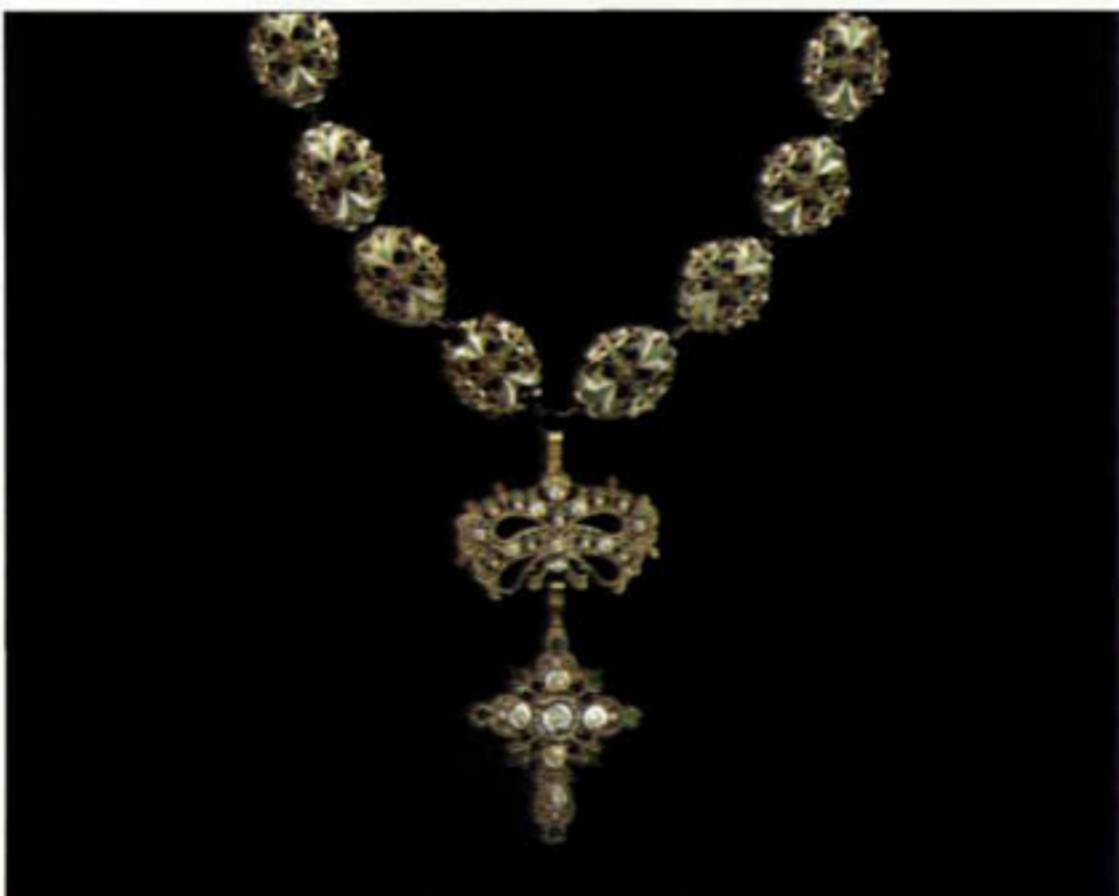
388. Копия из книги М. В. Данилова
 389. Копия из книги М. В. Данилова
 390. Копия из книги М. В. Данилова
 391. Копия из книги М. В. Данилова

392. Копия из книги М. В. Данилова
 393. Копия из книги М. В. Данилова
 394. Копия из книги М. В. Данилова

395. Копия из книги М. В. Данилова
 396. Копия из книги М. В. Данилова
 397. Копия из книги М. В. Данилова

398. Копия из книги М. В. Данилова
 399. Копия из книги М. В. Данилова
 400. Копия из книги М. В. Данилова

401. Копия из книги М. В. Данилова
 402. Копия из книги М. В. Данилова
 403. Копия из книги М. В. Данилова





832 - 833 - 834 - 835 - 836
837 - 838

832. Τρέμολες, χρυσές καρφίτσες με λουλουδία από σιάλτο, πολύτιμες πέτρες και μαργαριτάρια για τη συγκράτηση αλλά και την ανάδειξη του κεφαλόδεσμου της Λευκάδας. 18ος αι. Υψ. 0.23 και 0.16 μ. Δωρεά Μαρίνας Λάππα-Διομηδους (Εχρ 1707, Εχρ 1360).

833. Χρυσή τρέμολα με μαργαριτάρια σε σχήμα άνθινου μπουκέτου, από τη Λευκάδα. 18ος αι. Υψ. 0.18 μ. (Εχρ 1535).

834. Χρυσή τρέμολα με μαργαριτάρια σε σχήμα άνθινου μπουκέτου, από τη Λευκάδα. 18ος-19ος αι. Υψ. 0.18 μ. Δωρεά Ιωάννη και Ειρήνης Θερμού στη μνήμη της Αικατερίνης Θερμού-Μαχαφά (Εχρ 2204).

835. Χρυσά συρματερά σκουλαρίδια με μαργαριτάρια, από τη Λευκάδα. 19ος αι. Υψ. 0.09 μ. (7274).

836. Χρυσά συρματερά σκουλαρίδια με κόκκινες πέτρες και τρεις κρεμαστές «σταγόνες», από την

Κέρκυρα. 19ος αι. Υψ. 0.14 μ. (Εχρ 756).

837. Χρυσά σκουλαρίδια με μικρά μαργαριτάρια, ιταλικής κατασκευής, από κάποιο ελληνικό νησί, μάλλον των Ιονίων. 19ος αι. Υψ. 0.11 μ. (7328).

838. Χρυσά σκουλαρίδια με μαργαριτάρια, από τη Λευκάδα. 19ος αι. Υψ. 0.12 μ. (Εχρ 762).





839 - 840 - 842
841

839. Μεγάλο επιστήθιο νυφικό κόσμημα της Αιγύπτου (βλ. ενκ. 824), από ασήμι επιχρυσωμένο, αλυσίδες και κρεμαστούς σφραματερούς ρόδακες με κρυστάλλινες πέτρες, μινιατούρες, καμέους και τη φωτογραφία του γαμπρού. Δεύτερο μισό 19ου αι. Υψ. 0,53 μ. (Εα 1275).

840. Επίχρυση σφραματερή καρφίτσα με σχηματοποιημένο άνθος από τον κεφαλόδεσμο της Αιγύπτου. Δεύτερο μισό 19ου αι. Υψ. 0,16 μ. (Εα 292).

841. Επίχρυση σφραματερή καρφίτσα κεφαλόδεσμου, από την Αιγύπτου. Υψ. 0,13 μ. (Εα319).

842. Πόρπη στήθους και περιδέραιο από ασήμι επιχρυσωμένο, γυάλινες πέτρες και απομιμήσεις φλουριών, τυπικά κοσμήματα της Αιγύπτου, που χρονολογούνται στο 19ο αι. Τόσο η τεχνική τους όσο και η τεχνοτροπία τους ήταν διαδεδομένες σε όλη τη Στερεά Ελλάδα. Υψ. πόρπης 0,16, μήκ. περιδεραίου 0,22 μ. (Εα 293, Εα 1109).





843 - 845
844 - 846

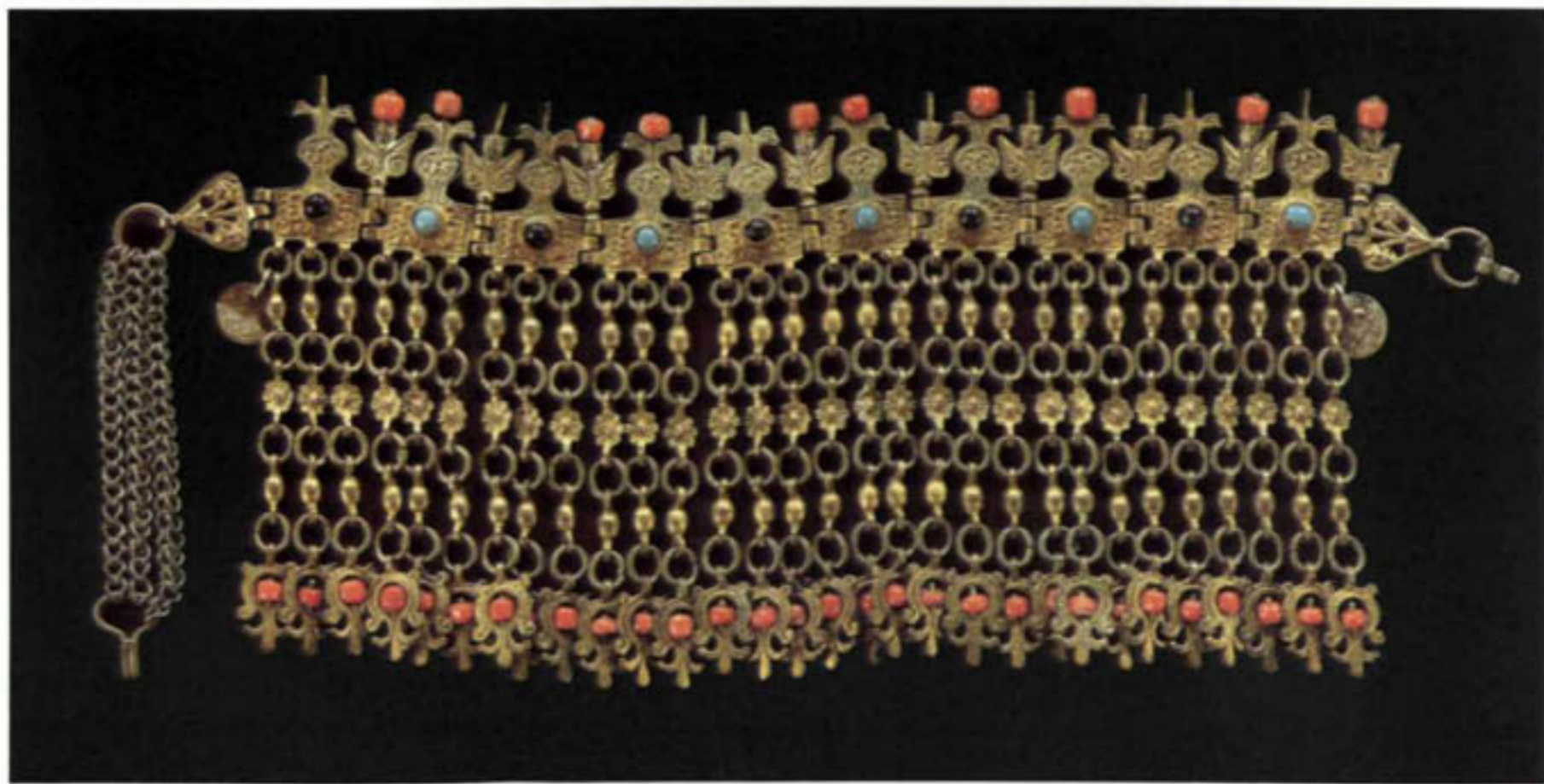
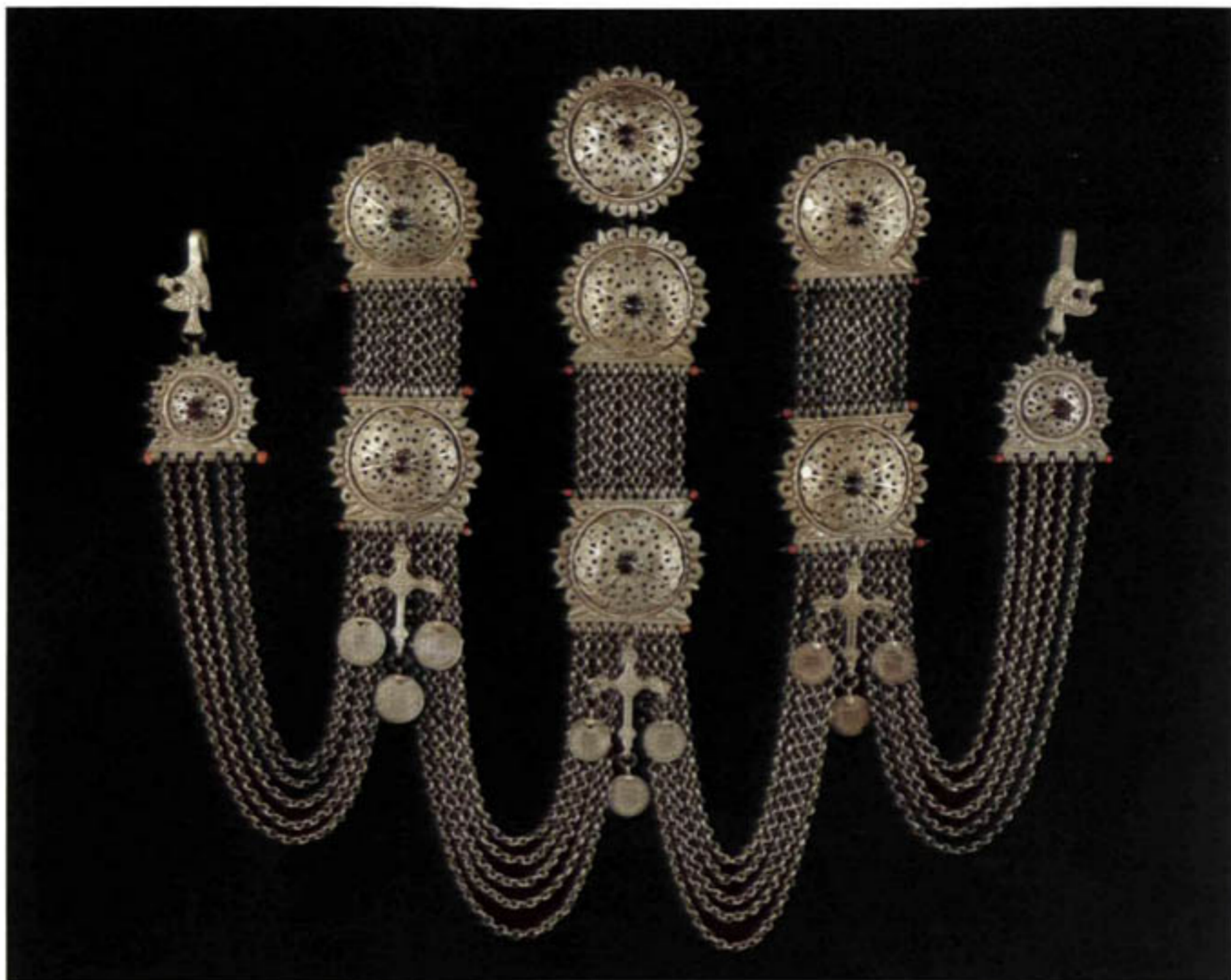
843. Δίκτυ, επιστήθιο κόσμημα της Σαλαμίνας με χάντρες από κοράλλι, σεντέφι, μαύρο γυαλί και ασήμι επιχρυσωμένο. Ανάλογα κοσμήματα συμπλήρωναν συχνά και τη νυκτική φορεσιά της Αττικής (βλ. εικ. 824). 19ος αι. Υψ. 0,39 μ. (ΕΕ 4619).

844. Χρυσοκέντητο επιμετώπιο κόσμημα με πολύχρωμες χάντρες και φλουριά, από την Αττική. Τέλη 19ου αι. 0,06x0,22 μ. (ΕΕ 2947).

845. Σύνθετο επιστήθιο νυκτικό κόσμημα με ασήμενες πόρπες, αλυσίδες και κρεμαστούς σταυρούς, από την Αιδηψό της Εύβοιας. 19ος αι. Υψ. 0,28 μ. (Εα 353).

846. Ασήμενο επιχρυσωμένο περιλαίμιο με αλυσιδωτά εξαρτήματα, κοράλλια και πολύχρωμες πέτρες, από την Ήπειρο. 17ος-18ος αι. Υψ. 0,10 μ. (Εα 733).







180. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 180-181

180. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)

181. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*

181. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)

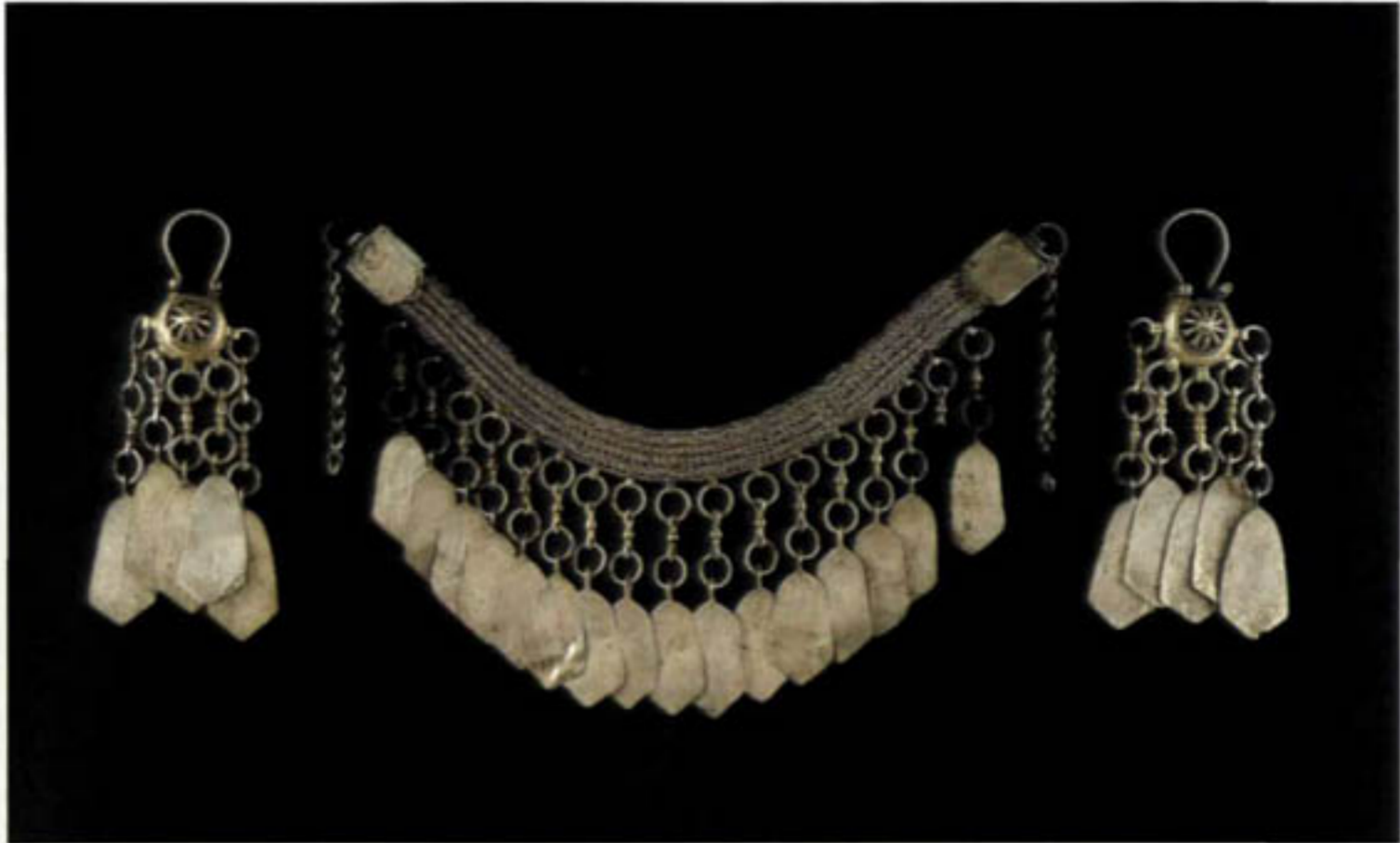
181. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)

182. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)

182. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)

183. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*

183. *Αρσενικό χρυσό βραχιόλι*
 με μεγάλα κόκκινα σμαράγδια
 και μικρά μαύρα και μπλε
 λίθους. Βάρος: 110,00 γρ.
 (180-181)





852 - 853 - 854 - 855

852. Κόσμημα της ράχης με επισμαλτωμένο άνθινο διάκοσμο, πουλιά, αλυσίδες και διακοσμητικά εξαρτήματα, από τη Μακεδονία. 18ος αι. Υψ. 0.39 μ. (Εα 699).

853. Επιστήθιο κόσμημα με κρεμαστούς επισμαλτωμένους δίσκους και ελάσματα, συγγενούς τεχνοτροπίας με το προηγούμενο. 18ος αι. Μήκ. αλυσίδας 0.62, διάμ. δίσκων 0.07 μ. (Εα 696).

854. Ασημένιο κόσμημα για το στολισμό της

πίσω πλευράς του κεφαλόδεσμου με επιχρυσωμένες λεπτομέρειες, αλυσίδες, κρεμαστίδια και γυάλινες πέτρες. Πρόκειται για το μόνο σωζόμενο παράδειγμα ενός πρώιμου τύπου, μάλλον από τη βόρειο Μακεδονία. 17ος-18ος αι. Μήκ. 0.29 μ. (Εα711).

855. Σφουρήλατα σκουλαρίδια από ασημι επιχρυσωμένο και σμάλτο, με πουλιά πάνω σε λουλουδία, από τη Μακεδονία. 18ος-19ος αι. Υψ. 0,07 μ. (Εα 766).





856 - 858

859

857 - 860

856. Επίχρυσο επιμετάλλιο κόσμημα με σμάλτο και κοράλλια, από τη Σαφρόμπολη του Πόντου. Πρώτο μισό 19ου α. Μέγ. ύψ. 0.31. μήκ. 0.22 μ. (Εα 1399).

857. Ασημένιο επίχρυσο περιλαίμιο με κοράλλια, από τη Σαφρόμπολη του Πόντου. Πρώτο μισό 19ου α. Ύψ. 0.08. μήκ. 0.26 μ. (Εα 943).

858. Επίχρυσο διάδημα με χρυσά εγχάρωστα στοιχεία σε σχήμα τουλίπας, αράδες, πέτρες από ορεία κρύσταλλο, τυρκουάζ, κοράλλια και λεπτές αλυσίδες. Ανήκει στην ίδια τεχνολογική οικογένεια με το περιλαίμιο της εικ. 846 και η χρονολόγηση του πρέπει να αναζητηθεί στο 17ο-18ο α. Ύψ. 0.12. μήκ. 0.30 μ. (Εα 668).

859. Πολύτιμο νυφικό διάδημα από το Πωγωνί της Ηπείρου, με ασημένια επίχρυσα στοιχεία, σφρηγίσματα και διάτρητα άνθηνα διακοσμητικά θέματα, κορνάλινες πράσινες πέτρες, τυρκουάζ, κοράλλια και ασημένια επιθετα πλασθία με εγχάραξη και νιέλο. Τις «κεράδες» του κοσμήματος επιστέφουν αντικριστά πουλιά και μια αποτροπαϊκή κεφαλή που θυμίζει τα γοργόνεα της αρχαιότητας (βλ. εικ. 96). Έξοχο δείγμα της ελληνικής κοσμικής χρυσοχοΐας. 18ος α. Ύψ. 0.13. μήκ. 0.39 μ. (Εα 676).







861 - 863

862 - 864

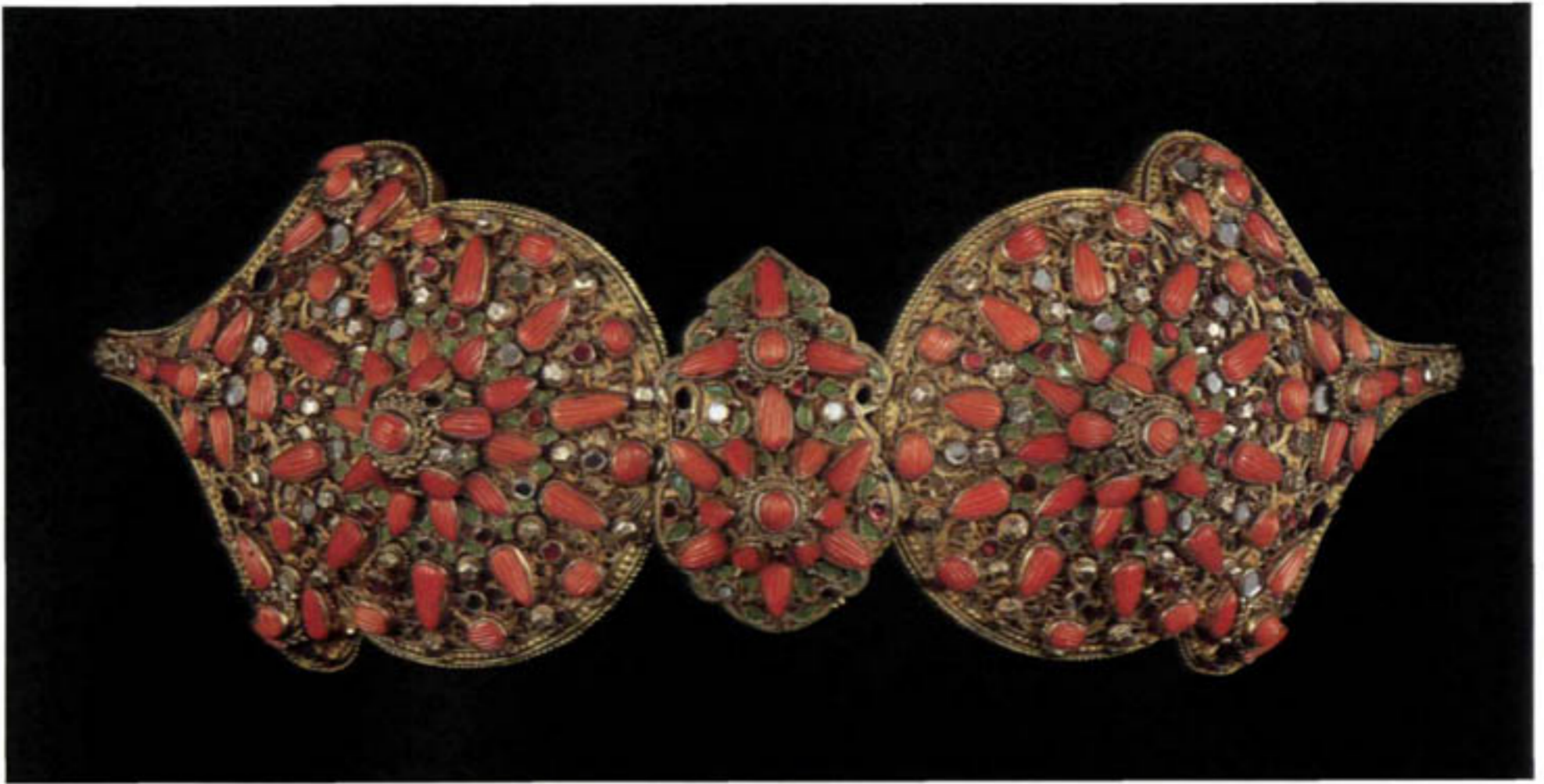
861. Ασημένια ζώνη της Θάσου, με άνθινο διάκοσμο από πολύχρωμα περιόλιστα σμάλτα, κοκαδάωση και κόκκινες πέτρες. 18ος-αρχές 19ου αι. Μήκ. 0.68. ύψ. πόρπης 0.13 μ. (Εα 165).

862. Ασημένια επίχρυση πόρπη ζώνης από το Σουφλί της Θράκης, με επισμαλτωμένο διάκοσμο και τη σπάνια χρονολογική ένδειξη 1798. Το όνομα ΚΟΣΤΑΝΤΗΝΟΣ στην κάρια σφή πρέπει μάλλον να αποδοθεί στο γαμπρό που την παρήγγειλε, καθώς οι εξίσου σπάνιες υπογραφές τεχντών (βλ. εικ. 752, 756) απαντούν σε λιγότερο θεατές πλευρές των αντικειμένων. Ύψ. 0.11, μήκ. 0.19 μ. (Εα 220).

863. Ασημένια επίχρυση πόρπη ζώνης με επισμαλτωμένο διάκοσμο, κοράλλια και τη χρονολογία 1837, από τη Σαφράμπολη του Πόντου. Όπως και στην πόρπη της εικ. 862, η χρονολογική ένδειξη είναι ανεκτίμητης αξίας για τη χρονολόγηση των κοσμημάτων της Σαφράμπολης (εικ. 856-857). Μήκ. 0.30 μ. (33918).


864. Ασημένια πόρπη ζώνης με διάτρητα, σφυρηλατά και εγχάρσαστα τμήματα, επιχρυσωμένες επιφάνειες, διάκοσμο με νίλο και αχάτες, από την Ήπειρο. 18ος αι. Ύψ. 0.13. μήκ. 0.26 μ. (Εα 1374).











IV. Ιστορικές δισκυμάνσεις - με ποιητικές αναδρομές από τα έπη ως τις ελεγίες ...και ξανά.

Το ελληνικό κράτος δεν οφείλει τη σημερινή του ύπαρξη στο κλέος της αρχαιότητας ούτε και στη συνέχεια ή τη συνοχή της Βυζαντινής περιόδου, αλλά στη θαυμαστή αντοχή και το αδούλωτο φρόνημα που θέρμαιναν την εγκαρτέρηση του ελληνικού λαού κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Την οφείλει κυρίως στον υψηλό φόρο αίματος που κατεβλήθη με αλλεπάλληλες δόσεις σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης, στην αυταπάρνηση και την αγωνιστικότητα που γαλούχησαν διαδοχικά τις νέες γενιές, πλουτίζοντας το νόημα της αρετής με νέο περιεχόμενο και τα αποθέματα της αυτογνωσίας με νέους μύθους: *Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τὰ ιερά...*, έγραφε ο εθνικός ποιητής για την Ελευθερία αυτού του τύπου με αφορμή τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, χωρίς ίσως να διστάσει να προφητικύ κύρος των στίχων του.

Η εποποιία της ελληνικής εθνεγερσίας (1821-1829), κορυφώνοντας μια σειρά από πρόδρομες εξεγέρσεις με δραματική κατά κανόνα κατάληξη, επιστέφει όσες μακροχρόνιες διεργασίες είχαν κυοφορηθεί με την επίδραση του Διαφωτισμού και των επαναστατικών ιδεών της εποχής. Από το 1821 ως το 1829, για μια ολόκληρη σχεδόν δεκαετία, οι υπόδουλοι αντιμετώπιζαν ταυτόχρονα τον αριθμητικά υπέρτερο και καλύτερα εξοπλισμένο τουρκικό στρατό, καθώς και την εχθρική στάση των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων, που υποστήριζαν τη διατήρηση του status quo και την ακεραιότητα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Με μοναδικό τους εφόδιο μια ακατάβλητη μαχητική πνοή, την οποία εμπύχωναν, κατά τα πρώτα κυρίως επαναστατικά χρόνια, οι παραδειγματικές στιγμές της αυτοθυσίας και ενδυνάμωναν οι εκκλησιαστικές τους νίκες στη στεριά και τη θάλασσα. Οι εμφύλιες όμως διαμάχες, η αναδιοργάνωση των εχθρικών στρατευμάτων και η αδυναμία της πολιτικής ηγεσίας να ενισχύσει τις επιχειρήσεις των στρατιωτικών συντελούν από το 1824 στην εκδήλωση μιας κάμψης. Ενώ χιλιάδες Έλληνες είχαν χαθεί στα πεδία των μαχών, από τις σφαγές, την πείνα και τις κακουχίες, ενώ οι πόλεις και τα χωριά κείτονταν σε ερείπια, η γη ήταν αδύνατο να καλλιεργηθεί και ο πληθυσμός κατέφευγε στα βουνά, η Επανάσταση παρατεινόταν εντούτοις, πέραν πάσης ελπίδος, ως τα όρια των ψυχικών και σωματικών αντιστάσεων, ως εκεί που η απελπισία συναντά τη γενική συγκίνηση και η τραγικότητα τη διεθνή κατακραυγή. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με το συνεχώς διογκούμενο κίνημα του φιλελληνισμού, υποχρέωσε τελικά τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να επέμβουν για την αποκατάσταση της ειρήνης με την καταναυμάχηση του τουρκοαιγυπτιακού

στόλου στον κόλπο του Ναυαρίνου (1827). Τις επαναστατικές δυνάμεις ανασυντάσσει η εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια ως Κυβερνήτη και η άφιξη του στην Ελλάδα (1828). Χάρη στην έντονη διπλωματική του δραστηριότητα αναγνωρίζεται η ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους με το πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1830, ενός κράτους μικρογραφικής ωστόσο έκτασης που δεν ξεπερνούσε τα εδαφικά όρια της Πελοποννήσου και της Στερεάς, των νησιών του Αργοσαρωνικού, της Εύβοιας, της Σκύρου και των Κυκλάδων, όπως δεν ξεπερνούσε η χαρά της απελευθέρωσης την πίκρα του ανεκπλήρωτου πόθου όλων των άλλων υπόδουλων περιοχών του Ελληνισμού: αυτό που κατέγραψαν οι ποιητές ως «καημό της Ρωμοσύνης».

Αν η σημασία του Αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας ξεφεύγει από τα πλαίσια του ενδιαφέροντος, που μπορεί να παρουσιάζει κάποιο τοπικό γεγονός οσοδήποτε σημαντικό, είναι γιατί, μαζί με τους κανόνες της άτεγκτης λογικής των ισορροπιών, ανέτρεψε και τις προβλέψεις των ψυχρών στρατηγικών εκτιμήσεων. Γιατί, απέναντι στους κατασταλτικούς μηχανισμούς των στρατιωτικών ελιγμών και των διπλωματικών μεθοδεύσεων, πρόβαλε το υπέρτατο εθνικό δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Γιατί συντάραξε τη διεθνή κοινή γνώμη με την έξαρση μιας πρωτόγνωρης γενναιότητας και την ακτινοβολία ενός ήθους που μπορούσε να εμπνέει τον Βύρωνα και τον Σέλλεϋ, τον Γκαίτε και τον Πούσκιν, τον Ουγκώ και τον Ντελακρουά. Δεν υπάρχει βέβαια αμφιβολία ότι η αποτίναξη του τουρκικού ζυγού δικαιώθηκε ταυτόχρονα τη διάχυτη στη συνείδηση της ρομαντικής περιόδου εναντίωση προς κάθε δεσποτισμό, ενώ η βαρύτατη καταβολή αιμάτων φόρου ανύψωσε την τιμή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στα απόλυτα μεγέθη των άφθαρτων αρετών. Έτσι γίνεται άλλωστε κατανοητή και η σύγχρονη με τα γεγονότα εξύμνηση της Ελευθερίας από τον Διονύσιο Σολωμό και τον Ανδρέα Κάλβο, σε μια χώρα όπου η ποιητική έμπνευση παρακολουθεί με συγκλονιστική έκτοτε συνέπεια την πλοκή του ιστορικού δράματος, από τις εποποιίες του πρώιμου 19ου αιώνα ως τις ελεγίες του όψιμου 20ού.

Η δολοφονία του Καποδίστρια (1831) ανακόπτει μια γιγαντιαία προσπάθεια να δημιουργηθεί κράτος από το χάος, στηριγμένη σε ένα αποκεντρωτικό πνεύμα εκσυγχρονισμού και στην αποτελεσματικότητα των εσωτερικών δυνάμεων. Το αντίθετο ακριβώς χαρακτηρίζει κατά την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα (1833-1862) η όχι ευπρόσδεκτη επιβολή ξένων οργανωτικών και διοικητικών προτύπων. Τόσο στη μία περίπτωση όμως όσο και



στην άλλη, οι στόχοι για εθνική ολοκλήρωση με την επέκταση της ηπειρωτικής Ελλάδας προς τα βόρεια και την απελευθέρωση της νησιωτικής υπήρξαν κοινοί. Από την εκπλήρωση μάλιστα των στόχων αυτών εξαρτήθηκαν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, όλοι οι μετέπειτα σημαντικοί σταθμοί της ελληνικής ιστορίας: η μόνιμη κρίση του Ανατολικού ζητήματος, η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και η παραχώρηση Συντάγματος, ο ναυτικός αποκλεισμός και η κατοχή του Πειραιά και της Αθήνας από τις αγγλογαλλικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού πολέμου (1854-1856), η έξωση του Όθωνα. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για τη μακρά περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α' (1863-1913), παρά την επιστροφή της Επτανήσου στην Ελλάδα (1864), την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881) και τις ανορθωτικές προσπάθειες του Χαριλάου Τρικούπη (1832-1896): οι συνεχείς επαναστάσεις της Κρήτης και το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου (1866), η νέα έξαρση του Ανατολικού ζητήματος (1875-1878) και η παραχώρηση της Κύπρου στους Άγγλους (1878), ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος, η ήττα του 1897 και ο Μακεδόνικος αγώνας (1903-1908). Η επισώρευση των οξυμένων εξωτερικών αλλά και εσωτερικών προβλημάτων, υποδαυλίζοντας ένα μόνιμο κλίμα αναβρασμού, κατέληξε στο κίνημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου (1909) και την ανάδειξη του σημαντικότερου Έλληνα πολιτικού, του Ελευθερίου Βενιζέλου (1864-1936).

Οι μεταρρυθμίσεις του Βενιζέλου επιτάχυναν τον εκσυγχρονισμό του κράτους, αναπτέρωσαν το φρόνημα του λαού και συνέτειναν κατά τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913) στην απελευθέρωση της νότιας Ηπείρου, της Μακεδονίας, των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και της Κρήτης. Παρά την αντίθεση του προς το νέο βασιλιά Κωνσταντίνο (1913-1917, 1920-1922), τις συνακόλουθες εσωτερικές εντάσεις και τις συχνές δραματικές αλλαγές του πολιτειακού καθεστώτος, με τη συμμετοχή της Ελλάδας στο συνασπισμό της Entente κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, ο Βενιζέλος κατόρθωσε να επεκτείνει τα σύνορα του κράτους ως τα προάστια της Κωνσταντινούπολης. Ο ατυχής όμως χειρισμός της εξωτερικής πολιτικής από τους διαδόχους του οδήγησε στην Καταστροφή του 1922, σε 1.000.000 νεκρούς και 1.500.000 πρόσφυγες απ' όλες τις περιοχές της Μικράς Ασίας, όπου ο Ελληνισμός ήταν ριζωμένος εδώ και αιώνες. Τις επίπονες έκτοτε προσπάθειες για την επούλωση των πληγών ανακόπτει ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος, στο θυσιαστήριο του οποίου η ελληνική Αντίσταση προσέφερε το μεγαλύτερο κατ' αναλογία ποσοστό θυμάτων. Αλλά και οι νεότερες ιστο-

ρικές εμπειρίες - με εξαίρεση τη μεταπολεμική προσάρτηση της Δωδεκανήσου (1947) - δεν υπήρξαν λιγότερες- επώδυνες: η εμφύλια διαμάχη (1946-1949), η εκρίζωση όσων Ελλήνων είχαν απομείνει στην Κωνσταντινούπολη (1954) και την Αίγυπτο (1956), η δικτατορία (1967-1974), η εισβολή του Αττίλα και η διχοτόμηση της Κύπρου (1974), οι κατά κύματα νέες προσφυγικές αφίξεις των Ελλήνων από την πρώην Σοβιετική Ένωση και τις χώρες της Βαλκανικής.

Οι περίπλοκες, χρονοβόρες και επίμοχθες διαδικασίες που συντελέστηκαν για την ολοκλήρωση του ελληνικού κράτους, με τη συρρίκνωση του μείζονος Ελληνισμού της Διασποράς και τη σύμπτωση των ορίων της επικράτειας με τα άρια του έθνους, γίνονται αμεσότερα αισθητές στις δημιουργίες της τέχνης. Εδώ ανιχνεύονται καλύτερα εξάλλου και οι πειστικές αναζητήσεις του περιεχομένου της νεοελληνικής ταυτότητας ως προς το νόημα της αρχαίας και της βυζαντινής κληρονομιάς, τις οφειλές στη μεταβυζαντινή και τη σύγχρονη πραγματικότητα, το στίγμα των σημερινών προσανατολισμών ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον της Ανατολής και της Δύσεως. Οι πιο ευαίσθητες συνειδήσεις, καθώς είναι προικισμένες με το χάρισμα να βιώνουν σωματικά τις καταστάσεις, αποτυπώνουν τους καημούς, σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις δαισιθάνονται τα επερχόμενα, στοχάζονται πάνω στις συνέπειες των ενδεχομένων, λειτουργούν προδρομικά. Είτε με το χρωστήρα είτε με τη γραφίδα. Κυρίως με τη γραφίδα. Μπορεί να αλλάξουν οι καιροί, ο χρόνος να κυλά, ο χώρος να στενεύει, η νεότερη Ελλάδα παραμένει εντούτοις ο τύπος όπου οι ποιητές, από τον περασμένο αιώνα ως τις παραμονές της νέας εποχής, εξακολουθούν να μετουσιώνουν τις ανατάσεις και τις καθιζήσεις των ιστορικών εμπειριών σε πνευματικές αξίες.

Χάρη σε ορισμένα από τα σημαντικότερα κειμήλια του νεοελληνικού ιστορικού και πνευματικού βίου, ο επισκέπτης του Μουσείου Μπενάκη ολοκληρώνει άνετα τη διαδρομή του στο χώρο και το χρόνο του Ελληνισμού. Και την ολοκληρώνει γνωρίζοντας κάποια πιο πρόσφατα επιτεύγματα, που κατά παράδοξο τρόπο συμπληρώνουν έναν ολόκληρο κύκλο από παραλλαγές πάνω στο ίδιο θέμα: σ' αυτό που εννοούσε ο Σολωμός λέγοντας: *Μήγαρις έχω άλλο στό νού μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα*, όπως το αναπλάθει ο Ελύτης, όχι χωρίς την απόχρωση μιας δικαιολογημένης έπαρσης:

*Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική-
τό απίτη φτωχικό στίς αμμουδιές τού Όμηρου.*



Parte del **ASIA**

Mare Maggiore

Golfo di Venetia

Propontide

Mare

Elgeo

Mare Ionio

Arcipelago

Mare Carpathio

Mare

Mare di Candia

Mediterraneo



865 - 866

Εικόνα των σελίδων 490-491: Thomas Hope (1769-1831): Άποψη της Ακρόπολης προς τα τέλη του 18ου αι. Ο ιερός βράχος έχει αποτυπωθεί όπως σωζόταν πριν κατεδαφιστούν οι φραγμακές οχυρώσεις, αλλά και πριν από την ασφυκτική του συμπίεση μέσα στο διογκούμενο οικαστικό ιστό της σημερινής πόλεως. Ύδατογραφία.

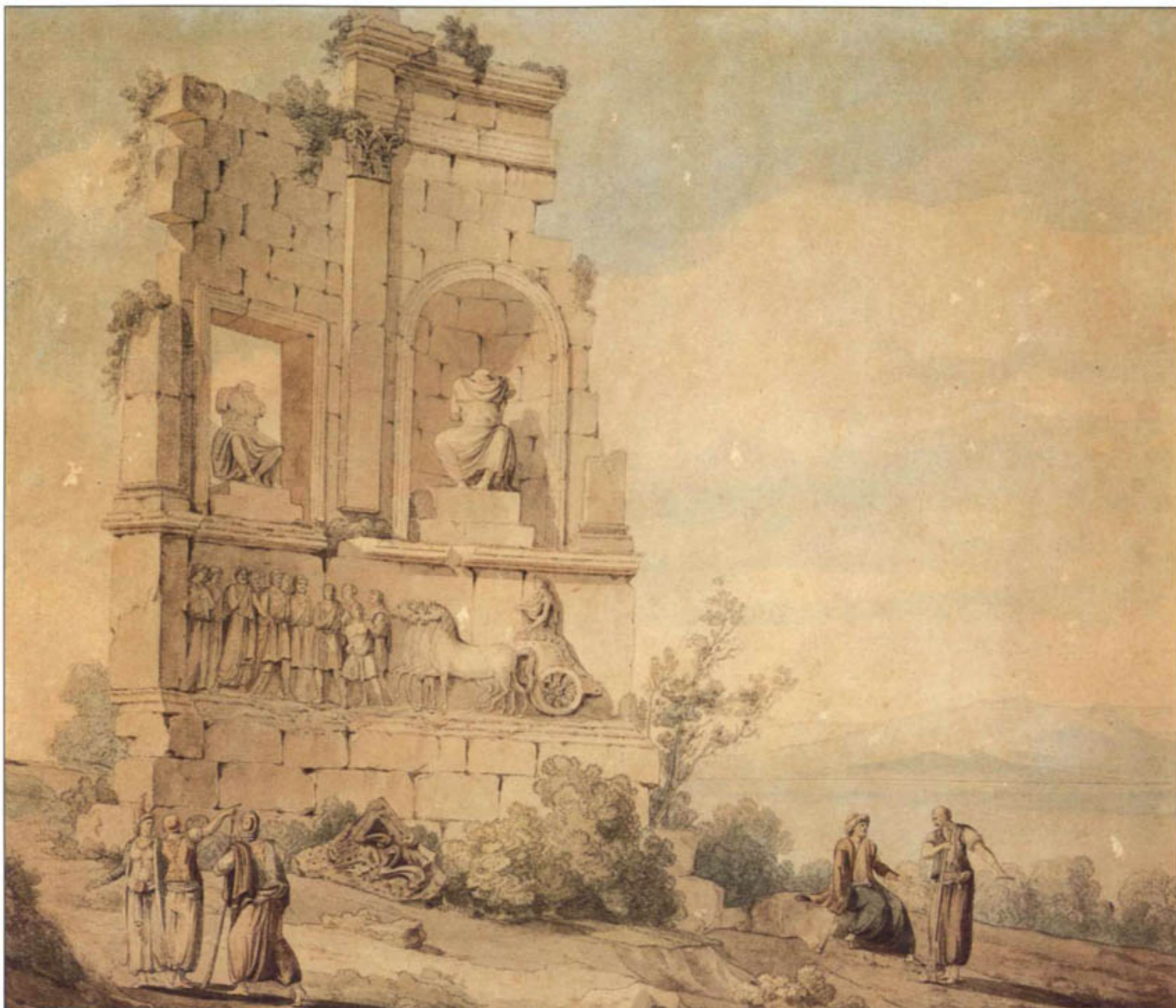
0.21x0.34 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (27233).

865. Χάρτης της Ελλάδας του τέλους του 17ου ή των αρχών του 18ου αι. Η σπάνια αυτή χαρτογραφική μαρτυρία, υπομνηματισμένη ιταλικά, πρέπει να σχετίζεται με τις προσπάθειες της Βενετίας να

ανακτήσει τις περιοχές που είχαν εν τω μεταξύ καταλάβει οι Τούρκοι. Αυγοτέμπερα σε ξύλο. 0.43x0.35 μ. Δωρεά Helen Kerkels-Tobler (33115).

866. Giacomo M. Vermeda: Ο βομβαρδισμός του Παρθενώνα από το ενετικό πυροβολικό του Μοροζίνι

στις 26 Σεπτεμβρίου 1687, όπως αποδόθηκε από τον καλλιτέχνη ο οποίος υπήρξε αυτόπτης μάρτυς του γεγονότος. Η καταστροφή που υπέστη το άριστο ως τότε διατηρημένο μνημείο και ο γλυπτικός του διάκοσμος είναι ανυπολόγιστη. Ύδατογραφία. 0.25x0.72 μ. (23149).





867 - 868

867. Louis F. Cassas (1756-1827): Το μνημείο του Φιλοπάππου, γύρω στα 1795. Στην «επαναστασιακή» της Ελλάδας από τους Ευρωπαίους περιηγητές, χάρη στο μαγνητισμό που ασκούσαν τα ερείπια της αρχαιότητας, οφείλεται όχι μόνον η ανεκτίμητη καταγραφή της τότε ιστορικής πραγματικότητας, αλλά

και το εντεινόμενο έκτοτε ρεύμα του φιλελληνισμού. Υδατογραφία, 0.44x0.50 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (23988).

868. Giovanni B. Lusieri (1751-1821): Ο Παρθενώνας από βορειοδυτικά. 1802. Το αρχιτεκτόνημα του Ιετίνου, που

η μνήμη του χρόνου κατέταξε ανάμεσα στα θαύματα του αρχαίου κόσμου, εικονίζεται απογυμνωμένο από τα γλυπτά του δυτικού αετώματος, μετά τη λεηλασία του λόρδου Έλγιν, της οποίας ο Lusieri υπήρξε βασικός συντελεστής. Υδατογραφία. 0.58x0.95 μ. (23979).





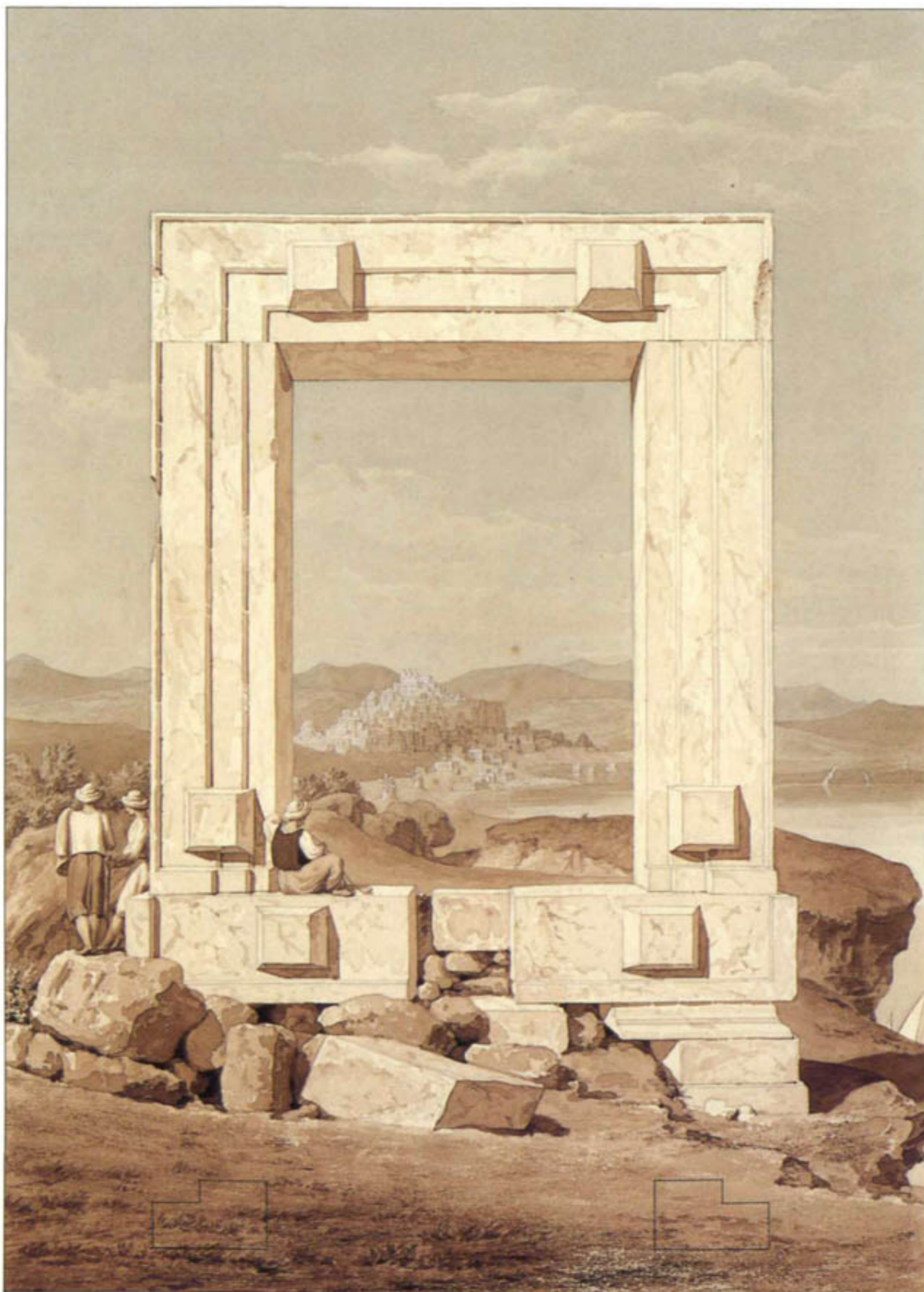
869 - 870
871

869. *William Purser (1790-1834):*
Ο ναός του Απόλλωνος στην αρχαία
Κόρινθο, όπως σωζόταν γύρω στα
1820, εντεταγμένος μέσα στο
νεότερο οικισμό. Υδατογραφία,
0,16x0,22 μ. Δωρεά Δαμιανού
Κυριακίη (23110).

870. *William Purser (1790-1834):*
Άποψη της Αθήνας με την Ακρόπολη
και το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού,
γύρω στα 1820. Υδατογραφία,
0,26x0,40 μ. Δωρεά Sir Steven
Runciman (25196).

871. *Hugh W. Williams (1773-1829):*
Άποψη της Θήβας, 1819. Η μικρή
επίλυση της ανθρώπινης μορφής,
όπως και στο προηγούμενο έργο,
αφήνει να διαφανεί το δέος που
ασκούσε στους περιηγητές η μαγεία
του ελληνικού φυσικού
περιβάλλοντος. Υδατογραφία,
0,47x0,68 μ. Δωρεά Sir Steven
Runciman (25194).





872 - 873 - 874
 875 - 876
 877 - 878

872-878. Σχέδια του Thomas Hore (1769-1831), από την πλήρη σειρά των έργων που φιλοτέχνησε κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα το τελευταίο τέταρτο του 18ου αι., μεγάλο μέρος των οποίων φυλάσσεται στο Μουσείο. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή.

872. Άποψη της Νάξου από το μνημειακό περιθώριο του αρχαϊκού ναού. Υδατογραφία. 0,44x0,29 μ. (27375).

873-874. Εντυπωσιακοί κεφαλόδεσμοι των ελληνικών νησιών (27131,27113).

875-876. Ελληνικές και τουρκικές ενδυμασίες (27112, 27126).

877-878. Γυναικές της Μυκόνου και λεπτομέρειες ενδυμασιών της Αττικής (27137,27156).









887 - 888 - 889
890 - 891

879-880. Edward Dodwell (1767-1832): Δύο υδατογραφίες του 1805-6. Η πρώτη εικονίζει το Παζάρι της Αθήνας στο δρόμο που και σήμερα περνάει μπροστά από τη Βιβλιοθήκη του Αδριανού και η δεύτερη το δείπνο που παρέθεσε στο ζωγράφο ο προύχοντας του Χριστού στους Δελφούς. Οι πρωτότυπες αυτές μαρτυρίες της καθημερινής ζωής στα χρόνια της Τουρκοκρατίας χρησίμευσαν για την εκτέλεση των χαρακτηρισμών που συμπεριέλαβε ο περιηγητής στο βιβλίο του «Views in Greece», Λονδίνο 1821. 0,25x0,39 μ. (23059, 23056).

881-886. Υδατογραφίες διαφόρων περιηγητών με ανδρικές και γυναικείες ενδυμασίες του αιώνα 18ου και του πρώιμου 19ου αι. Τέτοιες καταγραφές διευκολύνουν τη μελέτη της ελληνικής φορεσιάς, καθώς τα σωζόμενα αθηναϊκά παραδείγματα είναι πολύ μεταγενέστερα. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή.

881. Γυναικεία αστική ενδυμασία. 0,14x0,21 μ. (23133).

882. Γυναικεία ενδυμασία της Χίου. 0,24x0,30 μ. (23299).

883. Αστική ενδυμασία μιας κυρίας με τσιμπούνα. 0,17x0,27 μ. (23072).

884. Charles F. de Brockdorff: Ανδρική ενδυμασία με φουστάνελα. 0,13x0,21 μ. (22964).

885. Ανδρική ενδυμασία οπλαρχηγού. 0,25x0,18 μ. (24518).

886. Ανδρική ενδυμασία με κάπα. 0,18x0,13 μ. (22978).

887. Ελληνίδα αρχόντισσα με πολυτελή αστική ενδυμασία, ερμίνα και πολύτιμα κοσμήματα από το Φανάρι της Κωνσταντινούπολης. Ελασογραφία του 18ου αι.. 0,34x0,26 μ. (9039).

888-891. Μια γυναικεία νυχτική φορεσιά και οι ενδυμασίες της Σμύρνης, της Ναξου και της Χίου, που μεταγράφουν με αρκετή πιστότητα πρότυπα του Jean B. Van Moor (1671-1737), από την έκδοση: Le Haye - A. de Ferriol, «Recueil de cent Estampes», Παρίσι 1714. Ελασογραφίες του 18ου αι., 0,39x0,25 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (11185, 11189, 11188, 11184).





892 - 894 - 895
893 - 896

892. Ανδρέα Κριεζή (1813-1880): Προσωπογραφία του Ρήγα Φεραίου (1757-1798). Ο Ρήγας, η πιο φωτεινή μορφή του ελληνικού Διαφωτισμού, αγωνίστηκε για την επανάσταση του υποδούλου Γένους με την πνευματική αρύτιση και τη συνεργασία των λαών της Βαλκανικής. Την εμπνευσμένη του δράση διέκοψε η σύλληψη του από τους Αυστριακούς, η παράδοση του στους Τούρκους και ο μαρτυρικός του θάνατος. Ελαιογραφία 0,61x0,50 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (11176).

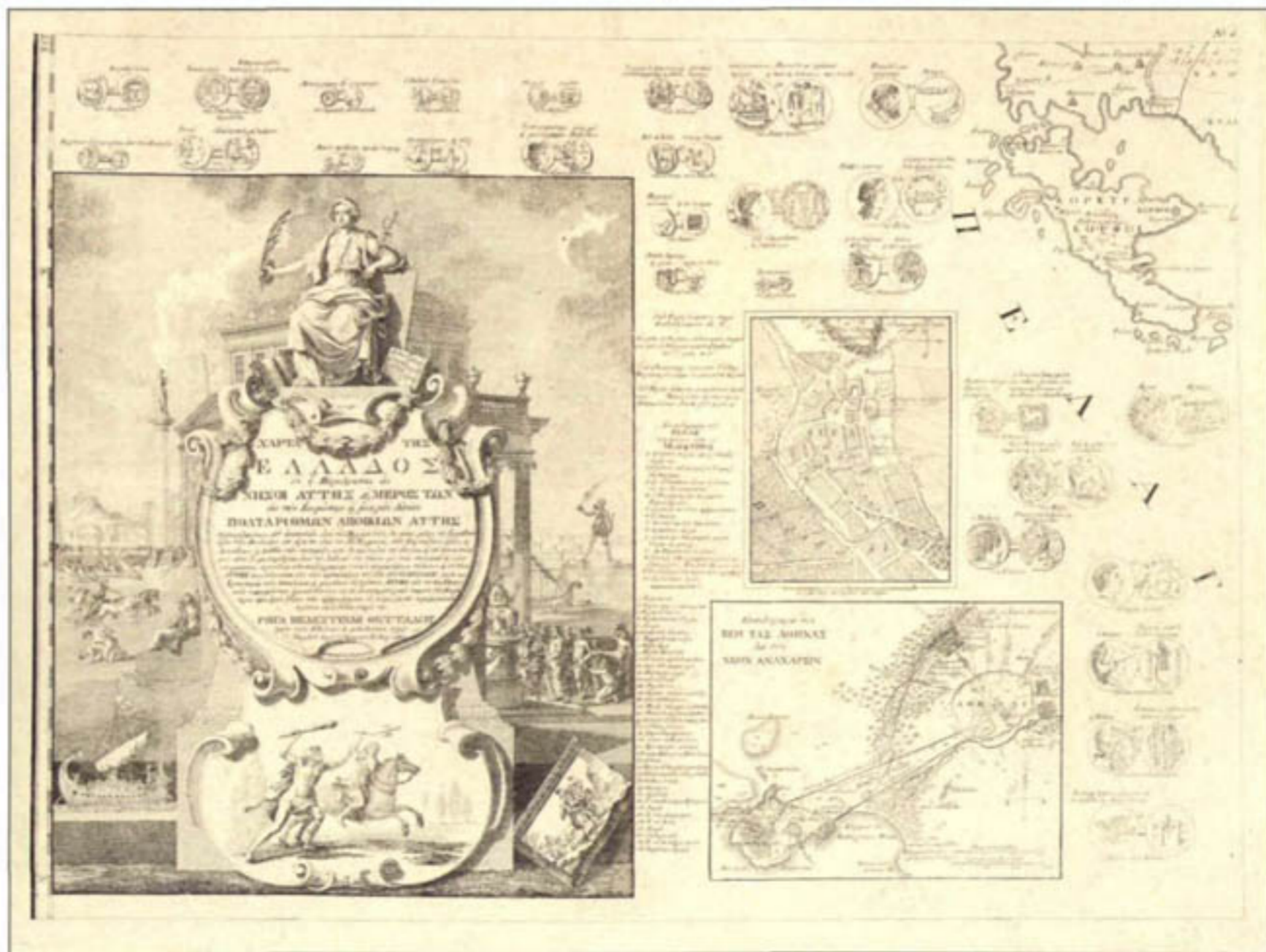


893. Ο Ρήγας Φεραίος ψάλλει το «Θούριον» του Αγώνα. Αντίγραφο μιας από τις σκηνές της Ελληνικής Επανάστασης του Peter von Hess (1792-1871), με τις οποίες ο Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας (1825-1848) διακόσμησε τα ανάκτορα του Μονάχου. Ελαιογραφία, 0,15x0,11 μ. Δωρεά Αντωνίου και Ελένης Χρηστομάνου (8993).

894. Η πνευματική «Αναγέννηση της Ελλάδας», αλληγορική παράσταση με τον Ρήγα Φεραίο και τον Αδαμάντιο Κοραή (1748-1833), επίσης εξέχουσα μορφή του ελληνικού Διαφωτισμού, που διέπρεψε στο Παρίσι εκδίδοντας κυρίως αρχαία κείμενα. Αιθογραφία, 0,71x0,53 μ. (26405).

895. Εφοδιαστικό έγγραφο μέλους της Φιλικής Εταιρείας, της μυστικής οργάνωσης που ιδρύθηκε το 1814 στην Οδησό από τον Εμμανουήλ Ξάνθο, τον Νικόλαο Σκουφά και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ, με στόχο την προετοιμασία της Επανάστασης (Ιστορικά Αρχεία 1/11).

896. Ένα από τα δωδεκά επιμέρους τμήματα που συνθέτουν την περίφημη Χάρτα της Ελλάδος του Ρήγα Φεραίου, έκδοση Βιέννης 1797. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (Βιβλιοθήκη 11628).





897 - 899
898

897. Νικολάου Κοκτούνη (1768-1834):
Προσωπογραφία ιεραμένου, ίσως από τη Ζάκυνθο. Καλό δείγμα της επανησιακής ζωγραφικής, την οποία επισκίασε κατά τη μεταελευθερωτική περίοδο η διαμορφωμένη στην Ακαδημία του Μονάχου νέα αθηναϊκή σχολή. Ελαιογραφία. 1.12x0.81 μ. (31525).

898. Διονυσίου Τσόκου (1805-1862):
Προσωπογραφία του Νεοφύτου Βάμβα (1770-1855). Ο εικονιζόμενος κληρικός, δάσκαλος και διαφωτιστής, πήρε ενεργό πολιτικό μέρος στην επανάσταση του 1821 και μετά την απελευθέρωση δίδαξε ως πρώτος καθηγητής της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ελαιογραφία. 0,51x0.39 μ. (9012).

899. Μικρογραφικό πορτραίτο του αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1756-1821), ο οποίος θανατώθηκε μαρτυρικά από τους Τούρκους στις 9 Ιουλίου 1821. Ο αριθμός των Κυπρίων που θυσιάστηκαν έκτοτε για την ελευθερία εξακολουθεί δυστυχώς να αυξάνει. Υδατογραφία, διάμ. 0.05 μ. (8445).





900 - 902
901

900-901. Κωνσταντίνου Π. Καλδή: Αψίδεις της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης. 1851. Η τεχνοτροπία των έργων ανασταλεί την παράδοση της μοναστηριακής χαρακτηριστικής και η συρραφή τους φόρτιση τη σημασία των δύο πόλεων για τον Ελληνισμό. Χαλκογραφίες. 0.47x0.62 μ. (30411. 30412).

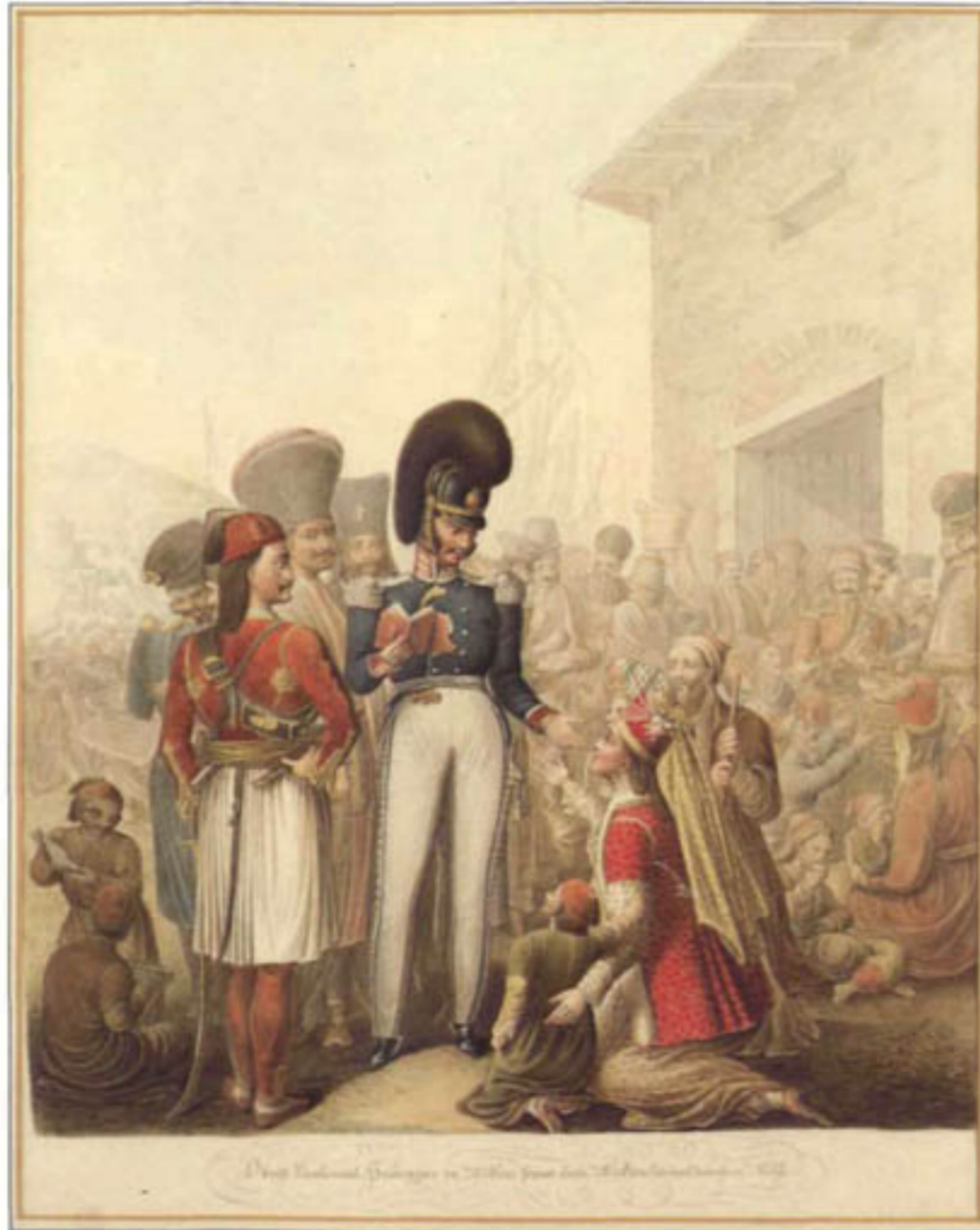
902. Ο απαγχονισμός του πατριάρχη Γρηγορίου Β' (1149-1821), από τα πρώτα αντίποινα των Τούρκων προς εκφοβισμό των επαναστατημένων Ελλήνων, προκάλεσε διεθνή κατακραυγή. Λιθογραφία. 0.57x0.82 μ. (26309).

Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε΄!

Ἰσοῦ προσφέρει τὴν Σκήλη σου εἰς τὴν θλίψιν τῆς πατρίδος





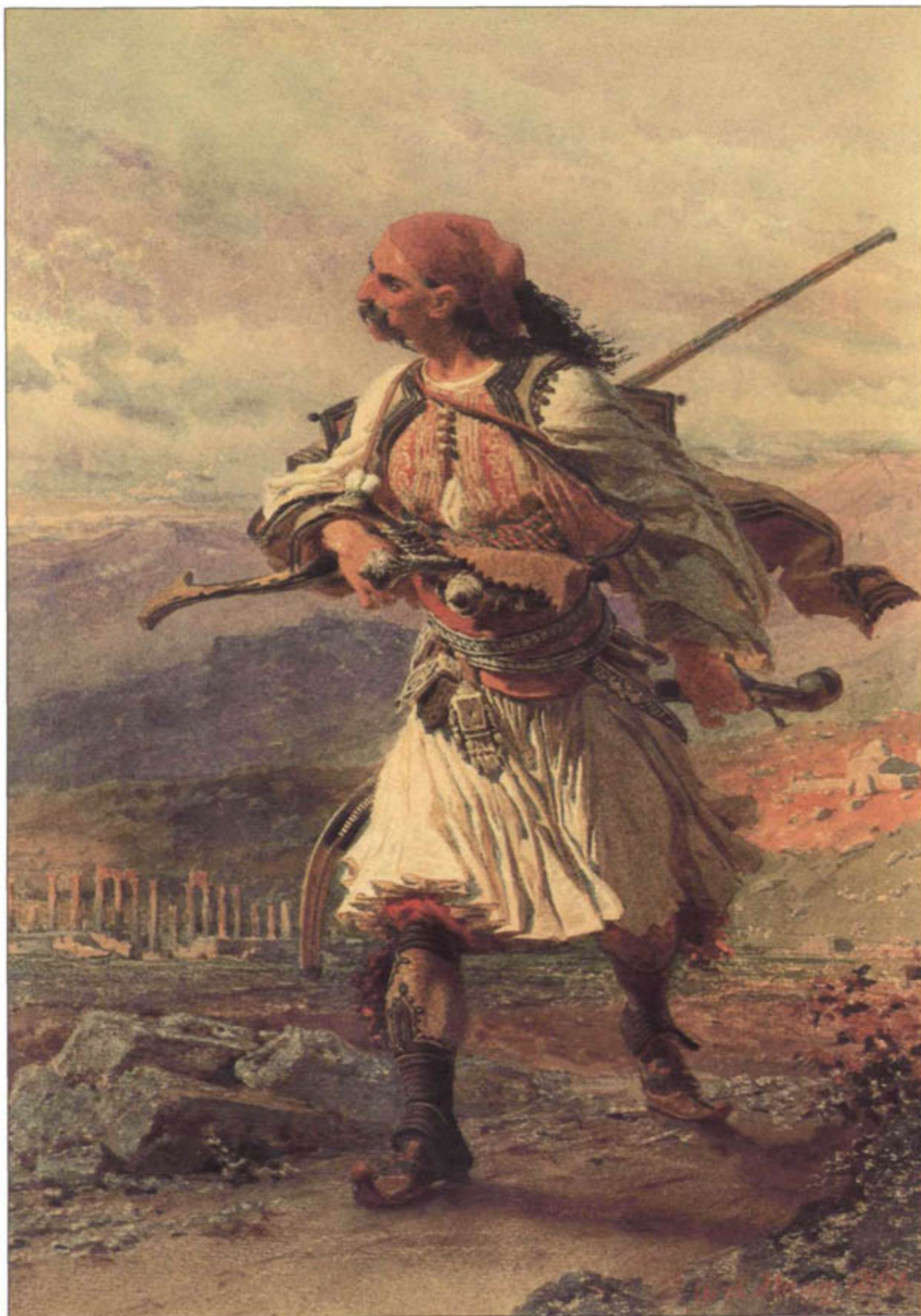
903 - 904 - 905
906 - 907

903-907. *George E. Oriz (1775-1841):*
Σκηνές από τον Αγώνα της
Ανεξαρτησίας. Εικονίζονται ο
αρχηγός του Βαυαρικού Φιλελληνικού
Σώματος *Carl Wilhelm von Heideck*,
ο μπουρλοτιέρης Κωνσταντίνος

Κανάρης, ο θάνατος του ήρωα
Μάρκου Μπότσαρη, ο θάνατος της
πανεμορφής γυναίκας του στρατηγού
Γκούρα Έλληνας και φιλέλληνες.
Υδατογραφίες. 0.46x0,36 μ. (25174,
25182, 25178, 25180, 25181).







910 -911

910. Carl Haag (1820-1915): Έλληνας αγωνιστής. 1861. Ο απόηχος του ηρωικού πνεύματος συνεπαίρνει τις πιο ευαίσθητες συνειδήσεις ακάδη και μετά τη λήξη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Σχετικά με την πρόσληψη του έργου, ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρουσία αρχαίων ερειπίων, μέσω των οποίων η αποτίναξη του τουρκακού ζυγού εκλαμβάνεται ως δικαίωση ενός ένοχου παρελθόντος. Υδατογραφία. 0,35x0,25 μ. (23983).

911. Λεπτομέρεια του πίνακα της εικ. 910.





Ο ΑΝΔΡΕΙΟΣ ΑΝΔΡ. ΟΔΥΣΣΕΥΣ

Κατά τον Γεώργιο Ξυφάκη, ο πρώτος από τους δύο Φαναριώτες επαναστάτες να σταθεί με αυτόν ορμάει στην 23 Δεκεμβρίου του έτους 1821

912 -913

912-913. Κοζή Δεσόλλα
 Προσωπογραφίες του Οδυσσέα
 Ανδρουτσού (1788/89-1825) και
 του Αθανασίου Διάκου (1786-
 1821). Ο πρώτος από τους δύο
 θρυλικούς ήρωες της
 Επανάστασης, μετά την
 απόκρουση των τουρκικών
 στρατευμάτων στο Χάνι της
 Γραβιάς στις 8 Μαΐου 1821.
 θεωρήθηκε ως ο Βολίνας της
 Ελλάδας. Ο δεύτερος, νεότερος,
 συγκράτησε με ολιγάριθμο σώμα
 αγωνιστών τη στρατιά του εχθρού
 στη γέφυρα της Αλαμάνας
 καθυστερώντας την κάθοδο της
 στην Πελοπόννησο και
 θανατώθηκε μαρτυρικά στις 23
 Απριλίου 1821. Τα δύο αυτά
 έργα του αγνώστου στοιχείου
 Κερκυραίου ζωγράφου
 συνδυάζουν τη λαϊκή παράδοση
 με την ακαδημαϊκή γνώση' επειδή
 μάλιστα υπομνηματίζουν πίνακας
 του Θ. Βρυζάκη, η χρονολόγηση
 τους μπορεί να αναζητηθεί γύρω
 στα 1870. Ελαιογραφίες,
 1,54x1,10 και 1,54x1,17 μ.
 Αποκτήθηκαν με τη συνδρομή
 του Ιδρύματος Ιωάννου Φ.
 Καστοπούλου (32925, 32926).



Ο ΚΡΟΣ ΔΘ. ΔΙΑΚΟ
στην τοποθεσία ΕΣΦΑ, και πολεμάει τον
αρχηγό των Τούρκων, τον 26^ο Απριλίου του
1821



914
915
916
917-918

914. Η σπάθα του Κωνσταντίνου Κανάρη (1790-1877), ο οποίος διαδραματίστηκε αποφασιστικό ρόλο κατά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 (βλ. σελ. 1022). Μήκ. 0,98 μ. (5686).

915. Η σπάθα του Αλεξάνδρου Μ. Κόλλη (1798-1873), ο οποίος διαδραματίστηκε αποφασιστικό ρόλο κατά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 (βλ. σελ. 1022). Μήκ. 0,98 μ. (5686).

916. Σπάθα του Κωνσταντίνου Κανάρη (1790-1877). Τα καθάρματα του ηρωικού μπαρουτοπέτη στον κατά θάλασσα αγώνα και κυρίως η πομπόλογη της τουρκικής ναυαρχίδας μετά την καταστροφή της Νίου (βλ. σελ. 934, 958) προκάλεσαν το θαυμασμό όλης της Ευρώπης. Μήκ. 0,81 μ. Δωρεά Ιωάννου Στροπίου (5761).

917. Επίχρυση σπάθα με αμάλτο και πολύτιμες πέτρες, δώρο των Ελλήνων του Λονδίνου στον

αγωνιστή Δημήτριο Καλλέργη (1803-1867), ο οποίος διαδραματίστηκε αποφασιστικό ρόλο κατά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 (βλ. σελ. 1022). Μήκ. 0,98 μ. (5686).

918. Αλεξάνδρος Μ. Κόλλης (1798-1873): Ένα Ελληνόπουλο, 1829/30. Το σαρκεντικό αυτό έργο, χωρίς να απέχει χρονικά από τα γεγονότα της Επανάστασης, υπονομιματίζει το δράμα της παιδικής ηλικίας σε δύσκολους καιρούς, αλλά και το υψηλό εθνόσημο που ενέπνευσε στις νεότερες γενιές το υπόδειγμα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Ελασθηράειο, 0,44x0,38 μ. Δωρεά Θεοδοσίου Ι. Καραλλή (21794).

αγωνιστή Δημήτριο Καλλέργη (1803-1867), ο οποίος διαδραματίστηκε αποφασιστικό ρόλο κατά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 (βλ. σελ. 1022). Μήκ. 0,98 μ. (5686).

918. Αλεξάνδρος Μ. Κόλλης (1798-1873): Ένα Ελληνόπουλο, 1829/30. Το σαρκεντικό αυτό έργο, χωρίς να απέχει χρονικά από τα γεγονότα της Επανάστασης, υπονομιματίζει το δράμα της παιδικής ηλικίας σε δύσκολους καιρούς, αλλά και το υψηλό εθνόσημο που ενέπνευσε στις νεότερες γενιές το υπόδειγμα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Ελασθηράειο, 0,44x0,38 μ. Δωρεά Θεοδοσίου Ι. Καραλλή (21794).









ΕΛΛ.
ΕΛΛ. ΣΠΗ.
Σ. 18103

910. Επὶ χρομίου παλίσσια με
ἐκτετυπο διάκασμα ἀπὸ ἀσθῆ καὶ ποιόμα. Ἰψ.,
0,10 μ. (6055).

919. Επὶ χρομίου παλίσσια με
ἐκτετυπο διάκασμα ἀπὸ ἀσθῆ καὶ ποιόμα. Ἰψ.,
0,12 μ. (6173).

920. Επὶ χρομίου παλίσσια με
ἐκτετυπο διάκασμα ἀπὸ ἀσθῆ καὶ ποιόμα. Ἰψ.,
0,14 μ. (6068).

Επανάστασης, τὸν Αὐγούστου τοῦ
1828, ὁ Κομισαζὴς ἀγωνιστὴς στο
πλευρὸ τοῦ στρατηγικοῦ Γεωργίου
Διοβουνιώτη (1798-1880) στὴς
περιοχὲς τῆς Δοριάδος. Ἰψ., 0,12 μ.
Δορτεῖα Γ.Ξ. Κομισαζή (6079).

921. Αὐτιμῆσια παλίσσια με
ἐκτετυπο διάκασμα ἀπὸ ἀσθῆ τοῦ
Πετρόμπετη Μανουμανιά (1765-1848),
στὴς Μάσες (βλ. τικ. 909, 991). Ἰψ., 0,14
μ. Δορτεῖα Πέτρος Μανουμανιά (6068).

922. Επὶ χρομίου παλίσσια με
ἐκτετυπο διάκασμα ἀπὸ ἀσθῆ καὶ ποιόμα. Ἰψ.,
0,10 μ. (6055).

923. Αὐτιμῆσια τοῦ ποταμοῦ τῆς
τικ. 918.

924. Εμπροσθογεγυμῆς τοῦ
ἐκτετυπο ἐπιχρῶμα διάκασμα καὶ
παλίσσια ἀπὸ ἐκτετυποποιόμα τοῦ
Νικολάου Πατριεζῆ (1790-1865),
στὸν ὅποιον οὐρεῖται τὴ διάκασμα τῆς



925. Γιαταγάνι με ασπιδένια λαβή και τουρκική επιγραφή του έτους 1217 Εγγίρας (=1802/3), σε δερμάτινη θήκη με ασπιδένια εξαρτήματα. Δωρεά Αγγελοπούς Σ. Ράλλης (5937).

926. Γιαταγάνι με επίχρυση ασπιδένια θήκη και έπιτοπο διάκοσμο του Σουλιάτη απλαρχηγού Φωδίου

927. Γιαταγάνι με τριπίστα στοιχεία από ασήμι και τουρκικές επιγραφές σε μαύρη δερμάτινη θήκη με επιχρυσωμένα διάκοσμο, λάκκο του πολέμου. Μήκ. 0,72 μ. (5716).

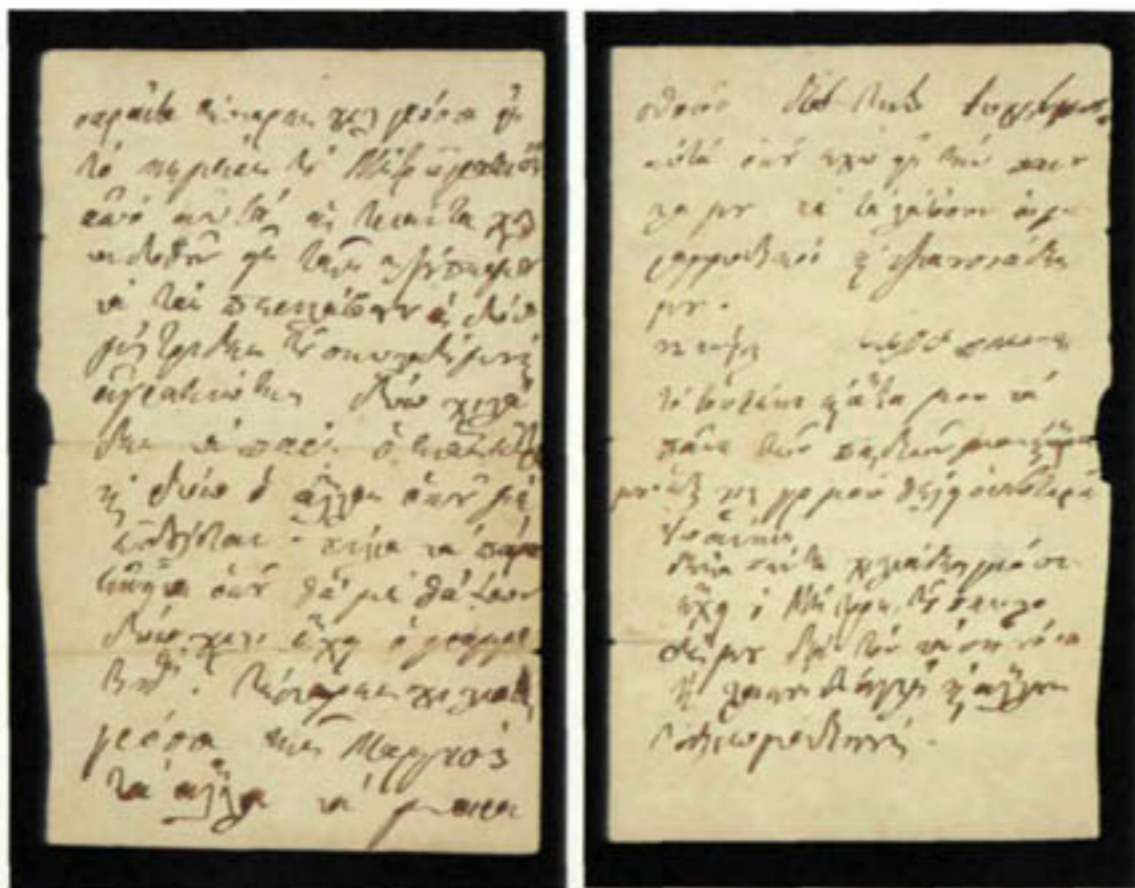
928. Γιαταγάνι με ασπιδένια λαβή και τουρκική επιγραφή του έτους 1217 Εγγίρας (=1802/3), σε δερμάτινη θήκη με ασπιδένια εξαρτήματα. Δωρεά Αγγελοπούς Σ. Ράλλης (5937).

929. Γιαταγάνι με επίχρυση ασπιδένια θήκη και έπιτοπο διάκοσμο του Σουλιάτη απλαρχηγού Φωδίου

930. Γιαταγάνι με επίχρυση ασπιδένια θήκη και έπιτοπο διάκοσμο του Σουλιάτη απλαρχηγού Φωδίου

931. Γιαταγάνι με επίχρυση ασπιδένια θήκη και έπιτοπο διάκοσμο του Σουλιάτη απλαρχηγού Φωδίου

932. Γιαταγάνι με επίχρυση ασπιδένια θήκη και έπιτοπο διάκοσμο του Σουλιάτη απλαρχηγού Φωδίου



929 - 930 - 932
931

929-930. Η διαθήκη που πρόλαβε να γράψει ο στρατηγός Γεώργιος Καραϊσκάκης (1780-1827) μετά το θανάσιμο τραυματισμό του στο Φάληρο, στις 22 Απριλίου 1827, ενώ προετοίμαζε μια μεγάλη επίθεση για την απελευθέρωση των πολιορκημένων στην Ακρόπολη των Αθηνών. Με το συγκλονιστικό αυτό έγγραφο ο ήρωας της Επανάστασης κληροδοτεί στο γιο του το μοναδικό του περιουσιακό στοιχείο - ένα σπαθί. 0,18x0,11 μ. (22074).

931. Προσωπογραφία του Γεωργίου Καραϊσκάκη, ενός από τους αγνότερους και με εκάθρηκτικά στρατηγικά χαρίσματα ήρωες του Αγώνα. Ελαιογραφία, 0,99x0,78 μ. (9007).

932. Αθανασίου Ιατρίδη (1799-1866): Το τρόπαιο που έσπησε ο Καραϊσκάκης μετά τη συντριβή των εχθρικών στρατευμάτων στην Αράχωβα, στις 24 Νοεμβρίου 1826. Η πρώτη μετά την πτώση του Μεσολογγίου (βλ. εικ. 919) σημαντική αυτή νίκη των Ελλήνων απέτρεψε την υποταγή της Στερεάς στους Τούρκους. Την αγριότητα της αντιπαράθεσης τονίζει η αμεσότητα με την οποία χρωματίζει την εικονιζόμενη σκηνή η λαϊκότερη απόδοση του θέματος. Υδατογραφία, 0,60x0,63 μ. Δωρεά στρατηγού Τιμολέοντος Βάσσου (8388).

ΤΡΟΓΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ
ΓΕΝ. ΑΡΧΗΓΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ
ΑΝΕΓΕΡΘΕΝ ΕΝ ΤΗ ΘΕΣΕΙ
ΓΛΟΒΑΡΜΑ.

1826.
Νοεμβρ. 27
ΕΝ ΑΡΧΑΪΩΝΤ
ΠΑΡΑΛΛΕΛΩ.



Επισημασθέντες οὖν οἱ Ἕλληες ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας τῆς μάχης τῆς 27ης Νοεμβρίου 1826, ἀνεγέρθη ἐν τῇ θέσει τῆς μάχης τὸ Γλόβαρμα, ὡς μνημεῖον τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐλευθέρου ἀποστασίας. Ἡ ἐπιτύχησις αὕτη ἐγένετο ἐν τῇ ἑσπέρῃ τῆς 27ης Νοεμβρίου 1826, ἐν τῇ ἑσπέρῃ τῆς 27ης Νοεμβρίου 1826, ἐν τῇ ἑσπέρῃ τῆς 27ης Νοεμβρίου 1826.

933. *Henri Decaisne (1799-1852): Αποτυχία επιχείρησης. 1826. Το έργο αυτό μεταδίδει το κλίμα της απόγωσης που επικρατεί με την καμψη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας κατά τη δύσκολη περίοδο των εμφύλιων συγκρούσεων. Ελαστογραφία. 0.58x0.72 μ. (8987).*

933



934. Sir Charles L. Eastlake (1793-1865): Έλληνες φυγάδες μετά την τραγική καταστροφή της Χίου, την 1η Σεπτεμβρίου 1822. Η χρονολογία του έργου (1833) πιστοποιεί την ανεξίτηλη διάρκεια των εντυπώσεων που προκάλεσαν οι δραματικές στιγμές της ελληνοτουρκικής σύρραξης στην Ευρώπη. Το ίδιο ιστορικό γεγονός έχει εξάλλου συνταράξει πολύ έντονα και τον Ευγένιο Ντελακρουά. Ελαιογραφία 0.95x1.34 μ. (8996).

935. Λεπτομέρεια του πίνακα της εικ. 934.

934
935













936. *Horace Verne* (1758-1836): *Η ήττα*. 1827. Το έργο αυτό, καθώς και το επόμενο της ίδιας χρονιάς, εκφράζουν τα συναισθήματα μιας περιόδου εμφύλιων σπαραγμών, όταν το αγωνιστικό φρόνημα βρισκόταν σε κάμψη. *Ελαιογραφία*. 0.44x0.34 μ. (9002).

937. *Ary Schiffer* (1795-1858): Ένα Ελληνόπουλο υπερασπίζεται τον πληγωμένο πατέρα του. 1827. Η συμμετοχή των παιδιών - όπως άλλωστε και των γυναικών - στα διάφορα επεισόδια της επανάστασης

του Αγώνα, η επιβεβαιωμένη από ιστορικές μαρτυρίες, προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες εμπνεύσης τόσο στους ζωγράφους όσο και στους ποιητές. *Ελαιογραφία*. 0.45x0.37 μ. (11177).

938. *Filippo Marsigli* (1790-1863): Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη (1790-1823) κατά τη μάχη του Καρπενησιού, τη νύχτα της 8ης προς την 9η Αυγούστου 1823. Ο Σουλιώτης αγωνιστής τιμήθηκε ως «νέος Λεωνίδας», υμνήθηκε από

τον εθνικό ποιητή Διονύσιο Σολωμό και καταξιώθηκε ανάμεσα στις ηρωικότερες, τις πιο χαρακτηριστικές μορφές της Ελληνικής Επανάστασης. Η δημιουργία του έργου στα 1836-1839 προσφέρει μια επιπλέον μαρτυρία για τη μυθολογική διαδικασία που εξακολουθεί να λειτουργεί συσσωρευτικά πολύ μετά τα γεγονότα. *Ελαιογραφία*. 0.63x0.91 μ. (8969).

939. *Λεπτομέρεια του πίνακα της εικ. 938.*



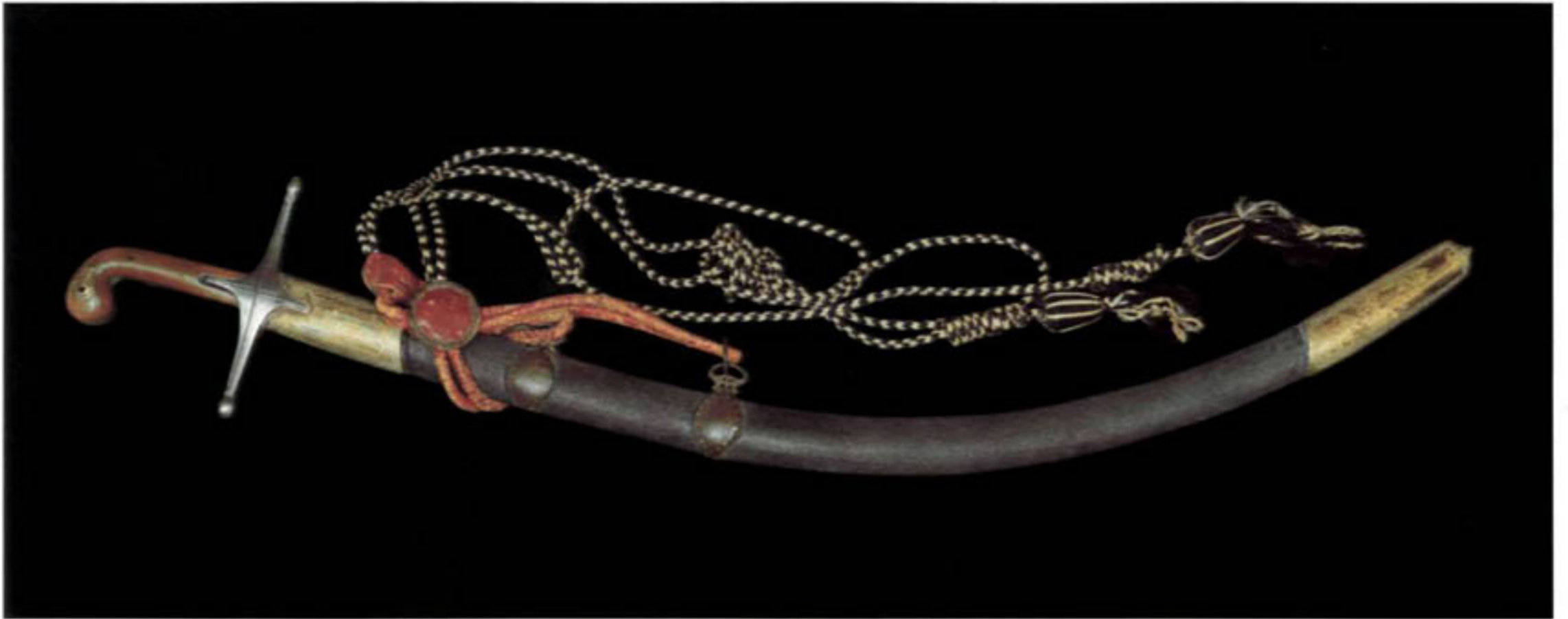
940. Δημητρίου Ζωγράφου: Η μάχη του Καρπενησιού. Από τη χαμένη σειρά των σκηνών του Αγώνα που «υπαγόρευσε» ο στρατηγός Μασκερζιάννης (1797-1864) στο λαϊκό καλλιτέχνη Παναγιώτη Ζωγράφο και τους γιους του ανάμεσα στα 1836 και 1839. Ο Μασκερζιάννης έζησε από κοντά όλες τις στιγμές του Αγώνα τις οποίες και μνημειώνει ζωγραφικά με χαρτογραφική ακρίβεια. Περισσότερο γνωστός παραμένει εντούτοις για τη γλωσσική αξία των «Απομνημονευμάτων» του. Αυγοτέμπερα

σε χαρτί. 0.40x0.55 μ. (24099).

941. Επιστολή του Μασκερζιάννη (1797-1864), γραμμένη στο Ναύπλιο στις 28 Ιανουαρίου 1833, τρεις ημέρες μετά την άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα. Ο ενθουσιασμός, με τον οποίο ο στρατηγός περιγράφει την υποδοχή που επεφύλαξε ο λαός στο νεαρό Βασιλέα, δεν αφήνει να διαφανεί η μαχητικότητα με την οποία θα πρωτοστατήσει αργότερα στο κίνημα για τη διεκδίκηση του Συντάγματος (βλ. εκ. 1022) (Ιστορικά Αρχεία 124/4).

940 - 941





942 - 944
943

942. Η σπάθα που δώρισε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (1770-1843) στο συναγωνιστή του Θεόδωρο Λεονάρδο. Στην ηγετική στρατιωτική ιδιοφυΐα του Κολοκοτρώνη οφείλεται η απελευθέρωση της Πελοποννήσου με την πολιορκία και την κατάληψη του τουρκακού διοικητικού κέντρου της Τριπολιτσάς την 23η Σεπτεμβρίου 1821, καθώς και με την παρωλεθρία της στρατιάς του Δραμάλη στα Δερβενάκια την 26η Ιουλίου 1822. Μήκ. 0.88 μ. (5867).

943. Σημαία με την παράσταση της Ελλάδας στη μορφή της θεάς Αθηνάς και την επιγραφή **Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ**. Αρχικά ανήκε στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ο οποίος την προσέφερε στον Κωνσταντίνο Δραγώνα, μέλος της Επιτροπής Ζακύνθου, που υπηρέτησε τον Αγώνα, διευκολύνοντας τις επαφές των Ελλήνων με την αγγλική διοίκηση. 0.92x1.50 μ. (8398).

944. Προσωπογραφία Έλληνα αγωνιστή, ίσως του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ελαιογραφία. 2.40x1.20 μ. (9015).





945 - 946 - 947
948

945. Προσωπογραφία του λόρδου Βύρωνα (1788-1824) με ελληνική φορεσιά και την Ακρόπολη των Αθηνών στο βάθος. Ο θάνατος του μεγάλου ρομαντικού ποιητή στο Μεσολόγγι, στις 7 Απριλίου 1824, αναζωπύρωσε το φιλελληνικό ρεύμα της Ευρώπης. Ελαιογραφία 0,97x0,74 μ. (11100).

946. Τρίπτυχο εγκώλιο με το μικρογραφικό πορτρέτο της Τερέζας Μασκρή στο κέντρο, της γνωστής από το ποίημα του Βύρωνα «Κόρης των Αθηνών». Υδατογραφία 0,04x0,03 μ. Δωρεά Ιωάννου Γ. Τρικόγλου (11291).

947. Μικρογραφικό πορτρέτο του λόρδου Βύρωνα. Λιθογραφία, διάμ. 0,06 μ. (8446).

948. Πιστόλια του λόρδου Βύρωνα. Μήκ. 0,34 μ. Δωρεά Παύλου Λάμψα (5720, 5721).









954 - 955

949. Καριοφίλι της οικογένειας του ναυάρχου Πακουμιόση Τομπάζη με εγχάρακτη τη χρονολογία 1843 (βλ. εικ. 925). Μήκ. 1.54 μ. Δωρεά Δημητρίου Τομπάζη-Μαυροκορδάτου (5693).

950-953. Edward Dodwell (1767-1832): Τέσσερις ακουατίντες του 1822. Εικονίζονται ένας Ηπειρώτης, ένας Σουλιώτης καπετάνιος, ένας Σουλιώτης αγωνιστής και ένας Παργινός. 0.42x0.28 μ. (27530, 27533, 24668, 27529).

954. Louis Dupré (1789-1837): Προσωπογραφία ενός Έλληνα με φουστάνελα, γύρω στα 1830. Ίσως εικονίζεται ο προύχοντας του Αγίου Ανδρέας Λόντος (1786-1846), ο οποίος είχε φιλοξενήσει το λόρδο Βύρων, όταν επισκέφθηκε για πρώτη φορά την Ελλάδα στα 1809. Ελαιογραφία. 0.51x0.36 μ. (9000).

955. Richard P. Bonington (1801-1828): Έλληνας αρματωλός. 1825/26. Έξοχη δημιουργία, το μοναδικό έργο ενός σημαντικού εκπροσώπου της ρομαντικής σχολής σε ελληνικό μουσείο. Ελαιογραφία. 0.33x0.26 μ. (11197).



956. Λυδονίκο Λιρρατίνι (1800-1856): Ο όρκος του λόρδου Βύρωναι στο Μεσολόγγι. Η μικρογραφική αυτή επανάληψη μιας ομώνυμης μνημειακής σύνθεσης του ίδιου ζωγράφου χρονολογείται γύρω στα 1850 και αποδίδει ένα φανταστικό γεγονός, καταγράφοντας την απήχηση που είχε ο θάνατος του ποιητή στο φιλελληνικό κίνημα της Ιταλίας (βλ. εικ. 945). Ελασμογραφία. 0.16x0.19 μ. (9009).

956



957. Jean M. Mercier (1788-1874):
Μεσολογγίτες πρόσφυγες, γύρω στα 1830. Το
θέμα του έργου μας παραπέμπει έμμεσα στην
εποποιία του Μεσολογγίου, στο κορυφαίο
δηλαδή γεγονός της Ελληνικής Επανάστασης
που συγκρότησε τη διεθνή κοινή γνώμη σε μια
περίοδο αγωνιστικής κάμψης (βλ. εικ. 919).
Ελαιογραφία. 0,37x0,58 μ. (12944).

957





958 - 960
959 - 961

958. Benedetto Civiletti (1846-1899):
Μικρό ορειχάλκινο σύμπλεγμα, που
χρονολογείται στο δεύτερο μισό του
19ου αι. και επαναλαμβάνει μια
φυσικού μεγέθους μαρμαρίνη
δημιουργία που βρίσκεται στο πάρκο
του Παλέριου. Εικονίζει τους
πυρπολητές Κωνσταντίνο Κανάρη
(βλ. εικ. 916) και Ανδρέα Πιπίνο,
κατά τη θρυλική ανατίναξη της
τουρκικής ναυαρχίδας τη νύχτα της
6ης προς την 7η Ιουνίου 1822 στη
Χίο. Υψ. 0,26 πλ. 0,23 μ. (8443).

959. Το τηλεσκόπιο του ναύαρχου
Γιακουμάκη Τομπάζη (1782-1829)
παρουσιάζει στην πρώτη νικηφόρο
αναμέτρηση του ελληνικού στόλου με
τον τουρκικό στην Ερεσό της
Λέσβου στις 27 Μαΐου 1821, η οποία
εξασφάλισε στους Έλληνες τον έλεγχο
του Αιγαίου (βλ. εικ. 925, 949, 965).
Μήκ. 0,55 μ. Δωρεά Φιλίππου
Δραγούμη (8283).

960. Noël D. F. inert (1797-1852):
Η Γαλλική Αποστολή στον Μοριά.
Το έργο αυτό, του 1828, υπενθυμίζει
τη συμβολή της Γαλλίας στην
απελευθέρωση της Πελοποννήσου
ένα χρόνο μετά τη ναυμαχία του
Ναυαρίνου (βλ. εικ. 968).
Ελαιογραφία, 0,56x0,71 μ. (11176).

961. Carl Wilhelm von Heideck (1788-
1861): Έλληνες ναυπηγοί, 1831.
Ελαιογραφία, 0,35x0,40 μ. (11180).





962. Σημαία της Ύδρας με τις επιγραφές *Η ΤΑΝ* *Η ΒΠΠ ΤΑΝ* και *Η ΝΙΚΗ Η ΘΑΝΑΤΟΣ*. Η Ύδρα μαζί με τις Σπέτσες και τα Ψαρά παραχώρησαν τον εμπορικό στόλο τους για τη συγκρότηση του ελληνικού πολεμικού ναυτικού (βλ. εικ. 925). Πρώτοι επαναστάτησαν οι κάτοικοι των Σπετσών στις 3 Απριλίου 1821 και αμέσως μετά ακολούθησαν τα Ψαρά, η Σαλαμίνα και τα άλλα νησιά. 0,66x0,68 μ. (8392).

963. Antoine Rota (1765-1835): Η γολέτα «Τερψιχόρη» του Μανώλη Τομπάζη (1784-1831), ο οποίος υπηρέτησε με πίστη τον Αγώνα (βλ. εικ. 925) στο πλευρό του ναυάρχου Ανδρέα

Μιαούλη (1769-1835). Υδατογραφία του 1820. 0,51x0,69 μ. (25522).

964. Η πύξίδα του Ανδρέα Μιαούλη (1769-1835), αρχηγού των ναυτικών δυνάμεων της Επανάστασης. Ανάμεσα στα πολλά ηρωικά του κατορθώματα - π.χ. οι ναυμαχίες των Πατρών στις 20 Φεβρουαρίου 1822 και της Σούδας στις 31 Μαΐου και 2 Ιουνίου 1825 - ξεχωρίζουν οι απεγνωσμένες προσπάθειες ανεφοδιασμού του πολιορκημένου Μεσολογγίου (βλ. εικ. 919, 957). Διάμ. 0,18 μ. Δωρεά του Υπατου Αρμοστή Κρήτης, πρίγκιπα Γεωργίου (8280).



La Therpsicore Construite à Hydra en 1819 par Manoli de Nicolas Tombazi

965. Σηματολόγιο της ναυαρχίδας του Γιακουμάκη Τομπάζη «Θεμιστοκλής» (βλ. εικ. 925, 959). Σέπια και υδατογραφία σε χαρτί, 0.33x0.23 μ. Δωρεά Στέφανου Ξενόπουλου (22077).

966. François G. Ροια (1811-1882): Το μπρίκι «Άρης» του Αναστασίου Τσαμαδού (1774-1825), ο οποίος αποκλείστηκε και σκοτώθηκε στη Σφακτηριά τον Απρίλιο του 1825. Το πλοίο του, όπου επέβαινε και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (βλ. εικ. 989), κατόρθωσε ωστόσο να διαπεράσει τα πηρά του εχθρού με τη θρυλική του έξοδο από το λιμάνι της Πύλου. Υδατογραφία του 1881. 0.50x0.70 μ. (23950).

962 - 964 - 965

963 966









968 - 969

967. Η ναυμαχία του Δραγαμέστου στον κόλπο του Αστακού τον Ιούλιο του 1825. Το εικονιζόμενο επεισόδιο σχετίζεται με τις προσπάθειες του Ανδρέα Μιαούλη να διασπάσει τον αποκλεισμό του Μεσολογγίου (βλ. εικ. 964) και αποδίδεται με συγκλονιστική αμεσότητα, αλλά και με εκπληκτική συνθετική χάρη, από έναν ανώνυμο λαϊκό καλλιτέχνη. Πάνω από ορισμένα πλοία διακρίνονται σημειωμένα με μολύβι τα ονόματα και άλλων ναυτικών, όπως ο Γεώργιος Σαχτούρης (1783-1841)

και ο Γεώργιος Σαχίνης (1790-1864). Υδατογραφία. 0,28x0,52 μ. (23252).

968. Martin Verdier: Η ναυμαχία του Ναυαρίνου στις 20 Οκτωβρίου 1827. Η συντριβή του τουρκοαγυπτιακού στόλου από τις ενωμένες δυνάμεις της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας αναπτέρωσε το φρόνημα των Ελλήνων, ως προανάκρουσμα του τέλους της Επανάστασης. Η απόδοση του ιστορικού γεγονότος από αληθινή

μάρτυρα προσδίδει στο έργο ιδιαίτερη αξία. Υδατογραφία. 0,27x0,45 μ. (21120).

969. Ν.Α. Κουτσονή: Η Καταστροφή των Ψαρών στις 20-22 Ιουλίου 1824. Το τραγικότερο ίσως από τα επεισόδια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας άφησε το καμένο μικρό νησί του Βορείου Αιγαίου έρημο για να «περπατάει η Δόξα μονάχη», όπως έγραψε ο εθνικός ποιητής. Υδατογραφία. 0,47x0,67 μ. (23146).



HI PLYMOUTHENE TEN PAPTON 1524 DONNION 57 BPHO N:AL:NOTTEADONTHI



970. Λεπτομέρεια του πίνακα της εικ. 969.

971. Louis David: Ένας Ισραήλ και ένας
Γαλιλάτης. Από τις σπουδές των
λιθογραφημένων πινάκων που συμπεριέλαβε ο
καλλιτέχνης στο λεύκαμα «Voyage à Athènes et
Constantinople». Παρίσι 1825. Σχέδιο με μολύβι
του 1819. 0.37x0.39 μ. (23197).

970 - 971





972. Τμήμα από το «Πανόραμα του Αγώνα»,
χαρτί επένδυσης τοίχου μνημειακών
διαστάσεων, γαλλικής κατασκευής του 1828. Η
σύνθεση του οφείλεται σε παραστάσεις γνωστές
από το γαλλικό φιλελληνικό θεματολόγιο, με
προσχέδια των *Horace Vernet* (βλ. εικ. 936). *Antoine*
Scheffer (βλ. εικ. 937) και άλλων ζωγράφων.
2,15x1,6 μ. (14753).

973. Η άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια (1776-
1831) στο Ναύπλιο, ως Κυβερνήτη της
απελευθερωμένης Ελλάδας, στις 7 Ιανουαρίου
1828. Τον άγνωστο ζωγράφο εντυπωσιάζει
περισσότερο το τοπίο από το γεγονός.
Ελασμογραφία του 1829/30. 0,46x0,99 μ.
(9023).

972 - 973





974-975. Διονυσίου Τσόκου (1805-1862):
Σπουδές για τη σύνθεση της «Δολοφονίας του
Καποδίστρια». Ελαιογραφίες. 0.28x0.23 μ.
(8975. 8978).

976. Διονυσίου Τσόκου. Η δολοφονία του
Καποδίστρια στις 27 Σεπτεμβρίου 1831.
Τελική σπουδή του έργου που ολοκληρώθηκε το
1850 και βρίσκεται στο Μουσείο της Ελληνικής
Κοινότητας της Τεργέστης, με οριστικοποιημένη
τη σύνθεση και τη χρωματική. Για τη δολοφονία
του Κυβερνήτη δεν ευθύνονται τόσο οι φυσικοί
αυτουργοί, όσο εκείνοι τους οποίους έθιξαν τα
ανορθωτικά του μέτρα. Ελαιογραφία.
0.60x0.80 μ. (8974).



977-978. Προσωπικά αντικείμενα του Καποδίστρια: η σφραγίδα του, κομμάτι από τη στολή του και το παράσημο Αστέρας. Δωρεά Ειρήνης Μεταξά (5550, 8299, 5632).

979. Η δολοφονία του Καποδίστρια, διαφορετική εκδοχή του θέματος από κάποιο άγνωστο ζωγράφο. Ελαιογραφία, 0,70x1 μ. (9018).

974 - 975 - 977 - 978
976 979



980 - 981 - 983 - 985
982 - 984

980. Νεανικό πορτραίτο του Όθωνα, πριν από τον ερχομό του στην Ελλάδα (βλ. εικ. 941).
Ελαιογραφία. 0,49x0,36 μ. (9021).

981. 983. Προσωπογραφίες του Όθωνα (1833-1862) και της Αμαλίας. Λιθογραφίες. 0,40x0,15

μ. Δωρεά Μαρίνας Λάππα-Διομήδους (30094, 30093).

982. Η Ασπασία Καρπούνη, κυρία επί των τιμών της Αμαλίας. Ελαιογραφία, 0,53x0,43 μ. (9019).



984. Λεπτομέρεια πιάτου από πορσελάνη βιεννέζικης κατασκευής. Εικονίζει την Αικατερίνη (Ρόζα) Μπότσαρη, κυρία επί των τιμών της Αμαλίας, επαναλαμβάνοντας ένα πρωτότυπο έργο του Joseph Stieler από την Πανακοθήκη των Καλλωνών στα ανάκτορα του

Μονάχου. Διάμ. 0,24 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (8457).

985. Joseph Stieler (1781-1858): Προσωπογραφία του Όθωνα σε νεαρή ηλικία. Ελασμογραφία, 0,89x0,86 μ. (8986).





986 - 987 - 988
989 - 990

986. Φέρμελη, γλέκι με μακριά
μανία από βαθυγάλανη τσόχα,
ασημένια κεντήματα και ασημένια
κουμπιά του Όθωνα (ΕΕ 4583).

987. Προσωπογραφία του Καρόλου
Hofmann, ο οποίος συνόδεψε τον
Όθωνα από το Μόναχο στην Ελλάδα
και υπηρέτησε ως υπασπιστής του.
Ελαιογραφία κάποιου ξένου
ζωγράφου. 0,51x0,38 μ. (9020).

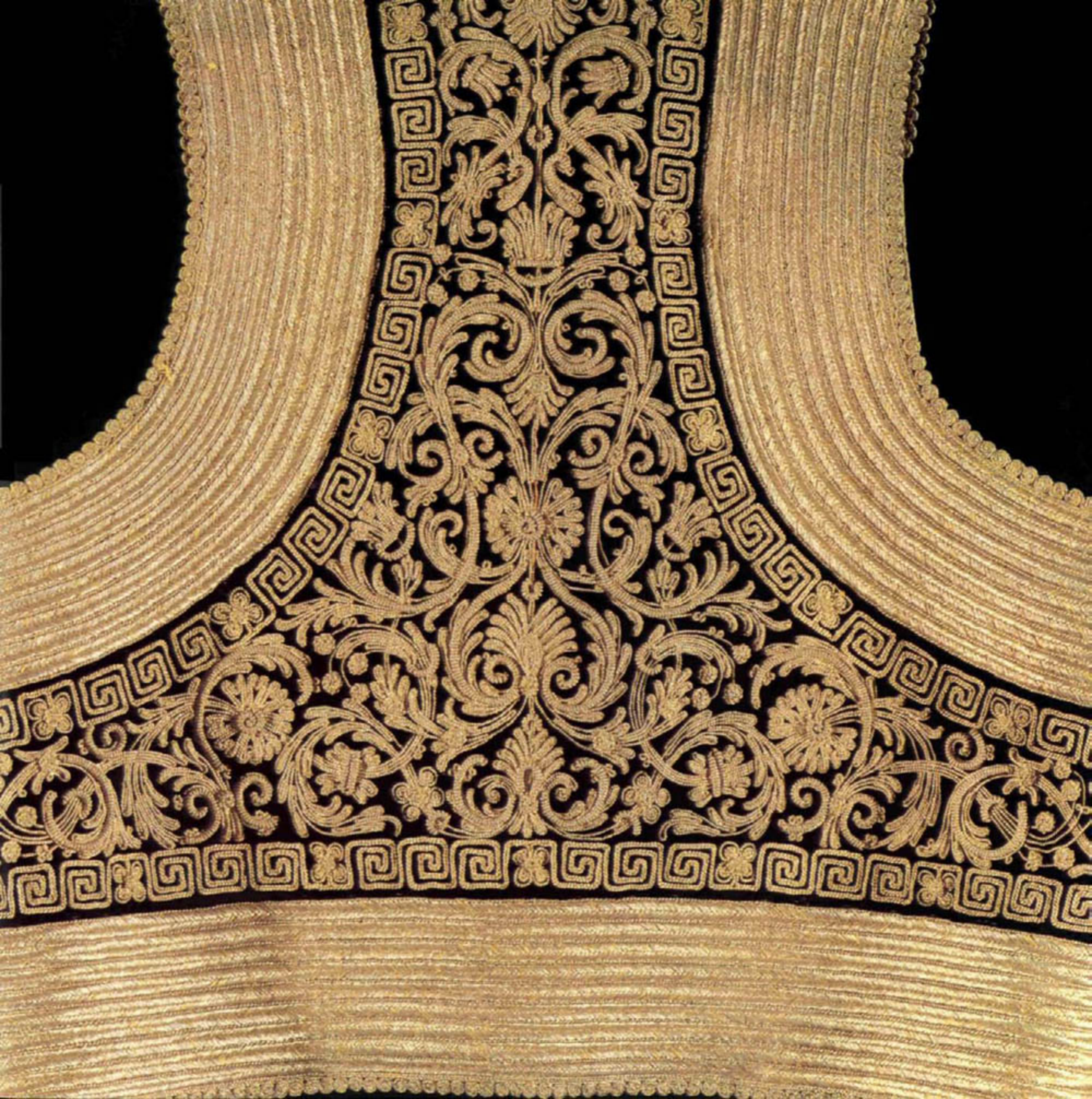
988. Σωτηρίου Καρτεσιού.
Προσωπογραφία του βουλευτή
Δημητρίου Τσιγυράκου.
Εκφραστικό έργο ενός ζωγράφου
που υπογράφει ως Αθηναίος, χωρίς
να είναι ιδιαίτερα γνωστός.
Ελαιογραφία του 1846, 0,73x0,54 μ.
(9001).

989. Προσωπογραφία του
Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1791-
1865). Ο εικονιζόμενος κατηύθυνε
εμφανώς ή αφανώς τα πολιτικά
πράγματα της Ελλάδας κατά τη
διάρκεια της Επανάστασης,
ερχόμενος επανειλημμένα σε
σύγκρουση με τη στρατιωτική ηγεσία,
διετέλεσε πρωθυπουργός του Όθωνα
και εξοκολούθησε να επηρεάζει τις
εξελίξεις των γεγονότων ως την
εποχή του Γεωργίου Α' (βλ. εικ.
966). Ελαιογραφία άγνωστου
Ευρωπαίου ζωγράφου, 0,75x0,58 μ.
(9008).

990. Περιόλη Χέλμη.
Προσωπογραφία του βουλγαρικής
καταγωγής αγωνιστή Χαϊτή-Χρήστου
(1783-1853), υπασπιστή του Όθωνα,
ο οποίος είχε συλληφθεί δύο φορές
από τους Τούρκους και είχε υποστεί
πολλά βασανιστήρια. Ελαιογραφία,
0,57x0,40 μ. (8972).









1813
1814 - 1815 - 1817
1816





998
999 - 1000

991. F. Aicholzer: Προσωπογραφία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη (1765-1848), γύρω στα μέσα του 19ου αι. (βλ. ειχ. 909, 921). Ελαιογραφία. 1.14x1 μ. (8985).

992. Χρυσοκεντημένο γιλέκι από βαθυγάλανο βελούδο του μικρότερου γιου του Πετρόμπεη.

Δημήτρη Μαυρομιχάλη (1809-1879), ο οποίος αφού έζησε ένα διάστημα στο Παρίσι υπηρέτησε ως υπασπιστής του Όθωνα ως το 1861. Δωρεά Πέτρου Μαυρομιχάλη (ΕΕ 1285).

993-997. Όπλα του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη (1765-1848). Δωρεά Πέτρου Μαυρομιχάλη.

993. Καριοφίλι με ασημένια επένδυση από έκτυπα και διάτρητα διακοσμητικά στοιχεία. Μήκ. 1.43 μ. (5725).

994. Γιαταγάνι με επίχρυση λαβή και ασημένια θήκη με έκτυπα φυτικά θέματα, τρόπαια, ανθρώπινες μορφές και ζώα. Μήκ. (με τη θήκη) 0.77 μ. (5741).

995-996. Ασημένιες παλάσκες με έκτυπο διάκοσμο



και παράσταση της Θεάς Αθηνάς, η οποία εικονίζεται καθιστή, πλαισιωμένη από δύο γυναικείες μορφές. Υψ. 0,16 μ. (6069, 6070).

997. Πιστόλια με ασήμενα επένδυση, έκτυπα διακοσμητικά θέματα και όχη επιχρυσώσεως. Μήκ. 0,52 μ. (5742, 5743).

998. Τουφέκι με έκτυπο ασήμενο διάκοσμο. Μήκ. 1,48 μ. (5695).

999. Πιστόλια με έκτυπη επιχρυσω διακοσμητική επένδυση του Πετρόμπετη Μαυρομυχάλη (1765-1848). Μήκ. 0,44 μ. Δωρεά Πέτρου Μαυρομυχάλη (5734, 5735).

1000. Πιστόλια διακοσμημένα με αμυγδαλίσχημα κοράλλια και ασήμενα στοιχεία. Μήκ. 0,55 μ. (5776, 5777).

1001. George Cattermole (1800-1868): Εσωτερικό ελληνικού σπιτιού, γύρω στα 1850. Παρά τους γοργούς ρυθμούς της αστικοποίησης οι παραδοσιακοί τρόποι ζωής αντιστέκονται. Ύδατογραφία. 0.21x0.29 μ. (22949).

1002-1005. Joseph Scherer (1814-1891): Διάφοροι τύποι Ελλήνων της οθωμανικής περιόδου σχεδιασμένοι κατά το διάστημα της παραμονής του καλλιτέχνη στην Ελλάδα, ανάμεσα στα 1842 και 1844. Εικονίζονται ένας νησιώτης, ένας Αθηναίος, ένας κουλτουροπώλης και ένας τυφλός μουσικός. Ύδατογραφίες. 0.40x0.26 μ. (24011, 24075, 24038, 24043).

1001 - 1002 - 1003

1004 - 1005









1006 - 1007

1006. *Rudolph Muller* (1802-1885): Άποψη της Ακρόπολης από την Πύδα. 1863. Ελαιογραφία. 0.62x0.87 μ. (25193).

1007. *Johann M. Wittmer* (1802-1880): Άποψη της Αθήνας από τον Γαισσό. 1833. Έξοχη αποτύπωση ενός οριστικά πλέον χαμένου ιστορικού τοπίου. Υδατογραφία. 0.24x0.39 μ. (23991).



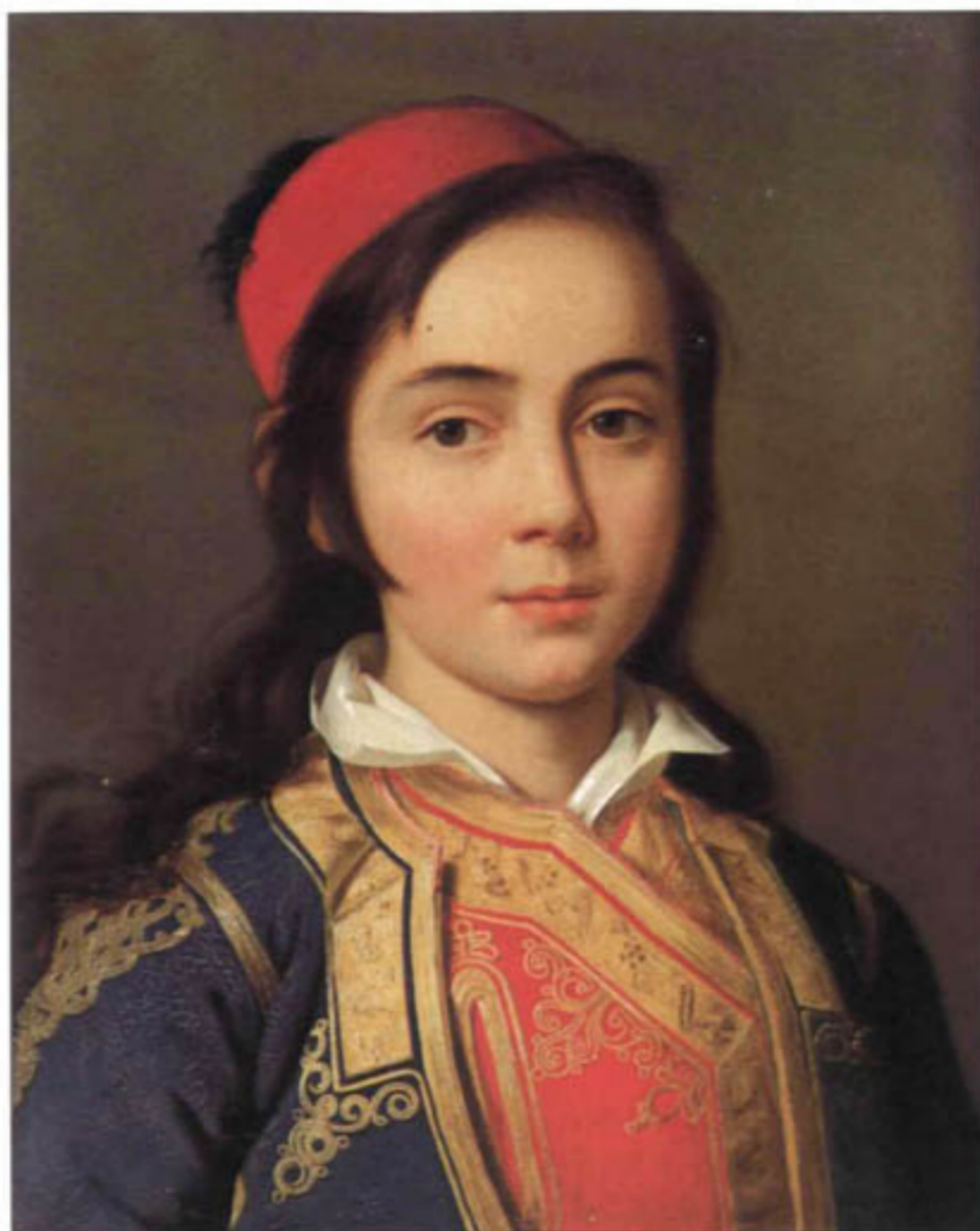
1008 - 1009
1010

1008. Κ.Γ. Παπαγιαννάκη: Το Ελληνόπουλο. 1837. Ο καλλιτέχνης, ως σήμερα τουλάχιστον, παραμένει άγνωστος' το έργο του εντούτοις εκπέμπει μια παράδοξη αίσθηση παρατήρησης και μια αδιόρατη θλίψη, που μόνον ένας εξαιρετικά ευαίσθητοποιημένος δέκτης θα μπορούσε να συλλάβει. Ελαιογραφία. 0.28x0.21 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (11179).

1009-1010. Carl F. Werner (1808-1894): Ο ναός της Αθηνάς Νίκης και η πρόσταση των Καρυάτιδων στο Ερεχθείο. 1877. Ανάμεσα στις πρώτες φροντίδες του ελληνικού κράτους, αμέσως μετά την απελευθέρωση, ήταν η κάθαρση της Ακρόπολης από τα τουρκικά σπύρια και η ανάδειξη των μνημείων της κλασικής αρχαιότητας. Υδατογραφίες. 0.32x0.55 μ. Δωρεά Δαμιανού Κυριαζή (23956, 23958).







1011 - 1012

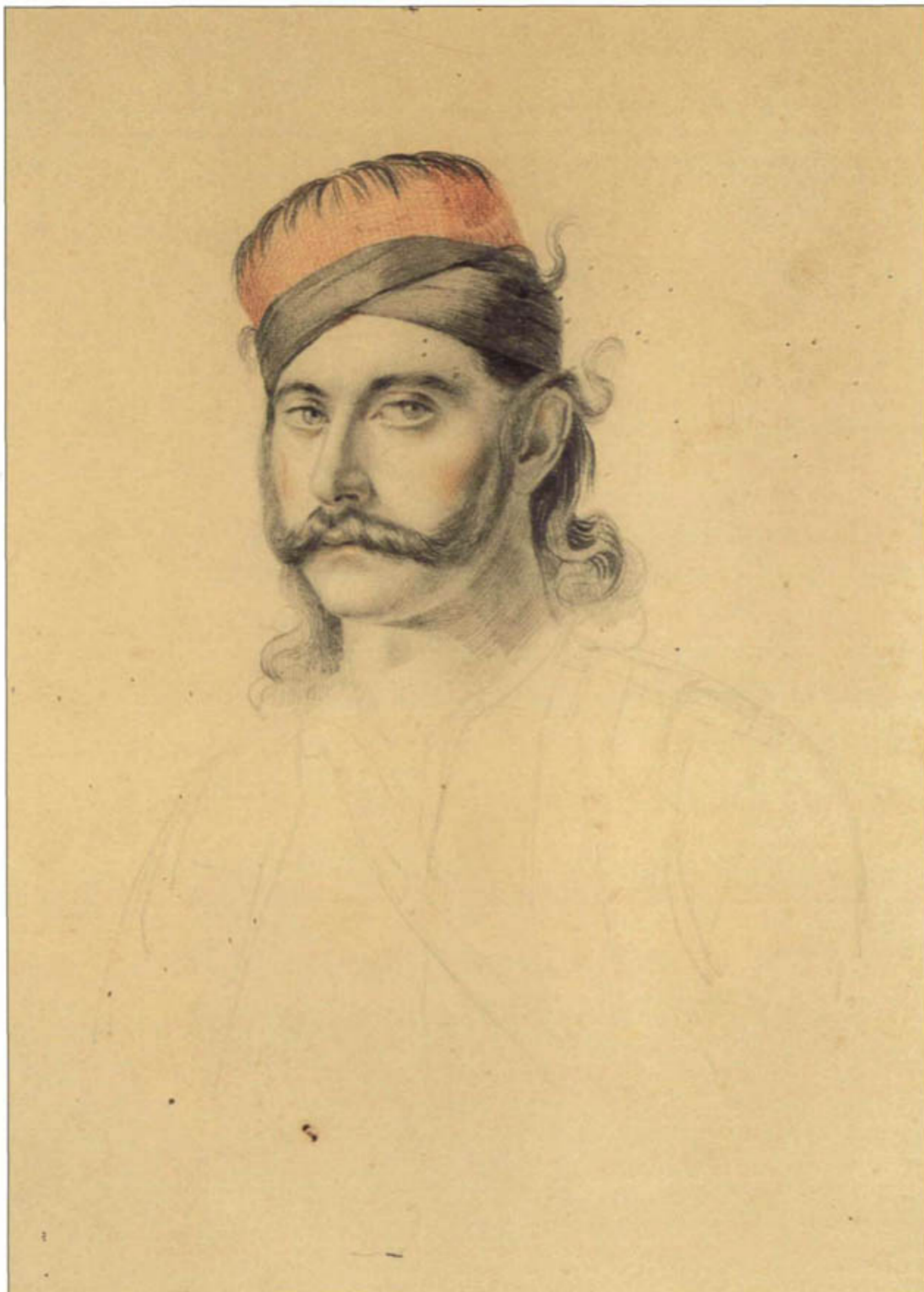
1011. *Henri W. Pickersgill (1782-1875): Νεαρή Ελληνίδα. 1829.*

Η κοπέλα με τα λουλουδία και το λαγούτο πρέπει να αποδίδει κάποια γνωστή για την ομορφιά της Αθηναία της προοθωνικής εποχής, όταν ακόμη τα ελληνικά σπίτια δεν είχαν αρχίσει να επιπλώνονται σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς συρμούς. *Ελασμογραφία. 1.40x1.10 μ. (9005).*

1012. *Albert Riegel (μέσα 19ου αι.):*

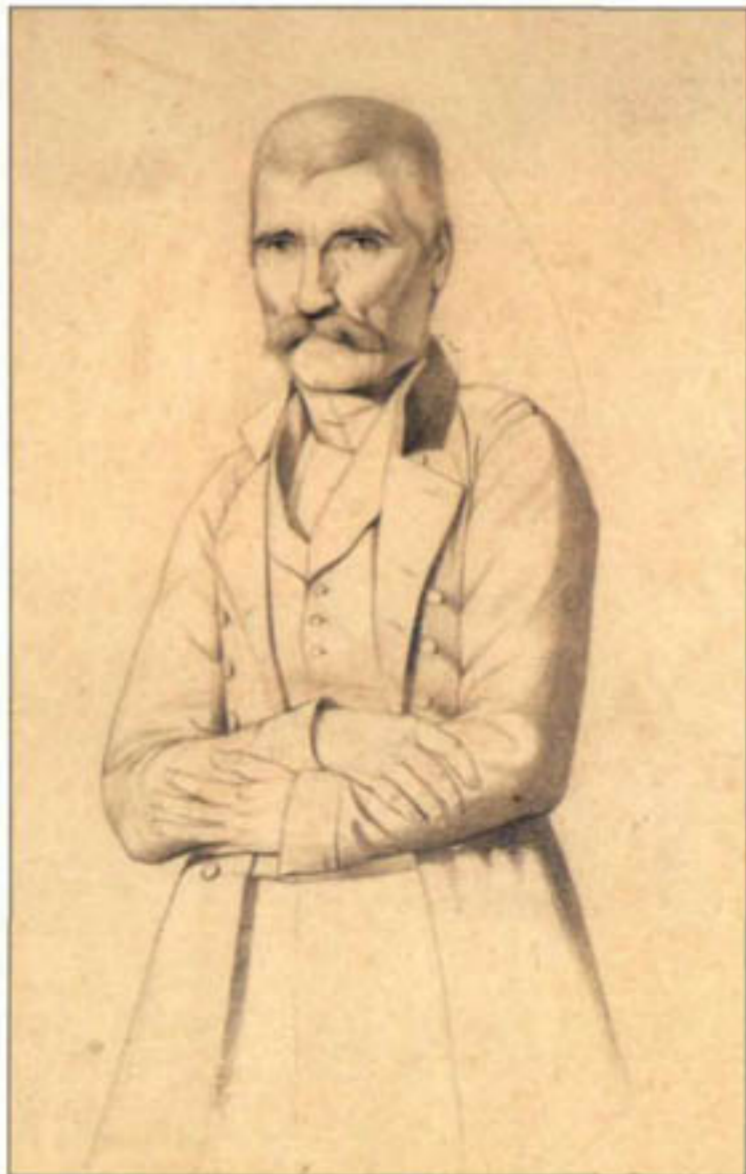
Προσωπογραφία του Δημητρίου Μπότσαρη, σε παιδική ηλικία. 1829.

Ο γιος του ηρωικού αγωνιστή, που έπεσε στη μάχη του Καρπενησίου (βλ. εικ. 938, 940), σπούδασε με τη φροντίδα του Όθωνα στη Στρατιωτική Ακαδημία του Μονάχου και χρημάτισε υπουργός των Στρατιωτικών. *Ελασμογραφία. 0.45x0.37 μ. (8983).*



1013 - 1014 - 1015 - 1016
1017 - 1018 - 1019

1013-1019. Φίλιππου Μαργαρίτη (1810-1892): Διάφοροι τύποι Ελλήνων της εποχής του Γεωργίου Α' (1864-1913). Ο Αθηναίος αυτός ζωγράφος, με τη διεισδυτική ματιά και τη σχεδιαστική τόλμη, υπήρξε από τους πρώτους δασκάλους του «Σχολείου των Τεχνών», αλλά και ο πρώτος φωτογράφος της ελληνικής πρωτεύουσας. Σχέδια με μολύβι. 0.30x0.20 μ. (23214, 23238, 23237, 23220, 23222, 23218, 23249).





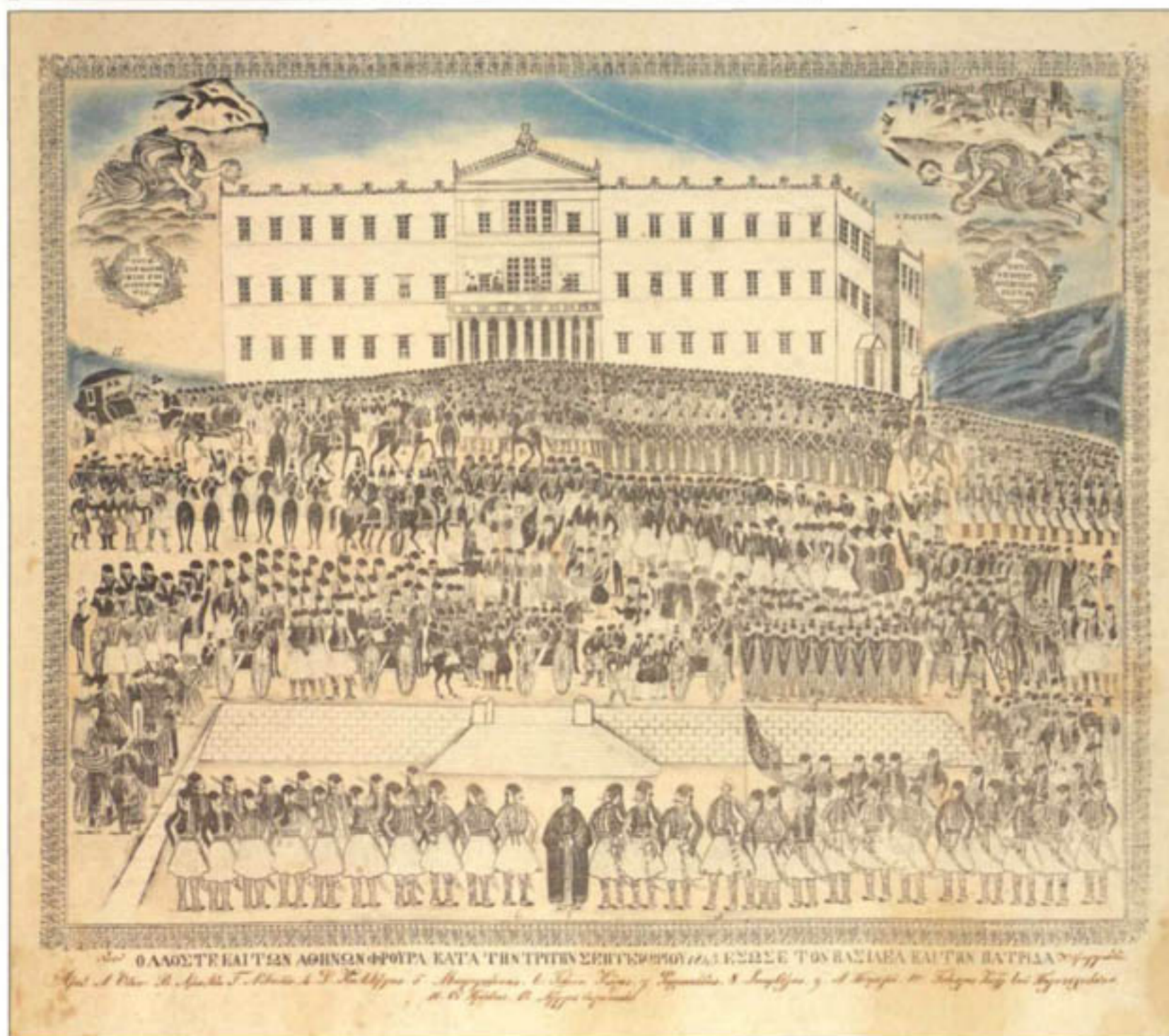
1020 - 1021 - 1023
1022 1024

1020-1021. Το Σύνταγμα της Ελλάδος του 1844, χειρόγραφο με δερμάτινη στάχωση και χρυσοτυπία ορίζει το τέλος στην περίοδο της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα μετά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Από τα σπουδαιότερα κειμήλια του Μουσείου (Ιστορικά Αρχεία 106).

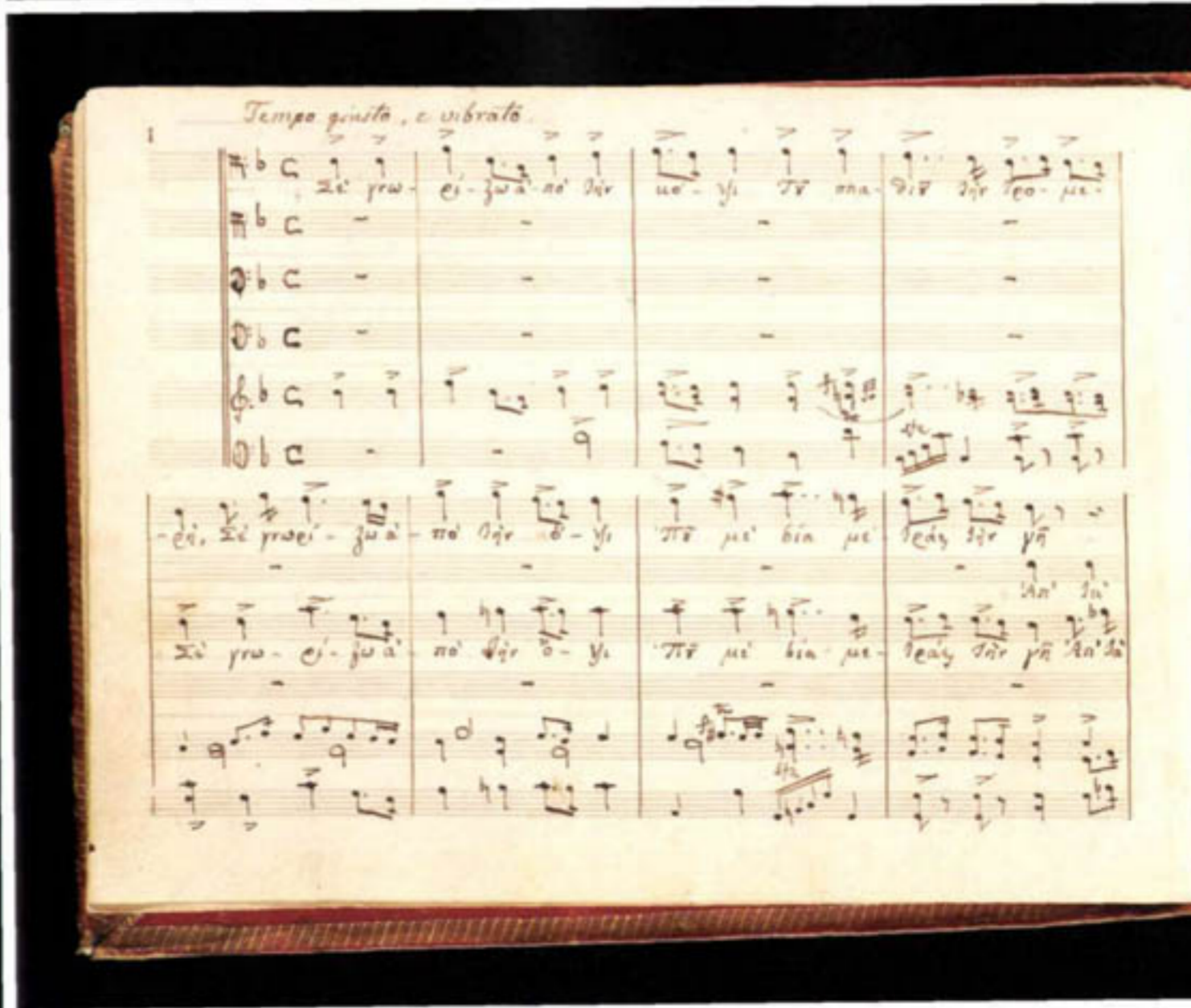
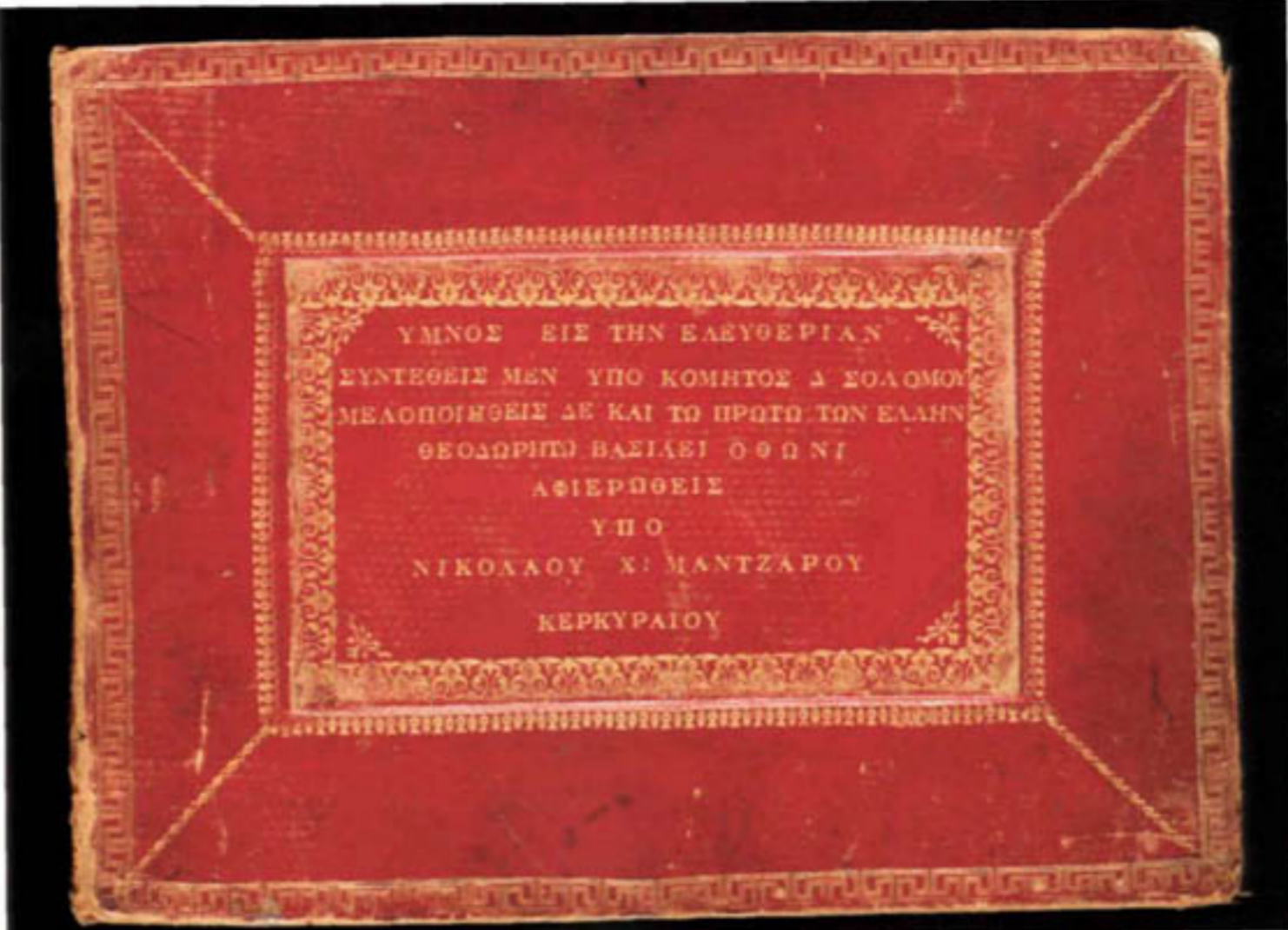
1022. Η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, όπως την αποδίδει ένας λαϊκός καλλιτέχνης με τα ανάκτορα περικεκλωμένα από το στρατό, το ιππικό, παλαιούς αγωνιστές του 1821 και τον αθηναϊκό λαό. Στα αναίμακτα γεγονότα πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε ο Δημήτριος Καλλέργης (βλ. εικ. 917) με την ηθική στήριξη του γηραιού τότε στρατηγού Μασουριμάνη (βλ. εικ. 940). Λιθογραφία 0.50x0.56 μ. (24136).

1023. Vincenzo Coronelli (1650-1718): Χάρτης της Κρήτης, τέλη 17ου-αρχές 18ου αι. Από την πτώση του Χάνδακα και τη λήξη της Ενετοκρατίας στα 1669 ως το τέλος του 19ου αι., παρά τις συνεχείς εξεγέρσεις των κατοίκων, η Κρήτη παρέμεινε υπό τουρμανική κατοχή. Χαλκογραφία 0.49x1.24 μ. (24576).

1024. Α.Ζ. Βλαχάκης: Σκηνή από την Κρητική Επανάσταση του 1866. Η δεσποτική διακυβέρνηση των Τούρκων με τις συνεχείς καταστροφές του πληθυσμού οδήγησαν σε μια ακόμη επαναστατική έκρηξη που έσβησε πνιγμένη στο αίμα το 1869. Λαϊκή ελαιογραφία 0.40x0.57μ. (11099).









1025 - 1027

1026 - 1028 - 1029

1025. Προσωπογραφία του εθνικού ποιητή Διονυσίου Σολωμού (1798-1857), φιλοτεχνημένη μετά το θάνατο του. μία από τις ελάχιστες που έχουν διασωθεί. Ο εκφραστής των οραμάτων του Αγώνα της Ανεξαρτησίας (βλ. εικ. 938, 969) και μαχητικός υπερασπιστής της νέας ελληνικής γλώσσας, εμπνευσμένος από την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου (βλ. εικ. 919), επεξεργάζεται, αντικατοπτρίζοντας πάντα

την ημιτελή αριστουργηματική του σύνθεση «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι». Ελασσογραφία, 0,33x0,30 μ. Δωρεά Τροίας Ανδρειάδου στη μνήμη του Πάργου και της Κοραλίας Θεοτοκά (24112).

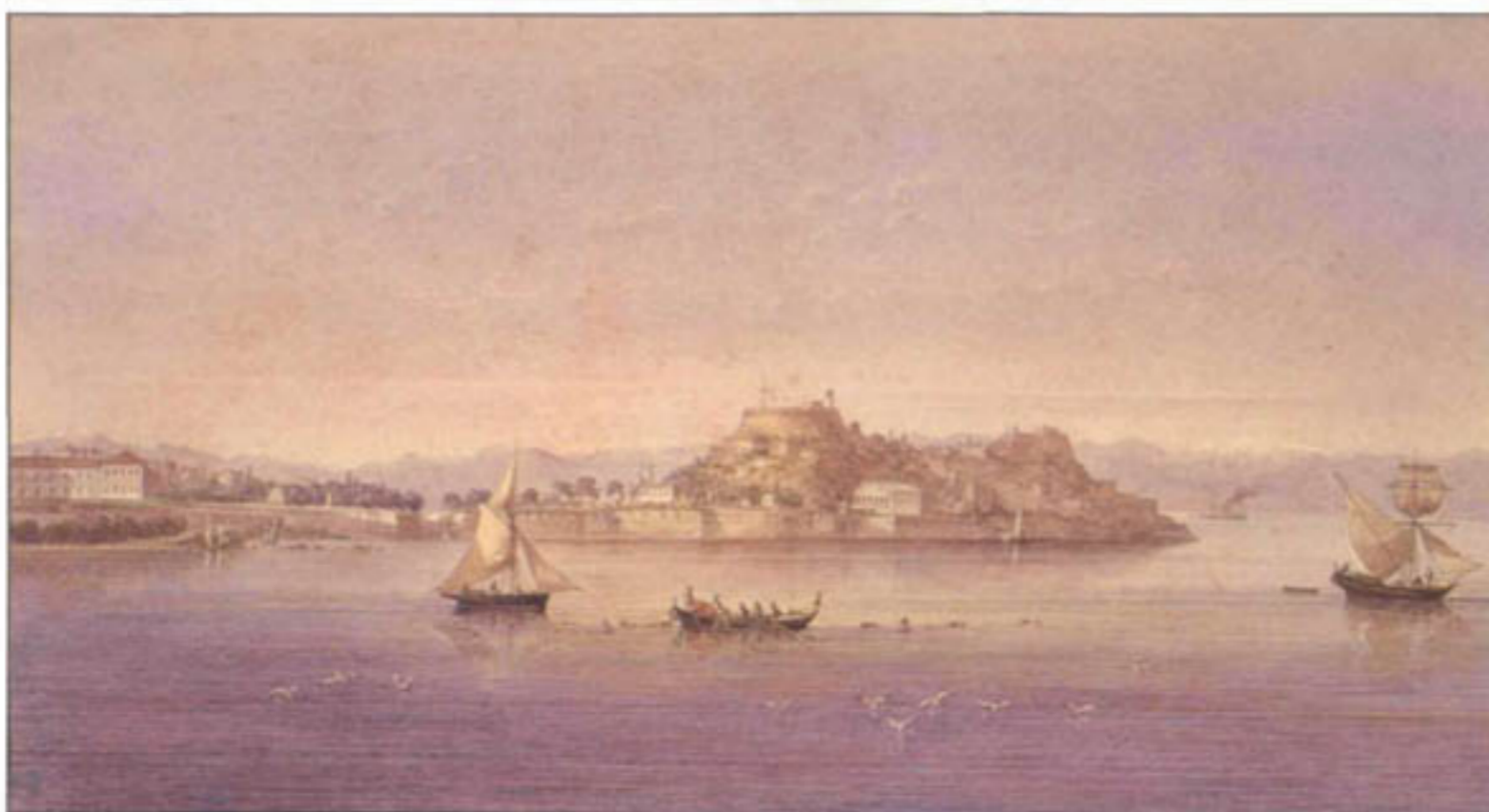
1026. Χρυσή σφραγίδα του Διονυσίου Σολωμού (1798-1857), με το μονόγραμμα του στο κέντρο και περιμετρικά την επιγραφή VERUM

AMO VERUM VOLO (=την αλήθεια αγαπώ την αλήθεια θέλω). Υψ. 0.05 μ. (5596).

1027-1028. Νικολάου Μάντζαρου (1795-1872): Ο «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» του Διονυσίου Σολωμού, χειρόγραφο της δεύτερης μελοποίησης του έργου στα 1843 με δερμάτινη στάχωση, χρυστυπία και αφιέρωση στον Όθωνα. Δωρεά Ιουλίας

Χρηστομάνου (Ιστορικά Αρχεία 504).

1029. Χειρόγραφη ανθολογία με ποικίλης ύλης στιχουργήματα ηρωικά, ερωτικά, ευτράπελα κ.ά., από αυτές που κυκλοφορούσαν πριν από την Επανάσταση στις ανθούσες ελληνικές κοινότητες της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης και των Παραδουνάβιων ηγεμονιών. Δωρεά Πηνελόπης Σούτσου-Λατσένερε (Ιστορικά Αρχεία 361).



1030
1031
1032 - 1033

1030-1031. Απόψεις του Αργοστολίου και του Ληξουρίου στην Κεφαλονιά γύρω στα τέλη του 18ου αι. Ελασμογραφίες, 0,73x1,27 μ. Δωρεά Δομικνού Κυριαζή (11182-3).

1032. Joseph Schranz (1803-1853): Άποψη της Κέρκυρας, 1826. Τα νησιά του Ιονίου πελάγους παρέμειναν υπό ενετική κατοχή ως το 1797 και υπό βρετανική κυριαρχία ως το 1863, όταν με την εκλογή του Γεωργίου Α' παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα (1864). Υδατογραφία, 0,28x0,46 μ. (22993).

1033. Το ψήφισμα της Επτανησιακής Βουλής (Κέρκυρα, 23 Σεπτεμβρίου 1863), που κηρύσσει την ένωση των Ιονίων νήσων με την Ελλάδα (Ιστορικά Αρχεία 463/2).

Al. Du. An. los Estarnices

*Suscepta uenitio perquisita los tectabilis de
quos uoi uenitio eis gustus uepala eui los
tenui uecualo uos ho tenet dicit actus si uenit
sua to quiesco illo uoi tin auuntio uepala
aite digne uoi uenitio qui los quopuicitas uoi
uoi quopuicita ho uenitio tenet digne*

INDEX

*Si ueni uenitio uenitio uenitio uenitio
ueni uenitio uenitio ueni la quopuicita uenitio uenitio
ueni la uenitio uenitio uenitio uenitio uenitio
ueni la uenitio uenitio uenitio uenitio uenitio
ueni la uenitio uenitio uenitio uenitio uenitio
ueni la uenitio uenitio uenitio uenitio uenitio*

*quos uoi uenitio uenitio uenitio uenitio
ueni la uenitio uenitio uenitio uenitio uenitio*

- | | |
|------------------------------------|------------------------------------|
| <i>1. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>2. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>3. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>4. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>5. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>6. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>7. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>8. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>9. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>10. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>11. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>12. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>13. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>14. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>15. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>16. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>17. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>18. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>19. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>20. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>21. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>22. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>23. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>24. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>25. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>26. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>27. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>28. uenitio uenitio uenitio</i> |
| <i>29. uenitio uenitio uenitio</i> | <i>30. uenitio uenitio uenitio</i> |





1034 - 1036
1035 - 1037

1034-1035, 1037. Joseph Cartwright (1789-1829): Τρεις υδατογραφίες του 1820, που εικονίζουν το Βαθύ της Ιθάκης, το Υγειονομείο της Λευκάδας και μια άποψη της Λειβαδιάς. 0,30x0,50 μ. Διαρέα Φίλων Μουσείου Μπενάκη (24068, 23976, 23975).

1036. Wilhelm von Weiler: Η Ερμούπολη της Σύρου. 1842. Από τα ελάχιστα γνωστά ζωγραφικά έργα του μηχανικού που ανέλαβε κατά την οθωμανική περίοδο την πολεοδομική διαμόρφωση της πρωτεύουσας του νησιού. Υδατογραφία 0,33x0,45 μ. (24008).







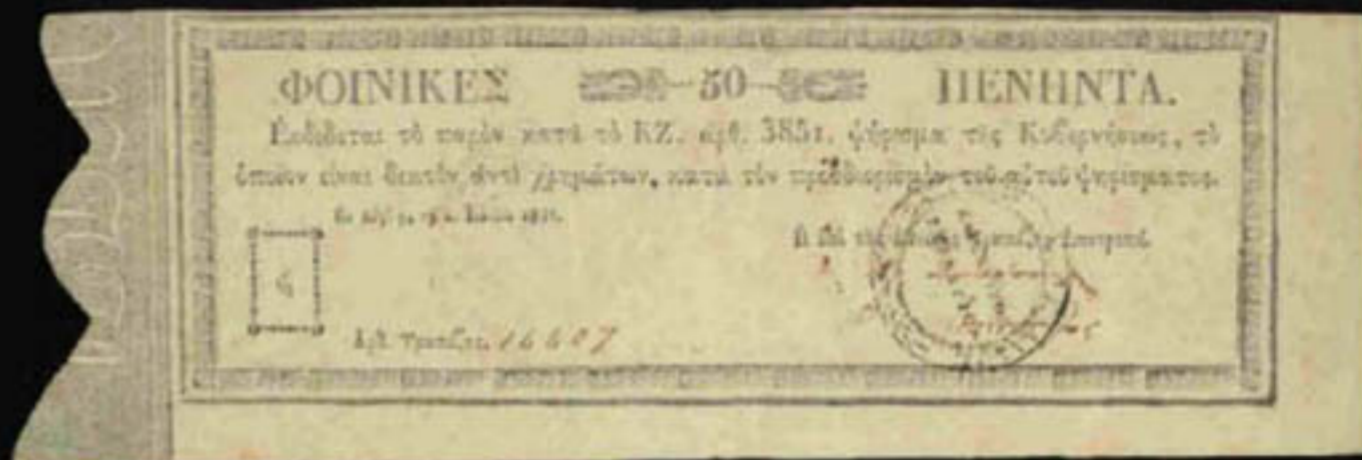
1038 - 1039 - 1040
1041

1038. Προσωπογραφία του Γεωργίου Α' στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του (1863-1913). Ενδιαφέρον έργο κάποιου άγνωστου Έλληνα καλλιτέχνη, εβουκλειωμένου με την εκκλησιαστική ζωγραφική. Ελαστογραφία. 0,27x0,22 μ. (9038).

1039-1040. Προσωπογραφίες της βασίλισσας Όλγας και του βασιλιά Γεωργίου Α'. Κατά τη διάρκεια της μακροχρόνιας βασιλείας του, η πολιτική ζωή χαρακτηρίζεται από τις αλλεπάλληλες αλλαγές των κυβερνήσεων και την αποτυχία να επιλυθούν τα οξυμένα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα της χώρας, παρά τις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες του σημαντικότερου πολιτικού αυτής της περιόδου, Χαρίλαου Τρικούπη (1832-1896). Λιθογραφίες γερμανικές. 0,60x0,44 μ. (24145,24143).

1041. Η βάπτιση του διαδόχου Κωνσταντίνου στις 22 Αυγούστου 1868. Λιθογραφία. 0,50x0,59 μ. (24592).







1043 - 1044 - 1045 - 1046 - ΚΓII

1043. Αργυρία. Ημερήσια μισθολογία. ΤΣΥ
z.r.r.μ.arsr. Κ ΗΙCΙΜΙΤΗΙ Ι. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ma Έσνος (Κ2) Jeep. BJBQ μ. <U 11 >.

1044. Αργυρία. Ημερήσια μισθολογία. ΤΣΥ
ramaς Is:;i. OJOxOJf. 1/1 η 1/2.

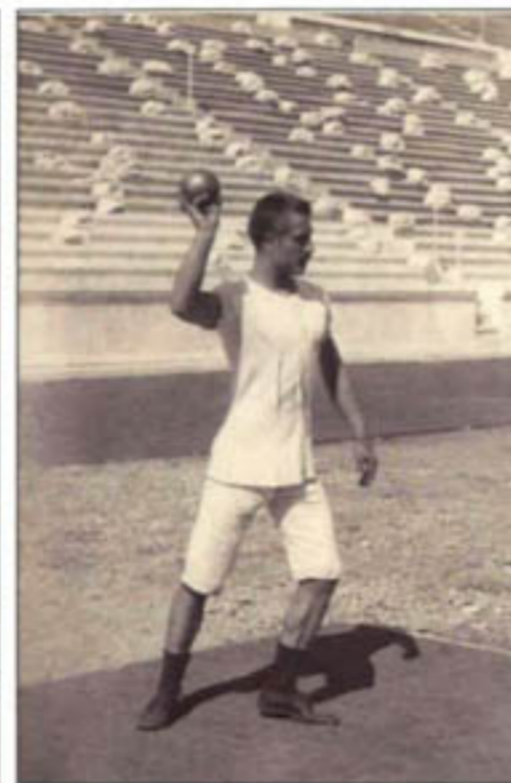
1045. Αργυρία. Ημερήσια μισθολογία. ΤΣΥ
Zty

r.jin=1j.r. sun Osk'na n.r. για -/z.uma. τη
zj:ry.y. <1 rrsuutz'/. <'/:y./r/va zioas ηπ'/ r/jj.r.
Από το ξύλο, πλά at.hj'msya ηξ' - Τ.π.τ<1 r.r.g. y.n.r.r.
-nu z.r.n; IHICl. Aetxu. 0.02 μ. i iTSfl

1046. Αργυρία. Ημερήσια μισθολογία. ΤΣΥ
Tf; =jD τη με τη Γξ' >π' ημ> -λ n.r. V.a TZASfpa.
πλευρά πλάτος και δύο άκρες στην άλλη, του

έτους 1877. Διαμ. 0.03 μ. (4300).

1046. Αργυρία. Ημερήσια μισθολογία. ΤΣΥ
Α. (1913-1917, 1920-1922) στη μία πλευρά και
τη ελληνική στέμματα στην άλλη, του έτους 1915.
Διαμ. 0.03 μ. (4403).



1047 - 1048
1049 - 1050 - 1051 - 1053
1052

1047-1052. Αναμνηστικές φωτογραφίες από τη διοργάνωση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων το 1896, στο αναμαρμαρωμένο τότε Παναθηναϊκό Στάδιο της Αθήνας. Περιλαμβάνονται στο μοναδικό αντίτυπο ενός λευκάματος του Γερμανού φωτογράφου Albert Meyer. Δωρεά Μαρίνου Γερούλιάνου (Ιστορικά Αρχεία 509).

1047. Τα μέλη της πρώτης Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής με το διάδοχο Κωνσταντίνο στο κέντρο.

1048. Το εξώφυλλο του λευκάματος του Meyer.

1049. Ο Παναγιώτης Παρασκευάπουλος στο αγώνισμα του δίσκου.

1050. Ο Hermann Weingartner στο αγώνισμα των κρίνων.

1051. Αθλητής σφαιροβολίας μπροστά στις κερκίδες του Σταδίου.

1052. Η είσοδος των Φιλαρμονικών στο Παναθηναϊκό Στάδιο.

1053. Σωτήρη Χρηστίδη (1858-1940): Οι Ολυμπιονίκες του Μαραθωνίου δρόμου, 1896-1906. Στην έγχρωμη λαϊκή λιθογραφία εικονίζονται οι νικητές του 1896 Σπύρος Λούης και του 1906 M.D. Sherrington να τους στεφανώνει η Νύση. 0.61x0.43 μ. Δωρεά Παύλου Καλλιγά (26190).



ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΥ ΔΡΟΜΟΥ
 1896-1906
 ΣΠ. ΛΟΥΙΣ (ΕΛΛΑΣ) — Μ. Δ. ΣΕΡΡΙΝΓΚ (ΚΑΝΑΔΑ)

LES OLYMPIQUES DE LA COURSE DE MARATHON
 1896-1906
 SP. LOUIS (GRÈCE) — M. D. SHEERING (CANADA)



1054 - 1055

1054. Νικολάου Γύζη (1842-1901):
Σπουδή για την Αρμονία, 1893.
Ο Τήνιος καλλιτέχνης σπούδασε στην
Ακαδημία του Μονάχου και διέπρεψε
στη Γερμανία, με τις εμπνευσμένες
από την ελληνική παραδοσιακή ζωή
συνθέσεις του, καθώς και με ένα
μεγάλο αριθμό από προσωποποιήσεις
αφηρημένων εννοιών. Ελαιογραφία,
0,11x0.11 μ. (23260).

1055. Νικολάου Γύζη (1842-1901):
Ο Αρχάγγελος, σπουδή για το έργο
«Ο Θρίαμβος της Θρησκείας»,
1894/95. Στις λιγότερο επίσημες και
πιο προσωπικές του στιγμές ο
ζωγράφος αφήνει να εκτονωθεί
ελεύθερα η ένταση της σχεδιαστικής
του ρώμης. Ελαιογραφία, 0.80x0.69μ.
(24317).





1056 - 1057

1056. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936) δαμάζει την τίγρη της Βουλγαρίας. Το περιεχόμενο του έργου μας παραπέμπει στη λήξη των ελληνοβουλγαρικών συγκρούσεων μετά το Β Βαλκανικό πόλεμο, τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου στις 28 Ιουλίου 1913 και τον καθορισμό των ελληνοβουλγαρικών συνόρων. κυρίως όμως στη μετά τον Α Παγκόσμιο πόλεμο Συνθήκη του Νείλου στις 14 Νοεμβρίου 1919 και την παραίτηση της Βουλγαρίας από τη διεκδίκηση της Δυτικής Θράκης. Λάιψη ελαιογραφία 0.63x0.85 μ. Δωρεά Σοφίας Βενιζέλου (11102).

1057. G.B. Scott: Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος. 1914. Αποδίδεται με μια αγέρωχη στάση που αντανακλά την αυτοεπιβεβαίωσή του μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης στις 26 Οκτωβρίου 1912 και των Ιωαννίνων στις 21 Φεβρουαρίου 1913, πριν από τη σύγκρουση του με τον Βενιζέλο, τον εθνικό διχασμό και την παραίτησή του το 1917. Το μαύρο περιβραχιόνιο υπομνηματίζει τη δολοφονία του πατέρα του στις 5 Μαρτίου 1913. Υδατογραφία. 0.46x0.36 μ. (24146).





1058 - 1059

1058. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος με τον Αντώνη Μπενάκη στα εγκαίνια του Μπενιακείου Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου της Κηφισιάς, το 1931 (Ιστορικά Αρχεία).

1059. Τα γυαλιά μυωπίας του Ελευθερίου Βενιζέλου, δωρεά του

ιδίου προς τον Αντώνη Μπενάκη, ο οποίος του τα είχε ζητήσει για τις ιστορικές συλλογές του Μουσείου, όπως δείχνει η συνοδευτική επιστολή της 20ής Ιανουαρίου 1928. Δωρεά Ελευθερίου Βενιζέλου (8315. Ιστορικά Αρχεία 22/125).

1310



ΙΟ ΟΔΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

20 Γανουαρίου 1928

8315

6062
6062

Τῆς κώριε Ἀρτ. Μορνάνου

Σοφιστοφρόνως καὶ ἐπι-
θυμῖαν οὐκ ἔσθ' ἀραδίᾳ καὶ ἐπι-
σημανῶς οὐκ ἔσθ' ἀραδίᾳ καὶ ἐπι-
σημανῶς καὶ ὅσα εἴδη εἴδη
εἴδη εἴδη μέχρι ἐπὶ δεξιᾶς ἐπὶ
ἐπὶ

Μετὰ θυμωδῶν ἀποδύσεων

Ὑπερπρος

Γεωδ. Μορνάνου





1060. Φωτογραφία του Αγγελου Σικελιανού (1884-1951), σε νεαρή ηλικία. Ο ποιητής του «Αλαφροΐσκιωτου» και του «Πνευματικού Εμβιατηρίου» είχε τη χάρη να θερμαίνει τις καρδιές και να τονώνει τις σκέψεις ακόμη και στις πιο παγωμένες στιγμές του 20ού α. Κληροδότημα Άννας Αντωνιάδη (Ιστορικά Αρχεία 189/291).

1061. Φωτογραφία της Nelly's (Έλλη Σεραϊδάκη, γεν. 1899) με Ωκεανίδες από το χορό του «Προμηθέα Δεσμώτη», που δίδαξαν στις πρώτες Δελφικές Εορτές του 1927 ο Άγγελος και η Εύα Σικελιανού. Οι Δελφικές Εορτές επανελήφθησαν το 1930' η Δελφική όμως Ίδεια του Σικελιανού δεν είχε να κάνει μόνο με την αναβίωση του

αρχαίου δράματος, αλλά μ' ένα όνειρο ασύμβατο προς την ιστορική πραγματικότητα του μεσοπολέμου και της περιόδου που ακολούθησε (Ιστορικά Αρχεία).

1062. Αγγελου Σικελιανού (1884-1951): Χειρόγραφο απόσπασμα από την τραγωδία «Ο Θάνατος του Διγενή». Δωρεά Ίδρυματος Εθνικής Τραπέζης (Ιστορικά Αρχεία 193).

1063-1064. Λεπτομέρειες από δύο μεταξωτούς χιτώνες που είχε υφάνει η Εύα Σικελιανού (1874-1952) για τις Ωκεανίδες του «Προμηθέα Δεσμώτη» στις πρώτες Δελφικές Εορτές. Κληροδότημα Άννας Αντωνιάδη (Ευφ. 4151, 4167).

1060 1063
1061 - 1062 - 1064



163

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ (μ' ἄρμη, θεοδία συντήρησι φωνῆς
τηνώντων τῶν Σίχωνος τοῦ Διακωλοῦ καὶ βιπέτης
ὄρε φερί κ' πελαγοῦτος :

Δράκοι μου, πῶς στίβετε... Οὐίχρητα λῆρα
δὴ ἴδωδ' ἔκαρτε... Μὲ κέρφωσι ἢ ἀρριώλια
θερία σὺν κτίμ, κεί αὐχὲ' εἶκ' τοῦ δαίτη
νέ' ἔσκει ὁ ἄρμος ἐγναίτικ' ὅλος φάτις..
Μὰ ἔχει - εἴ μὲν κεί σὺν ἴδια τὴν ψυχὴν μὲν
ἀνοίξω μέλι σε μπουρκοῦσια, γιένε' βίβω
πὲρ' ἀπ' τὰ μέτρα τὴν ἀπόστασιν τὰ πᾶσι,
καὶ πρὶν ἀπ' ὄρε, πᾶν ἀπ' ὄρε, ἔσας παῖτιά μου...

ΤΑ ΠΑΛΗΚΗΡΙΑ.
Παῖτιά εἶπ' ἡ γράμη σου... παῖτιά εἶπ' ἡν ψυχὴ σου...
Γιὰ τὴν ψυχήν σου καὶ γιὰ τὸ δαίτη παῖτιά σου! -- IT

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ
Οὐίχρητα λῆρα / κέρφωσι / ἀρριώλια / θερία / σὺν / κτίμ /
καὶ / αὐχὲ' / εἶκ' / τοῦ / δαίτη /
νέ' / ἔσκει / ὁ / ἄρμος / ἐγναίτικ' / ὅλος / φάτις /
Μὰ / ἔχει / - / εἴ / μὲν / κεί / σὺν / ἴδια / τὴν / ψυχὴν / μὲν /
ἀνοίξω / μέλι / σε / μπουρκοῦσια / γιένε' / βίβω /
πὲρ' / ἀπ' / τὰ / μέτρα / τὴν / ἀπόστασιν / τὰ / πᾶσι /
καὶ / πρὶν / ἀπ' / ὄρε / πᾶν / ἀπ' / ὄρε / ἔσας / παῖτιά / μου /

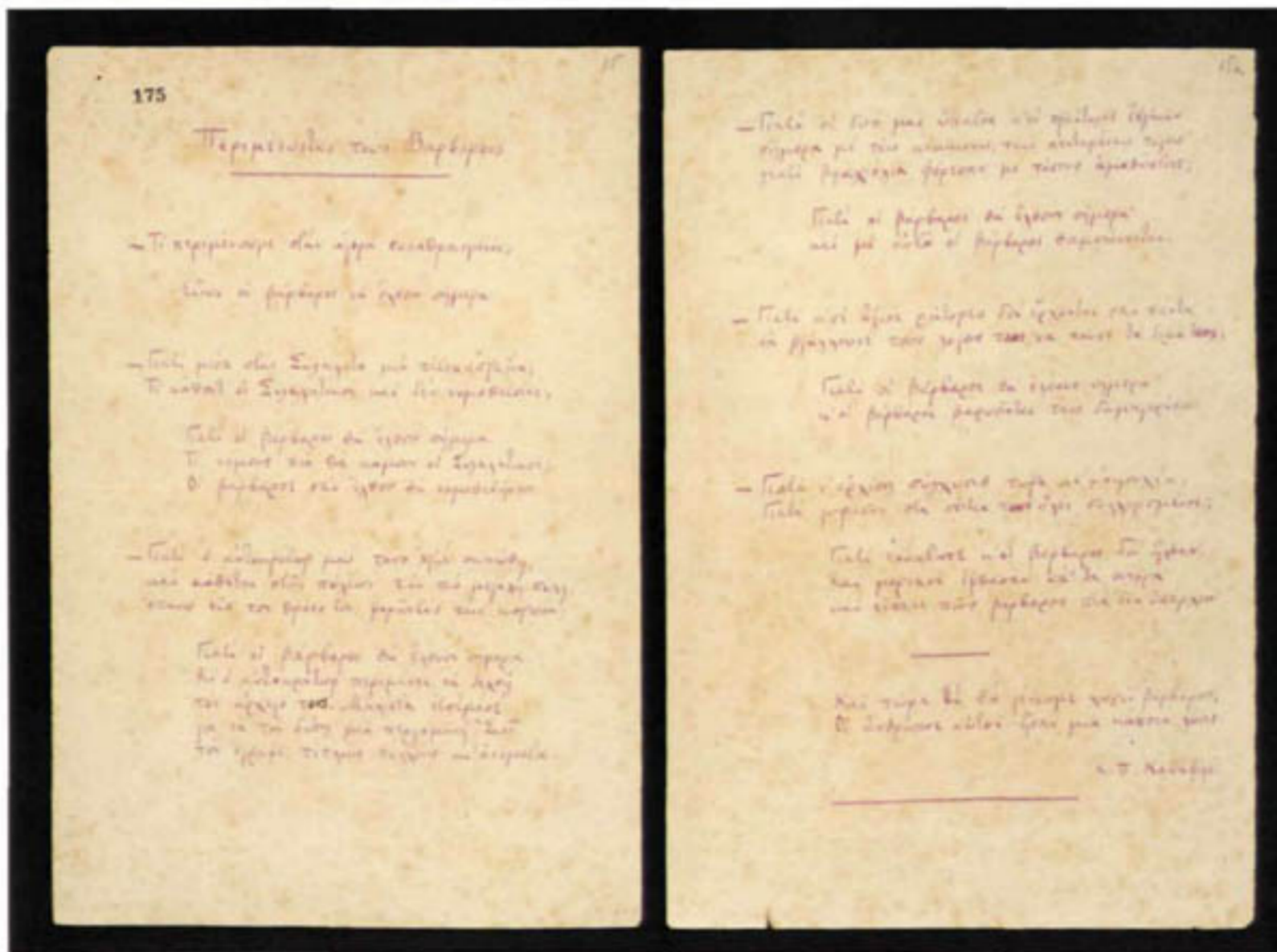




1065. Νίκου Χατζηνικολάου-Γκάκα (1906-1994): Προσωπογραφία του ποιητή Κωνσταντίνου Π. Καβάφη (1863-1933). Ο εισηγητής της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας στην ελληνική ζωγραφική (βλ. εικ. 19-20) μελετά σχεδιαστικά τον εξάγγελο της ελληνικής ποιητικής πρωτοπορίας στην ευρωπαϊκή ευαισθησία. Σχέδιο, 0,23x0,16 μ. (33690).

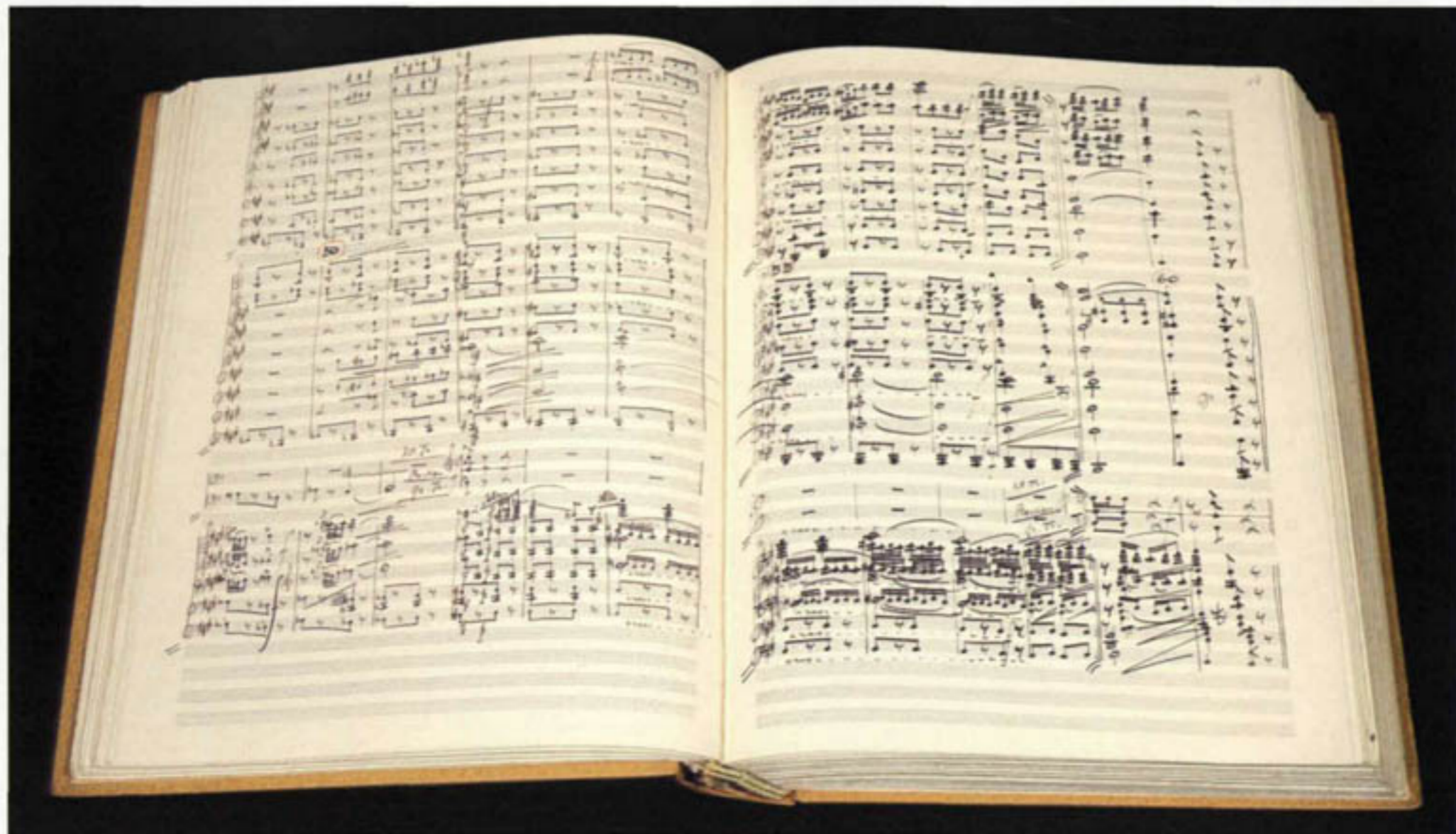
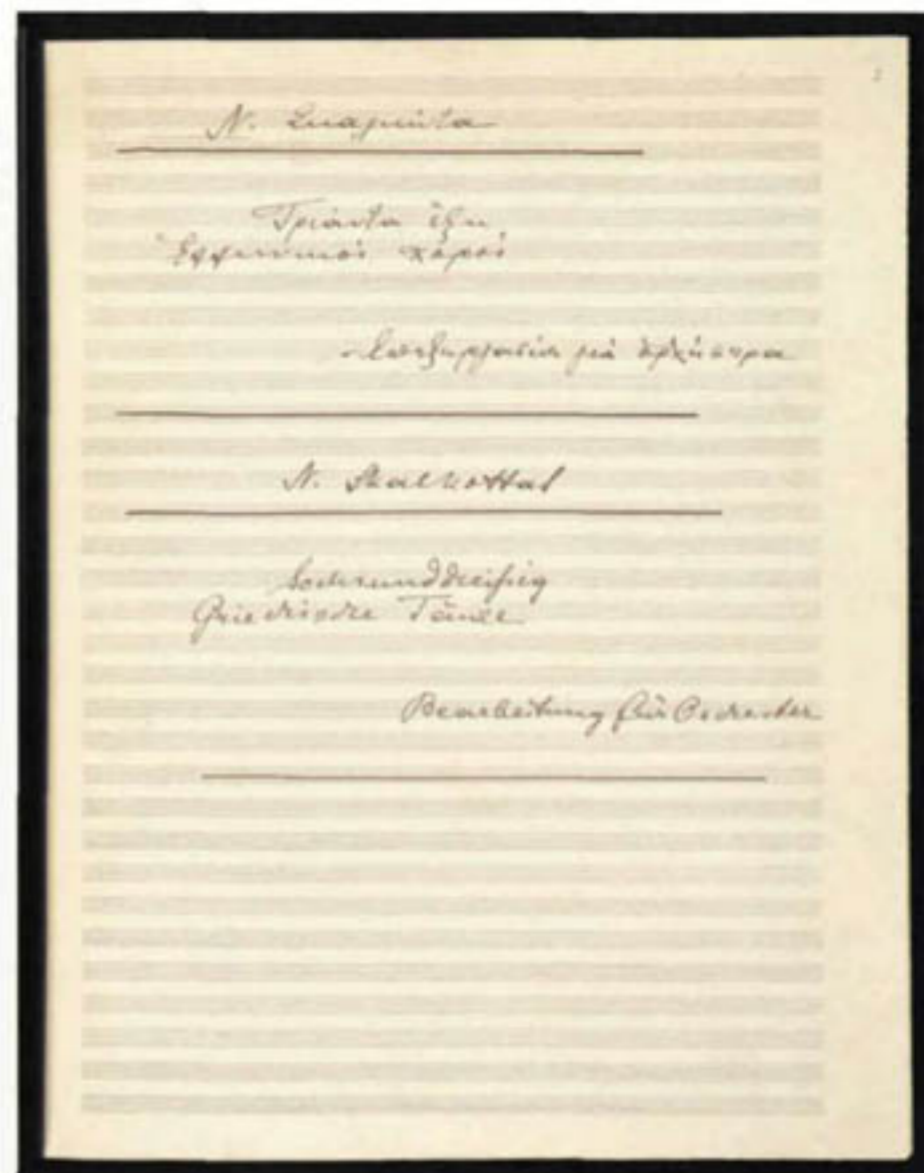
1066-1067. Κωνσταντίνου Π. Καβάφη (1863-1933): Το ποίημα «Περιμένοντας τους Βαρβάρους». Ο ποιητής της άερας λιτότητας και του απολύτως αναγκαίου, της «Ιθάκης» και των «Τειχών», έχει τη δύναμη να εκφράζεται με την ακρίβεια της επιστημονικής εμπάθνησης και τη νηφαλιότητα που προσφέρει η απόσταση του μείζονος Ελληνισμού της Διασποράς από τα κέντρα των νεοελληνικών προβλημάτων. Λιθογράφο πανομοιότυπο. Δωρεά Στρατη Τσίρκια (Ιστορικά Αρχεία 175).

1065
1066 - 1067



1068-1069. Νίκου Σαλκιάτα (1904-1949):
 Δερματοδεδετο χειρόγραφο με τους τριάντα εβ
 «Ελληνικούς Χορούς», στην επεξεργασία τους
 για ορχήστρα 1931-1936. Η πιο εμπνευσμένη
 ίσως απόπειρα να αποδοθεί δημιουργικά το
 πνεύμα της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής
 με τη γραφή των επαναστατικών μουσικών
 τάσεων της προπολεμικής περιόδου. Ένα από
 τα δύο αντίγραφα του έργου αφιερωμένο στον
 Μανώλη Μπενάκη, γιο του ιδρυτή του
 Μουσείου. Το δεύτερο δωρήθηκε στον Δημήτρη
 Μητρόπουλο (Ιστορικά Αρχεία 431/2).

1068
 1069





1070 - 1071

1070. Φώτη Κόντογλου (1895-1965): Άγγελος, σπουδή για την τοιχογράφηση κάποιου ναού, πριν από το Β Παγκόσμιο πόλεμο. Σύμφωνα με χειρόγραφες ενδείξεις στο κάτω μέρος του έργου, είχε προσφερθεί από το ζωγράφο Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989) στον άξιο ενδυματολόγο Αντώνη Φωκά (1889-1986), που με τη σειρά του το χάρισε στον Διονύση Φωτόπουλο, μα να καταλήξει στο Μουσείο Μπενάκη. Τόσο με το ζωγραφικό όσο και με το γενναίοδαρο συγγραφικό του έργο, ο Κόντογλου υπεραμύνεται της επιστροφής στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή παράδοση, στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει τα προσδιοριστικά στοιχεία της νεοελληνικής ταυτότητας. Τέμπερα σε χαρτί. 1x0.45 μ. Παρακαταθήκη Διονύση Φωτόπουλου.

1071. Νίκου Εγγονόπουλου (1910-1985): Αυτοπροσωπογραφία. 1935. Από τις σημαντικότερες ζωγραφικές δημιουργίες της περιόδου του μεσοπολέμου, αποτυπώνει με ενάργεια το μεταωρισμό του ζωγράφου-ποιητή ανάμεσα στον πνευματικό κόσμο του Κόντογλου και τις υπερρεαλιστικές τάσεις των ευρωπαϊκών προσανατολισμών, οι οποίες και θα τον ελάσσουν στη συνέχεια. Τέμπερα σε φύλλο. 0.65x0.51 μ. Παρακαταθήκη Λένας και Ερριέττης Εγγονόπουλου.





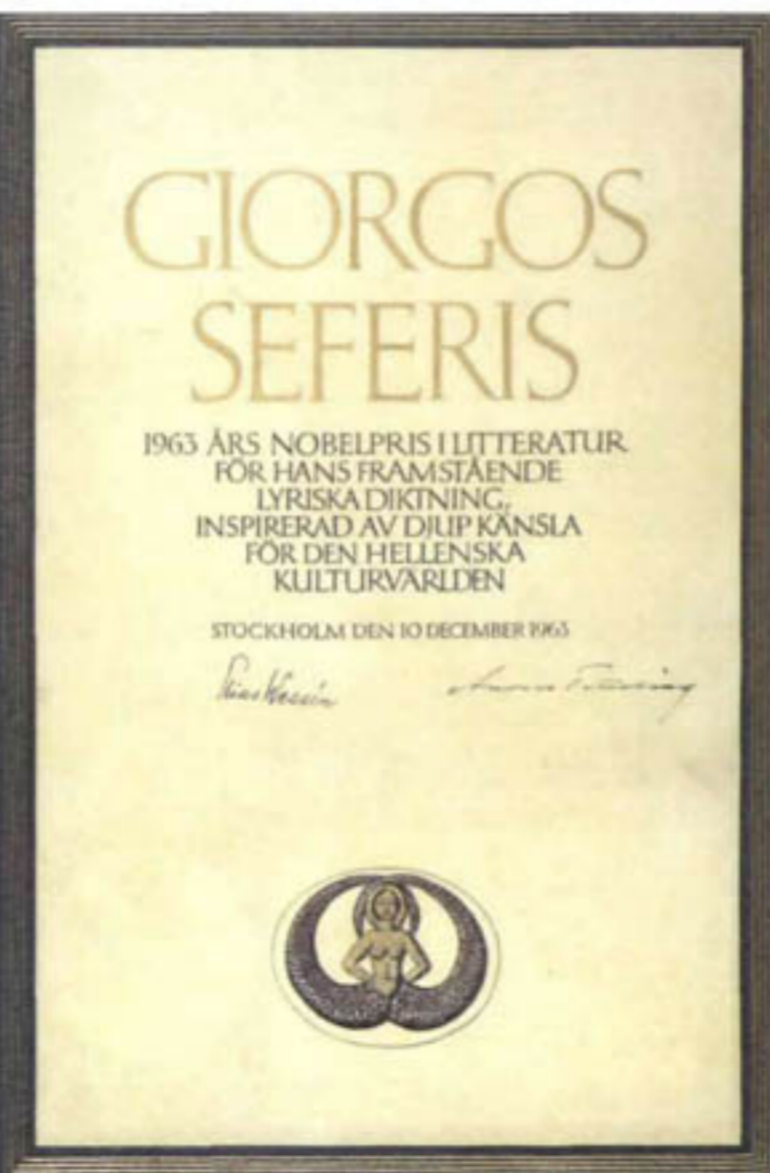
1072. Νίκου Χατζηνικολάου-Γιάκα (1906-1994): Προσωπογραφία του Γιώργου Σεφέρη (1900-1971). Το έργο του εικονιζόμενου ποιητή φιλτράρεται μέσα από το βίωμα της σχέσεως των αρχαίων μνημείων με τη σύγχρονη θλίψη και τον «καημό της Ρωμιοσύνης», που για τη νεοελληνική συνείδηση σπάζει τα μάτια της Παναγιάς. Σχέδιο με μολύβι. 0.27x0.23 μ. Δωρεά Διονύση Φωτόπουλου (33691).

1073-1074. Το δάπλυμα και το χρυσό μέταλλο του βραβείου Νόμπελ που δόθηκε το 1963 στον Γιώργο Σεφέρη, τον ποιητή του «Ερωτικού Λόγου» και της «Κίχλης», έναν από τους πιο υπεύθυνους και αισθαντικούς ταυτόχρονα στοχαστές που μας

1072
1073 - 1074 - 1075

δίδαξαν τους κανόνες της κριτικής θεώρησης. Δωρεά Μαράς Σοφίτη (22319 α. β).

1075. Νίκου Χατζηνικολάου-Γιάκα (1906-1994): Αυτοπροσωπογραφία. 1942. Μετά τη γόνιμη θητεία του στα πιο σύγχρονα ρεύματα των εικαστικών αναζητήσεων, ο καλλιτέχνης αυτοεικονίζεται καθώς ζωγραφίζει με μια ανεπαύθητη χροιά μεταμπρεσιονιστικής νοσταλγίας, την οποία ελέγχει η βιωματική του σχέση με την κλασική παράδοση. Οι δύσκολες περιστάσεις της γερμανικής κατοχής στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο ευνοούν άλλωστε τις αναδιπλώσεις των πιο εσωτερικών θεωρήσεων. Ελασσογραφία. 0.60x0.44 μ. Πινακοθήκη Νίκου Χατζηνικολάου-Γιάκα.







1076. Γιάννη Μόραλη (γεν. 1916):
Προσωπογραφία του Οδυσσέα Ελύτη (1911-
1996). 1959. Η στενή φιλική σχέση του
ξωγράφου με τον ποιητή χαρίζει στο έργο αυτό
την πρόσθετη αξία μιας πολύτιμης μαρτυρίας.
Σχέδιο με μολύβι, 0.36x0,24 μ. Δωρεά Γιάννη
Μόραλη (33678).

1077-1078. Το δίπλωμα και το χρυσό μετάλλιο
του βραβείου Νόμπελ που δόθηκε το 1979 στον
Οδυσσέα Ελύτη, τον ποιητή του «Άξιον Εστί»
και του «Μικρού Ναυτίλου», τον υμνητή της
διαλεκτικής του φωτός και της πεμπτουσίας του
Αιγαίου, που εγκολπώθηκε το λόγο της
ορθόδοξης παράδοσης μέσα από το δίδαγμα
του Διονυσίου Σολωμού (βλ. εικ. 1025). Δωρεά
Οδυσσέα Ελύτη (25956, 25955).

1076

1077 - 1078



SVENSKA AKADEMIEN
har vid sitt sammanträde
den 18 oktober 1979
i överensstämmelse med föreskrifterna
i det av
Alfred Nobel
den 27 november 1895 upprättade
testamente beslutat att tilldela
ODYSSEUS ELYTIS
1979 års Nobelpris i litteratur

För hans poesi
som mot bakgrund av grekisk tradition
med sinnlig styrka och intellektuell klarsyn
levandegör en modern människas kamp
för frihet och skapande

Stockholm den 10 december 1979

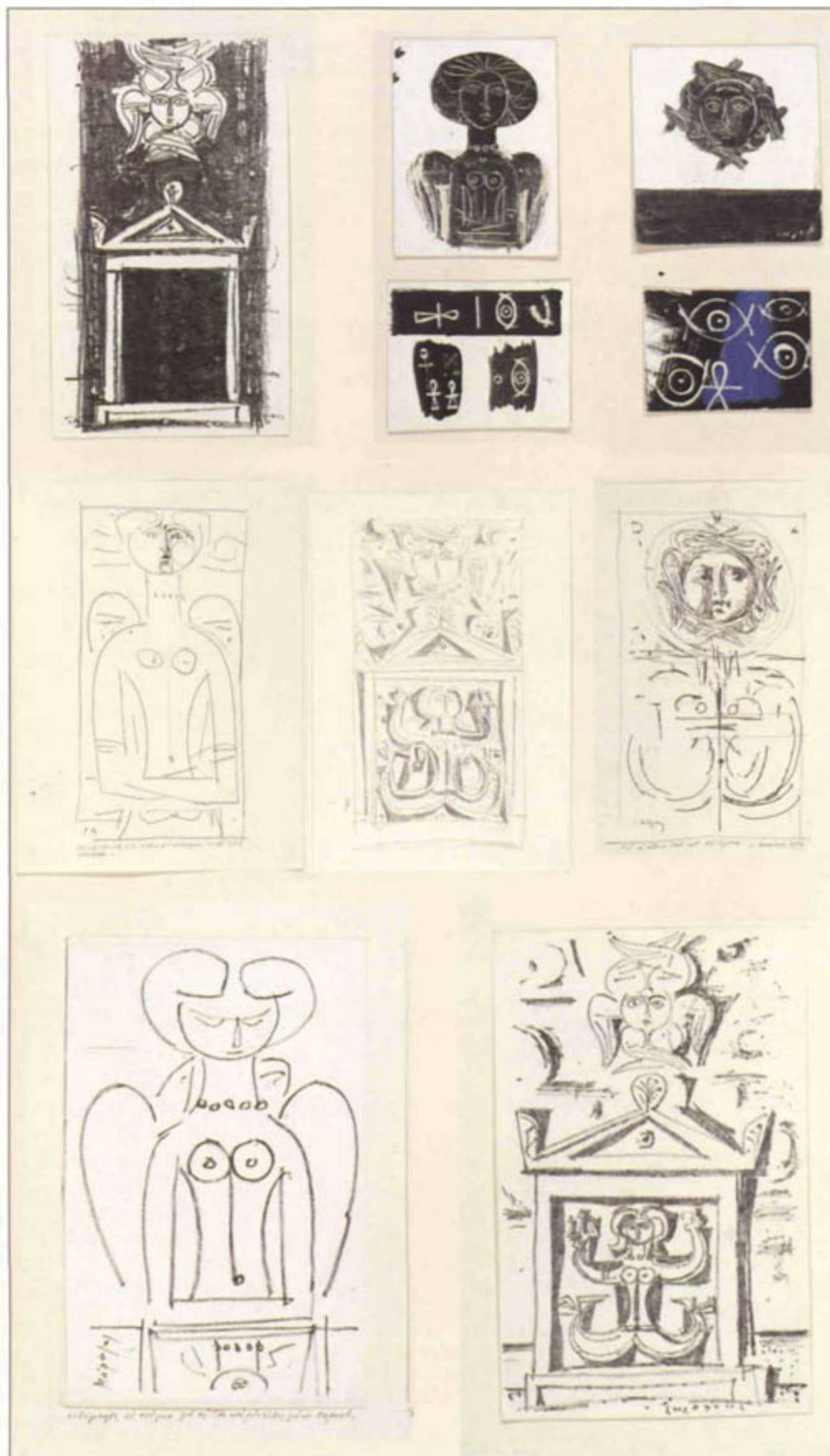
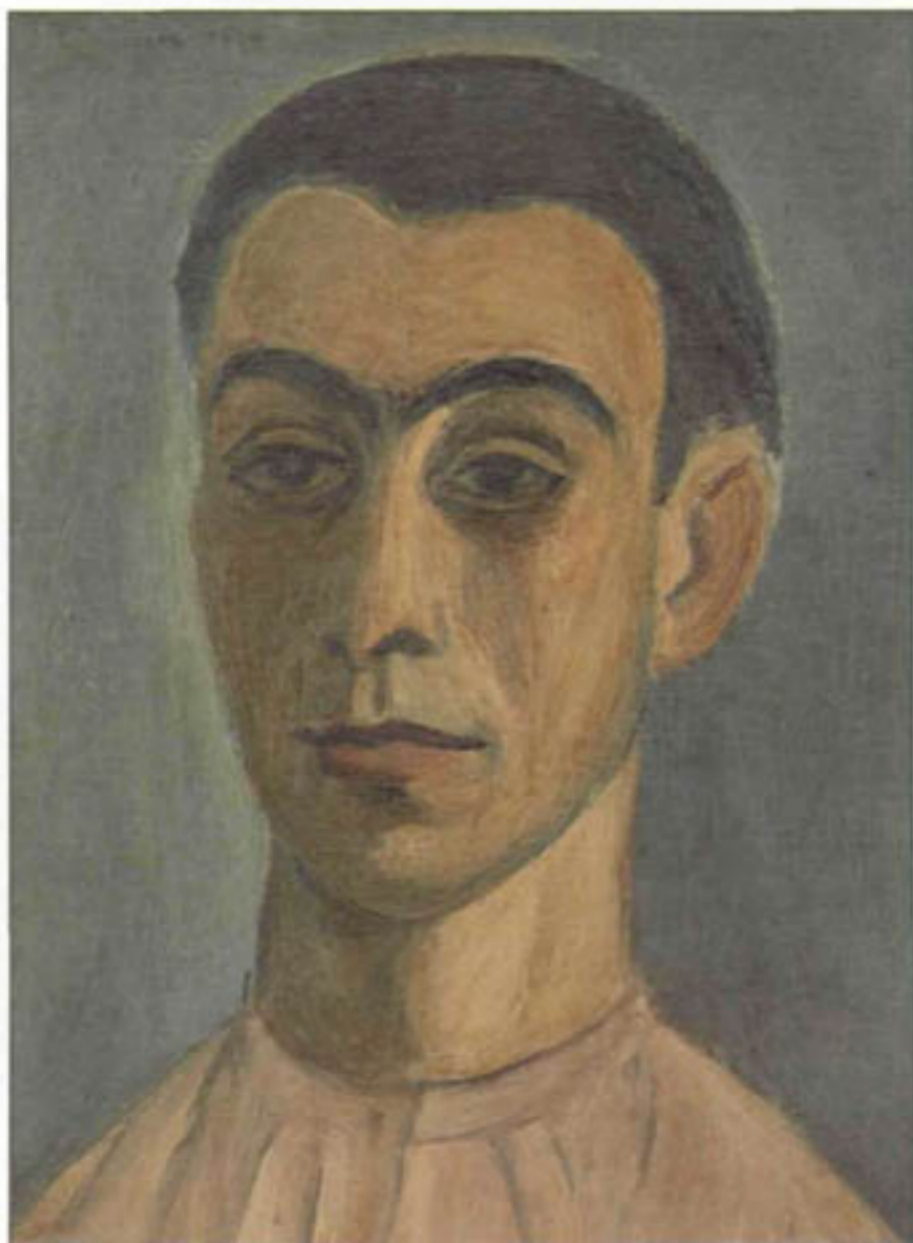
Karl Johansson *Karl Gunnarsson*



1079. Γιάννη Μόραλη (γεν. 1916):
 Αυτοπροσωπογραφία 1934. Το έργο του
 ζωγράφου διαπερνά με θαυμαστή εμβέλεια όλο
 το φάσμα των εικαστικών αναζητήσεων από την
 περίοδο του μεσοπολέμου ως τις μέρες μας
 παρακολουθώντας τις ιστορικές μεταλλάξεις με
 τη συγκρατημένη ματιά της σωστής απόστασης
 τη βαθιά γνώση των ευρύτερων
 προβληματισμών της έκφρασης, τη νοηματική
 συμπύκνωση της σχεδιαστικής ευφραδίας και
 μια ασίγητα νεανική χρωματική ευφορία.
 Ελαστογραφία. 0.40x0.31 μ. Δωρεά Γιάννη
 Μόραλη (33657).

1080. Γιάννη Μόραλη (γεν. 1916): Σχέδια και
 λιθογραφίες από την εικονογράφηση της επίσης
 σύνθεσης του Οδυσσέα Ελύτη (βλ. εικ. 1076-
 1078) «Άξιον Εστί» που εκδόθηκε το 1959, για
 να καταχωρηθεί έκτοτε στο θησαυροφυλάκιο
 της ελληνικής αυτογνωσίας. Δωρεά Γιάννη
 Μόραλη (33658-33663).

1079 - 1080





1081 - 1082

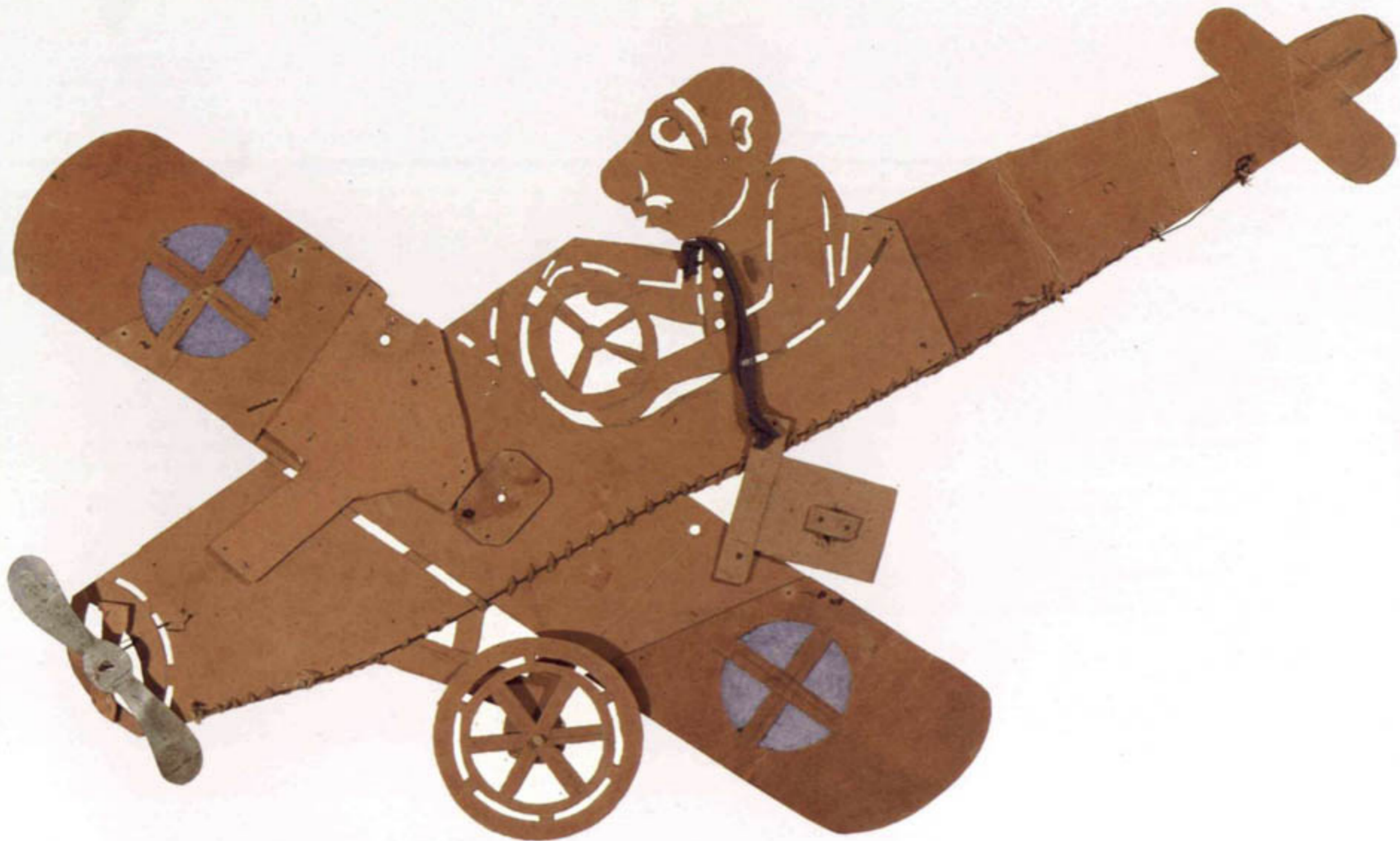
1081. Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989): *Ελληνικές Βιοτεχνίες*, 1931. Η πρωιμότερη από τις μεγάλες συνθέσεις του ζωγράφου, ο οποίος επηρέασε όσο λίγοι το νεοελληνικό μύθο, προδίδει τις οφειλές της στην κοσμοθεωρία του Κόντογλου (βλ. εικ. 1070). Ο Τσαρούχης, αφού συνδυάζει για λίγο τις εμπειρίες του από το

έργο του Matisse με τα βιώματα του από την παραγωγισμένη ελληνική λαϊκή δημιουργία, θα στραφεί περισσότερο προς μια νεοαναγεννησιακή δημιουργία. Αυγοτέμπερα σε πανί. 0.52x0.92 μ. (25185).

1082. Σωτήρη Σπαθάρη (1892-

1974): *Φιγούρες από την αποθεωτική πομπή που ολοκλήρωσε την ιστορική παράσταση «Ο γάμος του Καραγάζη»*, με μια θαυμαστική παρέλαση των τύπων της Αθήνας του πρώιμου μεσοπολέμου, στην οποία συνυπάρχουν η παράδοση με τις νεωτερικές εκκεντρικότητες της εποχής. Ο Σπαθάρης, από τους

σημαντικότερους δημιουργούς του ελληνικού θεάτρου σκιών, εντυπωσιάσε με το έργο του ποιητές, όπως ο Σικελιανός (βλ. εικ. 1060, 1061) και ζωγράφους, όπως ο Χατζηγεωργιάδης-Γκάκας (βλ. εικ. 1065, 1075) και ο Τσαρούχης (βλ. εικ. 1081). Δωρεά Ευγένιου Σπαθάρη.





ὅτι ὁ δὲ πρῶτος
τῶν τῶν δάμων ἐστὶν ὁ φεγγαῖος
γαυροῦσα
μεγαλύνει τὸ φῶς ἐν οὐρανῷ.

29.8.29.

Λόγιος









*Έγχρωμες διαφάνειες: Μάκης Σκιαδαρέσης
Μαυρόασπρες φωτογραφίες: Τάκης Διαμαντόπουλος*



Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Προλογικό σημείωμα Διονύση Φωτόπουλου	11
Προλογικό σημείωμα Αγγέλου Δεληβοριά	13
Μουσείο Μπενάκη	
Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του,	15
I. Αναζητώντας το στίγμα της αρχαιότητας στις συντεταγμένες του χώρου και του χρόνου.	40
II. Γύρω από το νόημα της συνέχειας και της συνοχής κατά τη διαδρομή των Βυζαντινών αιώνων.	168
III. Προτάκουστοι ρυθμοί και εξαισίες μελωδίες στις ιδιαίζουσες τονικότητες του νεοελληνικού προοιμίου.	392
IV. Ιστορικές διακυμάνσεις με ποιητικές αναδρομές από τα έπη ως τις ελεγίες ... και ξανά.	488
Παράρτημα	617





Καλλιτεχνική επιμέλεια - Σχεδιασμός της έκδοσης:
Χάρης Σπυροπούλου

Συνεργάτης του Διονύση Φωτόπουλου
Αύδη Πεζανού

Ομάδα εργασίας του Μουσείου Μπενάκη

Αναστασία Δρανδάκη

Αγγελική Ζήβα

Μαρία Κρέτσι

Φανή Κωνσταντινίου

Άννα Μπαλλίαν

Ειρήνη Παπαγεωργίου

Γιούλια Ρίσινα

Κάτε Σουθινού

Πίτσα Τσόικου

Βαλεντίνη Τσελίκα

Φανή-Μαρία Τσιγκάκου

Το γενικό πρόσταγμα είχε
η Ηλέκτρα Γεωργιάδα
με τη βοήθεια
της Μαρίας Διαμάντη

Επιμέλεια κειμένων
Ντιάνα Ζαμπεροπούλου

Διαχωρισμοί
Α. Μπάστας - Δ. Πέσσας

Εκτύπωση
Α. Πετροπούλου & ΑΒΕΕ

Βιβλιοδεσία
Αριστ. Μούτσας & Σία ΟΕ (πανόδετα)
Χ. Αγγκας (δερματόδετα)

Το βιβλίο τυπώθηκε σε χαρτί Zaniers
το Νοέμβριο 1997 σε 7.700 αντίτυπα
και σε 330 αριθμημένα αντίτυπα
με ένθετη μεταξοτυπία
του Γιάννη Μόραλη





ΟΜΙΛΟΣ
ΛΑΤΣΗ

